

Les Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Extrait de la convention établie avec les établissements partenaires :

- ces établissements autorisent la numérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de manipulation des documents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les images résultant de la numérisation seront dûment référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré comme une « oeuvre » (numérisation, traitement des images, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et administrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est soumise à autorisation.
- toute utilisation commerciale restera soumise à autorisation particulière demandée par l'éditeur aux établissements détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques compétents.

Copyright - © Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Am

2ae

SRu. 2 B

Orationes: & prelectiones

Præfationes, & quædā Mytnicæ Historiæ Philippi Beroaldi. Item plusculæ Angeli Politiani. Hermolaï Barbari Atq; vna Iasonis Mayni Oïo. Quibus addenda sūt varia eiUSDē Philippi Beroaldi opuscula, vt de Terræpottu, & alia addi solita, cum Epigrammatis & eorum Commentarijs.

Venduntur sub signo diui Ioannis Baptiste e regione
Collegij Longobardorum.

Collegi nup oratiūculas nōnullas varijs a me tē
poribus & argumētis cōcinatas: easq; te ī pulso
re tradidi impressoribus imprimēdas: quæ for-
tasse tuti⁹ itra chartaceā meā supellectilē deli-
tuissēt: sicuti pri⁹ situ puluere o obrutæ delites-
cebant: Sed mos gerūd⁹ fuit tibi id a me petiti-
onibus prope quotidianis efflagitātī: quē mei-
nōis amātissim, mūeāq; (quātulacūq; ē) eruditōis studiosissimū co-
gnoui. Et sane tu vnus ī primis id facis quod faciēdū doctissī scri-
ptores p̄ceperūt. Vt p̄ceptorē nō min⁹ q̄ ipsa studia ames: eūq; ad
patris vicē colas: qui & ip̄e animorū parēs merito nūcupari potest.
Nā sicuti parētes āliorū corpora effigiāt: ita p̄ceptor discipulo-
rum mentes format. quæ res tanto p̄ciosior videri solet: quāto ho-
mo interior homine est exteriore prāstantior. Tu vero p̄ge quo ce-
pisti mi Martine inter scholasticos trāsmōtanos probatissime & li-
terarum studijs p̄ut facis vigilanter incūbe. Enimvero suauissimi
tui mores: Ingenij specimē: Naturæ docilitas: & auiditas inexhau-
sta discēdi spōdent talem te futurū: vt quādocūq; ī patriam repe-
dare destinaueris: & domuitiōnē capeffere: possis tecū cū cultu,
nitoreq; Italicorū genuino opulentiā quoq; literarū ī Boemiā
reportare. Hic autem libellus (vt opinor) neq; tibi, neq; tui filib⁹
sordescet, p̄pter rerum quas continet non iniucundam varietatē.
Vale: & dilige doctorem.

Philippi Beroaldi Bononiensis oratio habita in narratione Georgici carminis, atq; Tranquilli, qua laus rei rusticæ continetur.

Dudentis literarum professoris officiū est viri pstantissi mi verba rebus quas tractatur⁹ est accōmodare, & oīo nē illis applicare scriptoribus quos ē enarratur⁹. Vt sci licet talis sit prima oīo qualis est rex explicāda; futura masia. Et quēadmodū ille iēpt⁹ dicit esse pceptor q aquā alibe ro, vinū pcurat a nymphis, ita pposter⁹ ille videri potest enarra tor, qui in principio suar enarrationū vagatur extra propositū, & dū amphorā facere deberet vrceū format. Nec imerito vetus il le vituperat orator, qui cū diserte diceret, & volubilitate verbo rū rapere, causā oīno nontangebāt. vnde prudens auditor, & iu dex bñ inquit & bene, sed quorsum istud tuum tā bñ? Nos igit ne ab officio boni pffessoris discederemus, ea hodierno die dicere isti tuimus q̄ agriculationis Vergilio, & hystoriæ scriptori Tranquillo sint accōmodata. Quæ dū a nobis explicant, vos oīs q̄lo vt benigne attenteq; audiat, nec inuiti sesquihorā officio literario ipar riatis. Ea em̄ (vt speramus) audietis q̄ voluptati vobis sit audiuisse, & vtilitati meminisse. Vitæ hoī; traditæ sunt duæ, Rustica & vr bana. Quæ quēadmodū loco distictæ sūt, ita t̄pis iteruallo separa tē. Longe em̄ antiquior rustica est, cū rura diu ante vrbes inuen tas hoies coluerit, imēso annorū numero agricolæ vrbānis antecel lant. Nec miq; cū diuina natura dederit agros, ars hūana ædifica uerit vrbes. Ipsā vero rusticā vitā eruditissimi bifariā diuise, vide licet i pastorica, & agricultura. Alia em̄ scientia coloni ē, alia pa storis. Neq; idēst pastio & agriculatio. Quæ ab exiguis pfecta pri mordijs ad id dignitatis pcessit, vt rustici vrbānis pponerent, vt apd vetes Rōanos rustice trib⁹ laudatissime iudicaret, vrbāne ve ro ignominiose. Et apud antiquos grēcos illustrissimus q̄q; pastor erat. ex quo alios græco vocabulo Polyarnas, alios Polymelas, alios Polybutas vocitāt. A multitudie videlicet agnorū, ouīū, ac boum. Romani cū virū bonum laudabāt, eum bonū agricolā, bo nūq; colonū appellitabant, Amplius em̄ laudari æstimabāt qui ita laudabāt. In tāto deniq; honore, tātaq; æstimatione apd pri scos fuit rusticatio, vt i peratores Rōanos nō pderet inanib⁹ tri umphalib⁹ colere agros, tractare semina, disponere arbuta, & eadē diligētia metiri arua, q̄ castra, & eadē cura exercē ligones, & sarcula, q̄ gladios & pila. Ipi pceres vrbis i agris morabant. Et vt inquit elegiarū scriptor, Centum illi in prato saepe senatus erat.

Officiū
pffessoris.

Vitæ hoī;
duæ.
Rustica.
Vibana.

Rusticæ
laus.

Polyar
næ.
Polyme
læ.
Polybu
tæ.

Philippi Beroaldi

Et cum consiliū publicū deyderabat, a villis accersēbāt in sena-
tum. ex quo viatoribus nomen est inditum, senatores, ducesq; i vr-
bem accersentibus Aranti Cincinato viator attulit dictaturā. Se-
ranum iuenere serentē oblati honores. Porcius Cato ille censo-
rius & oīm bonarū artium magr, agrī colendī studiosissim⁹ fuit, &
villaticis voluptatibus i primis oblectabat. Inter externos quoq;
Abdolonio agrū colenti regimen Tyriorū vltro traditū est, & vl-
tro oblata sūt regīe maiestatis insignia. Prēterea nobilissimarū fami-
liarū nō aliunde cognomena sumunt q̄ a rebus rusticanis. Nā Fa-
bij, Lētuli: Cicerones a leguminib⁹ q̄ quisq; optie ferebat cogno-
minati sunt. Pisones a pisendo nuncupati. multa quoq; nōia habe-
mus veterum Romanorum ptim a maiore, ptim a minore peco-
re deducta. Nam Iunios bubulcos, Statilios tauros: Pōponios vi-
tulos conominaūt, Et porcij Catones, & Annij capræ inde dicūt.
Quinēt Italiam nuncupationē traxisse a vitulis quos grēci ant q̄
Italos vocabāt, & Romanū pp̄m a pastoribus esse ortum nemo
non nouit. Huc adde q̄ ex agricolis gignunt milites strenuissimī,
& optimī Tyrones ex robusta rusticorū iuuentute deligebant. Fir-
miora etem salubrioraq; sunt corpora eorū qui sub dio art⁹ robo-
rāt, forisq; versant, q̄ q̄ i vrbib⁹ itra cōsepta vmbrosaq; desides cū
stant. Et hic me hercules est q̄ grēci, Romaniq; templa Aescula-
pio medicīe deo extra vrbes edificabāt. Quia videlicet credebāt
fidelius, constantiusq; illos valituros qui i agris q̄ qui i ciuitatibus
habitarēt. Hic illa veterū Romanorū mascula ples agrarib⁹ opib⁹
exercitata, & subdialib⁹ durata laborib⁹ bellicos tumētus mar-
tiasq; ex citatiōes facile sustinuit, & aduer⁹ externos hostes se
per victrix semp iuicta surrexit. Em̄ uero tēpora illi ita ptiebāt, vt
nonis tantum diebus res vrbanas reuiscerēt, reliquis septem die-
bus res rusticas exercerent. Vnde & nundinarū conuentus consti-
tuti. Prēterea cum mercatorū quæstus sit periculofus, & calamito-
sus, cū fœneratorū i honestus, & dedecorofus, cum opificum sordidus
& illiberalis, sola est agricultura ex qua quæst⁹ stabilissim⁹ ho-
nestissim⁹q; consequit, minimeq; inuidiosus. Quā Aristoteles in
œtiocomico potissimā sc̄m naturam possessionū esse cōmēo-
rat. In qua Catonis oraculū vitam quæstuosissimā iudicauit. Scro-
pha vero pratis primatum bonitatis dedit, a quo atiqui prata no-
minarūt. Hic locupletes appellati loci hoc est agrī pl̄ni. Et ipsa
pecunia i osumq; peculium a pecore nomē ortū ē, qd̄ in rustica-
tione q̄stuosissimum est. Quod vnum diuitiarum genus apud ve-
teres vsurpabant. Existūt tñ auctores inclytissimī, qui autumant

pecuniā à nota pecudis esse appellatā, qua signat⁹ fuit ex ere nū Pecunia
 mus à Seruio Tullio rege Romanorū. Theseum quoq; apud græ-
 cos memoriae proditū est signasse nūmū bouis nota: vt ita ad agri-
 colationē Atticos puocaret. Vnde hecatomboō, qđ est centū nū-
 morū, & decaboō, qđ est decē, appellāt ab eo nūmo, i quo effigi-
 es bouis erat isculpta. Quinetiā luculentissimi scriptores fortūati
 orē beatiorēq; rusticorū vitā, q̄ vrbicorū esse dixerūt. Et olī delphi-
 cus Apollo Aglaum Prophodiū dixit esse foelicissimū, qui parū
 quidē prædiolū colebat / sed annuis victib⁹ largē sufficiens. Ex quo
 nunq̄ egress⁹ ferebat. Et Diocletian⁹ imperator iperio, impera-
 toriaq; purpura depositis festinabund⁹ se cōtulit ad trāquillitatē
 rei rusticę quietissimā, illicq; i otio beatissimo cōsenuit. Et Attal⁹
 Rex omīssa regnī administratiōe hortos fodere cœpit, & gramīa
 semiare. Vnde nō min⁹ vere, q̄ elegāt scripsit Mātuan⁹ Homer⁹.
 O fortunatos nimium, sua si bona norint,
 Agricolas, Quibus ipsa procul discordibus armis /
 Fundit humo victum facilem iustissima tellus.

Idē secūdū literarū vitā, qua nihil est excellēt⁹, nihilq; amabi-
 lius, exoptat vitam rusticānam / scribens facundissimē.
 Rura mihi, & rigui placeant in vallibus amnes,
 Flumina amem, syluasq; inglorius.

Et ab Horatio decentissimē dictum est.
 Beatus ille, qui procul negotijs
 (Vt prisca gens mortalium)
 Paterna rura bobus exercet suis /
 Solutus omni fœnore. Lucreti⁹ quoq; de vita rustica loq̄ns / ait.
 Tum ioca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
 Consuerant. agrestis em̄ tum musa vigeat. Et ab eodē otia agri-
 colarū dia, hoc est generosa nuncupant. Merito igi⁹ de agricultu-
 ra tā honorata, tā laudata, tāq; frugifera nō solū priuati scripto-
 res p̄cepta tradiderūt, verū etiā reges operæ precii se facturos estī
 mart / si de re rustica libros condidisset. Nec talē scriptitādī prouī-
 ciā maiestati regiæ indecorā esse crediderunt. Siquidē Hiero, At-
 tal⁹, Philometor, & Archela⁹ reges: Xenophō, & Mago duces /
 de rusticis rebus diligentissimē perscripserunt. Cōplures verò mīo-
 ri fortūa, nō minori curā apđ græcos negotiū istud scriptis prodia-
 derūt. Apud latinos autē. M. Cato, qui dictus est optim⁹ Orator,
 optim⁹ Senator, optim⁹ Impator, agricolationē ciuitatē Roāna
 donauit: & eā loq̄ latinē prim⁹ instituit. Cui⁹ liber extat eruditissi-
 mē cōscript⁹, & p̄pter vetustatē adorād⁹. Post hunc duo Saserne

Philippi Beroaldi.

ater & fili⁹, deinde Tremelli⁹ Scrophæ, Corneli⁹ Cels⁹, Iuli⁹ Atticus, Iuli⁹ Græcinus, Iuli⁹ Hyginus, & Gargilius Martialis hanc materiã psecuti sunt. Quorũ volumina calamitate tēporum, & incuria mortaliũ deperdita desyderãtur. Ex his verò qui legũt, Terentius Varro rem rusticã expoliuit: Plinius cõpositissima breuitate venustauit: Palladi⁹ decetissio ordie distinxit: Columella autẽ tanq̃ rusticationis parens, eã diligentius erudiuit, & totum disciplinæ corpus luculentis voluminibus cõplex⁹ est. Sed nos maxie oim Virgiliũ Maronẽ veneremur, qui quasi canon fuit posterioribus scriptorib⁹ agriculturæ / præcepta petētibus ab eo velut ab lege quadã. Quo vno Columella præcipue ẽ vi⁹ Archetypo, qui carminẽ rusticã fecit eloq̃ntẽ, eamq; vnus omniũ maxime illustrauit. Qui in tãto maior est Hesiodo ascreo i hoc scribēdi genere apd̃ græcos præstâtissio, quanto Mantua maior est Ascra. Laudationibus Maronis i præsentia supersedebimus, cũ illius tanta sit gloria, vt nulli⁹ laude crescat, nulli⁹ vituperatiõe minuat. Hoc vnũ obiter dixisse cõtenti simus, Virgiliũ tantũ inter latinos poet̃as oēs excellere, quãtũ inter minores stellas luna splēdescit. Cui non fauor principũ nomẽ cõciliauit, sed ingeniũ diuinũ, eximieq; virtutes fauorẽ principũ, & populi cõparauit. Qui hoc sol⁹ assecutus est, vt appellatione poetæ Virgilius apud latinos intelligatur, sicuti apd̃ græcos Homerus, sicut nuncupatiõe vr̃bis Roma significatur. Est em̃ poeta haud dubie incõparabilis, & quẽ ceteri oēs longo it̃eruallo subsequãt, vt verissie scripsit Quintilianus. Et olim populus Roman⁹ auditis in Theatro Virgilij versib⁹ / surrexit vniuersus, & præsentẽ spectantẽq; poetam tanq̃ alterũ Augustũ est veneratus. Hic est ille, quẽ oēs scriptores certatim extollunt. De quo Alcimus poeta sic scribit.

De numero vatum si quis seponat Homerum,

Proxim⁹ à primo, tum Maro primus erit.

Et si post primũ Maro seponatur Homerum,

Longe erit à primo, quisq; secundus erit.

Hunc etiã duo in lingua vernacula excellentissimi poetæ Frãcis⁹ Petrarcha, & Dãtes Florentinus sũmis laudibus decorarunt. Cõsensu eruditorũ est nullũ latinorũ poetarũ. P. Virgilio esse cõparandũ, nedũ equiparandũ. Qui à Lactantio nostrorũ prim⁹, à Seneca vates maxim⁹, ab Augustino poetarũ oĩz pclarissimus & optim⁹ appellat. Quẽ Alexãder Roman⁹ ip̃erator parentẽ poetarum nuncupabat. Enarrabimus itaq; consultissimum rei rusticæ illustratorẽ, & dijs bene iuuãtib⁹ Virgiliana Georgica auspicabi

Canō .i.
r̃la.

Arche-
typo, pri-
mo ex-
plari.

mur. In quib⁹ tā emūdi⁹, tā eloq̃s, tā eruditus est, tā deniq; abso-
 lutus/cōsumatusq; vt nō pauci īgenio doctrinaq; p̃stantes, Geor-
 gicū Maronis carmen æneidi illi diuinæ āteponere nō vereātur.
 Ego verō vt hoc diiudicare nō ausi, ita illud affirmare nō dubitē
 ī georgicis Maronianis tantā esse rex, verborūq; copiam, tantā
 multiformis doctrinæ cognitionem, quātā in paucissimis scripto-
 rib⁹ nouisse memineri. Enarratio hui⁹ poematis cōplectet enar-
 rationē Columellæ, Catonis, Varronis, atq; Palladij. mltā quo-
 q; Plinianæ eruditōis cū Virgiliano carmiē enodabimus, q̃ p̃-
 phanū vulg⁹ ignorat. Eidē etiā lectioni mltā iuriscōsultorū accō-
 modabim⁹, apd̃ quos tituli sūt rex rusticarū, vt de fundo instructo
 de seruitutibus p̃diorū, finium regundorū, de aqua quotidiana &
 æstiuā, defōte & riuis, & mltā id genus iter legēdū obseruabim⁹.
 Q̃ curiosi lectores georgicorū fuerit diuus Augustin⁹, diu⁹ q; Hie-
 ro. qui sepiusculē istī⁹ poematis citāt testimoniū, & in primis Hie-
 ronym⁹ ī epistola ad Rusticū monachū ver⁹ illos decēt vsurpat.
 Ecce sup̃cilio cliuosi tramitis vndā elicit, quorū pulcher rimorum
 versuū spectatores eē admonemur ī decretis. Di. nouissia de cōse-
 cratiōe. Lectiōi Maronianę copulata erit lectio Suetonij Trāgli
 li scriptoris cādidiissimi. Cui cōfesu eruditorū dat palma ī vitis ip̃ Suetonij
 atorū scriptitādis. Et quēadmodū Virgi. rei rusticæ scriptor e i ex laus.
 ēplar habēt, ita Suetoniū tāq̃ ducē posterī, sicuti sunt ī hoc gene-
 re scribēdi. Vñ Iul⁹ Capitolinus p̃fitef se illo mō & ordie scribere
 velle de ip̃atorib⁹, quo Suetoni⁹ Trāgli⁹ scriptitauit. & diu⁹ Hie-
 ro. scriptorū ecclīasticorū Catalogū texēs, ducē sequit Trāngllū,
 & ei⁹ volumē de grāmaticis & rhetorib⁹ venustissie cōscriptū ha-
 bz Archetypō. Idē a flauio vopisco scriptor emēdatissim⁹ cādidi-
 sim⁹ q; appellat, cui dicit familiare fuisse amare breuitatē. Frit
 operēp̃ciū ī Trāquillo tāq̃ ī lucidissio speculo cōtēplari q̃ mores, q̃
 studia fuerit viroꝝ maximorū. Quorū cognita uita sententiā illā
 Platonis verissimā eēcō p̃babit, p̃clara īgenia quēadmodū virtu-
 tes maxias, ita vitia quoq; maxia p̃ducere solere, & qd̃ nos q̃ris-
 mur id maiores n̄ros q̃stos eē, videlicz illo prisco seculo euerfos fu-
 isse bonos mores, regnasse neq̃tiā, & ex ip̃atorib⁹ plures extitisse
 flagitijs maculosos, q̃ virtutib⁹ decoratos. Ois historię iucūda co-
 gnitio ē, & ferme oēs historici fauorabiles, s̃z tāto fauorabiliores
 illi cēsendi sūt, q̃to digniorib⁹ sūt accōmodati. P̃cipib⁹ aut accō-
 modatissimi sunt libri de vita & morib⁹ p̃cipū concināti. Qua-
 lis est Suetonius, Vñ capiāt exēpla quæ imitētur, & quæ vitanda
 sūt vitare cōdiscāt. Hinc est q̃ Demetrius phalerius Ptolemęurē
 a. iiii.

gē monere solebat, vt libros de ip̄erio, regnōq; compositos lectita-
ret: illis em̄ scripta documēta cōtineri, quæ amici monere nō au-
deant. Et Scipio Aphrican⁹ laudat, q; p̄dīa Cyri à Xenophōte
elegāter magis, q̄ fideliter scriptam/ nunq̄ dimittat ē manib⁹. Quā
Cicero cū Impator esset, totā legendo contriuit. Hoc duces, hoc
principes maxime decet, hoc à sūmatib⁹ viris fieri debet i legēdo
Trāq̄llo, qđ Aphrican⁹, qđ Cicero in Xenophōte factitauit. Nos
verō faciam⁹ id, qđ Cyprian⁹, q; absq; Tertulliani lectiōe nullā di-
em p̄terire pmisit, qui crebrō dicere solebat, Da magis/ uidelicet
Tertulianū significans. Nullū nos quoq; diē sū Trāquilli lectiōe
p̄teream⁹. Et sicut Archesilas atēq; iret dormitū, & mane cū surge-
ret, ibat ad Homerū lectitādū, dices se p̄gere ad amasiū, ita nos &
matutino, & vespertino tēpore ad Trāquilli lectiōez p̄ide, ac dul-
cis amasi accedam⁹, & i eo veterūperatorum vitā, mores, gesta
cōtēplemur, ne pueri sēper esse iudicemur. Nāq; nescire quid añ-
q̄ nat⁹ sis, acciderit, id est sēper esse puerū. Erit mediussidi⁹ Tran-
quilli lectiō plena iucūditatis, plenaq; eruditionis: sed eruditio-
nis neq; p̄trite, neq; triuialis, i qua hoies alioqui eruditi halluci-
nāt: quæ recōdita est, & clausa i literaz iteriore sacrario. In cui⁹
vestibulo hærēt hoies malē literati. Sed quid ego iā mīta de Virgi-
lio, Trāquilloq; cōmemoro: quorū eruditio eruditissima, & faciūdia
faciūdiſſia p se patet, & manifestaria est. Ego vero oī studio, oīq;
diligētia elaborabo, & oībus virib⁹, neruisq; cōtendā i p̄licita ex-
plicare, nodosa enodare, & abstrusa recludere. In sūma pro viri
lipte committar, vt nulli auditorū enerrationes nostrę sit futurę in-
fructuose, vt null⁹ gymnasij n̄i cultor assiduus/ meritō dicere pos-
sit se operā & ip̄ensā sub magro p̄cēnitendo perdidisse. Sed iā tē-
pus est canere receptui, & vela orōnis meditatę cōplicare, vt dei
ceps extēporalis elocutio orā soluat, & p̄ æquor patētissimū minū-
m⁹ cūctabūda discurrat. Cuius merces incōpositę nō min⁹ futurae
sit frugifere, atq; iucūde, q̄ orōnis cōpositissimæ fuerunt. Vos quę
so vt quēadmodū iam quæ diximus, attētē audiuiſtis, ita quæ di-
cturi sumus, attentē audire velitis. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in principio enarrationis

Propertij/ continens laudes amoris.

Ocrates ille fōs philosophorū viri clarissimi, cuius lucu-
lētis dissertationib⁹ libri Platōis sūt refertissimi, quadā
oli orōne amorē vituperatur⁹/ ob verecūdiam pallio ca-
put opuit. Idem mox eiusdē laudationē p palinodiā,
hoc est cōtrariū cantū celebratur⁹, id apto, atq; reuelato capite

factitauit. Nos quoq; ipræsentiari amorē laudaturi / Socratis exē
 plo nō obuoluto capite dicem⁹ sed aperto: nō pudibūdi, tergiuer
 fantes ve, sed sequestrato pudore alacres deū illū laudabimus, q
 vnus & maximē laudādus est, & maxiē laudabilis, poetasq; ama
 sios, atq; poesiā amatoriam docebim⁹ etiam grauissimis p̄fesso
 ribus cōuenire, dignaq; esse id gen⁹ poemata, quæ in gymnasio
 literatorio publica p̄fessione palā explicantur. Nouissio loco po
 rabimus ea adhibita poratione, quę neq; auribus vestris iniucū
 da, neq; mētib⁹ ifructuosa sit. Quæ singula dum à nobis summati
 pertractant, vos (quēso) me (sicuti facere cōsueuistis) benignē, at
 tēteq; audiat. Magn⁹ deus est amor, & ap̄ deos, hoīesq; mirā
 dus (vt philosophorū sapientissimi dixerunt) & ob originē atiquis
 simā i primis honorād⁹. Siquidē Hesiodi cecinit post illd̄ primor
 diale chaos repentē terrā, atq; amorē simul extitisse. Et (vt iquit
 elegāter Parmēides) Ante deos oēs primū generauit amorē. Vn
 de ab Orpheo (quē dñ⁹ Augustin⁹ iter theologos priscos ānume
 rat) cognomiatus est Phanes ab eo, q̄ ex chao prim⁹ apparuit.
 Plures amores, sicuti veneres / fabulosa finxit antiquitas, quos lu
 culētī scriptores posteritati cōmēdant. Nos verò omīssis reliquis
 amorē illū celebram⁹, qui à Platone diuinitus mēoratur, qui vir
 tutes amatoribus suis conciliat, qui nos dijs amicos facit. Nos a
 Platonica disciplina ne digito quidē (vt dicī) trāsuerſo recedētes
 laudem⁹ amorē, prout laudari mereſ: dicam⁹q; eū esse cōelestem,
 beneficū, pacificum, pulcherrimū, qui mortalibus maximorū bo
 norū causa est, qui pacē largit̄ hoīb⁹, qui vētis requiē, qui mari trā
 quilitatē, qui elemēta ſocietate cōglutinat, qui cunctas animātes
 familiaritate conciliat / beniuolentię largitor, maliuolētię exter
 miator. Et quēadmodū cōiungi nō pōt amaritudo cū dulcedine,
 caligo cū lumie, pluuiā cū serenitate, pugna cū pace, cū fecūdi
 tate ſterilitas, cū trāquillitate tēpeſtas: ita cū amore odiū, iuidiā,
 liuor, maliuolētiā copulari nō poſſūt. Et quēadmodū radi⁹ a ſole,
 calor ab igne, rigor a glacie, cādor à niue neq̄unt ſeparari: Ita ab
 amore diuellī nō poſſūt beniuolētiā, ſocietas, neceſſitudo, cōcor
 dia. hic ē em̄ amabiliſſim⁹ amicitia nod⁹, princepsq; ad beniuolē
 tiā cōglutinādā. Vnde ab amore amicitia nūcupatā eſſe ſapiētes
 tradiderūt. Qd̄ ē i nauigio gubernator, qd̄ i ciuitate magiſtrat⁹,
 qd̄ i mūdo ſol: hoc iter mortales eſt amor. Nauigiū ſine guberna
 tore labascit, ciuitas ſi magiſtratu periclitat̄, mūd⁹ ſine ſole tene
 bricoſus efficitur, & mortalium vita ſine amore vitalis nō eſt. Tol
 le ex hoīb⁹ amorē, ſole me mundo ſuſtuliffe videberis. Huc adde

Amor.

a. v.

Philippi Beroaldi.

ꝑ hic deus à nobis oēm rusticitatē amolif, oīs elegātie, oīmꝑ mū
 ditariū pater est. Vñ venuste Plautinus senex/ Amorē deum ap-
 pellat mūd itiantē, eūqꝑ nitidis nitoribus ait antecellere. Da mihi
 hoiez efferū, atqꝑ truculentū, hūc amor euestigio mollē reddet, &
 māsuetū. Da rudē & rusticānū, statī ab amore fiet ingenios⁹, & vr-
 banus. Da incultū, ab amore cultissimus efficietur. Deniqꝑ torpor
 oīs, segnities omnis, somnus lethargicus, marcor, squalor, icuria
 ex amoris cōubernio elimināf, ī quo industria, gnauitas, vigiliā-
 tia, solertia, cultus, nitor, cōmorāt. Atqui amoris accusator qd tā
 topore (iquit) hūc deū laudas & extollis? Qui mltos mortaliū de
 mētes fecit. Qui mltos à semita virtutū ī viā vitioꝝ declinē ꝑcipi-
 tauit. Qui mltis exitiū cōcinauit. Huic ego tā seuero obiurgatori,
 tāqꝑ aspero amoris criminatori/ ita breuissie respōdeo. Nō ē ista
 amoris culpa, sed hoīz qui amare nesciueūt. Sicut enī ē quidē mo-
 dus ī reb⁹, sūt quidā ꝑscripti fines, quos vltra progredi nefas est,
 ita in amore est, quādam mediocritas adhibenda. Philosopho-
 rū sentētia est moderatas esse virtutes, excedētes modū atqꝑ mē-
 surā iter vitia reputari. Vñ ab vno de septē sapientib⁹ dictum est
 ὡς ἀπαγορεύω, quod latine significat ne quid nimis, cui astipulat⁹ Ho-
 ratiana illa sentētia. Virtus est mediū vitiorū vtrinqꝑ reductū.
 Hic modus, hęc mensura, hoc tēperamētū, quod virtutibus adhi-
 betur, ī amore quoqꝑ adhibeatur, & procul erit oīs de amore cō-
 questio. Nā vt iquit elegāter & vere Plautin⁹ seru⁹, Bonū est pau-
 xillum amare sane. Insane nō bonum est. Quid? Nōne hoc idem
 ꝑcepit diuini dogmatis doctor apostol⁹ ꝑæcipiens in nobis ordi-
 natā esse debere charitatē? Quæ in mltis (vt iquit Origenes) īnor-
 dinata cōspicitur. Vocabulo aut charitatis amorē ī canonicis scrip-
 pturis appellari Hieronym⁹, Augustin⁹qꝑ notificāt. Præterea nō
 laudes canim⁹ amoris illi⁹ vulgaris atqꝑ cōis, qui pecuinis, bellui-
 nisqꝑ libidinib⁹ dñāf, Sed illius præcones existim⁹, qui cœlestis ē,
 quē greci Eros appellāt, à quo existiat Plato ī Cratylo, heroū
 nomē deriuari, quīs Augustin⁹ & Martian⁹ capella etymō, hoc
 est iter ꝑtamētū noīsheroū aliūde deducāt. Et cū nihil aliud sit a-
 mor, sicuti doctissimi philosophoꝝ definierūt, q̄ fruendæ pulchræ
 tudinis desideriū, illū nos amorē laudam⁹, celebram⁹, extollim⁹,
 q̄ pulcherrim⁹ ē, qui ex pulchrorū desiderio natus, pulcherrimā
 plura mortalibus cūctis īptit. Nōne artes (vt reliqua omittam⁹)
 ab hoc quasi quodā fonte fluxeūt? Nōne hic oīs inuētionū author
 est & ꝑpagator? Medēdi nāqꝑ & diuinandi & sagittas ab arcu ex-
 cutiēdi disciplinā amore duce inuenit Apollo. Texēdi artificū Mi-

Eros.
 Horos.
 Amor
 quid.

nerua, fabricā ærariā Vulcan⁹, mēsuras & pondera Phœdō, literas Mercurius, leges Ceres, q̄ ob hoc à Græcis Thesmophora. i. legifera noīat. Deniq; oēs, qui (vt inquit Maro) per artes iuentas vitā excoluerunt, amore ipulfore atq; authore cōmenti sūt nouas iuētiones. Nō em̄ talia inuenissēt, nisi talia adamassēt. Omitto q̄ amoris bñficiū aīalia cūcta pgenerant ī terris. Nōne ea, quę inanimata dicūtur, amare quodā modo existimāt? Hinc Magnes ferrū trahit, Succinū paleas, cęcias nubes, & vt (īgt Empedocles) Arida terra amat ībres. Et nemo nō (inquit Hieronym⁹) aliquid amat. Deniq; amore constāt oīa, augescūt, florescūt, ppagant. Et vt author est Aristoteles ī ethicis, id cuiq; voluptati est, cui⁹ dicitur amator, & iucundissimū est re amata potiri. Igīf amorem colam⁹, amorē meritis pconijs extollam⁹, a cui⁹ sacrario pcul abscedat pphanū vulg⁹, hoc ē hoīes inuidi, atq; maliuoli. Sicut cū nō cōuenit mēdacio laudare veritatem, pauor ī fortunē, vitio virtutē: ita maliuolo amoris cultura nō cōuenit. Qui potī⁹ q̄ maliuol⁹ ē, is colat atq; sectet deū amorī cōtrariū. Quē prisci Anterota q̄si cōtra erota, hoc ē cōtra amorē ē regiōe collocatū; nūcu parit. Ceterū ille, q̄ deū colit, amet & sacerdotes, nos q̄ amoris cultores eē volum⁹, diligam⁹ illi⁹ sacerdotes, q̄ pfecto sūt poetę amasi atq; elegiographi, quorū lepidiora poemata nō sūt aspñanda, neq; p argumēto ipudicitie sūt habēda. Et quis ver⁹ verbum sit talē eē hoīz vitā, q̄lis sit oīo, tñ poetis ludere versiculis amatorijs, & lasciuire pmittit. Nam vt īgt Catull⁹, Castū esse dec⁹ piū poetā Ipsum, versiculos nihil nec esse est, Qui tum deniq; habent salem, & leporem, Si sūt molliculi, ac parū pudici. Qz aut amatoria scripta nullū pbeāt specimē morū, nullūq; sit vitę turpis idiciū, testat Hadrian⁹ ipater, qui Voconij poetę tumulū versib⁹ exornās ita scripsit, Lasciū⁹ versu mente pudicus eras, & ab Ouidio decēter, & vere dictum est. Crede mihi mores distant a carmine nō. Vita verecūda ē, musa iocosa mihi. Ouidio subscribit festiuissim⁹ Poeta epigrammaticus de seipso scribens. Lasciua est nobis pagina, vita proba est. Quid aut poetarū exēpla cōmemoro? cū seuerissimi, sāctissimiq; philosophorū ludicros, amatoriosq; versiculos conscripserit, qui tāto sāctiores existimant, quāto aptiores, tanto pudicitius cōpositi, quāto simplicius pmulgati. Deniq; audite vel vnicū dei philosophorū Platonis exemplum, qui versiculis huiusmodi amore suos non erubuit profiteri, latine ita possumus interpretari.

Cæcias
ventus.

Anteros

Specimē
i. appro
bationē.

Philippi Beroaldi.

Suauiâ dans Agathonî, animam ipse in labra tenebam.

Aegra etenim properans, tanq̃ abitura fuit.

Ex his ne quæso versiculis parū pudicis Platonē impudicū existimabimus, Platonisq; mores infamabim⁹? qui tantū abfuit ab impudicitia, quātū versiculi à pudicitia. Cui⁹ vita tanto pbator fuit, q̃ musa lasciuior. Ne longū faciā, si scripta oīa, quibus amores, res amatoriae cōtinentur, sunt cū suis scriptoribus repudiāda, res pudientē canonicæ scripturæ, hoc est instrumenti veteris luculentata illa volumina, q̃b⁹ nihil sacratius, nihil religiosi⁹, nihil mysticū magis æstimat. Liber Geneseos abiciat, qm̃ in eo amores Iacob & Rachelis, cōcubitus Sichen cū Dina violentus, stuprū Iudæ cū nuru Thamar referuntur. Nemo librum numerorum sumat i manus, qm̃ Israelitici populi fornicationes cū filiabus Moabitarum in eo perscribuntur. Caue legas iudicum volumen, Continet em̃ Sansonis robustissimi mollissimos cum puella Dalila complexus. Librum Hester nē tågito. docebit em̃ te quæadmodū Assuer⁹ rex amorē amore, sicuti clauū clauo, trudere conat, & ad impatiētiā amoris leniēdā, p̃ sigulas poenē noctes nouas puellas deuirginat / efficiens ex virginibus mulieres. Libros regum tanq̃ nephādos explodito, quib⁹ Dauidis, & Bersabes adulteria, eiūdā sene scētis cū adolescentula Sunamite cōplexus, Ammonis cū sorore Thamar incestus infandus, Solomonis cū reginis, cōcubinisq; in numerabilibus fatuæ amatiōes cōmemorātur. Et vt semel finiā, ipsum canticū cātorū tanq̃ sireneos cantus / obturata aure trāsito, cum meros amores, meramq; impudicitia, nisi mystice itelligamus, resonare videat. Ideoq; ap̃d Hebręos obseruabat, ne quis adolescētulus libellū illū teneret i manib⁹, ne quis puer illi⁹ lectio ne oblectaret. Igit̃ cū sacris voluminibus amatorias res contineri, eaq; non magis à prophanis, q̃ religiosis hoībus quotidie legi, quotidie in tēplis non clam, sed palam decantari videam⁹, tādē fateamur licere poemata lasciuētia scribi, & scripta lectitari citra oēm criminationē. Et nos nemie, vt speram⁹, iprobātē enarrabim⁹ amasij poetæ Proptij amatoriiū, venustūq; poema. Quo nihil in hoc genere exstimo fieri posse perfecti⁹. De cui⁹ eruditione excellētī, elegātissimoq; splēdore i p̃sētia tacebim⁹, cū iā receptui canēdū sit, & quia mltā scitu digna a nobis p̃scripta sūt in nostris cōmētarijs, quorū lectio studiosis erit (vt cōfidimus) frugifera, & a nemie nō bono, igenuoq; lectore pbabū. Cū Propertio pariter progrediet̃ dimidiatus Suetonius, vt luculentissimo scriptori extremā manum imponan⁹. Ad cuius lectionem, ne illotis (vt aiūt)

pedibus accedamus, more nro Ifagogica qdam hoc est introducto-
ria pmittemus, q vsui vobis sit audiuisse, & voluptati meminisse.
Vos vtfacitis libenter audite, atq; animu aduertite. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita i enarratioe Titi Liuij ac
Sillij Italici, continens historiæ laudationem.

Officu est boni pffessoris viri pstantissimi id velle profiteri
qd auditoribus vtilitatem cum voluptate maxima allatu-
rum sit, quod scholasticorū auribus satisfactu, qd tpi-
fit fufurum accōmodatum. Hoc ego semper oī studio ac diligētia
superioribus annis efficere contendī, & imp̄sentiaꝝ effectūꝝ me
effecōfido, cum duos celeberrimi noīs scriptores ex oībus delegerim
quos i hoc augustissio gymnasio p̄fiterer, quorum lectio & p-
desse & delectare plurimum possit, atq; his tpi-
cōueniens. Nā cū oīs disciplinarum cognitio vtilis ac iucūda mor-
talib⁹ sit, historiæ cognitionē mediussidi⁹ vtilissimā, iucūdisimāq;
esse censeo, ex quo cū multū oībus scriptoribus debeamus qui nō
solum sibi, sed etiā posteris vixisse credunt plurimū p̄fecto histori-
cis debere nos non possum⁹ ificiari, quorum labore ac industria esse
ctū est, vt oīm æratum, oīm gentiū, omnium populorum res geste
oīa p̄clara facinora scienter a nobis intelligerent cognoscerent.
Vt cuncta cunctorū illustrissiorum viroz dicta, facta ve memora-
tu digna contueri edicere recordari liceret. Qua qdē re nihil pul-
chri⁹, nihil iucūdi⁹, nihil magnificenti⁹ excogitari posse cōtende-
rim. Eteñ vt a Cicerone scriptū ē diuinit⁹, nihil earū rerū scire q
anteq̄ nascereris factæ sint, hoc est semper esse puerū. Cognosce-
re vero res gestas mēoriæ veteris, ordinem tenere antiquitatis,
exemplorūq; oīm habere notitiā, decorū laudabile ac p̄pe diuinū
est. Senibus ideo maior auctōritas est qm ob longam aetatem plu-
rimas res nosse, ac vidisse credunt. At hoc iuuenib⁹ cognitio histo-
riæ p̄stat vt etiā p̄teritis sæculis vixisse videāt. E f illi me hercle
adolescentes qui historia habeant ad manum, & exempla illustri-
um viroz i promptu, tanto senibus sunt antepōnēdi, quāto plura
negotia complectit⁹ historia multorum sæculorū, quā faciat hoīs vi-
ta longissīma. Huc adde q; qui bonus orator esse concupiscit, i pri-
mis abundare debet exemplorū copia, & nosse quā plurima. Nā
cum sit historia testis temporū, lux veritatis, magistra vitæ, nūcia
vetustatis, nihil ambigit quin orator optimus esse non possit nisi
fuerit antiquitatis, exemplorumq; cognitione istructissimus, nisi
historias p̄nde ac vngues suos habuerit exploratissimā, quoniam
am (vt inquit Quintilian⁹) historia alere potest orationem molli-

Oīfīm p-
fessoris

Historiæ
vtilitates

Historiæ
descriptō

Ex p̄fati-
one Titi
Liuij.

Demetrij
consiliū.

Porcius
Latro.

quodam ac iucūdo succo. Est p̄terea opere p̄cium i voluminib⁹
historicoꝝ oīs exempli documenta, velut i illustri monumēto po-
sita itueri, vñ q̄ imitanda sint depromere, ac nobis proponere ad
imitandū, q̄ fugienda fugere possimus. Pulchrum est (vt inquit ve-
rissime Diodorus) ex alioꝝ erratis in melius instituire vitam no-
stram, & quid appetendum fugiendū ve sit ex alioꝝ exēplis pos-
se cognoscere. Vñ haud imerito Demetrius phalerius Ptolemæū
regem subinde admonebat vt libros lectitaret, qm̄ quē amici non
audent p̄cipibus demonstrare, ea oīa i libris scripta reperiunt.
Hoc est i cognitiōe rerum salubre atq; frugiferum scire, quibus ar-
tibus, qua disciplina, quibus moribus maxia ip̄eria orta sint, ma-
ximi Imperatores nomen sibi immortale pepererit. Et ecōtrario
qua vitioꝝ labe iſecta amplissima regna corruerint, & ex sūmo
in imum p̄cipitauerint. Ad summam, historia ad id quod hone-
stum est ca pessendū iſſammāt. Detestāt vitia probos extollens, i
probos deprimens. Historiē (vt inquit verissime victruuius) per se
tenent lectores, cum habeant nouarum reꝝ varias expectatiōes
Vtinam nobis deus eam ingenij memoriæq; diuinam vim condo-
nasset, qua Porcius Latro declamator egregius fuerat decorat⁹,
qui cum omnes Historias vnus oīm notissimas haberet, iubebat
aliquem ducem nominari, & e vestigio ei⁹ oīa acta cursim dilige-
terq; commēorabat. Cæterum eum oīs historici sint legendi, ade-
undi, ediscendi, scriptores potissimū latini rerūq; Italicæ, ac ma-
xime Romanoꝝ enarratores (sicut mihi videt⁹) sunt adorandi, co-
lendi, lectitandi, nec vnq̄ manibus dimittēdi. Idq; duabus potif-
simum de causis faciendum videtur, quoniam rerum nostratium
cognitio magis ad nos q̄ externæ p̄tinere existimatur. & q̄ histo-
rici latini sanctiores, verioresq; Græcis scriptoribus fuisse credun-
tur. Pugnāt enī inter se omnes fere Grecorum scriptores, & alī
alterius mendacia refellere conāt. Ita Ephor⁹ Hellanicū, Timē⁹
Ephorū, Philynū Polybi⁹, Herodotū q̄ plurimi tanq̄ fabulatore
reprehendūt. hinc a Satyrico poeta dictū esse credit⁹, Quicquid
græcia mēdax Audet i historia. Discrepantiæ autem illorum cau-
sa hæc potissimum fuisse traditur, q̄ nullam vnquā curam græciæ
poplī adhibuerunt vt p̄clara facinora scriberent, ac publicare
tur, ideoq; magna i scriptoribus mentiendi licentia fuit, qui cū p-
tim resignorarent, partim affectionibus ducerent, non historā
conſcripserunt, sed mera mendacia. Cōtra apud Romanos vt o-
mnia prout gesta fuerunt icorrupta, integra, atq; fideliter cōſcri-
pta haberent, pontifices maximi res omnes singuloꝝ annoꝝ lite-

Græcimē
daces i hi
storia.

tis mandabāt; efferebātq; in album tabula domi proposita: vt esset pplo potestas cuncta cognoscendi. & hi annales maximi nominabantur. Hanc autem similitudinem scribendi secuti sunt Piso, Fabius Pictor, & ille Cato Porcius omnium bonarum artium magister a Plinio nūcupatus: qui sine vllis ornamentis: sine pigmentorum coloribus, sine fucato nitore: monumenta rerum gestarum reliquerūt nuda, recta, atq; simplicia: primam illā in primis obseruantes historiæ legē: quæ præcepit ne quid falsi dicatur. Etenim dempta ex historia veritate, ita narratio omnis inutilis, ac penitus inane efficit, sicut corpus animantis inutile sit oculis effosis: vt luculente scriptū est a Polybio. Deinde cū ingenia erudito iam sæculo in dies magis excolerentur: & faciūdia huberior, politiorq; pfluere eloquentissimi apud Romanos ad scribendam historiā sese appllauerūt: qui nō vt superiores tantūmodo narratores fuere: sed etiam exornatores: atq; illustratores maximi extiterūt: qui vtpote dino ingenio præstātes viri: historiā affectionibus omnibus, casuum varietate mirabili, egressionib; iucundis resperserūt, & quibusdā flosculis quali pratum distinctā, variatamq; decorarunt. Qui cum omnes sint excellentissimi: cum omnium lectio iucundissima: ac vtilissima futura sit: cum omnes haud dubie suspiciēdos, ac lectandos esse censeam, Titus Liuius in primis enarratione dignissimus mihi visus est, & iucunditatis vtilitatisq; inter alios refertissimus. Cuius lectio omnium scholasticorum auribus, animisq; satisfactura sit. Est enim, dulcis, candidus, & effusus: & eo nullus historicorum melius cōmendauit mitiores affectus: apud quem omnia tum rebus, tum personis sunt accommodatissima, Qui in narrando mirā est iucunditatis, clarissimiq; candoris: qui (vt verissime dixit Quintilianus) in concionibus supra q̄ narrari potest est eloquētissimus: Cuius lactea hubertas lectorē detinet, auocat, pascit, omnibusq; affectionib; validissime cōmouet: & quo vult maxime impellit: cuius diuinę facundię nihil addi potest: cuius orationi si quid demas ex elegantia detraxeris: quemadmodum de Platonis oratione Phauorinus dicere solebat. Idem grādiloquus est & sententiārum grauitate, & maiestate verborū. Idem copiosissimus, nec tamē longus. Nam (vt inquit egregie Martialis) Non sūt longa quib; nihil est quod demere possis. Non igitur immerito diu Hieronymus testatur: quosdam ex vltimis Hispaniæ, Galliarūq; finibus viros illustres Romā venisse, vel ob hoc solum: vt Titū Liuium lacteo eloquētiā fōte manantem contuerentur: qui (vt Plinius in epistolis inquit) postea q̄ hominē videre, statim in patriā repedarūt. O te felix

Catonis
laus:
Prima ih
storiallex

Titī Liuii
laus.

cetera, o te beatū Tite Liui: cuius vnus vidēdi causa viri nobiles tot
 milia passiū cōfecerūt ex penitissimis regionibus pfiscētes: tot
 mōtes incultos, tot iūia loca superarūt. Illa pfecto illa dinavirtus
 est existināda: q̄ in vno hoīe tantū polluit, tātū effulsit. vt ad eū vi
 sendū tanq̄ ingēs, celebrādūq; miraculū Galli, Hispaniq; sollicita
 rētur. Merito Quītilianus Liuium inter ceteros scriptores legēdū
 esse p̄cipiti scholis: quoniā scilicet & cādīdissimus est & maxim⁹ au
 ctor historiē. Merito & nos Liuiū ex oībus vnū delegisse videmur:
 quem publice hoc anno pfitemur: cuius libri oēs cū lectitādi sint &
 in manibus quotidie habēdi: nonne hęc decas Liuiana quā dijs bñ
 auspicātib⁹ ordimur enarrare, reliquis decadibus est anteponen
 da? Nōne hęc in primis volumina a Liuiō diuinit⁹ scripta fuisse cē
 sēdū est? Et hęc pfecto decas (hoc em̄ noīe Liuiani libri a nūero
 denario nūcupāt) quāto bella q̄ cōtinet ceteris be'l's maiora fuerūt
 tāto reliquas decades atecellit. Laudat Origenē Adamatiū Hie
 ronym⁹: q̄ cū ceteris voluminib⁹ oīes superauit, in Cantico cā
 tīcorū ipse se vicerit: Laudatur a Cicerone Crassus orator: quē cū
 in agendis causis cōsensu oīm cūctos semper exuperauit, i extre
 ma actiōe a semetipso superatū esse testat. Praxiteles iter statu
 arios a Plinio celebratur peride ac marmoris glia supauerit etiā
 semet. Hoc idē & nos hodierno die de Liuiō merito dicere possu
 m⁹ qui cū ceteris decadibus ceteros antecelluerit. i hac semetipsū
 vicit. Et me Hercules (vt dicā viri clarissimi quod sētio) eodē aīmo
 Liui⁹ bella scriptitauit quo Romani gesserūt: eodem īgenij fulmi
 ne stilū exercuit: quo Roman⁹ populus arma tractauit: eadē vīgī
 lātia icubuit chartis: qua Rōani milites disciplinē militari icubue
 rūt. Et mediussidiū videtur pp̄s Romanus vel ob hoc vnū tā
 memorāda facinora gerere voluisse: vt illa a tā luculēto scriptore
 describerētur: qui res haud dubie luculētas verbis luculentis aqua
 uit: quem quotiescūq; imanus sumo: nō legere videor bella: sed tra
 ctare: & (vt īngt Hieronym⁹ de Paulo) non audire verba: sed tōni
 trua. In Liuianis voluminib⁹ videor videre imperatores cōcōnā
 būdōs, militesq; suos exhortātes ad prelia alacri aīmo capessēda.
 Senatū de reb⁹ dubijs cōsultantem: hostes hic formidolosos trepi
 dare: Romanos illinc furibūdōs inuadere. Deniq; apud Liuiū oīs
 rei militaris disciplina cōtinet: oīa stratagemata: oēs calliditates i
 peratoria demōstrātur. Leges senatus, pp̄liq; decreta: oīes deni
 q; artes: quibus domi forisq; viuatur: conspiciuntur. Sed pro dolor
 quantam iacturam passi sūt omnes literarum studiosi ex centum
 & decem voluminibus Liuianis perperditis: qui oīa quę vnq; Ro

Decas.

Origenes

Crassus.

Praxiteles.

mani p̄ septingētos annos gesserunt p̄clara facinora veluti in vnū
redacta corpus noscere potuissēt. Quāto dispēdio affect⁹ est Ro-
manus Po. cuius tot, ac tantarū reiū gestarū mēoria cū libris Liuij
pariter interiit. Quātū verē famæ detrimētū illustrissimi ip̄atores
subieit, quorū nomina fuissēt sēpiterna, & gesta mēorarētur, si Li-
uiana volumina nō intercidissēt. Q. si defūctis vllus est sensus pro-
fecto Liuianos manes ingemiscere credēdū est tot labores icassū
sibi fuisse susceptos, tot necquicq̄ vigilatas noctes, tot frustra con-
scripta volumina, quę si extarent oīa, nihil p̄terea nobis foret de-
syderādū: haberem⁹ i quo otīū, i quo tēpus bñ collocare possem⁹,
& tñ nobis vtpote somniculosus vix etas suppeteret ad legendū,
quæ illi diuina quadam benignitate prædito suppeditauit ad scri-
bendū, qui etiam Dialogos (vt inquit Seneca) philosophorū mo-
re cōscripsit. Sed q̄rela ab exordio nostræ enarratiōis p̄cul absit
nihil nec nobis, nec ip̄i Liuiō p̄futura. Cēterū cū sapientis sit ser-
uire tēporib⁹, nos quoq; tēporibus his seruiam⁹, quib⁹ cū arma vi-
geant, bella horrida perstrepat, cum oīs Italia bellicis tumultib⁹
læuiat, classica personēt, cū Mauors telū suū quatiat, bellona do-
minef, idoneū esse videt⁹ vt scriptores eos potissimū legamus, qui
bella describūt. Hęc ergo sit nostra militia. alij bella gerēt, nos le-
gem⁹, alij sub dīo in cāpis patentibus intuti pugnabunt, nos pu-
gnas confectas in ymbra / in scholis tuti recensebim⁹, hic aures no-
stras Liuius p̄sonabit, inde Sylius, ambo eadē bella facūdissime
narrātes / ille soluta oratiōe, hic versu heroico, qui nō min⁹ histo-
ric⁹, q̄ poeta iudicād⁹ est. Qui stilo cothurnato, & caractere grā-
diloquo tonare acfulminare videt⁹, qui bella nō scribere sed bel-
lare. Cui optie cōuenit illud Horatianū, Audire magnos iā vide-
or duces. Nō indēcoro puluere fordidos. Ardēs est, cōcitat⁹, ere-
ct⁹, cādīd⁹, copiosus, atq; sublimis, mltū habet neruorū, plurimū
lacertorū, tot⁹ bellicis rebus accōmodatus, qui nō min⁹ eruditio-
nis asferre possit, q̄ iucūditatis. Mira est i Sylio rerū recōditarū co-
pia, varia ac mltiplex locorū & maxie Italicarū vrbiū descriptio,
multa historiae cognitio. Et cū Virgiliū illa fœlicitas igenij so-
luta ofone reliq̄rit, cū Ciceronē facūdīa illa genuina i carminib⁹
destituerit, Sylio cōtigit id, qđ paucissimis dii dederūt, vt idē esset
& maxim⁹ poeta, & iūm⁹ orator, qui vtrūq; & Maronis & Cice-
ronis op⁹ fœlicissime ipleuerit, qđ epigrāmatic⁹ poeta elegantissime
demōstrat his versibus, cum de Sylio loqueretur.

Sacra cothurnati non attigit ante Maronis,

Impleuit magni q̄ Ciceronis opus.

b.

Philippi Beroaldi.

Idem alibi Syluum musarũ decus appellat. Sed quid plura? Liuij & Sylij faciũdia, vires, ingeniu, eruditio, cæteq; virtutes eximie sese nobis quotidiana enarratiõe exhibebunt, sese offerent, ostentabũt clarius solẽ fulgentes. Ego verò oĩ diligentia, studio, vigilãtia elaborabo, enitar, atq; cõtẽdã, ita singulos nodos enodare, ita iplicita explicare, vt quẽadmodũ vos mihi ornatũo maxio futuri estis, ita ego vobis sim nõ minimo emolumẽtũ. Hoc mihi iũcio est, velle prodesse, vobis sit velle pficere. Dij faxint, vt vtriq; propositum implere possimus. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio habita id enarratione epistolarũ Ciceronis & Lucani continens laudem Poeticæ.

Maximum deorum munus est viri circũspectissimi, & quo nullum maius excogitari potest, eloquẽtia, qua vel maxime separauit hominẽ a cæteris mutis animatibus deus ille patẽs, & mundi fabricator, quẽ quia sermone carẽt irrationabilia merito vocatũr. Eloquẽtia hoies palabũdos i agris atq; dispersos congregauit in populum, & ex feris, atq; immanib; mites reddidit, & mĩsuetos. Eloquẽtia multæ vrbes cõstituit & sũt, plurima bella restincta, firmissimæ societates, sanctissimæ amicitie cõparatæ. Eloquẽtia mortales imortales efficiuntur. Merito itaq; flexanima, & oĩm regina rerũ orũ a doctissimis nuncupatur, cuius tanta est dignitas, tanta potentia, tãta maiestas, vt duce eloquẽtia dijs simillimũ esse videamur. Et hoies eloquẽtes, qui oratores nominant, tantũ reliquis hoibus prestare creduntur, quantũ homines bestijs antecellunt. Nihil mediũssidius eloquẽtia diuini res periri potest, nihil consummato oratore præstantius. Cæterũ cũ eloquẽtiæ ptes oēs sacre sint ac venerabiles, cæterisq; aliarũ artium studijs ateponendẽ, Poetica in primis sacratissima est, quam antiqui primariã quandã philosophiã esse tradiderunt, quẽ ab incunte nos etate viuendi formulam doceret, q̃ mores, quẽ affectus ostenderet, quẽ res gerendas cũ iucunditate præciperet. Vñ non minus vere q̃ luculenter dixit Horatius. Os pueri tenerũ balbumq; poeta figurat: mox etiã pectus præceptis format amicis. Instruit exẽplis, imopẽ solas & ægrum. Quem obrem ciuitates grecorũ eruditissimẽ liberos in poeticaĩ primis erudiebãt, solũ poetã sapientẽ esse dictitantes. Et vt diuus Augustinus scriptũ reliquit, poetẽ theologi nuncupati fuerũt, cum de dijs immortalibus diuinitus multa conscriberent. Quales Orpheus, Musæus, Linus fuisse traduntur. Enimũero artis poeticæ studia (vt Cicero facundis

Palabun
dos. i. er
rabun
dos.
Cicero i
prologo
the. ve.

Poetica

sine scribit) adolescentiā agunt, senectutem oblectāt, secundas res ornāt, aduersis per fugiū, ac solatiū p̄bent, delectant domi, nō impediunt foris, p̄noctant nobiscum, peregrinant, rusticātur. Huc adde q̄ poeticus decor exerceat ab oratore, vt testis ē Corneli⁹, q̄ oratori lectionē poetarū plurimū conferre Theophrast⁹ affirmat, apud quos ī rebus spiritus, in verbis sublimitas, in affectibus motus oīs, & ī personis decor exprimitur. Ideoq; in hac lectione M. Tullius putat esse quiescendum, existimatq; oēm loq̄ndi elegantiā expoliri, augeriq; poetis lectitandis. Est em̄ finitimus oratori poeta, suntq; inter se cognatione quadā copulati. Cæterū cū cæterarū rerū studia p̄ceptis cōstent atq; doctrina, Poetæ soli ip̄a natura valent, & mētis viribus excitantur, & quasi diuino quodā spiritu islāmāt. Vñ Plato diuinitus scripsit libro tertio de legibus poetarū genus esse diuinū, & idē tradidit in Phædro, Vates furcare diuino concitatos multa cōmoda græcis hoībus attulisse. Ab eodem perq̄ eleganter dictū est ī libello de furore poetico, poetas diuino instinctu concitos eūdē furorem interpretibus quos rhapsodos appellat infūdere, imitariq; magnetis lapidis naturā, qui non solū ferreos annulos trahit, sed eandē trahendi vim ip̄sis annulis latenter insinuat. Origenes quoq; ille magī ecclesiæ, in libris quib⁹ titulus est Peri archon, virtutem quandā esse docet spiritalē, quæ poeticā inspiret, cui⁹ inspiratione poetæ repleant. Platoni Origeniq; astipulat Ouidi⁹ sic scribēs. Est deus in nobis, agitante calescim⁹ illo. Et alibi. Est deus in nobis, sunt & cōmercia cœli, Sedi bus æthereis spirit⁹ ille venit. Quapropter haud īmerito poetas antiqui sacros nominarunt. Vnde ab eodem scriptum est.

At sacri vates, & diuum cura vocantur.

Et Calphurnius ī buccolicis inquit. Ille fuit vates sacer. Et lucan⁹ n̄ scriptū reliquit. O sacer, & magnus vatū labor. Ennius verò sanctos poetas appellat, q̄ quasi deorū aliquo dono, & munere p̄cīti esse videant. Hinc est q̄ poetæ antiquitus in maxia veneratiōe maxioq; p̄cio habebātur, q̄ a principibus fouebāt, q̄ a regib⁹ ditabant, q̄ ab oib⁹ certatim amabant. Vñ nō minus vere, q̄ discrete cecinit Naso. Cura ducum fuerat olim, regūq; poetæ. Præmiāq; antiqui magna tulere chori. Sactaq; maiestas, & erat venerabile nomē Vatis⁹, & largæ sæpe dabant opes. Char⁹ fuit Scipioni Africano Enni⁹, Char⁹ Archias Mario atq; Lucullis. Cheriū poetā quis ignobilē ī delicijs habuit Alexāder. Vir. fouit August⁹, cui⁹ versiculos cū in theatro po. Ro. audiuisset, surrexit vniuers⁹, & p̄sentēs spectant. q; Virgiliū tanq̄ Augustū venerat⁹ est.

.bij.

Philippi Beroaldi.

Horatiū Mœcenas adamauit, Tibullū Messala dilexit, Papiniū Domitianus auro palladio coronauit, Ausoniū Gratianus cōsultu decorauit. Neq; solū uiuētes poetæ, qui honorificētī vates dici exitimant, sed etiā defuncti venerabiles extiterūt. Siquidē Alexander magnus, cū inter spolia Darij Persarū regis Scriniolum cepisset auro gēmisq; ac margaritis p̄ciosū, in eo libros Homeri cos reposuit, vt p̄ciosissimū hūani ingenij opus opere ditissio seruare. Idē Homerū adeo diligebat, vt ei⁹ Iliade, qđ diuinū poema ediderat (qđ uaticum rei militaris appellabat) noctu sub puluino vna cū pugione subiiceret, & ita cū Homero poetarū p̄cipe vigilabat, cū Homero dormiebat. Idē Pidari iter Lyricos poetas p̄stātissimi familie, ac penatib⁹ parci iussit: cū Thebas euerfret. Alter vero Alexāder, qui Romāo p̄fuit imperio, Virgiliū adeo admirabatur, vt eū Platonē poetarū vocitaret, ei⁹q; imaginē i Larario cōsecraret. Quētiā Aelius Verus Romanus imperator Martialis epigrāmaticū poetā suū Virgiliū nūcupabat. Huc adde qđ etiā dij amatores vltoresq; extitere poetarum. Siquidē Apollinis oraculū (vt iquit Eusebi⁹ Pāphil⁹) Euripidē laudibus in cœlum tulit, & Archiā tanq; scelestū ac prophanū iussit exire de templo, qđ Archilocū poetā iteremisset. Sophoclē quoq; tragici cothurni p̄cipē Liber pater tanq; delitias suas sepeliri iussit. Prēterea poetæ quadā sua uiloquētia adeo sūt dulces, vt nō legātur mō, sed etiā edificātur, quorū authoritas tanta est, vt illorū dicta p̄ certissimis testimonijs habeātur. Nā & Plato, & Aristoteles p̄iceps philosophorū/Homeri aliorūq; poetarū carminib⁹ sua dicta persepe corroborāt. Quētiā iuriscōsulti illi sanctissimi in libris Digestorum frequenter allegāt poeticos versus, & maxie scribētes de contrahēda emptiōe, & vēditione, & i titulo de gradib⁹, & de verborū significatione, & ad legē aquilā, & de rerū diuisione, sexcētisq; in locis citāt testimonia poetarū. In Decretis quoq; Virgilianū carmē ex Georgicis, & Horatij vers⁹ ex epistolis afferūtur. Quid nō ne ecclesiastici scriptores, & i primis Augu. Hieronym⁹ atq; Lactantius tria Christiāni dogmatis lumina clarissima scatēt auctoritatib⁹ poetarū? Quid mai⁹ loquor? Nōne apostolus Paulus vas electiōis, tuba euāgelij, & sanctarū scripturarū armariū, poetas studiose lectita se videt? qđ Titū scribēs, versiculū vsurpat Epimenidis poetę. Cretes sēper mēdaces, male bestię, vētres pigri. alia quoq; epistola Menādri carmē allegat, Corrūpūt bonos mores cōfabulationes pessimę. Et apud Athenienses in Areopago, hoc est Martis curia disputans, Aratū poetā testē citat. Prēterea

Sallusti⁹

vt in Decretis scriptū est. Dñs præcepit Israeliticis, vt Aegyptios argēto spoliarent, Tropologice itelligens vt argentū. i. eloquētiā apd̄ poetās inuentā colligerent atq; possiderent. Dauid quoq; ille psalmographus psalteriū nūeris poeticis cōcinnauit. Qd̄ (vt inquit Hieronym⁹) in morē Horatij Flacci & Pīdari nunc iābo currit, nunc Alcaico personat, nunc sapphico tumet, nunc semipede ingredit̄. Deniq; Esaiæ, & Iacob, & Solomonis luculēta volumīa, hexametris & pētametris versib⁹, vt Ioseph⁹ & Origines scribūt, apd̄ Hebræos cōposita decurrūt. Quinetiā vt Cassidorus testat̄, oīs poetica elocutio à diuinis scripturis sup̄sit exordiū. Adeo musica venustas leposq; poeticę exstīmat⁹ est oī esse suauitate refer tissim⁹, adeo carmina moduliq; generosi placuērūt, vt deos exisimarent esse placabiliores, si eos versibus adorarent, aut carminibus p̄carentur. Vnde ab Horatio dictum est luculenter.

Carmine dijs superi placantur, carmine manes.

Et non minus vere, q̄ facunde cecinit Lucretius.

Calliope requies hominum, diuumq; voluptas.

Sit igit̄ apd̄ vos viri p̄stantissimi sanctū, ac venerabile nomē poetarum, qui p̄cipibus chari sunt, qui fouent̄ à bonis, quorū carmina ediscunt̄ à literatis, quorū vers⁹ tersissimi aures deorū mulcent eosq; exorabiles mortalibus faciūt, qui quibuscūq; figmētis adumbrati mīta saluberrima p̄cipiunt, sententias ē penitissima philosophia deprōptas dissimulanter interseūt, mentes n̄as optimis p̄ceptis freq̄nter instituūt, & vt author est Manli⁹, Omne genus rerū docti cecinere poetæ. Idē linguā ornant, facundiam augent, & sup̄ellectilē verborū faciūt copiosissimā. Deniq; solis p̄cne poetis datū est, vt ad laudādū & vituperādū p̄riter sit accōmodati, & quēadmodū īmortali laude donant̄ illi, quos carminibus extollūt, ita sēpiterna illi pulsant̄ infamia, quos maledictis versib⁹ īscitant̄. Merito nos monet Socrates Platonici⁹ vt diligēter caueam⁹, ne poeticū hoīez quēpiā nobis īfēsū habeam⁹. Et p̄cipes quos carmib⁹ celebrāt, īmortales efficiūt. qd̄ elegāter exp̄ssit, Horati⁹ illo versiculo. Dignū laude virū musa vetat mori. Cēlo musa beat. si aliqñ lasciuire, & obscēna scribere, ludicra atq; amatoria decātare, & īpudica p̄mere vidē, nō p̄ptea sūt poetę repudiādī, cū neq; scriptorū mores ex versib⁹ iudicandi, neq; lepidioria carmiā p̄ argumento īpudicitie sit hñda. Licet lasciuire carminib⁹ citra īpudiciā, licet iocari versiculis citra obscēnitātē morū, licz lingua & calamo ludere pudenda, aīo & corpore exrecere p̄bāda. Nēo poetās explodēdos esse censeat, p̄pter vers⁹ molliculos,

& amatorios, imo q̄libet existimet poetas eē amādos, fouēdos, le-
ctitādos ppt̄ singularē eruditōnē, rerūq; doctrinā copiosissimā, q̄
cū in oībus magna conspiciatur, in Lucano maxia redūdat. Nāq;
in geographia, hoc est locorū descriptiōe est eminētissim⁹, i astro-
gia eruditissim⁹, in historiarū enarratōe facūdissim⁹, in orōnib⁹
eloq̄ntissim⁹, in stilo heroico sublatissimus, in reb⁹ describendis
cōpositissimus. Idē ardēs est & concitatus, & sētētis clarissim⁹, &
(vt inqt̄ Quintilian⁹) oratorib⁹ magis q̄ poetis imitandus. Qui qm̄
magis scribit̄ historiā q̄ figmēta cōponat, a nōnullis & maxime a
Seruio ex familia poetaꝝ exterminat̄. ex quo & ip̄e ap̄d Martia-
lē illudēs ait. Sūt qdā q̄ me dicūt nō esse poetā. Sed qui me vendit
bibliopola putat. Atqui diu⁹ Hieronym⁹ nō solū poetā eū appel-
lat, sed etiā ardētē esse dicit, Papini⁹ in syluis oīb⁹ poetis Lucanū
nō vere anteponere vnico excepto Virgilio, i cui⁹ cōpationē ita
scribit. Quid mai⁹ loquor̄ ip̄a te latinis Aeneis venerabit̄ canē-
tē. Et alibi metaphoricōs iquit. Bethī Mātua puocare noli. Hoc
idē sensit Martialis inquit. Plœbe veni, sed quātus eras cū bella
canēti Ip̄e dares latīæ plectra secūda lyre. Enarrabim⁹ itaq; dijs
bñ auspicantib⁹ poemā Lucani poetæ Cordubēsis, tersū, eruditū
luculentū, cuius lectiō multū proderit, nec minus delectabit, qd̄
si Ciceroni olim legere cōtigisset, nūq; pfecto scripsisset Cordubē-
ses poetas pigue quiddā sōniare, atq; pegrinū. Ego i primis elā-
borabo enodare nodos q̄ plurimos, quos v̄ paucissimi explicare
potueit. Lectiōi Lucani cōiūcta erit lectiō epistolāꝝ Ciceronis,
& ita cū poeta illustrissio copulabit̄ orator iclytissim⁹, de quo me-
li⁹ ē tacere sicut de Carthagine scribit̄ historic⁹, q̄ pauca dicere, de
quo cū p̄ximis annis m̄lta dixerim⁹, ip̄sentiaꝝ hoc solū dixisse cō-
tenti erim⁹, q̄ character Ciceronis epistolic⁹ ad elocutionē i ado-
lescētioribus scholasticis formādā, ad facilitatē extēporalē cōpa-
rādā est maxie conducibilis, cū leniter fluat, & ip̄a epistolarū dia-
lectos habeat quādā quasi genuinā iucūditatē. i quib⁹ vincula qui-
dē sunt, sed laxiora, neq; tā numerosa q̄ in orōnib⁹. Et cum episto-
lāꝝ quotidianis verbis texēd⁹ sit, cū nihil accersitū habere debeāt
(vt inquit Seneca) nihil affectū, Ciceroniana in epistolis elocutio
facilis est & illaborata, & ex quodā veluti prōptuario copiosissio
deprōpta. Quē cū imitāda sit & maxie imitabilis, nēo nō sperat
se ep̄larē Ciceronis eloq̄ntiā effigere atq; emulari posse, ver⁹ vt i
qt̄ Horati⁹, Sudet m̄ltū frustra q; laboret aus⁹ idem. Cēter⁹ cū Li-
uius in epistola ad filiū scripta legēdū in primis esse Ciceronē p̄-
scribat, opinor me facturū operæ precium si Ciceronis epistolas

publico auditorio hoc anno p̄fitebor. ex quarū enarratiōe nō parū studiosi eloquētię iuuabūtur. Ipse equidē qđ ad me attinet, oī nī studio vigilātia q; cōtēdā vt oībus satisfaciā, vt neminē ad n̄as lectiōes audiēdas venisse p̄niteat. Pręterea qđā scitu digna annotabimus, quę ad epistolas cōponēdas pertinere videbūtur, vt scholaſtici nō solū ex v̄lūa (vt aiūt) voce, sed etiā ex scriptis literulas n̄as (quātulēcūq; sunt) cognoscere possint. Sed iā tēpus est ad ea nos trāsire, q̄ narratiōi ipsi sint accōmodata. Quę dū breuiter expono, q̄so vt fecistis, adhuc diligenter attendite, mihi onerosū non est dicere, vobis molestum non sit audire. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratiōe Rhetoricorū / cōtinens laudationē eloquētię atq; Ciceronis.

Aepenumero admirari soleo Viri circūspectissimi, q̄cū ex aīo cōstem⁹, & corpore, animū qui diuin⁹ est, paucis simi colāt, corp⁹ qđ fluxū ē & caducū, q̄ plurimi. Hōies ne hercle p̄posterī atq; puerī, qui id qđ deterī⁹ est, pluris faciūt eo qđ p̄ciosius est, qui bona corporis bōis animi antepone nō verētur, qui in voluptatibus beluinis summum bonum collocādū esse cēsent. Atqui quāto rectī⁹, quanto laudabili⁹ ē ita instituere vitam nostram, vt corpus animo ancilletur, vt bōa animi prima & in primis capeſſendā esse exiſtememus, vt corp⁹ causa animi, nō animū causa corporis ab omnipotentissimo ac vltra mundano deo fabricatū esse credamus, vt deniq; hominē interiorē, hoc est animum, qui verus homo est, colamus ac honorem⁹. Hoc in primis iubet Plato ille philosophorū deus, hoc Platonī⁹ Apuleius factitandū esse demōstrat, hoc efficere debet quisquis de seipso bene sentit. Cultura vero animi ē, peiorib⁹ repudiatis meliora sectari, & id qđ optimū est, potissimū capeſcere. Cultura animi est īgenuas disciplinas amplexari, cultura animi ē ip̄a eloquētiā, q̄ vna est de summis vīr tutib⁹, q̄ sacra ac venerabilis, quę rerū publicarū gubernatrix p̄clara esse fertur. Quā. M. Tullī⁹ primā artē appellat, quā Cor. Tacitus autumat ceteris aliarū artīū studijs esse anteponendā, in quo præsidiū simul & telū est, quo propugnare pariter & incessere possumus, Quę flexanima, Quę omniū regina rerum a loculentis scriptoribus nuncupatur, Quā qui præditus est, inter homines (vt ita dicā) deus putatur, quā deniq; efficitur, vt reliquis hominibus tanto præstemus, quanto homines bestijs antecellunt. Eloquētiā ergo viri præstantissimi totis viribus capeſcite, eloquētiā dies ac noctes īpendere, eloquentię iugiter īuigilare debem⁹, hoc sit otīū nostrū, hoc negotium, ī hoc

Philippi Beroaldi.

Cicerōis
laus.

labor, i hoc quies reponat, & vt Horatianos vers^o vsurpē, Hoc op^o hoc studiū parui properem^o & ampli, Si patrię volum^o si no bis viuere chari. In cubiculū aut eloquētię itroduct nos ille qui clauēs habet. M. T. Ci. Qui eloquentię clauiger, imo alū^o, imo part^o dici meref. Hic nobis cūctas eloq̄ntiæ diuitias referabit: cū cta pistromata explicabit, oēs ornat^o ostēdet. hoc duce, hoc de precatore nobis vtēdū est, si insinuare nos i amicitia cū eloquētia cōcupiscim^o, Hic enim ille est, qui eloquētiā ipsā locupletauit, q ad ornamētū patrij sermonis cōplura vocabula excogitauit, quā lia sunt, beatitas, beatitudo, syllabati, & p horizōte finiedus, multaq; alia idgen^o, q prim^o Cicero cōmētus esse fertur, ideoq; incertū est, vtrū ipse eloquētię debeat, an ipsi eloquētia, quem eloquētiæ archetypō & simulacrū nūcupare merito possum^o, qui apud posteros id est cōsecut^o, vt Cicero iā nō hominis nomē sed eloquētiæ habeat. De cui^o laudib^o sicut iquit Sallust^o de Carthagine, meli^o esset tacere q̄ pauca dicere, & nos anno proximo nō pauca cōmemorauim^o. Sed qm vt autumat Plato, Non nocet bis dicere quod bene dicit, & vt ait Seneca, Nūq̄ nimis dicit, qd nūq̄ satis, Repetam^o ipræsentiārū nōnulla de Cicerone, q neq; vos audiuisse, neq; nos dixisse pēniteat. M. Antonius orator cui vel primas eloquētiæ ptes maiores nostri tribuerūt, dicere solebat, multos se vidisse disertos, eloquētē oīno neminē, eloq̄ntiæ videlicet formā quā oīno cernebat, re ipsa videre nō poterat. Vti nā hic Antoni^o Ciceronē i foro Romano causas aditantiē vel semel audiuisse, pfecto dixisset hūc esse illū quē q̄rebat, quē nusq̄ videre poterat, eūq; nō solū eloquētē, sed eloquētissimū, sed eloquētiā ipsi^o imaginē esse asseruisset, & merito. Nā vt facūdissime Quīti. tradit Cice. vn^o dono quodā puidētię genit^o videt, i quo totas vires suas eloquētia expiref, q effixit vī Demosthenis, copiā Plato. incūditatē Isocratis, i quo oēs orādī virtutes cōgestę fuert quā i alijs oratorib^o singulæ cōspiciunt. Laudam^o i Casare calorē, i Seneca copiā, i Quītiliano diligētiā, in Plinio nitorē. Lauda uerūt prisci i Graccho iperū, i Lælio lenitatē, i Catone grauitatē, in Caluo sanctitatē, i Hortētio partitionē, at. M. T. i oib^o his q̄ in singulis singula laudātur, est eminētissim^o, a quo oīs dicēdi copia, velut a copiosissimo fonte pcurrit, a quo sicut de Homero cecinit Manli^o, Oīs posteritas latices i pocula duxit. de quo id dicimērito potest verbis paulū immutatis, quod de Epicuro dixit Lucreti^o. Hic gen^o humanū eloquio supauit, & oēs Restinxit stel las exortus vt æthereus sol. Et cum ab alijs scriptoribus, rerū ab

alijs verborum doctrina quærat, Cicero doctrinam, facundiamq; abunde suppeditat. Et cū tria sint gēa dicendi, quos græci characteras appellant, Cum sint grandiloqui, qui sententiæ gravitate, & maiestate p̄pollēt, cū sint graciles, i quib⁹ subtilitas ac venustas est, cū sint intermedij, qui in confinio vtrorūq; tēperati florēt, in his oib⁹ Cicero absolutissim⁹, cōsumatissimusq; cōspicitur. Laudat Homerus in Vlyse orōnē quā niuib⁹ hibernis simillimā illo versu esse pronunciat. Instar erant ibris fluitātia verba niualis, Talis i Cicerone haud dubie esse cognoscitur, videlicet plena, larga, magnifica, excelsa, bræuiterq; cœlestis. Pericles ab Aristophane poeta comico dictus est fulgurare, tonare, cuncta orōne p̄turbare, atq; mīscere. Hoc idem de Marco Tullio dicere possumus ei⁹. sentētię fulmīa, verba tonitrua mihi vidēt. Et sicut apostol⁹ Paul⁹ tuba euāgelij a diuo Hieronymo nūcupat, ita ip̄e tuba eloquētiæ nuncupari pōt, in cui⁹ labris illā p̄suadendi deā, sessūtauiisse credim⁹, quæ a græcis Ptiho, a latinis Suada, siue Suadela nominat, quā in ore Periclis ap̄d græcos, in ore Cethegi apud Romanos sedisse scriptores idonei tradiderūt. merito igit⁹ rex oratorū, & latine linguę illustrator dict⁹ est. Merito arcē eloquētię tenere, & iudicijs regnare existimat⁹. Merito ob ei⁹ os Graij orobuertebāt sua. Ex cui⁹ libris deprēdere licet (vt Cornelius Tacitus author est) nulli⁹ ingenuę disciplinæ sciētiā ei defuisse. Ille nō solū grāmaticæ, & poeticæ, & rethoricæ artis crateras ebibit, sed etiā auidissime hausit craterā dialecticę austerā, musicæ dulcē geometriæ lympidā, & vniuersæ philosophiæ nectariā, quā quidē philosophiā, cū Romæ pri⁹ peregrinaretur, & (vt vtar vocabulo Plautino) tantūmō atticissaret, primus fere Romanā ciuitate donauit, & latina lingua opulentā, ac pollentē fecit. nā verbis pluribus græcanicis verba latia accōmodauit. Quę em̄ philosophi gręce dicūt Carthomata, Cicero latine rectefacta noīauit, quæ illi Gręca la Catalepsis, hic cōpressiones, qđ illi Axioma, hic p̄nunciatū, quę tie dicta. illi phantasias, hic visa nuncupauit, & sexcēta aliā id gen⁹ prim⁹ effinxit. Idē vt nihil intactū reliqueret iuri operam dedit, & de legibus volumina concinnauit. In omnibus verō quę scripsit tanta authoritas inest, vt p̄ ratione dicta ip̄sius habeant, vt iuriscōsulti pluribus in locis testimonio Ciceronis vtant. Nanq; in libro de verbo. signif. definitio littoris ex ei⁹ sentētia cōprobat, & Digestis de origie iuris fit mentio orationis q̄ pro Ligario scripta est & in titulo de pœnis exēplū orationis p̄ Cluentio habitæ mutuant. Igit⁹ cū tā varijs tāq; multijugis disciplinis esset refertissim⁹ factus

Philippi Beroaldi

cōsummat⁹ orator, & (vt dicā, qđ sentio) icōparabilis. & qđ de Var-
rone dixit Terentianus, vir doctissimus vñdecunq; Varro, id nos
de M. T. C. dicam⁹. Vir doctissimus vñdecunq; M. qui mihi hac pe-
culiari laudatiōe laudāndus videtur, vt tribus hīsce noībus cogno-
minetur, qđ illi optime quadrāt, videlicet Polyhistor, Philosopho-
tatos, Polygraphotatos. i. multisci⁹, philosophiē sciētissim⁹, & re-
rū plurimarū scriptor luculētissim⁹. Hic ei ē ille quē ob eximias, ex-
cellētesq; virtutes oēs in cōlū laudibus certati ferunt, de quo prae-
conia poetarū vulgarissima celebrant, de quo ita cecinit Catullus
Disertissime Romuli nepotū Quot sūt quotq; fuere Marce Tulli
Quotq; post alijs erūt ī ānis. De quo ita Luca. Romani maximus
auctor Tullius eloquijs. De quo Sylli⁹. Furialia bella Fulmie cōpe-
scet liguae, nec deinde reliquet Par decus eloquio cuiq; sperare ne-
potū. De quo epigrāmatic⁹ poeta Martialis. Illū laungeros age i-
res cū leta triūphos, Hoc tibi Roma caput, cū loq̄reris, erat. Qui
ta laudat a Manlio. Et cēsu Tullius oris emeritus cōlū. Quē cum
grāce declamantē Apollonius rhetor audiūisset, mirabūndus pau-
lisper obticuit, moxq; ī hēc verba prupit. Te nēpe Ceice laudo &
admiror, sed grēcorū fortunā me miseret, cū vīdeo eloquētiā qđ
virtutū sola nobis grēcis relicta erat, p te Romā trāsmigrare. Ex-
tat luculētū epigrāma, dignūq; vbiq; legi, qđ T. Laureā Cice. li-
bertus ī laudē patroni concinnauit, cū aquas Ciceronianas oculis
medētes his versibus celebraret. Quot tua Romanæ vīdex clarif-
simeligue Sylua loco meli⁹ surgere iussa viret. Atq; Academię ce-
lebratā noīe villā Nūc reparat cultu sub potiōre vetus. Hic etiā
apparēt lymphę nō ante repte, Lāguida qđ fuso lumina rore leuāt.
Nimirū locus ipse sui Ciceronis honori Hoc dedit, hac fontes cū
patefecit ope, Vt qm̄ totū legīt sine fine p orbē, Sint plures oculis
quae medeantur aquae. Quid multa? Nōne & Plini⁹ Ciceronem
extra oēm ingenij aleā collocat, & doctiarum lucē appellat? qui
in. vj. natu. histo. de laudibus Cice. luculētissimū scripsit elogium,
& ab oībus Ciceronianæ virtutis amatorib⁹ ediscendum, qđ hoc
est. Sed quo te Marce Tulli piaculo taceā, quo ve maxie excellē-
tē insigni p̄dicē? Te dicēte legē Agrariā, hoc ē alimēta sua abdica-
rūt tribus, Te suadēte Roscio Theatralis seditionis auctori leges
ignouerunt, notasq; sedes ignominie discriminē a quo aio tulerūt.
Te orāte, pscriptorū liberos honores petere pudit. Tuū Catilia
fugit īgeniū, tu Marcū Antoniū pscriptisti. Salue prim⁹ oīum pa-
ter patriæ appellate, primus ī toga triūphū, liguaeque laureā meri-
te, & faciūdiæ literarū latiarū parēs, atq; vt dictator Caesar hostis

quodā tuus de te scripsit, oim̄ triūphorū laudē adepte maiorem, quāto plus est ingenij. Romani terminos in tantū pmouisse q̄m̄ perij. Hæc obiter dicta sint de viro nunq̄ satis laudato, cui⁹ libros ois diuinitus scriptos, vtinā tam studiose legeremus, q̄ studiose diuus Hieronym⁹ lectitauit, qui ob id ipsum Ciceronian⁹ ante dei tribunal meruit appellari. Sicut in libello ad Eustochium ip̄e meminit, & Rufinus affirmat. Cuius rei etiā mētio fit ī decretis dist. xxxvij. Nos vero ex imensa Ciceronianę bibliothecę sylua Rhetóricos ad Herēniū potissimū excerpim⁹, quos publico auditorio hoc anno p̄fiteremur, ī quib⁹ præcepta, docēdi oratorias artes, plurima, & pœne oia adamussim perscribuntur, quos libros quidam nō Ciceronis, sed alterius oratoris & potissimū Cornificij eē contendūt, super qua re nūc mihi non est disputandi locus. hoc verō exploratissimū ē, hos libros rhetóricos, siue a Cicerone cōpositi fuerit vt Priscian⁹ existimat, siue ab alio nescio quo (vt nōnulli ex Neotericis autumāt) esse luculentos, limatos, emūctos, & ī primis cōducibiles ad docēdā eloq̄ntiā, q̄ in canonicis scripturis argēto cōparat̄, quā sub noīe argenti ægyptijs eripiendā esse dñs p̄cepit sicut in Pētateucho & maxie ī Exodo a Moyse relatū est. In Leuitico ēt primitias mellis dño iubemur offerre, quod tropologice significat dulcedinē eloq̄ntiæ, qua nulla dulcedo mellea dulcior esse existimat̄, cui ois suauitas cōparata fatiscet, & austeritatis ac amaroris plena videbit̄. Hoc verū esse oēs eloquentiæ professores affirmāt, hoc nemo vestrū inficiabit̄, vbi præcepta rhetoricæ optime dediceritis. Quā nōnulli in latinū transferentes, tum oratoriā, tū oratricē nominauerūt. Eritis autē haud dubie eloquentes, si eloquentissimi oratoris volumina ī manibus frequenter habebitis, si Tullianę lectionis eritis studiosissimi. Ille enim (vt Quintilian⁹ ait) se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit. Lectioni Ciceronis copulata erit lectio Syluarū, quas Papini⁹ Stati⁹ poeta Neapolitanus poetico quodam calore cōscripsit, Vnde & Syluæ merito nuncupant̄. Nā Syluam prisce vocarunt poema stilo q̄ velocissimo compositum. Quando Poeta calorem sequens ad impetum, ex tēpore scribit, & vt inquit Plato, In muse tripodes edēs furoris afflatu cōcitur. Præterea sylua alia ī significatiōe ap̄d eruditos accipitur p̄ hubertate ac copīa rerum cateruatim congestarū. Vnde ait Cicero in oratore. Omnis sylua dicendi ducta ab illis est. Et Tranquillus in libro de grāmaticis. Reliquit (inquit) non mediocrem syluam obseruationum sermonis antiqui. Et diuus Hieronymus ī prologo Iosue, & in prologo Parapolimenō

Sylua.

Philippi Beroaldi.

syluā hebraicorū nominū appellat multitudinē copiosissimam In hoc verò poemate peride, ac in syluis nemoribusq; sunt cūcta cōgesta & agminatī coaceruata, incredibilis reꝝ recōditarū cōmemoratio, imensa mltiūgæ doctrinæ descriptio, historiarū ac rerū scitu dignarū luculenta narratio. In sūma q̄ plurima legunt in syluis Statij, q̄ pphanū vulg⁹ ignorat, in quib⁹ grāmatistæ hallucinātur, in quib⁹ cōmētatores subinde labūtur. Hęc & id gen⁹ reliq̄ nos ea vigilantia, eo studio, ea diligentia explicare conabimur, atq; p virili pte enodare curabim⁹, vt null⁹ auditorū nrōꝝ enarrationes nrās merito possit criminari. Cēterū qm Ciceronis rhetoricos enarraturi sum⁹ ne illotis (vt aiunt) pedibus in ipsa penetralia ingrediamur, de Ciceronis vita & obitu pauca dicam⁹, q̄ vobis voluptati sit audiuisse, vsui & ornamento meminisse, vos (vt cōepistis) quaeso diligenter attendite. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione Iuuenalis atq; Sallustij.

Etustissimi grēcorū viri clarissimi maxios honores cōstituerūt nobilibus athletis qui in ludis olympicis, pythijs, isthmijs, nemeæis victoriā reportassēt. Nā cū palma & corona decorarēt, in suas mox ciuitates reuerētes quadrigis triūphalibus inuecti cōspiciebātur, & quoad viuerēt vectigalib⁹ publicis alebāt, Quod me cogitante subiit admiratio, cur nō ijdā honores vel potius maiores, luculētioraq; emolumēta cōstituta fuerūt reꝝ scriptorib⁹, q̄ ifinitas voluptates cūctis mortalib⁹ p̄stāt, de toto hūano genere optime merēt, q̄ tāto athletis añponendi sūt, quanto aī corporib⁹ antecellunt. Eteñ ab athletic corpora, à scriptorib⁹ aī exercent, illi corpora sagināt, isti aīspabulū suggēnt copiosū, & solā immortalitatē aucupāt. Quocirca cū multū debeam⁹ singulis singulorū rerū cōditorib⁹, tū plurimū p̄fecto debem⁹ iuētorib⁹ literaz. quib⁹ nihil p̄stāt⁹, nihil excellēt⁹, nihil vtili⁹ vllō vnq̄ tpe excogitatū est. Eñ uero literis cōstat immortalitas hoīz, & mēorię fulcī ētnitas. literæ res m̄tis retro seculis à m̄tis natōib⁹ gestas nobis ostētāt. literis cognitio oīz disciplinaz pcepta ē. Cōmerciū literaz tolle ex hoīb⁹, solē ex ipso mūdo sustuleris. Hui⁹ tā excellētis, tā necessarij bōi quisnā fuerit rector ābigit. Alij à Mercurio literas reptas arbitrant. Alij à phoenici b⁹ inuētas esse tradūt. Cui⁹ rei argumentū est, q̄ phoenicia literarū elemēta primī poetæ nūcuparunt. In graciā autē phoenicia literas Cadmū attulisse fēst, mox ē grēcia ī Latīū attulere Pelasgi Quidā autumāt literas Assyrias fuisse sēper. Ecclesiastici verò scri

Literaz
laus & i-
uentio.

pores ab hebreis repertas esse non cū tendūt. Idq; validissio argumēto p̄bare nitunt, q̄ videlicet ap̄d hebræos singula literarū ele mēta aliquid significēt, qđ neq; apud græcos, neq; ap̄d latinos vl lo modo fieri potest, vbi gr̄a. P̄ima hebræorū litera Aleph nūcu pat, qđ latine significat disciplinā. Secūda beth, qđ dom⁹ inter p̄ tat. Gimel plenitudo. Daleth tabularū siue librorū, & ita reliquæ literę hebræorū alicui⁹ rei significatiuæ esse tradūtur, qđ neq; de græcis, neq; de latinis ferē. Hęc sūt, quę ab eruditis memorāt de origine literarū, quib⁹ qui ibuti fuerint, tātū illiteratis hoībus antecellūt, quātū hoīes ceteris animātibus pręstant. Cæterum ipse mecū interdū querere soleo, quid est q̄ cum tot fuerit populi, tot gentes toto terrarū orbe diffusę, tam pauce nationes in literarū studio effloruerūt, soli q; fere gręci, & Itali literas excoluerint. Nā q; plures (vt ego opinor) in sola græcia, Italia q; scriptores extiterūt, q̄ in oīb⁹ alijs p̄ longa sæcula nationibus. Huiusce rei nimirum illa potissima causa esse credit̄ æris videlicet subtilitas, atq; temperies. Non em̄ temere dixit Heraclitus, aer sicci⁹ / aīa prudēti⁹ or, & melior. Hinc Thebani pingues, hebetesq; existimatī sūt, q̄ Thebis cælū esset crassissimū. Cōtra Attici putāt acutiores, q̄ Athenis aer tenuis: atq; salubris. hic septētrionales mētibus stupētī bus eē tradūt, q̄ p̄pt̄ cœli crassitudinē, imodiciq; aeris humorē refrigerēt, q̄ res haud dubie efficit aīmos tardiores, hebetioresq;. Verum p̄pt̄ sanguis, humorisq; abundantia ferro resistunt sine timore, ecōtrario qui proximi sūt ad axē mēridianū feruentissimis æstib⁹ obnoxij / exiguū hñt sanguinē, ideoq; timidiores sunt, pauidioresq;, & q̄nis sint animis acutissimis, summa q; solertia p̄diti, exustas tamen hñt sole vires animorū. Nimirum hoc illud est, qđ philosophorū princeps Aristoteles scribit ī Politicis / Gētes, quę in frigidis regionib⁹ incolūt, aīmo quidē abundare, ingenij vero & artificij habere q̄ minimū. Asiaticos autē ingeniosos quidē esse sed minime animosos. At genus gręcorū sicut in mediterraneo regionis sitū est, ita aīo pollere & ingenio. Italia quoq; cū inter septētrionalē, meridionalēq; plagā collocata sit, mixtiōib⁹ diuersis efficit tēperatissima, quę admodū Iouis stella inter Martē feruentissimū, & Saturnū frigidissimū media currēs / temperata salutarisq; fit. Quocirca Italia oīm terrarū alumna, ac parens nuncupāt. Eadē cunctarum gentium ī toto orbe prima esse traditur, Quę oēs nationes sñ controuersia antecellit, viris foeminis, ducibus, artium pręstantia, ingeniorū claritatibus. Ipsa verò vrbs Roma (vt inquit Ammianus Marcellin⁹) virtutū omnium fuit domiciliū. Cū

Philippī Beroaldī.

viri diuino pœne ingenio p̄clari, & etiā innumerabiles in Italia p̄
 varias etates extiterint, duob⁹ potissimū tēporib⁹ q̄ plurimi efflo
 rueſt, videlicet circa tempora Augusti, & mox circa tēpora Do
 mitiani, atq; Traiani. Illa profecto ſæcula aurea cognominari me
 rito poſſunt, illa ſœliciffia t̄p̄a nūcupanda, quibus Cicero, Afini⁹
 Pollio, Celi⁹, Meſſall⁹, Calu⁹, Iulius Cæſar, M. Varro, & mox
 Virgilius, Ouidius, Varro Attacinus, Propertius, Tibull⁹, & ſex
 cēti doctiſſimi florueſt. Altera verò ætate nō pauciores extiteſt.
 Inter quos Quintilian⁹, Duo Plinij, Tacitus, Tranquill⁹, Gelli⁹,
 Martialisq; excellueſt, & in primis Iuuenalis Aquinas, q̄ quēad
 modū ipſe poemate Satyrico eluxit in hac poſteriori etate, ita in
 ſuperiori Crispus Salluſti⁹ in ſcribēd̄ h̄iſtōriā immortalitatē ſibi cō
 parauit. Quos ābos hoc āno ideo publice profiteri deſtinaui, qm̄
 ex vtriuſq; lectione confido auditores maxiaꝝ vtilitatem cū volu
 ptate eſſe capturos. Nā Crispus Salluſtius ob elegantiam, inimi
 tabilemq; in ſcribēdo breuitatē, aſſecutus eſt primas inter h̄iſtori
 cos p̄tes. quod epigrāmatic⁹ poeta illo diſticho expreſſit. Hic erit
 vt peribēt doctorū corda viuorū, Crispus Romana prim⁹ in h̄iſto
 ria. Etenim ita creber rerū frēq̄ntia eſt, vt verborū p̄pe numerū
 ſententiarū numero ſequat̄, ita verbis quorū nouator dictus eſt,
 concinns, ita elegās, ita preſt⁹, vt neſcias vtrū res verbis, an ver
 ba rebus illuſtrētur. Salluſtiū Quĩtilianus Thucydidi celeberrimo
 apud græcos non dubitauit opponere, in quo cū ſit præcipua vir
 tus breuitas, vt Seneca reſert, hac eū Salluſtius vicit, ex cui⁹ oꝛo
 ne nil demi ſine detrimento ſententię pōt. Vñ haud imerito dixit
 Macrobius Salluſtiū in genere dicēdi breuiſſio dominari. Et ma
 gnam p̄fecto iacturā paſſa eſt latina ligua deperditis Salluſtij li
 bris, quib⁹ geſta Romanorū complectebatur, nobis tātū mō ſup
 ſūt illi⁹ diuini viri Catilina atq; Iugurtha. Salluſtius ab Auguſtio
 ita laudatur, vt eum appellet nobilitate veritatis h̄iſtoricū, cui⁹
 p̄ſones (vt inq̄t Seneca) legūtur in honore h̄iſtoricorū. Quæ haud
 dubie volumina indicant quanta in ſcribēdo maieltate, q̄q; diui
 no fuerit decoratus ingenio. Sed quēadmodū in h̄iſtoria eximius
 eſt Salluſti⁹, ita i ſatyrā eminentiſſim⁹ ē Iuuenalis. Cui⁹ poema
 te erudiſſimo nobis abunde declarā, non pauciora priſcis tē
 porib⁹ q̄ noſtris flagitiis extitiſſe, nec flagitioſos pauciores. Hui⁹
 itaq; lectiōe aſſatim cognoſceſ, quantis vitijſ illa etas infecta fue
 rit, quātisq; libidinib⁹ cōmaculata, ita vt vitupatio taliū flagitio
 rum, nobis maxio eſſe poſſit documēto, vt qđ turpe eſt fugiam⁹,
 qđ honeſtū id eſt, tota mente capiam⁹. Et Satyrici poetę lectiōe

Salluſti⁹

aperte cognoscem⁹, id qđ nos conquerimur, maiores nřos cōque-
stos fuisse. Videlicet corruptos esse mores, vigere nequitia, luxu-
ria, libidinēq; dominari. Maximā pectō nobis exhibebit vtilita-
tē, nec minorē voluptatē Iuuenalis, in quo eruditio mira est, Va-
rietates rerū iucūdiſſia, Stilus tersus, libertas Satyrica, Senten-
tiæ scitu dignę/innumerabiles, laudatio virtutū, vituperatio viti-
orū. Enarrabim⁹ ergo dijs bene iuuātib⁹/celeberrimū satyricū, &
historicū luculentum, & pro mediocritate huiusce meæ quātulæ
cunq; in pfitendo facultatis elaborabo, vt cūctis satisfaciā, vt re-
condita illustrem. Et in primis qđ a cōmentatorib⁹ omiſſa sunt, vř
parū diligenter itēptata, enarrare conabimur. In sūma illa oīa
qualiacunq; sunt, qđ longis vigilijs, & iugi labore didicimus vobis-
cum libentissime cōmunicabimus, vos quęſo aurium operam no-
bis accommodate. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione Quæstionū
Tusculanarum & Horatiij Flacci/ continens laudem Musices.

Agna res ac venerabilis, omniūq; mortaliū vōtis expe-
M tēda viri clarissimi philosophia, quā græci Ethicē, lati-
ni moralem nominauerunt. qđ cū aiorū nřorū medicina
sit efficacissima, tanto reliquis disciplinis est excellentia Ethice.
or, quanto animi corporibus antecellunt. Nā cū constem⁹ ex ani-
ma & corpore, cūq; corporis seruitio, animi vtamur īperio, ma-
gis nos decet aimū curare qđ corp⁹. Nihil autē peræque ptinet ad
aimorū sanationē, qđ philosophia, & ea potissimū, quæ de vita tra-
ctat & morib⁹. Siquidē cū plures perniciosioresq; sint animi mor-
bi qđ corporis, qui dies noctesq; nřas mentes exedūt, cū cupidita-
tibus insatiabilibus sollicitemur, cū perturbationib⁹ innumera-
bilib⁹ simus obnoxij, hos oēs morbos sola sanare potest philoso-
phia moralis. Quæ hard īmerito vitę dux, & virtutis indagatrix
expultrixq; vitiōrū a luculentis scriptoribus nuncupā. Cuius do-
cumentis qui fuerit ībutus, is facile casus contēnet humanos, for-
tunāq; floccifaciet īperterritus, īperturbatus, īnuictus. Et cū
plura sint studia, quæ liberalia nominantur, quia hoīe liberō di-
gna sunt, hoc vnum philosophiæ studiū vere liberale est, qđ ho-
mines liberos facit sublimes, fortes, atq; magnanimos. Quicirca
illī valde vituperandi esse credūtur, quorū corpora in sagina sūt,
animi in macie veternoq; tabescunt, apud quos appetitus ratio-
ni īperat, virtus voluptati obsequit, corp⁹ animo dominatur,
quorum deus venter est, quiq; in voluptatibus, libidinib⁹q; sum-
mū bonum collocarunt. At quanto maiores nostri prudentiores,

Philippi Beroaldi.

- laudabilioreſq; extiteſt, qui virtutē ad beate viuēdū ſolū ſuffice-
re credideſt, qui vnica philoſophiæ diuitias oēs poſtpoſuerūt, ſo-
lam virtutē contemplātes, ſolī ſapientiæ inhiantes, ſolā doctrinā
amplexantes. Inter quos in primis Sorates philoſophorum fons
nuncupatus excelluit, qui primus philoſophiam deuocauit à cœ-
lo, docuitq; de vita & moribus, rebusq; bonis ac malis inquirere.
Nā cū philoſophiæ tres ptes eſſe tradiderit eximiī ſcriptores/Phy-
ſicen, Dialecticen, atq; Ethicen, quarū phyſice (q̄ à nobis natura
lis appellatur) rerū naturā perſcrutaſ, Dialectice, quā rationalē
nominam⁹, pprietates verboꝝ, ſtructurāq; requirit, Ethice q̄ di-
ciſ moralis, animū cōponit, atq; oēs animoꝝ pturbationes ſedet.
Hāc poſtrema Socrates cōplex⁹ eſt, Ethicē Socrates in ſcholis
edocuit, ethicē adamauit, illuſtrauit, excoluit, ad quā cū trāſiret,
illd vulgaſiſſimū vſurpauit, Quæ ſupra nos nihil ad nos, tāq; ſola,
philoſophia moralis eſſet mortalib⁹ maxie neceſſaria, atq; frugi
fera, plurimūq; vtilitatis aſſerret, cū reliquas ptes non multū p-
baret. Ideo neq; de natura rerū, neq; de altiorib⁹ ſublīmiorib⁹q;
reb⁹ Socrates vnq; diſputabat, ſed de ſola morali philoſophia aſ-
ſidue diſſerebat, ac meditabatur. Cui⁹ diſcipulus diuinus, ille Pla-
to doctōis dogmata in oib⁹ fere voluminib⁹ mirabiliter expreſ-
ſit, ei⁹q; ingeniū, varioſq; ſermones imortalitati cōmendauit, cū
ipē literā Socrates nullā reliquiſſet. Cæterū philoſophia oīs ac re-
liquæ liberales diſciplinē diu in ſolis græcoꝝ gymnaiiſis floruerāt,
diu a ſolis græciſ tractatæ, exultæ, illuſtratæ ſūt, cum Romani,
latiniq; arma magis q̄ ſtudia literarū excercerēt, cū iperū magis
ppagare q̄ diſciplinā percipere meditarēt. Antiquit⁹ ſophia di-
cebaſ q̄ nunc philoſophia nuncupaſ. Et qui hanc pſitebātur So-
phi. i. ſapientes appellati. Prim⁹ Pythagoras philoſophiā nomi-
nauit, ſeq; philoſophū, hoc eſt ſapientiē ſtudioſū, à quo illud phi-
loſophiæ genus emanauit, qd Italicū ſcriptores apellāt, ab eo q;
Pythagoras (vt plurimum) in Italia philoſophatus ſit, cū Ionica
Philoſophia ab Anaximadro deſluerit/diſcipulo Thaletis Ioni-
ci. Ceteræ cū indies magis ingenia græcoꝝ effloſcerēt, cū ſtudia
literarū magis ac magis excolerent, apd Athenienſes illos catos,
atq; legiferos domiciliū philoſophoꝝ cōſtitutū ē, illic academia
Platonis, Lyciū Ariſtoteliſ, portic⁹ Zenoniſ effloruerūt, ex ea
ciuitate cōplures philoſophoꝝ ſectæ tanq̄ ex equo Troiano innu-
meri pſicipes prodierūt, illic academici, hoc eſt Platonici ab aca-
mia ſchola nuncupati, illinc Stoici a porticu Zenoniſ noiati, illic
peripatetici ab ābulatione Ariſtoteliſ nomē ſortiti proceſſerunt.

Socra-
tes.

illic secta Epicureorum, illic manauit secta Cynicorum, quos ita
 a pbris morib⁹q; caninis appellataueſt, quor⁹ princeps & auctor **Sectarū**
 phibeſ Antisthenes, & illustrator Diogenes. In Atticor⁹ gymnasi **pricipes**
 is dogmata philosophorū didicerūt Astrippus cōditor Cyrenaicę
 sectę, Archefilaus princeps nouę academię, Phædon à quo helia
 ca secta pfluxit, Euclides à quo Megarica, & Menedem⁹, quem
 auctorē Eretricor⁹ secta cōcelebrat, & vt semel finia, nulli fere il
 lustres philosophi extiteſt, q nō Athenas studioſę causa pficiſce
 rent. Illic diu literę habitauit, illic philosophia habuit domiciliū,
 illicigenę ac liberales artes diuissiſſe diuerſate sunt, q sero quidē
 sed tamē aliqñ ad Romanos trāsmigraſt, qui vt erant oīm vtilita
 tū ac virtutū rapaciſſimi, cognitiſ gręcor⁹ disciplinis incredibili li
 terarū studio flagrare cōpeſt, multiq; philosophiā latinis literis
 excolere atq; illustrare conati sūt. Sed duo potissimū excellēti ac
 pœne diuino igenio viri id efficere potueſt. M. Varro qui à Terē
 tiano vnde cūq; doctissim⁹ nūcupat, & M. T. Cicero extra oēm in
 genij aleā collocatus, qui cū oratoriā disciplinā illustrauiſſet, phi
 losophiā quoq; sua industria illustrandā excolendāq; suscepit,
 vt qui occupatus Romanis pfuiſſet, ēt pdeſſet ocioſ⁹. Et cū vbiq;
 Platonis æmul⁹ ac imitator existeret, Dialogos i Philosophia, &
 potissimū morali plurimos diuinitus conscripſit, & i primis qſtio
 nū libros quinq; quas à villa sua Tusculana, q fuerat ātea Sylla **Tuscula**
 dictatoris, Tusculanas noiauit, quarū lectio cū sit futura auditori **nā.**
 bus vtilissima ac saluberrima, cūq; multū eruditionis, multū sentē
 tiarum multū exēploſ in his cōtineat, eas publico auditorio iſti
 tui pfiteri, meq; facturū opæpiciū esse censui si id pluribus mea in
 dustria cognitū fieret & apū, qā pri⁹ incognitū erat & obscurū.
 Vos itaq; hortor & moneo, vt Ciceronis libros lectitare, ediscere
 & i manib⁹ quotidie hēre velitis, hūc spectem⁹, hoc ppositū no
 bis sit exēplū, ille (vt Quītilian⁹ ait) se pfecisse ſciat, cui Cicero val **Horati⁹.**
 de placebit. Ceterū qū Ciceronis lectio nobis vtilitatis est allatu **Musicę**
 ra, tm carmīa Hora. Flacci modulata afferēt iucūditatis, & qad **laus**
 modū philosophia salubris est, ita musica delectabilis. Cui⁹ dulce
 die cūcta viuētia capiūſ, cui⁹ origo cœlestis mēoraſ, ipi⁹q; ratioē
 mūdū esse cōpositū pythagorici vulgauerūt. Vñ theologi nouem
 musas esse dixerūt ppter octo spherarū cœlestiū musicos cōcēt⁹,
 & vnā maxia cōcinentiā, q cōſtat ex oib⁹, quā harmoniam nomi
 uerūt, cœlūq; ipsum canere aſſeruerūt. Musicam antiquis illis tē
 poribus in veneratione maxia fuiſſe mēorię proditum est, ac ma
 ximos duces fidib⁹ tibijsq; ceciniſſe. Quinetiā apud priſcos tā grę

Philippi Beroaldi.

Themis-
todesly
ræ ex-
pers.

cos q̄ Romanos in cōuiuijs post cœnā lyra circūferebat, quā lau-
des atq; virtutes viroꝝ fortīū canebūtur, Quācū olim Themisto-
cles recusasset, habit⁹ est indoctior. Cōtra laudat⁹ Epaminōdas
q̄ citharizare & cātare ad chordarū sonū esset erudit⁹. Socrates
quoq; iā senio cōfect⁹ institui lyra nō erubuit, & Plato ciculi viro
(quē politicon vocat) musicā credit eē necessariā. Et Aristoteles i
policitis author est Musicā inter disciplinas ingenuas esse colloca-
tā, quā vna cū literis & gymnastica adolefcētes p̄fiscis t̄p̄ib⁹ discē-
re cōsueuerūt, & si volumus (inquit idem) degere i otio, Musica ē
adhibenda, quē habet naturalē voluptatē, q̄ ex iucūdisimū est,
quam Musæus dulcissimā dixit esse mortalibus. Musica antiquit⁹
sacrificijs ac funeribus adhibebat. Musica curas abgit, clāmenti-
am suadet, & ad leniēdos affectus plurimū valet, & vt inquit ele-
gāter ap̄d Philostratum Cani⁹ tybicē, Musica mœrētibus adimit
mœrorē, hilares efficit hilariores, amatorē callidiorem, religiosū
ad deos laudādos paratiore, eadēq; varijs morib⁹ accōmodata
aīos auditorū quocūq; vult sensū trahit. Pythagoricis certe moris
fuit aīmos ad lyrā excitare vel lenire. Neq; solū pturbationibus a-
nīmōrū, sed ēt corporis morbis medē musica modulatio, cū ad fe-
brē quoq; ad vulnera cantiones quotidie adhibeant. Quapropt̄
laudand⁹ est Xenocrates, qui organicis modulis lymphaticos li-
berabat, & Asclepiades, qui tubarū cātu sardissimis medebatur.
Theophrastus quoq; ad affectiōnes animi moderādas tybias ad-
hibuisse fertur. Quinetiā traditū est Thaletem Cretensē citharæ
sua uitate morbos ac pestilentia fugauisse, & cantus tybicinū me-
deri tradunt ischiacis, & istrunēto veteri scriptū est, quēadmodū
Dauidē cytharizāte Saul refocillabat a furore demētiae, quo idē
tidē corripiebat. Quid nonne bella musicis modulationib⁹ accen-
dūtur? quid aliud in P. legionibus litui tubæ cornaq; moliebāt?
Quorū concentus equos militesq; piter acuebat. Præterea Cretē
ses ad cytharā dimicabāt. Lacedæmonij i Græcia, in Italia Syba-
ritæ ad Tybias. Nōne Amazones ad calamos arma tractabāt?
Nōne Haliattes Lydorū rex, vt auctor ē Herodotus, i exercitu
habuit cōcinētes fistulatores atq; fidicinas? Tīmothe⁹ quoq; Mu-
sic⁹ eruditōꝝ p̄conio celebra⁹, q̄ Alexandrū magnū musici cantus
modulatiōe arma corripieda inflāmaret, idem inflammatū mu-
tatis modulationibus cohiberet. Quid pacis munia/nōne ap̄d āti-
quos musicis cātib⁹ celebrata fuerē? Eteñ plures græcoꝝ ciuita-
tes vt Martian⁹ affirmat, ad lyrā leges decretaq; pu. recitabant.
Quid mīta Musices discīplīa non solū hoies verūetiā bruta aīalia

Tīm-
otheus.

Oratio i Quæstiones Tusculanas & Horatiū. Fo. XVIII.
 demulcet. Cerui fistulas cātu capiūtur. Delphies musica arte mul-
 centur. Aues fistulis alliciūtur. Architect⁹ quoq; citra muscē per-
 fect⁹ nōn erit, q̄ i primis efficax est vt iquit Vitruuius ad balistarū
 catapultarū scorpionū tēperaturas. hydraulicas quoq; machinas
 efficere nemo poterit sine musices ratiocinationibus. Cū ergo in-
 ter hoies reliquaq; animātia musicæ tanta sit dñatio, ei⁹sq; dulce
 dine capiat omne quod uiuit, celeberrimi scriptores extiterūt q̄
 ad lyrā carmīa cōponerēt, & rithmis musicis numerosiq; modu-
 lationibus sua scripta cōtexerēt. Qđ nō solū a græcis, latinisq; ve-
 rūtetiā ab hæbreis factitatū. Tanta quippe est suauitas, tātaq; yo-
 luptas musicæ modulatiōis. Quid ei psalterio Dauidico modū
 tius? Quid canorū magis? Qđ i morē Horatij Pindariq; decurrit.
 Quid Deuteronomij & Esaia cantico pulchri? Quid Solomone
 grauius? Quid perfecti? Iob? Quæ oīa hexametris & pētametris
 versibus (vt eruditī testātur) apud hebræos cōposita citra salebro-
 sam aspredinē progrediuntur. Cæterū cū antiquiores numeri ru-
 sticis & icōditis similes essent, poetica vt auctor est Cēforinus ve-
 luti legitima musica cōpositior magisq; modulata profuit, q̄ mo-
 dulationē metrica asperitudinē leuigaret, & cūcta venustaret Erei
 rithmos numerosq; musicos ac pedes peculiariter cōplexi sunt **Lyrici.**
 poetæ illi qui lyrici cognominātur ab eo q̄ ad lyrā illorū carmina
 condecenter canebātur, quorū apud priscos tāta fuit copia ac tā-
 tus numer⁹, vt Ciceroneget si sibi duplicetur ætas se habiturū tē-
 pus, quo lyricos poetas oēs perlegat, quorū apud græcos lōge Pī-
 darus princeps extitit, apud latinos Horatius, qui vt auctor est **Horatij**
 Quintilianus, fere solus lyricorū poetarū legi dignus est. Nā & isur-
 git aliquādo & plen⁹ est iucūditatis, & gratiæ, & varijs figuris &
 verbis fœlicissime audax. Idē in Satyra scribēda tersus & pur⁹, &
 ad notādos hominum mores præcipuus. In eo graues crebraq;
 sententiæ, Eruditio varia & multiplex, elegātia cū nitore tersissi-
 ma. Horatij itaq; poema canorum non minus delectabit, q̄ pde-
 rit. Nō minus animo q̄ auribus pabulū suppedabit. Cuius lectio
 non minus frugifera erit, q̄ iucūda. Ego vero pro viribus cōnitar
 in enarratione Ciceronis & Horatij cunctis auditoribus satisfacc-
 re, & nihil earū prorsus amittere, q̄ ipsorum declarationi sint fu-
 turæ accommodatæ. Vos ipsi testes critis locupletissimi, quos om-
 nis rogo & hortor vt tā libēter audire velitis, q̄ nos diligēter cun-
 cta enodare curabimus. Sed iā nōnulla scitu digna de Cicerōe di-
 cemus, paulopost de Horatio Flacco dicturi. vos (vt cœpistis) quæ
 so attente audiātis, **Dixi.**

c.ij.

Philippi Beroaldi.

Philippi Beroaldi oſo habita i enarratiōe Perſij Poetę Satyrici.

VLta res sunt parui corporis viri clarissimi, q̄ reb⁹, magnis pculdubio añponunt, & multo p̄cioſiores eſſe iudicatur. Hoc i primis gēme, lapilli; testatur. Quid ei ē minutius carbūculis? Quid breui⁹ adamāte? Quid hyacintho magis puſillū? & nihil tamē his p̄cioſ⁹, nobiliusve reperiť. Scribit eloquētiā parēs Homer⁹ Tydeū paruo fuiſſe corpusculo decoratū, in quo tñ anima eſſet maxima, & vires ingentiſſimę. Vnde decenter in Priapeis a poeta scriptum eſt.

Vtilior Tydeus, qui (ſi quid credis Homero)

Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

Et a Papinio non minus vere, q̄ diſerte dictū.

Maior i exiguo regnabat corpore virtus.

Et Xatipp⁹ Lacedemōi⁹ q̄ breui ſtatura erat, ita laudat a Syllio

Exiguus vigor admirabile membris,

Viuidus & mognos niſu qui vinceret artus.

Enimuero mihi curioſiſſime circūſpectāti & diligētiſſime p̄ſtātati videť, res fere oēs virtute magis q̄ magnitudie eſtimādas eē acmetiēdas, nec querēdū quāt⁹ ſit quiſq̄, ſed qualis, neq̄ q̄ procerus, ſed q̄ prob⁹ ac erudit⁹. Quis vnq̄ librū laudauit ob id tātū mō q̄ magnus foret accopioſus? Quis orationē duxit eſſe luculentā propterea q̄ verbosa eſſet & enormis? Quis poema ob magnitudinē hubertatēq̄ celebrauit vnq̄: nemo mediūſſidi⁹ vñ modice erudit⁹ id aſſeruit. Immo cōtra laudam⁹ libellos qui ſūt diſerti, eruditi, & doctiſſime cōcinati, eoſq̄; haud dubie anteponim⁹ maxims voluminib⁹, i quib⁹ nulla ſit eruditio, minimaq̄ faciūdia. Huiuſce autē rei nobis locupletiffimū quotidie testimoniū exhibet Perſius poeta Satyric⁹, qui quāto minor ē, tāto eſt elegātior, quāto min⁹ habet pōderis, tāto pl⁹ habet auctoritatis. Vnde luculēter cecinit epigrāmaticus poeta Martialis.

Sępius in libro memoratur Perſius vno,

Quām leuis in tota Marſus amazonide.

Et de eodē Quinti. ait. Multū & verę glorię q̄uis vno libro Perſius meruit. & a diuo Hieronymo Satyricus diſertiſſim⁹ nuncupatur, nec i merito. Nā & ſanctitate ſcribēdi & ſentētiarū grauitate & verborū pōdere, & ſatyrica vrbaniſſimate nulli poſtponēd⁹ eē videtur. Inſectat vitia, ſortes carpit, p̄ceptiſq̄ legētū aīos ſanctiſſimis format & ibuit. Aliquāto ſubobſcur⁹ eē credit⁹, p̄pter hominū tēporūq̄ iſcitiā & rerū ignoratiōē, Sed ſi quis curioſ⁹ poema luculentum introſpexerit, pculdubio cognoscet id eſſe terſiſſimū

Oratio in accipientem magistratus insignia. Fo. XIX.

atq; elegantissimū, qđ (vt opinor) vbi a nobis enarratū fuerit, facile oēs iudicabitis verissima esse, q̄ dicim⁹. Et pfecto post enarrationē Iuuēalis, null⁹ nobis scriptor magis idone⁹ ipso Persio occurrere potuisset. vterq; Satyricus, vterq; in eodē scribēdi genere versatur, vterq; vitē mortaliū formādæ accōmodatissim⁹ ē. Enarrabim⁹ itaq; dījs bene iuuātib⁹ Persiū Satyricū poetā. Cui⁹ opusculū nō min⁹ nobis iucūditatis dabit q̄ vtilitatis, qui nō min⁹ gratus erit vobis audiētib⁹, q̄ nobis enarrātib⁹. Sed ne morosior sit plogus q̄ poema, iam interpretationē ipsam inceptabimus. Vos q̄ so diligenter attendite. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio dicta apud Rectorē scholastici conuentus ineuntem scholasticam pfecturam.

Mores nostri qui rēpublicā Bononiēsem iſtitutis, optimis legibusq; formarūt, cū viderēt bōa animi corporis bonis lōge eſſe āteponēda, ſolertiſſime ac prudētīſſime ſanxerūt, vt gymnāſia cōſtituerētur, q̄ eſſent domicilia doctrinarū, & aſyla bōarū literarū, ī quibus viri ſapiētes ac eruditī genuas diſciplinās pſiterētur. Sed quia ſine gubernatore nauigiū periclitat⁹, ſine aurīga quadrigæ p̄cipites ruūt, ſine rectore cūcta labascūt atq; vacillāt, Ideo ijdē illi cōditores ānuos gymnāſiarchas. hoc ē pfectos gymnāſij literatorij eſſe voluerunt, qui ordini ſcholasticorū honeſtiſſimo p̄ficerēt, qui cūcta ad ſcholasticos p̄tinētia auctoritate regerēt, prudētia p̄ſitarēt, dexteritate moderarētur. Moſ hic optim⁹ tāq; p man⁹ poſteriorū ī hodiernū vſq; diē propagat⁹ ē, nuperrimēq; omniū ſuffragijs atq; cōſenſu designatus fuit Rector vtriuſq; ſcholastici cōuēt⁹, hoc eſt tā Italicorū q̄ p uiciāliū Vir magnific⁹ ac circūſpectiſſim⁹ Thomas Anglic⁹, vel vt latine loquar Britānic⁹, qui & natalib⁹ & familiæ nobilitate clarīſſim⁹ eſt, idē fortunæ bonis opulēt⁹, animi dotib⁹ excellēs. Cui genitale ſolum Angliā eſt, quā maximā illuſtriſſimāq; eſſe inſularū nullus ignorat. Cui antiquit⁹ Albīō nomē fuit, quā mox Britanniā nuncupauerūt, a qua oēs vicinæ inſulæ Britāniæ nomīateq; fue Angliā. Angliā vulgo recētioreſ appellāt. Regio eſt clara latinorū, græcorūq; monumētis, ſœcūda frugibus, copioſa pecorib⁹, reſerta auri argenti plumbiq; metallis, ex qua eſcaria vafa generoſa olī baſcaudę Romam miſſitabantur, quæ baſcaudæ ab eruditīs nūcupātur. Ex ternorum imperiū ſemper aſpernata, indigenis contenta principib⁹. Ingenia Britannorū non fraudulēta ſed ſimplicia laudauit c. iij.

Philippi Beroaldi

antiquitas. In re militari p̄stātīssimi fuere. Nō equitatu mō, pedi-
tatuq; pollētes, se etiā curtib⁹, quos partī couinos vocitāt partim
essedā, istructi p̄liabātur. quo genere pugnē vsi sunt aduersū Cæ-
sarem dictatorē belligerātes. Inde Eessedarij Couinarij; ab his-
toricis nominari. In studijs literarū neq; hebetes, neq; obtusi iudi-
cati sunt, cum ex aere tēperato ingeniorū acumen vegetetur. hic
(vt opinor) exiit illud vulgatissimum.

Gallia caudifidos docuit facunda Britannos.

Dies me deficeret si singillatī, minutatīq; recensere vellē, qui-
bus dotibus ac bonis fuerit decorata Britānia, v̄ vt a Neotericis
dicere didicim⁹, Angliā, q̄ p̄ lōga retro sæcula multos viros gene-
rosos pcreauit, hac vero tēpestāte hominē nobis dedit sūma no-
bilisate, sūma dignitate, summa virtute p̄ditum Thomā, qui ho-
dierno die in it magistratum honoratissimū, gymnasticę p̄fecturę
gubernacula moderatur⁹, vt nō solū p̄ rectore, sed etiā p̄ rectori
bus p̄sit scholasticis tā Italicis q̄ puicialib⁹, & instar boni guberna-
toris nauigiū dirigat ī portū trāquillissimum. Ingenui hoīs mores
auita nobilitas, adolescētia modestissima, p̄bitas circūspecta, vir-
tus excellens pollicentur ac spōdent habituros nos talem rectorē
qualem nec probatorem, nec meliorē, nec amabiliorem optare
possem⁹. Superest vt scholastici oēs ei p̄resto sint, ac obtēperent
tanq̄ legitimo rectori, vt ipsi ab eo tāq̄ scholastici haberi merean-
tur. Scitū est illud Domitij oratoris. Cū ego te (iquit) habeā vt p̄ri-
cipem, cū tu me nō habeas vt Senatorē. Illud corpus bene cōpa-
ctum ē, i quo capiti mēbra consentiunt, illa respublica optime in-
stituta, in qua deteriores melioribus obsequūtur, ille scholastico
rū cōuent⁹ bene morat⁹, beneq; cōstitutus iudicatur, in quo scho-
lastici rectorē venerātur, rectori p̄resto sunt, rectorē tanq̄ ducē af-
fectantur. Hoc si fiet, ordo scholasticorū erit apud nostrates fauo-
rabilior, rector ipse venerabilior, & Gymnasio Bononiēsi pristina
dignitas restituet, qđ olim gymnasijs Atticorū, Alexandrinorū, at-
q; Tharsensū, q̄ antiquitas admirata est, meruit æquiparari. Te
autē clarissime rector nō moneo, nō hortor, nec ei tu meā idiges
aut monitionis, aut hortatiōis, sed tuapte spōte currētē cito, isti-
mulo, impello, vt tutelā gymnasiij gymnasticęq; dignitatis tota
mēte suscipias, susceptā ita foueas ac modereris, vt celeberrimus
hic ordo scholasticorū tua diligētia, p̄bitate, vigilātia cōfirmet au-
geat, illustret. nō deerūt tibi suffragatores ad oīa pagēda illustres
p̄cipes mei Bētiuoli cū genitore absēte p̄sētes filij, quorū fulgorē
nup̄ fortūa paulū obnubilauit, vt purior deīde lucidiorq; enitescat.

Oratio in accipientē magistratus insignia: Fo. XX.
cet. Sicut solē videm⁹ interdum post dispulsā nebulā, post dissipatas nubes, post edomitā coacti aeris crassitudinē/fulgere splendidi⁹, radiare flagrantius, torrere vehēmentis. Tu magnifice rector enitere, meditare, contēde, vt expectationi, quā de te cōcitasti, satisfacias. id erit tibi tuāq; genti maxio ornamento, & successoribus exemplar esse poteris ad imitandum. Dixi.

Philippi Beroaldi Oratio habita dum rector scholasticus nomine Melior accepit magistratus insignia.

Egregia res est viri prestātissimi atq; laudabiles, rebus oib⁹ administrandis aliquē p̄ficere, q cuncta prudēter examinet, docte dispēset, sapiēter administret. Cui⁹ nū tui ac iussis reliqui obediāt atq; obsequā, quem vnū cū cti sectent⁹ vt ducem, colant vt principē, reuereātur vt rectorem. Hoc in rebus etiā minimis, licet inspicere. Nauis vnū habet gubernatorē, cuius peritiā nautæ oēs ac remiges obsequūtur. Arx vnū habet p̄fectū, qui reliquos custodes in officio cōtinet, & nullus ab eius p̄scripto vel digitorū trāsuersū discedere tētat. Et vt ad maiora veniamus, Nulla ciuitas bene potest gubernari sine magistratibus, nulla castra sine imperatoribus, nulla puincia sine præsidiibus. Nihil est p̄fecto p̄stanti⁹, nihil vtilius bono sanctoq; rectore qui subiectis concordia suadeat, bonitatem laudet, virtutes p̄cipiat, & officia capessēda p̄scribat. Merito itaq; viri clarissimi laudādi sūt Bononiēses, qui inter reliqua sacte, prudēterq; īstituta hoc in primis sanxerūt atq; instituerūt, vt ornatissim⁹ ordo scholasticorū rectorē habet, qui sua prudētia atq; solertia cuncta reget, ac moderaretur, qui faciēda p̄ciperet, vitāda mōstraret, sub cui⁹ oculis atq; vigilātia scholastici vitā in literis quieteq; traducerēt, & illi⁹ p̄ceptis obediēter obsequerent⁹. Hoc cū p multos ānos diligentissime in vrbe nostra custoditū sit, nup quoq; vt maiorū vestigia custodirentur, designat⁹ fuit rector vir p̄stantissim⁹ & oī laude cumulatissimus, qui celeberrimo scholasticorū ordini p̄ficere. de cui⁹ virtute, moribus, atq; p̄stantia abunde iudicatū esse videtur, cū eum non solū p rectore, sed etiā p rectoribus elegerint, & oib⁹ suffragijs declararint, qui solus officio fungere vtriusq; rectoris, & illius qui Italicis scholasticis præest, & illius qui puinciales moderatur. Ego verō viri circūspectissimi magnopere laudo consiliū illorum, qui vice duorum p̄fectorum vnicū tantum præfectum scholasticorum creādum esse duxerunt. Neq; enim vlla poa

c.iiij.

Philippi Beroaldi.

testas potest habere cōsortē. Et hoc nobis ipsa rerū natura demōstrat. Rex vn⁹ est apibus, & dux vnus in gregib⁹, & in armētis rector vn⁹. Vnum grues ducē sequūtur ordine literato. Quid mīta? Vnus est mundi rector atq; gubernator beatificus, innominabilis vltra mūdānus, q̄ solus cūcta rōe dispēsat, virtute gubernat, nutu moderat. Talis itaq; erit in laudatissimo scholasticorū ordinē regē hic nuper⁹ rector, qualis ē gubernāda naue gubernator, in custodiēda arce p̄fect⁹, in regēda ciuitate magistrat⁹, in administrāda p̄uincia p̄ses. Hic cū iuuenili ætate nestoreā habeat sapiētiā, cū bonitate nōi respōdeat, cū sit ex oī parte laudabilis, oīa il la strenue & diligēter efficiet, q̄ magistratui suo accommodata, q̄ clarissimo ordini scholastico cōducibilia, q̄ honori & dignitati cōuenientia esse cognoscet. Valete.

Philippi Beroaldi Oratio ad Tribunos plēbis

Nihil mihi viri clarissimi solet esse iucundū, nihil antiqui⁹ q̄ in celeberrimo cōuētū qualis hic ē, q̄ corā magistratib⁹, quales estis vos, de republica capeſſenda cōcionari, de qua is quoq; bñ mereri videt, q̄ oīone vtitur, ad animos eorū qui magistratū ineunt, incitandos, cotis vice fungēs, q̄ vt inquit Horatius, cū ipsa exors secādi sit, ferrū tamen acutum reddere potest. Quāobrem hodierno die hoc dicēdi mun⁹ mihi inrūctū libentissime subiui, & eo quidē libētius q̄ de magistratib⁹ qui sacrosacti, de Tribunitia potestate, q̄ amplissima, de Tribunorū iure, quod populare est, mihi dicēdū esse video. Nec ignoro quid hic locus, quid ista cōcio, quid dignitas v̄a postulet, & quid me ipsū decere videatur. Quocirca diligentissime p̄spiciā, vt neq; inept⁹ appareā, neq; nimis effusus, neq; nimis astrict⁹ fuisse dephēdar. & vt ordinī Tribunorū satisficiam p̄ virili parte conabor, qui inter ceteros populariū magistratuū ordines est eminētissimus, qd̄ sacrosanctū collegium haud dubie declarat maiores nostros multa per se prudentissime cōstituisse, aut accepta ab alijs meliora reddidisse. Nam quāta inter Romanos Tribunos, & n̄rates qui ab illis fluxerunt differentia sit, q̄so diligenter attendite.

Romanis discordiæ ciuiles & intestina dissentio Tribunos plēbis pepereit, qñ in sacro mōte Romana plēbes, q̄ a patrib⁹ vexata secesserat, peculiare sibi magistrat⁹ creauit, q̄ Tribuni plēbis nūcupā. Nobis verò iura, leges, atq; cōcordia Tribunos plēbis tradidit. Apd̄ Romanos nemini patricio Tribunatū capere licebat, vtpote plēbeiū magistratū. Ideoq; Clodius perniciosissim⁹ Tri. plē. iudicatus. Qui relicta Claudia gente patricia. C. Fonteio

homini plæbeio se in adoptionē tradiderit, vt Tribunatū cōseque-
 reſ. Atqui apd̄ nos plæbei patricijq; promiſcue Tribuni deſignāſ,
 nullo liuore, nulla cōtēſione, nulla diſcordia. Romæ ab initio Tri-
 buni treſtātūmodo fuerūt, a quo numero Tribunos nominatos
 iure cōſult⁹ opinaſ. vel vt Liuius, Dionyſi⁹q; tradiderunt, quinq;
 quorū numerus ad decem vſq; peruenit, quibus annua eſt finita
 poteſtas. Noſtra aut̄ ciuitas cū in regiones quatuor diſtincta ſit,
 ex ſingulis quaterni leguntur, quorū authoritas quatuor mēſiū i-
 teruallo concludiſ, ita ſit vt quotannis duodequīquaginta Tribu-
 nos ciuitas nra ſortiaſ, quæ cū a Romanis. M. Fuluius, & C. Man-
 lius conſulibus Colonia latina deducta fuerit i creandis magiſtra-
 tibus & potiſſimū Tribunis religioſior atq; fecundior ipa parēte
 fuiſſe cognoscit. Quāto Bononiēſes, beatioreſ Philipp⁹ Macedo-
 nū rex inclytiffim⁹ eſſe dixiſſet, qui beatoſ Athenienſes nūcupa-
 bat, q; ſingulis annis p̄tores decē cū ip̄erio crearēt, & ex ſuis ciui-
 b⁹ faciſſime reperirēt. Præterea apd̄ Ro. Tribunorū plē. poteſtas
 magis ad ip̄ediendū q̄ ad agendum erat accōmodata, vt Plutar-
 chus, & Appian⁹ mēoriæ p̄dideſt, & vt Cicero meminit, ita cō-
 ſulib⁹ erāt oppoſiti Trib. quēadmodū apd̄ Lacedæmonioſe pho-
 ri aduerſ⁹ reges collocati. Et cū Tribunis intrare curiā nō liceret,
 añ valuas poſitis ſubſellijs Senat⁹ decreta p̄ſitātēſ q̄ plurima re-
 ſcindebāt, nec rata eſſe patiebātur. Cōtra nri q̄ agēda ſunt agunt
 q̄ omittēda pariter omittūt. Cōſulib⁹ verò alijsq; magiſtratib⁹ a
 deo cōiuncti, adeo connexi, vt ad reſ obeundas illis adiutoribus
 vtant, & nō pauca ex illorū cōſilio adminiſtrare cōperiant. Quā-
 to ergo veſter o Tribuni, q̄ Romanorū Tribunorū maior ē ordo,
 quanto numeroſior, quāto compoſitior, tanto voſ magis eniti de-
 cet ac elaborare, ne virtute ac rebus agēdiſ inferior iudicetur. Et
 qm̄ diſcordia ordinū venenū eſt ciuitatū, q̄ Romanos Tri. cum co-
 ſulibus altercāteſ ſepiſſime labefactauit, Voſ concordia potiſſi-
 mū cuſtodite, ſit inter voſ oēs in adminiſtrāda reſpublica ſtabiliſ
 & firma cōſenſio, in ore atq; animiſ veſtriſ verſeſ ſēper Salluſtia-
 na illa ſētētia, qua hiſtoric⁹ ille clariffim⁹ demōſtrauit Cōcordia
 puas reſ creſcere, Diſcordia maxiāſ diſſipari, pp̄ quā. M. Agrip-
 pa ſe virg⁹ bonū factū eē gl̄iabaſ. Voſiſ exēplo ſit prudentiſſimū il-
 lud Siluri factū. Qui. lxxx. filijs decoratus cū iā morti p̄xim⁹ eſſet
 virgarū falcē vnicuiq; natorum porrexit iubēſ vt illū cōfrigerēt.
 Id autē ſinguliſ facere nequeuntib⁹, ip̄e ſigillatī virgāſ oēs facile
 cōfregit. quo callidiſſio cōmento ſolertiſſim⁹ pater filiōſ admonu-
 it eoſ firmoſ ac potēteſ tantīſp̄ futuroſ, dū iter ſe cōcordēſ & ani-

Philippi Beroaldi.

Lepidi
factum.

mis cōglutinati esse p̄seuerarēt, ibecilles verò & infirmos si discor-
dia sciungerent. O diuina concordie vis, q̄ dissipata connectit, i-
firma corroborat, sine qua magistratus nō salutare, sed detrimē-
tosi in suis vrbibus efficiunt. Cōspirate itaq; Tribuni, & vno cōsē-
su descendite ad rēpublicā capessendā, q̄ oībus p̄fecto rebus ante
ponenda est, cuius causa. M. Lepidus cū. M. Fulvio Collega quo-
die censor factus est hoīe iūmicissimo statim rediit in gratiam, & si
multates, inimicitiasq; deposuit. Induite personā publicā exui-
te priuatā, Mēs vestra p̄ter publicū cōmodum nihil spectet, huc
oculos, animū, cogitationes, huc studia vestra conuertite. Aequi-
tatē verò i primis custodite, & iustitiā āplexamini. Sine qua (vt in-
quit Augustinus) Reges tyranninūcupant, sī qua optimatiū cō-
sensus factio est, sine qua nec dom⁹, nec ciuitas, nec hoīz gen⁹ vni-
uersū nec ip̄e mund⁹ consistere pōt. Iustitiæ patrocinari est ip̄am
virtutē colere. Cuius hæc vis ē efficacissima, Hostē esse atq; inimicū
cū hoīm, morūq; malorū, contra defensorē hoīm morumq; bono-
rum. Commoda præterea patriæ sibi prima putare. Deinde parēs
tum. tertia iam supremaq; nostra. Quos Lucilianos ver⁹ Tribu-
ni non solū vobis ediscendos, sed quotidie in manibus, i ore in in-
timis p̄cordijs habendos esse cenſeo. Et sicut Chrysipp⁹ imaginē
iustitiæ faciendā esse docet forma virginali, aspectu vehemēti, lu-
minibus oculorū acriorib⁹, ita oportet magistratum, qui iustitiæ
antistes est, esse grauē, sanctū, incorruptū, contra improbos, no-
centesq; inexorabilē. Eūvero concordī, & iusto magistratu nihil
p̄stantius, nihil vtilius in bñ constituta republica reperiri potest.
Discordi verò & iniusto nihil perniciosi⁹. Concordes duce iustitia
R. P. seruant incolumē. Discordes iniustitia domināte labefactāt
& euertunt. Estote ergo Tribu. iustitiæ cultores acerrimi, & equo
honestoq; patrocina mini. i hoc verset oē vestrū otium, oīne nego-
tium, in hoc quies & labor reponat, in hoc studium & diligentiam
collocatote, sit quoad fieri potest, magistratus vester port⁹ bono-
rum, scopulus reorū. Et qm̄ Tribunus popularis est magistratus,
popula res vos plæbicolās q; præbetote, & populi commodā pro
virili parte defendite. Caterū cū plures sint rerū publicarum spe-
cies, Platone & Aristotele principib⁹ ita tradentibus, Cū sit prin-
cipatus regi⁹ quā monarchiam appellant, cū sit optimatium quē
græce Aristocratia nuncupatur, cū sit popularis status, cui Demo-
cratiæ nomē est, cum sit oligarchia id est paucorum, quando ma-
gistratus a censu eliguntur, cū sit etiā tyrānica administratio, ve-
stræ sūt partes Tribuni, vīm munus, vestra est diligētia, vestræq;

Monar-
chia. ari-
stocratia/
Demo-
cratia. o-
ligarchia

vigilantiæ enī cōtēdere elaborare p virib⁹, vt p̄cipatus hui⁹
 vrbis, qui ex Aristocratia Democratiaq; cōpositus est, nulli alio-
 rum cedere, nulli postponēdus esse videatur. Tribuni pro populo
 excubare debent, & munia reipublicæ saluberrima capescere. id
 quod priscorū Romanorū instituta declarāt, quibus nullū diem in-
 tegrum Tribunis plēbis abesse Roma licebat, quēadmodum nec
 prouinciarum rectores extra prouincias abnoctare iura pmittūt.
 vt videlicet semper p̄stō essent, & si quando opus foret, ne vnq;
 eorū opera a plēbeis delyderaretur. Hinc etiā ianuæ antiquitus
 die noctuq; patebāt Tribunorū, tanq̄ port⁹ & refugiū laboranti-
 bus semper paratū esset, quibus foret opitulādū. Quinetiā Tribu-
 ni purpurā minime gestare cōsueuerūt, vt popularis magistratus
 in omni victu ac cultu popularibus similis cōspiceret. Et vt Curio
 dicere solebat, Tribuno cōuenit p̄bere se multitudinī commodū
 atq; tractabilē & in adeundo se facili. quod etiam a iuriscōsulto
 nō solū de p̄sīde, sed de oībus quoq; magistratibus dictū esse exi-
 stimare debemus. Plurimū in re publica administrāda valet ma-
 gistratus, maxima in rebus obeundis est magistratus authoritas.
 quod in oculo pupilla, in nauī gubernaror, in quadrigis auriga,
 hoc in ciuitate pollet magistratus, quemadmodum oculorum aci-
 es sine pupilla hebetatur, sine gubernatore nauis periclitatur, si-
 ne auriga currus sæpe cōuertitur, ita sine magistratibus ciuitas la-
 bascit atq; vacillat. Quid ei aliud significat magistratus, q̄ recto-
 rē ac reipub. moderatorē? Vnde a magistrādo. i. moderādo magi-
 stratus nomen ipsum deriuatur. Et quemadmodum magistrati-
 bus leges, ita populo p̄sunt magistratus, & quēadmodum legem
 dicimus mutum esse magistratū, ita elegāter & verē dici pōt ma-
 gistratū legē esse loquētē. Vos ergo Tribuni qui magistratus estis
 & quidē sacrosancti, rebus moderādis incumbite, publica cōmoda
 pro virili portiōe fouete, & quod rectū erit id solū vtile existi-
 mātote, & qđ iure iurando astricti facturos vos esse pmittitis, id reb⁹
 cōprobate. In primisq; diuina illa Catonis Cēforij verba semp in
 in memoria atq; i pectore habetote. Si quid vos per laborē recte
 feceritis, labor ille a vobis cito recedet, bene factū a vobis dū vi-
 uetis nō abscedet. Sed si quid p voluptatē nequiter feceritis, volu-
 ptas cito abibit, nequiter factū illud apud vos semper remābebit.
 ita Tribuni ad benefaciēdum, mentē, studiū, operam, industriā
 applicantes vobis honori, amicis ornāmēto, reipublicæ vtilitati
 & posteris exemplo esse poteritis.

Dixi.

Philippi Beroaldi:

Ad illustrissimum principem Ludouicum Sphortiam

Philippi Beroaldi Epistolium.

Vemadmodū Parthiorū regē nemo sine mūere salutat ita ego te illustrissime princeps salutatur? attulī tibi p munusculo panegyricū, quē lēta frōte, ac hilari vultu accipias quæso. Nō eī min⁹ regia res ē pauca benigne ac comiter accipere, q̄ magna largiri. Multa ideo p̄ciosa existimātur, q̄a dijs īmortalib⁹ sunt dicata. Libellus hic ad famā, fortasse perueniet, quia tuū clarissimū nomē gestat in titulo, cū alioquin subire posset infamiā. Quicquid id est quaecūq; est boni cōsulito, & cū ociosus eris ac feriat⁹ ab occupationib⁹ rerū amplissimarū quib⁹ iugiter distineris, tunc in man⁹ accipito, & succissius tēpori bus perlegito. In summa cū nihil agere voles, hoc agito. Dij faxit vt istud sit ppetuū pign⁹ ac monumētū meæ erga te fidei ac obseruatiōis. Vale, & me qui tibi macipatus sum, in clietelā ascribito.

Philippi Beroaldi Panegyricus ad illustrissimū principem Ludouicum Sphortiam.

Aepenūero ipse mecū dubitauī illustrissime p̄iceps Ludouice Sphortia, vtrū ne fortuito ac casu p̄cipes terris darētur, an ab oīpotentissimo rerū omniū cōditore deo traderētur. Sed hęc oīs iā ex animo sublata dubitatio est, postq̄ tu indytissimi ducatus Mediolanēsis habenas gubernare cœpisti. Liqueat enī te principē diuin⁹ cōstitutū. Tu ab ipso deo repertus elect⁹ atq; missus esse videris ad hoc amplissimū imperiū moderādū, qđ aliquādiu rectore viduatū labasse atq; titubasse accepim⁹ sicuti cymba sic gubernatore a p̄cellosa tēpestate deprehēsa iter fluct⁹ vndabūdos agitaf. De⁹ itaq; cū labātī ac nūtabūdo Insubriū statui subuenire ac opitulari vellet, te vnū ex oībus potissimū delegit, q̄ tua singulari virtute fulcires titubātia, re creares afflicta, sedares tumultuosa, qui dēiq; cūcta redigeres ad trāquillitatē. Nō poterat mediussidi⁹ illustrissim⁹ dux adhuc pupill⁹, adhuc puer tutorē p̄ximiorē, sanctiorē, cordatiorēq; vsq; repire q̄ Ludouicū Sphortia, qui cōsanguinitatis gradu artūssimo cōiūctissim⁹ est, vt pote german⁹ ipsi⁹ genitoris qui p̄bitate īnocentia, ītegritate nulli p̄cipiū postponēd⁹ ē, qui prudētia solertiaq; tāta splēdescit, vt cordat⁹ merito cognomiari possit. Hęc sūmati & ī trāscursu magis signata q̄ dicta, latī⁹ iā explicāda sūt, & copiosī⁹ narrāda, qđ vt cōmodi⁹, luculētiusq; pficere possi, vellē mihi a dijs īmortalib⁹ dari fluuiū Tulliaē eloq̄ntiē, & torrētē Demosthēis faciūdiā. Grādes eī materiās īgenia pua nō sufferūt, & ī ipso cōatu

subide succubūt, grādis imo ingēs hęc est materia quā aggredior, Ingeniū mihi per q̄ mediocre, nec inficior, vires tenuissimæ. Sed in magnis voluisse abunde magnificū ac pulchrū existimat etiā si assequi nequiveris, proinde hoc nos ausos esse nō improbabis illuz strissime princeps etiā si vires ipsæ defecerit. Ceterū non auspicabimur laudes tuas a cunabulis ipsiq; crepundijs, sicut nōnulli laudatores factitare cū sueuerunt, non stēmata generosissimæ familiæ recēbim⁹, de qua meli⁹ ē tacere q̄ pauca dicere, nō fortūas lucu lētissimas, neq; eximias corporis dotes referem⁹, quæ neq; tu magni facis, neq; inter principes solus possides, nihil nisi propriū, nisi genuinū nisi tuū laudabim⁹ illustrissime princeps, hoc est solas ipsius animi tui dotes, q̄ i hoīe sunt bōa p̄cipalia, cōmemorabim⁹. diuitias, generositatē, honores, formositatē, vires, hoc est fortūæ & corporis bōa, magis circa nos q̄ in nobis esse scriptores idonei tradiderūt, & aliena nūcupant. Ipsas vero animi virtutes, q̄ neq; ab ætate mutabiles, neq; vllō ifortunio caducæ, nostra & vera bona nominare solem⁹. Quæ quidē dotes tāto p̄ciosiores iudicantur, quāto maior est ille i quo enitescūt, quas i te optie princeps tanto splēdiores existimamus, quāto tu iter reliquos p̄cipes enitescis. Quę impræsentiarū mihi de laudib⁹ tuis dictū uriēti agminatim se ingerūt & cateruatim, ita quælibet festinabūda se offert, vt a nobis i hoc panegyrico prima promatur. q̄ res mediussidius hæsitantem me fecit & cūctubūdū. Nanq; si cœpero de prudētia tua singulari prædicare, occurret iustitia, q̄ postponi gemebunda dolebit. Si dixerō de fortitudine, tristabitur tēperātia. Si laudauerō liberalitatē, frugalitas ipsa se cōtēni existimabit. Si clāmētīā extulerō, seueritas indignabit. Deniq; quācunq; primā arripuerō, illi ceterę iuidebūt, ita ei in singulis virtutib⁹ emines, quasi reliquas non possideas. Ego tñ p̄ virili parte ita contendā ac elaborabo, & tale tēperamētū adhibebo, vt singulis qd suū ē tribuisse videamur. Sed vnde prius ordiar q̄ a prudentia? q̄ (vt scribit Plato diuinus) ceterarum virtutū dux est, q̄ in te adeo fulget atq; splendet, vt neq; i Nestore maior, neq; i Catōe præsentior fuisse credatur. Prudētia cū oēs mortales, tū potissimū p̄cipes decet qui hac duce nihil insipiēter, nihil temere i gubernādis subiectis agere, neq; volunt, neq; possunt. Prudētiā Solomō i parœmijs amicā vocandā esse p̄cepit. Hæc tibi est prudētissime princeps amica peculiaris, hęc te dies, hæc te noctes fouet ac amplexatur, hanc ne transuerso quidē digito abste digredi sinis, hac aurigātē habenas i perij cōsultissie moderaris, hac duce cūcta prudētissie dispo

Virtutum
accumu-
latio.

Prudētia:

parœmia.
est puer-
bium.

Philippus Beroaldi

Iustitia.

Fortitudo.

nis, hac adiutrice nihil in te reprehensibile conspicitur. Prudentię germana iustitia te iugiter comitatur, sine qua principes principum nomine amittunt, & in tyranni nomine detestabile transgrediuntur, quod si Ciceroni credimus, omnium est domina & regia virtutum, ad quam nos esse natos intelligere debemus, quam auro preciosior utique Plato iudicanda est. Quam suam cuique tribuit, alienum non inuadit, & propria utilitate neglecta, publicam utilitatem fouet atque tutatur. Cuius fruendae causa videntur olim bene morati reges constituti. Tu vero iustissime princeps ius sanctissime dicis. Et cuncta velut in librili perpendis omnium beniuolentiam promeris, audis desideria cunctorum & tam alter Alexader ex duabus auribus, alteram accusatori prebes alteram reo tradis. Te nulla largitio, nulla gratia, nulla cupiditas transuersum trudit a recte consulendo recteque iudicando. adamussim singula pensitas, & controverfias omnis diligentissime componis. Nulla a fermonetuo triste discedere permittis, quod olim Titus Vespasianum facitasse tradunt. Hę sunt partes regię, hęc sunt noia imperatoria. Componere lites, decidere negotia, satisfacere desideriis mortalium citra odium cuiuspiam ac maliuolentiam. Summa equitate nec minori lenitate eius dedisse laudatur Augustus. Cuius vestigia tu emulatus severitatis misceres comitatem, & quoddam ex utroque effidis saluberrimum temperamentum, habes horas quotidianas & statas, quas audiendis controverfiis impedere memoraris. quibus tam humiliter quam potest, tam egestoso quam luculento licet ad te adire, desideria expromere, & lites explicare. Profecto nihil preestabilius esse potest, & potissimum in principe, quam habere tempora distincta, & horas negotiosas a feriatis sequestratas, ut enim certus siderum cursus, ita certa vita hominum delectat, & principum praesertim. Namque idem efficitur, ut ciues ac subiecti minime totos dies coterant, dum colloquium principis aucupantur. Nouerunt tempora, nouerunt horas, horarumque momenta, quibus possint apud te suas controverfias enarrare & petitiones exponere. Caeterum cum principes virtutes ita intra se conexę sint, prout Philosophi autumant ut iuicem nequeant dissociari, ita in te prudentia, ac iustitia idcirco princeps effulget, ut tamen & fortitudo, & temperantia non lordeſcant. nam quanta fortitudinis praeditus esses in exemplis exanclatis haud dubie demonstrasti. Etenim cum fortitudinis peculiare munus sit toleranter calamitates perpeti, neque rebus aduersis succubere, Tu olim fulminibus fortunę impotentis semistulatus virum te fortissimum magnanimumque praestitisti, Cum neque fortunę cederes, neque afflictus iaceres, neque in gurgustio plorabundus ingemisceres. Immo quem admodum nemo te unquam in rebus secundis superbum ac in-

Panægyricus in Sphortiam. Fo. XXIII.

solentem conspicatus est, ita aduersis nullus vnquam succubuisse cognouit. Voluit (mihi crede) fortuna paulisper tecū colluctari, vt ingenium tuū periclitaret. Sicut enī ignis aurū probat, ita calamitas viros fortes explorat, & vt aduersa ex secundis, ita ex aduersis secunda noscunt. Cognitum in te est fortissime princeps Horatiā nū illud eulogium esse verissimū.

Si fractus illabatur orbis

Iam pauidum ferient ruinae.

Quanta vero dii boni in Ludouico Sphortia tēperātia moderati oq; florescit, qui in medijs delicijs collocatus, delicias nō āplexatur, qui inter sexcēta milia voluptatū positus abstinet a voluptatibus, qui inter incentiua libidinum instrumenta q; luxuriātis fornae castum agit principem & frugi.

Tēpātia.

Ardua res hac est opibus non tradere mores,

Et cum tot Cræfos viceris, esse Numam.

Curiū atq; Fabricum duo Romanæ frugalitatis exēpla maiores nū laudib⁹ extulerūt, q; paruo cōtenti vixerūt, & frugalissimi inter Romanos extiterūt. Verū nulla vel minima laudatione illi mihi digni esse vident, q; in paupertate collocati egestosis similes viuere, & iubēte necessitate voluptates eliminare cogebātur. Sed da mihi aliquē Cræso aut midæ diuitijs æquipādū, q; opib⁹ affluēs, auro abūdās, q; pollēs ac potēs frugalit̃ viuāt, q; abstinentiā appetitionib⁹ coercedis adhibeat, q; bellū titlātib⁹ voluptatib⁹ indicat. Illū deo similitū iudicabo, adeo male cōueniunt, maleq; coeunt virt⁹ & voluptas, frugalitas & luxuria. Maxia est igit̃ ite hac vel poti⁹ diuina virt⁹, in sūma peccandilicētia nō peccare, inter blādiffimas ac illicibiles voluptates cohibere seip̃s, & appetitū obediētē efficere ratiōi. Quid ergo p̃stāt⁹, qd admirabil⁹ excogitari pōt p̃cipe prudētissio, iustissio, fortissio, tēperatissio? Quæ qd dē virtutes cūctarū reginā virtutum ī paucissimis p̃cipib⁹ iugata cōspiciūt. Aliq; prudētia enituit, sed iustitia obsoleuit. Aliū fortitudo decorauit, sed intēperātia ac libido dehonestauit. Deniq; nulli vel rari extiterūt, in quib⁹ quatuor virtutes siml⁹ enitescerēt. Atqui nemo admiretur, sinūc prudētiā a iustitia, fortitudinē a tēperātia, aliāq; ab alia ita seiūgā, quasi possit quisq; prudēs esse citra iustitiā, fortis citra tēperātiā, cū iter philosophos, & maxime stoicos cōstet, q; vnā habuerit oēs habere, & q; vna caruerit, oibus carere virtutib⁹. Alia ē illa philosophorū limata, & nimis spinosa subtilitas, alia ē ex cōi opinione ducta sententia. Vt ergo vulgus, ita nos hoc loco sermocinamur, vt alios iustos, alios prudentes

Philippi Beroaldi.

Clamē-
tia.

Liberali-
tas.

Amici.

esse dicamus, popularibusq; verbis vtimur de populari opinione loqntes. Sed vt ad te pfectissime princeps nra remigret oratio, si cut quadriga illa virtutū pncipaliū te vehere ac gestare existima tur, qđ q̄paucissimis dii dederūt, ita illae quoq; virtutes, q̄ minores dicunt, te ornatū faciunt ac monstrabilē. Clēmētia, libe- alitas, indulgentia, affabilitas, reliq; id gen⁹ q̄ principes amabiles effi ciunt atq; fauorabiles, q̄ populos reddunt fideles deuotos ac mā cipatos. Eñuero clamētia, vt elegāter docet Flau⁹ vopisc⁹, dos prima est imperatoris, vt nullū magis ex oib⁹ (vt sanctissime inquit Seneca) q̄ regē & pncipē decet. Hęc est illa virt⁹, quā in Cēsare di ctatore luculenti scriptores laudant, & extollūt, quā pncipes oēs exuperasse ferūt. Vñ Cicero ad Cēsare. Nulla (inquit) de virtutib⁹ tuis plurimis nec grator, nec admirabilior misericordia est, Ni- hil pfecto laudabilius, nihil mogno & pclaro viro digni⁹ placabi litate atq; clēmētia. Nihil deniq; gratius esse pōt eo pncipe, q̄ ta lē se ciuib⁹ exhibeat quales sibi deos eē vellet. Clēmētia regis (vt ait Solomō) quasi liber ferotū⁹ est. Clēmētia facit vt princeps ani m⁹ ciuitatis, ciuitas corpus principis esse dicat. Clēmētia facit vt tu clamētissime princeps certatū ameris ab oibus, vt te sit incolumi vna mēs oib⁹. Clēmētiæ tuæ ac ciuilitatis multa & magna docu menta p̄buiisti. Clēmētia ita te gratū ac fauorabilē Insubrib⁹ red dit, sicut olim Augustū Romanis effecit. Tu natura beniuolētissi- mus, tu indulgentissimus, tu deniq; optimus clamētiā amplecte ris, q̄ bonis principibus iucūda est. Crudelitātē detestaris, quā sā guinarij tyrāni p voluptate ferunt. Age verō q̄ munificus, q̄ libe- ralis erga oē hoim gen⁹ existis. Quāta bñficētia, q̄ta benignitate foues p̄fessores artium, & ingenia literatorū. Nihil est me Hercu les in principe amabilius ipa liberalitate, sicut nullū vitiū tetri us auaritia. A liberali principe cūcta bona sperant, ab auaro cū cta mala timēt. Munificus princeps char⁹ est oib⁹. Sordid⁹, & de parcus inuisus est oibus, in omnes malus, in se pessim⁹. At tu libe ralissime princeps & rei & famæ bene consulis tua munificentia. Lucraris eñ gloriā cū des pecuniā, & dādo pecuniā teip̄s ditas, cū id p̄prium principū esse dicatur, qđ dono dederūt. iuxta illum Rabirij poetę versiculum. Hochabeo quodcunq; dedi. Optimi pncipis est nihil magis suū credere qđ id qđ amicis cōdōna uit. Hęc sūt certæ diuitiæ/extra fortunā collocatæ, hi sūt thesauri quibus Cyrus ille clarissimus gloriabāt. Nā vt apđ Xenophontē scriptū ē, Thesauros sibi, custodesq; fidissimos parabat amicos, quos diuites efficiebat. Idē regis oculi, regis aures dicebātur, qui

cuncta q̄ videbant, cuncta q̄ audiebāt, quæ futura essent Cicerō conducibilia, referebant. Multę sunt aures, multi sunt oculi p̄cipis munifici, qui quot amicos sibi liberalitate cōparauit, totidem aurib⁹ q̄ audiēda sūt audit, totidem oculis q̄ vidēda sunt videt, vt docet verissīe Diony. Tu quoq; Cyro simillim⁹ bñficētia mltas aures & mltos oculos tibi cōparasti, & quotidie nouos cōparas. Tu amicos ditas, clientibus opitularis. Tu decus & p̄sidiū es eruditōrū. ad te tāq; ad anchorā hac tēpestate literati decurrunt. Et p̄fecto nihil melius agere possūt optimi p̄cipes, q̄ subleuare doctos fouere eruditos, quorū scriptis imortales efficiūt. Quis enī nosset Cæsare, imo Cæsares q̄ plurimos, nisi Suetonius Tranquill⁹ extitisset? Quis Alexandrū Macedonē fuisse sciret, nisi Qu. Curtius & Plutarch⁹ illi⁹ gesta scribēdo posteris lectitanda reliquisset? Quis Scipionē imo vero Scipiones? Quis Cn. Pōpeiū tribus fulgētē triumphis hac tēpestate cognosceret, nisi Tit⁹ Liuius & M. Tullius eorū cōmendatores laudatoresq; fuisset? Deniq; Romanos, Græcos, & exīnos oīs, nōne tenebrę occupassēt, & sit⁹ obduxisset, nisi illos luculētī scriptores in litetas retulisset? Bñ igit facis optime princeps, qui literatos amas, qui eruditis suffragaris, q̄ tibi cumulatissimā grām referre queunt, de te scribētes, & tua præclara facinora celebrātes. Illd vero in te laudabile est, q̄ inter tot curas, negotia, tot domesticas & externas rerū maximarū occupatiōes audire vis quotidie quippiā historicū ac mēoriale. Et sicut. Cn. Pōpeius & Cæsar Augustus inter bellicos tumultus nō intermisisse dicunt cōsuetudinē declamādi, ita tu inter mltiplices curas nō intermittis studia literarū, cū negotijs otii diuidis, & historicis lectitādis succisiuas horas ipēdis, in quorū lectione tanq̄ i diuersario sua uisio conquiescis. ita nullo tpe desidīa te dedis, aut inertīæ, neq; vnq; marcore torpescis. Et certe vita bonorū p̄cipū, qualis es tu, celesti naturā q̄ simillima esse credi. Vt enim indefessa vertigo cœlū rotat, vt & luna stare loco nescit, ita tu continuatis negotiis sēper irrequiet⁹ es, & sēper exercit⁹. Sēper habes qd tractes qd agas, qd mediteris. Et cū sit turpissimū viro primario, cuius tutelę populi cōmissisūt, solidā dormire noctem, vt ab Homero elegantissīe traditum est, Tu vigilantissimus es, sōnq; parcissim⁹. Quālis Vticēsis Cato, qualis Brutus fuisse memorant. Vigilas tu de nocte, & ceteris dormientib⁹ ea q̄ ad statū publicū p̄tinet, tūc optime p̄uides, & solertissime penitas. Vigilia & lucubatio p̄cipes decēt rempublicam gubernantes. Nam somnus multus vt tradit Plato diuinus, nec corporibus nec animis neq; rebus cūbus gerē-

Philippi Beroaldi.

dis natura cōducit, & haud dubie nemo dū dormit alicui⁹ p̄cij ē,
non magis q̄ si non viueret, & (vt cecinit optime Sylius)
Turpe duci totam somno consumere noctem.

Inde parcus & brevis somnus in Traiano laudat a Plinio. Sūt
hec magna & admirāda in ceteris principibus. Inte verò illustris-
sime princeps, si ceteris virtutibus tuis cōparent, erūt mediocria.
Laudam⁹ oēs tuā in colloquijs affabilitatē, & i oib⁹ admittēdis fa-
cilitatē, i negotijs cōponēdis dexteritatē, & illā q̄ i primis polles
genuinā peculiarēq; faciūdiā, q̄ oīa principes tutoresq; publici sta-
tus a ciuib⁹ amarifaciunt vltra priuatas necessitudines. Laudat
Cicero Pōpeiū, q̄ ad eū faciles aditus esset etiā priuatorū. Tu ve-
rò quibus p̄conijs laudari mereris mitissime princeps, q̄ oib⁹ etiā
humillimis tam faciles adit⁹ esse vis, vt qui dignitate principibus
excellis, facilitate infimis p̄ esse videaris. Et cū feliciū pedissequa
superbia esse dicatur, tibi mansuetudo, tibi humanitas, tibi leni-
tas ancillari videntur. Neq; te Moses ap̄d hebraeos, neq; te Titus
ap̄d Romanos comitate vincunt ac māsuetudine. Tu cūctos comi-
ter excipis. Tu bonitate quadā genuina oēs tibi deuotissimos red-
dis ac obnoxios. In sūma agis principē ciuile & bonū. quod plausi-
bile, quod amabile, quod fauorabile est. Nihil est em̄ (vt iquit Ci-
cero) tam populare, q̄ bonitas, nullus mur⁹ firmior, nulla arx va-
lidior esse potest ad principes custodiēdos, q̄ suorū ciuū beniuolē-
tia. hēc aut conciliat māsuetudine ac bonitate. Detestāda ē p̄se-
cto Dionysij tyrāni sūa illa tyrānica, adamātina vincula esse me-
tū, violētia, classē, & dena milia armatorū. imo beniuolētia, mās-
suetudo, gratia, affabilitas (vt Plutarch⁹ ait) vincula sūt adamāti-
na, quib⁹ principē oēs esse septū atq; stipatū. Et cū bonus princeps
amari malit q̄ timeri, tu p̄ virili pte contēdis ac eniteris, vt ami-
ciq; sis iucūdos, ciuib⁹ char⁹, ap̄d oēs gratiosus & amabilis. Neq;
tū (q̄d plerūq; fieri solet) ista tua inmodica ciuilitas te cōtēptibile
facit imo tāta auctoritate polles, tāta existimatiōe decoraris, vt
mīta pte, nihil sū te in tota gerat Italia. Longū esset ac p̄p̄eifini-
tū, si singula, q̄ i te fulgēt ornāmēta virtutū, minutatim singillatimq;
recēdere vellem⁹. Magna iter te & reliquos p̄cipes differentia ē.
In illis virtutes si q̄ sūt, enormib⁹ subide vitijs obruunt ac decolo-
rant. Tu verò quēadmodū for cund⁹ es virtutū, ita p̄cues es vitiorū.
Non tu luxu ac intēperatiōe defluis, nō iracūdia agitaris, nō cupi-
ditatib⁹ distraheris, nō affectionibus ancillarīs, quib⁹ rebus ob-
noxij ac mācipati p̄cipes esse consueuerūt, p̄pterea q̄ in licētia
magna peccandi cōstituti, seipsos cohibere nō possūt, & ip̄erosi

finas appetitiones coercere. Vnde olim a scurra nescio quo bñ di
 ctū est bonos principes in annulo posse perscribi atq; depingi. Et
 Diocletianū dictitare solitū accepimus, nihil esse difficili⁹, q̃ bene
 imperare. Boni principes a Ioue imperiū habere dicuntur, ma-
 li vero minime. Principes boni in beniuolētia Iouis sunt, mali ve-
 ro nequaq̃, & hæc est Homerica sentētia, Cui Diō Prusienſis asti-
 pulatur. Itaq; cū tu Ludouice Sphortia inter bonos principes sis
 optimus, inter optimos clarissimus, merito te à deo vltamūda-
 no datum esse credimus, & tibi versiculū illum optime conuenire
 existimamus.

Solus habes laudum quicquid possedimus omnes.

Ea ite abūdāt bonitatis & virtutis exēpla, q̃ sequi cupiat ven-
 tura posteritas. Apparēt ite paternæ virtutis, expressa vestigia,
 patrēi filio recognoscimus, & quēadmodū i iuuenis & equis ge-
 nitorū virtus subinde conspicitur, ita in Ludouico Sphortia viua
 paternæ probitatis imago refulget, ita prors⁹ paternas virtutes
 effingit ac repræsentat, vt patris i filio æquitas, senilis in iuvene
 prudentia conspiciantur, imo (vt quæ sentio eloquar) filius i mul-
 tis genitore maior existit.

Ægea sic Theseus, sic Pelea vicit Achilles.

Has tantas principis nostri virtutes, ex quibus cōpact⁹ ac con-
 glutinatus esse creditur, ornat & illustrat procera statura, facies
 luculēta, os probū, frōs verēda, & vultus amabilis, q̃ etsi sunt cor-
 poris bona nō animi, de quibus tantūmō me dicturū esse pmisi,
 tamen principi plurimū veneratiōis acquirere, & virtutes i princi-
 pe gratiores efficere videntur, quoniā (vt inquit Pacatus) virtuti
 addit forma suffragiū. Et vt cecinit poeta,

Gratior est pulchro veniens in corpore virtus.

Solēt qui Panegyricos scribūt destituti veris pricipū laudibus
 vanas laudatiōes cōminisci. Ego vero illustrissime princeps ex tu
 is q̃ plurimis virtutibus multas cogor pterire, ne in immensum cre-
 scat oratio. Citius enim mihi verba deessent, q̃ scribendū materia.
 Citius articuli digitorū scribēdo lassascerēt, q̃ cuncta i te laudabi-
 lia perscribere possem. Quocirca cōcludā deiceps orationē meā,
 & epilogo religioso omnipotentissimum rerum omnium conditō-
 torē deū deprecabund⁹ adorabo. Summe & exuperantissime,
 mūdi opifex, pricipio antiquior, fine diuturnior, cuius numē ines-
 fabile est, & maiestas innominabilis, Te oro ac deprecor, vt Lu-
 douicū Sphortia pricipē optimū ac irreprensibilē, diutissime fo-
 ueas actuearis, vt ei ānos Nestoreos largiaris vt ei⁹ votis ānuas
 d. ij.

Philippi Beroaldi.

vt eū beneficijs tuis cumules, ornes, illustres. Tu vero optie princeps perge quo cœpisti, nitere semp ad optia. Esto tibi ipse arche typō & exāplar, te ipsum imitare, ita ciues tuos ex malis bonos, ex bonis optimos efficies. Nā vita principū cēsura est, & qualis princeps, talis reliqui ciues esse solēt, qui ad illi⁹ exēplū cōponuntur. Ita apud mortales immortalē tibi famā cōparabis, & post obitū in cœlo inter beatorū domicilia locū fortieris. Vbi beatissimus æuo sempiterno perfruaris.

Ad eundem eiuldē Epigrāma.

Hesperios inter ductores inclyte princeps,
Principe quo status hic sospite, sospes erit,
Imperiꝝ culmen rerum tutela, salusq;
Eximia proauos qui probitate refers,
Suscipe pacata deuotum fronte clientem.
Mancipiūq; recēs, seruitiumq; foue.
Sunt tibi complures ex omni parte disertī.
Est tibi pierius turba verenda chorus.
Inter quos cupio numerari maxime princeps.
Inter quos vnum da mihi quæso locum.
Non erimus certe indecores, nec rustica nostra est
Cailiope, & nobis dexter Apollo fauet.
Accipe synceri munuscula parua Philippi.
Inspice si quid inest quod placuisse queat.
Post lites & post decisa negotia rerum,
Post bene formatum compositumq; statum,
Tunc liber vacuusq; meum percurrere libellum,
Atq; hilari nugas perlege fronte meas.
Sesqui horam scriptis nostris impende, Sed hora
Sufficit. hoc nimium est, subtrahe dimidium.
Vix legere incipies succincti scripta libelli,
Pagina principium prima, modumq; dabit.
Iamq; vale, viuasq; diu mitissime princeps.
Et superes phrygiōs, Nestereosq; dies.
Dij tibi dent quodcunq; cupis, quodcunq; mereris.
Dij mihi dent, cupias vt meminisse mei.

Ad magnificū & ornatissimū virū Bartholemeū Chalcum
Ducalē Secretariū Philippi Beroaldi Bononieñ. Epistola.

Pusculū de nuptijs Bētiulorū, qđ nup excudi, tibi vir pītā
tissime dicare constitui, quē nō solū studiōꝝ, sed etiam stu
diosorū amātissimū cognoui, qui me istic ociantem summa

Sesqui
horā.
horā cū
dimidia
ta.

tibi beniuolētia copulari, ad quē tanq̃ anchorā literati decurrūt, & quia (vt est in veteri puerbio) Docti doctos amant, tu eruditus eruditos foues, & de literatis literatus optie mereris. Te ob singulares tuas virtutes illustrissimi principes tui auriculariū a secretis, & oim archanorū p̃cipē esse voluerūt. Te ordini scribarū ornatissimo p̃fecerūt, tu archigrāmate nūcuparis. Accipe igit̃ vir clarissime eo vultu libellū nuptialem quo nuptiales voluptates spectare solem⁹. & si scio quosdā obrectatores caperata frōte hāc esse lecturos, quibus nihil placet nisi triuiale. quib⁹ ita respōdere iure optio possū. Significatissimis vocabulis cūcta p virili parte enarrare contendim⁹, & verba reb⁹ accōmodare, q̃ rerū causa inuenta fuerūt, q̃ si vobis subobscura vident, nō est hāc mea sed ṽra culpa, qui nihil vnq̃ luculentū nihil nisi p̃tritū lecitatis, qui duobus tribusue ad sūmū libellis contenti reliquos scriptores non attingitis, & nihil latinū esse creditis nisi qđ in ṽris vulgatissimis voluminib⁹ didicistis. At nos latine scribim⁹, & verba ex latinissimis scriptorib⁹ sūpta depromim⁹. Nolite edētuli inuidere dētatis, nolite oculatos talpæ cōtēnere. q̃ cæc⁹ lucē nō videt, nō est vitiū solis s̃ oculorū, q̃ vos scripta n̄ra nō itelligitis & ob ip̃s culpatis, nō ē scriptoris vitiū sed lectoris. Neq; nos Tarentinis & Consentinis scribim⁹ (vt ait Lucilli⁹) sed eruditis, quorū iudicio cōtent⁹ qđ de me īperitorū rumusculi iactitent floccipendo. Et vt īquit epigrāmaticus poeta, Me raris iuuat aurib⁹ placere, me scriptio nō triuialis sed erudita delectat, q̃ neq; p̃ p̃iosos, neq; p̃ longos verborū ābitus sed verbis significantib⁹ & p̃prijs cūcta exprimat ac effingat. Hęc obiter dicta sint aduers⁹ vitupatores q̃ obrectatione alienę scientię sibi famā aucupāt. Tu verō vir p̃stantissie cū facultas tibi dabitur paulū respirādi ab occupationibus, quib⁹ iugiter distineris, libellū a Philippo tuo cōcinatū ī manū sumito, & vbi sūperis plegito, & vbi perlegeris iudicato vtrū in publicum p̃dire mereatur, an pot⁹ (quod timeo) sit futur⁹ pabulum tinearum. Vale deus meum, & me qui tibi mancipatus sum, mutuo dilige,

Quot celebrata fuit genialis pompa diebus,

Per totidem scripta est hāc mihi pompa dies.

Philippi Beroaldi Bononienis nuptiæ Bentiuolorum.

CEntē Bentiuolorū multos iā annos Bononiæ florentissimā, honoratissimāq; fuisse adeo notū est, vt res p̃batio ne nō egeat, ī qua m̃ta insignes clarīq; hoīes extiterūt, quorum m̃ta egregia merita ī rēpublicā Bononienē quotidie cōmemorant, sed oim clarissimus ætatis nostrę vir extat

d. iij

Philippi Beroaldi.

Ioannes Bentiuolus, familię illustrator, patrię splendor, ciuicolumē, domi forisq; fauorabilis, cunctis Italię principib⁹ aut amicitia/ aut affinitate copulatus, in quo deniq; oīa sunt q̄ aut fortuna hoībus/ aut natura largiuntur. Is nuptias filij primogeniti Hannibalis celebraturus, vt essent oīm nuptiarum magnificentissimę, eas p̄ æstiuum tēpus vtpote cōmodius conficere decreuerat. Sed Hercules Estensis Ferrarię dux illustrissim⁹ cum filiā Lucretiam Hannibali desponsatā iā nubilē ac viro maturā esse videret, cūq; peregrinationē religiosissimā extra Italiā pararet, vt nuptiæ maturarentur instabat, & omnem procrastinationē detrimentosam esse asseuerabat. Quamobrē princeps Bentiuolus cōsiliū mutat, & ex cōsocerī sentētia nuptialē festiuitatē diebus brumalibus parat, quīs non pauca dehortarentur, & in primis festinatio magis apparatibus sēper infensa. Verum mltā q̄ ipedita natura sunt cōsilio expediunt, & summę virtuti summęq; fortunę nihil factu difficile est. Igitur indicto per p̄conem publicitus die nuptiarum quī dīes erat futurus ad quintum calen. Februarij, ea Bentiuol⁹ intra bimestre spatium factitauit, quę princeps ali⁹ annuo tēpore facere nequiuisset. Quę oīa speciatim/ generatimq; explicare p̄ virili parte conabimur. Primū oīm forū qđ añ Bētiulorum ædes erat pergangustum, vt laxius fieret, proximas domos a possessoribus emit/ emptasq; demolitur, idq; spatijs tēporum iniquis exclusus cum silice sternere nō posset asseribus contabulat. Iubet & operi mētum lanęum p̄ sardinatores concinari ad forum cōtegēdum vt sub eo nuptialis luxus spectatores salubrius/ ociosiusq; cōtemplarent. Idē domum q̄ alioquī pulcherrima est, & cū laudatissimis totius Italię domib⁹ certat, manifice exornat, parietes oēs intrinsecus inducto tectorio nouo leuigantur, colūnæq; in peristylo striatę sunt marmoreis simillimę efficiunt, fenestrę mutuli supliminariaq; ostiorum tota inaurant. Quę ip̄fecta sunt absoluūt, squallentia reconcinnant, vbīq; pictor/ vbīq; materiari⁹/ vbīq; architectus conspiciuntur. Feruet p̄ totas Bētiulorū ædes apparat⁹ nuptialis, conclauiā oīa atq; cubilia tapetibus stragulaq; veste consternunt, ornat & lect⁹ genialis in thalamo sponi magnificentissime. Dij boni qualis ille, q̄q; p̄clarus apparat⁹ quo exornatum ē cubiculum principi Ferrariēsi destinātū. Hęc canopea aurea loricę regales, cochiliata peristromata visentiū oculos pascebant gratissimo spectaculo. Ipsum verō Triclinium ī quo fieri debebat nuptiale conuiuiū, reliqua atēcellit ornāmēta, hic totipietes beluatip̄petasmatib⁹ vestiunt, supra peripetasinata coronamen

Inducto.

ca mira artificio cōcīnata disponuntur, ī quibus insignia Italico-
rum principum summo cum decore inclusa videbātur. In eodem
coenaculo tabulatū sit paulū accliuē tapetibus stratis opertū, vbi
p̄cīpes proceresq; illustriores vna cū spōsa discūberēt. Erigitur
& abacus in quo vasa aurea & argētea varij generis p̄ciosissima
exponuntur, hic p̄toria gēmata, hic lāces ex argēto quinquage-
nariæ, hic elcariā ex auro cum emblematis faberrime cēlata, hic
quicquid vasculariorū ac cēlatorū p̄batissimorū arte p̄fectum est,
esse diceres, adeo vt Mētoris manu cūcta fabrefacta viderentur.
Huic abaco app̄positi erāt custodes duo ad hominū effigiē formati
alter claua, alter falcato ense propinquātibus minitabātur, hūc
machærophorū, illū corynephorū nō indocte nuncupaueris. Ful-
gore hui⁹ Abaci reliquus p̄stringebatur ornatus, quē ornamentī
causa magis q̄ vsu effecerant, nāq; in alia domus parte alter erat
Abacus cōcinnatus, ī quo cōiuuialia vasa innumera erāt collocata,
quorum vsus erat futurus ad coepulones accipiēdos. Dū hæc in-
tra ædes strenue properantur, forinsecus non minora efficiuntur,
nā a domo principis Bētiuoli ad portā vsq; Galerīā quā vocant, q̄
illac vētura erat spōsa, multiplici ornāmētorū genere cūcta con-
decorātur. Domus senio collabētes reficiūtur, parietes ad libellā
reformātur, colūne lapideæ ad perpēdiculū erigūtur, ciues ipsi p̄
eum vicum certati ornāmēta parare, sub dio sub porticibus p̄ in-
tercolumnia coronas ex hær̄bis virētibus cōsertas suspēdere, ve-
stibula ædiū myrtho, lauro, hederāq; vestire. Multa topiarij ope-
ris egregia coronāmēta cōficere, in quibus insignia Bentiuolorū
inclusa cum venustate visēbantur. Diceres ostiatim celebrari nu-
ptialem festiuitatē. Deniq; in hac ciuitatis regiōe nō brumalis ri-
gor, sed vernatēperies videri, hic buxus, hic iuniperus viresce-
re, hic multijuga species hær̄bescētis viriditatis. Totū liter florulē-
tum ad viridarij cōsiti specimē gratiā viroris recētissimi p̄ se fe-
rebat, vt non solum peregrini, sed etiā nostrates admirarentur
cōtēplantes tantam alieno tēpore copiā viridiorū. Præterea Bē-
tiuolus machinatores optimos & topiarios artifices p̄batissimos
acciri iubet, qui solertia quadā genuina miro artificio p̄diti noui
generis ornāmēta excogitarūt, ex quibus vnus nomine Zephy-
ranus, qui nō minus facetus est scurra q̄ artifex ingeniosus, septem
portas ligneas affabre confecit, q̄ picturatę & fruticibus hær̄bisq;
viridantib⁹ decoratæ exornabāt viā nuptialē interuallis p̄pe pa-
ribus iter se distātes ad imaginē portarū vrbicarum, nisi q̄ catara-
ctas non habebāt. Sed illa q̄ ædibus Bētiuolis erat proxima reli-
d. iiii.

Philippí Beroaldi

quas decore vincebat, in qua simulacrū Herculis cū leone cōgre-
diētis vīsebatur aspectu truci formidādi. Vīsebatur & eregiōe al-
tera Herculis effigies repullecētis hydræ capita amputātis. Cæ-
terū cū nihil ī omni vita pulchri⁹ sit ordie, sine quo nec militarem
disciplinā īperatores valēt explicare, nec gubernatores regere
nauigia, Bētiūolus vt oīa sint dispositissima procurat. Nā homi-
nes idoneos deligit inter quos dispertita sint officia nuptialia, ne
quid tumultuosæ perturbatiōis oriatur, hunc lectisterniatorē esse
iubet, illū obsonatorē, hūc p̄fectum popinaz, illū bellariorē, ali⁹
promus, aliū cōdus designatur, est qui procurator peni cōstitua-
tur, est q̄ cellæ vinariæ p̄ficiatur, ita vnusq̄q; curādo qđ suū ē, alie-
na nō turbat. In primis iuuenes numero sex & viginti ex nobiliori-
bus ditioribusq; nostræ ciuitatis deligunt, qui sint Architriclini si-
ue Archiposias dicere malis, quos vulgus Sescalcos appellat. Vtē
dum est ei popularibus verbis ad rē popularē declarandā. Ex his
singuli senos ministros eligere iubētur, quorū opera naua & stre-
ntia ī cōiuijs nuptialib⁹ vtantur. Ex hoc Architriclinorū ordine
nullus fuit qui non īpendia prope regalia fecerit, & immēsas pe-
cuniarū summas pfuderit, dū se quisq; suosq; ministros nuptiali-
bus vestimētis exornat. Designantur & sex aliī architriclini maio-
res qui dicuntur oēs fere ex ordine senatorio. Præterea adolescē-
tuli octo luculēti summoq; genere nati euocantur, quib⁹ iniūctū
est vt sponsam introeuntem a porta domū vsq; deducāt instar sti-
pulatorū, quos prisci Laterones nuncuparūt. Et quoniā aduena-
rum ad nuptias celebrandas venturorū innumera multitudo ex-
pectabat, ordinat Bētiūolus vt oēs honorificētissime, cōmodissi-
meq; accipiantur. In domibus ciuiū ornatoribus hospitā magni-
ficētissime parātur, & p̄ diuerforij amplitudinē aliī plures, aliī pau-
ciores assignātur. Iā cuncta apparatus nuptialis diligētissime cō-
parauerat. Iā appetebat cōdictus dies festiuitatis, cum spōs⁹ ad
cōiugale fœd⁹ cum spōsā iēundum Ferrariā proficiscit^r cōmitatu
prope regio decoratus. Ducētī ferme euntem p̄sequuntur, inter
quos supra viginti haud dubie nobilissimī, & ipsius spōnsi frater
minor natu p̄tonotari⁹. Nos quoq; discipulū officij causa sum⁹ p̄-
secuti. Oēs magnificētissime accipimur a p̄cipe Ferrariēsi, ibiq;
biduum cōmoramur donec celebrētur ex ritu fœdera nuptialia,
& ānulo p̄nubo digitū spōsæ spōsus oppigneret, amboq; sacerdo-
ti a paranympis offerāt. quib⁹ rite peractis domuitionē capessi-
mus, aliquot ex primorib⁹ cum p̄tonotario relictis ad sponsam
prosequendam. Cum genero socer, aulici interiores nauem con-

Archipo-
sias.

Oratio in nuptias Bentiuolorum: Fo.XXIX.

scēdunt, noctēq; intēpesta appellūt ad prætoriū Bētiulū qđ vo-
cant, qđ magnificētissimū, pulcherrimūq; ī agro Bononiēsi prin-
ceps Bētiul⁹ extruxit, distatq; ab vrbe millibus passū decem.
Postridie eius diei Bononiā ingrediēti Herculi Estensi obuiam it
Bētiulus comitante maxīma caterua virorū splēdidissimorū nō
solum nostratium, sed etiā externorum, qui iam conuenerant ad
officiū nuptiale. Illuxit demū dies nuptijs destinatus, qui īmbri-
bus fœdis oēs & pōtissimum Bētiulū dolore cōfecit secum repu-
tantē, quātos rerum apparatus, quantāq; nuptialē pōpā esset īm-
ber ille deturbaturus. Oēs deprecabundi deum oīpotentissimum
orare, vt tantisper pluriā cohiberetur donec introitus sponsæ in
vrbe pōpaticus perageretur. Verum īnexorabile est fatum, & ī
uidenti fortunæ repugnare non licuit, nolenti vt ex omni pte bea-
tas nuptias videremus, & lactissima voluptate permulceremur.
Iā aderat hora cōdicta, qua obuīa cuncti pdire cœperunt sponsę
venienti ex prætorio Bētiuolo, vbi noctē vnā cōmorata festina-
bunda puenerat ad villā suburbanā, ibiq; subliterat obuios ad-
uētātes opperiēs. Oīs ætas, sexus, ordo viā Galerīā agminati cō-
pleuerāt studio visendi exoptatissimā sponsam, sponsęq; appa-
ratum. Vix locus quīus latus & longus capax erat tātæ multitudinis
cateruatim cōfluētis. Ciuitas oīs, peregrini omnes, mira densita-
te cuncta stipauerāt, multi colūnis implexi, non pauci e fenestris
semiconspicui, pleriq; sub dio inter īmbres prospectabant, tātā
est mortalibus īfita cupiditas nouitatis. Gliscente in horas plu-
uīa nullāq; pausam faciētē; Bētiulus hāc sibi curā sumit vt cūcti
ordine & sine tumultu pōpaliter incedāt. Lōgum esset referre sis-
gillati quo ordie p̄cipes, oratoresq; p̄cipū īcesserint, summati
exponā illustriora ac splēdidiora. P̄cipes Italici partī ipsi vene-
rant, partī vicarios miserāt ad nuptias illustrādas, qui oēs in suis
quisq; ordinibus collocati ingrediebantur. Inter eundum īspecti-
one digni potissimum fuere equestres lancearij p̄cipsis Mātuanī
qui turcæ habitu īgrediētes ritu militari lāceas manu reciproca-
bāt. Tales macedonū hastatos fuisse credideri quos Sarissopho-
ros appellitabāt. hos vulgus corrupto paulū vocabulo Stradioti-
cos appellat, cū Stratioticos græcanica dictiōe nūcupare debuisset.
Hos seq̄bāt Hippotoxotæ, q̄ sūt ex equis sagittarij, iduti prasi
nos amict⁹. Architriclīni architriclīnorūq; pedisseq ordie īcesserūt.
Vidim⁹ hac pōpa nymphas ritu amazonio obequitātes, q̄ subli-
mata ī equo nō sedebāt, sed stabant. Vidimus Gigantem staturo-
sam obambulantem, quā ars, emula naturæ, simillimam veræ ef-

Sarisso-
phori.
Stratioti
ci.

d.y.

Philippi Beroaldi.

tollutarij

Petronij.

figiauit. Vidimus galatorē in lōgurijs passus grādissimos diuari
cantē. Audiūim⁹ sonitū titinabulorū, crepitū sclopūq; tormento-
rū bellicorū, quibus cuncta psonabāt. Præterea ibat ordo tibicinū
tubicinūq; populosus adeo, vt clāgoretubaz, ac stridore lituorū
cælū reboaret, auresq; audiētū obsurdescerēt. Post lōgū pōpæ
ordinē incedit nouissimo loco noua nupta sedēs in equo cādidissi-
mo atq; pulcherrimo, qui ephippijs aureis pfulgēs phalerisq; p-
ciosis ornatus tolluti gradiebat, quales Prisci tollutarios asturco-
nes mannosq; vocitarūt. Hunc gradarium equū sponsæ adduxe-
rant octo illi adolescētulī qui munia obibant stipatorū, qui vestes
breuiore induti argēto textili cōfectas pimbrelutūq; sponfam
cōstipabāt, ex quibus aliquot vniones, gēmasq; in calciamentis
gestare cōspeximus. Cātata sunt carminā spōsa trāseunte partim
latino, partim vernaculo sermōe cōposita in singulis illis septem
portis, quas tēporarias ex ligno frondibusq; virentibus a Zephy-
rāa scurra fabricatas supra docuim⁹, q̄ singulæ sub tutela virtutū
singulaz erāt cōsecratæ, ex quibus quatuor philosophicas,
tres theologicās appellāt. Cōstat inter oēs spectatores nihil fieri
potuisse splēdid⁹ hac pōpa nuptiali, nisi pluuia cōtinens ac iugis
obstitisset, q̄ effecit vt nemovestes p̄ciosas ostēteret, vt oēs incēde-
rēt penulari, pileatīq; Rimata est hoc inuidia telū quo nuptias
disturbaret. Nā p̄dius & pernox imber diē etiā postez ex magna
parte foedauit, q̄ res p̄dīmētō fuit quo minus spōsa ex cōstituto
ædem diui Petronij pōpaliter adiret, quē Bononiēses deū tutela
rem venerant. Cæterū nō semp habet fortūa longas manus, & i-
terdum aduersa ratione superatur, nā princeps Bētiuol⁹ vt semp
est præsentiſſimo consilio viā inuenit qua itra priuatos parietes
ostēteret p̄cipibus cunctisq; p̄ceribus magnificētiā apparatus
nuptialis. Cōgregatis i coenaculo oībus illustriorib⁹, ex thalamo
geniali spōsa progreditur vētura i coetū p̄cipū augustissimū an-
tecedētibus ministris architriclinorū numero centū. lxx. qui oēs se-
ricati formosū exhibuere spectaculū, alij purpureo, alij hyacīthi-
no, alij prasino colore monstrabiles, quorū erāt calciamenta con-
silia, vt pote cōsuta ad insignia Bētiuoloz. Sed lōge formosissimū
spectaculū p̄buere ipsi Architriclini togas ex argēto textili tala-
res induti, exceptis duobus, qui q̄ erāt equestri dignitate decora-
ti aurea vestimēta gestabāt, hīq; in nouissimo loco, vt pote hono-
ratiōres agnē clāidebāt. In singulorū māib⁹ scipiones erāt pictu-
rati, peculiaria ipsius architricliniat⁹ insignia. Ex his cōplures tor-
quati sūt cōspecti torquibus aureis in summo pectore fulgētibus

Oēs stupere, oēs admirari tantum rerum fulgorē, tantas ipēas quibus regia vectigalia vix sufficere possēt. Idem oibus ornat⁹ idem vestimenti gen⁹, oēs principatu digni videri, oēs incessu maiestatem quādam prē se fere. Et profecto cultus manificus addit hoībus authoritatem. Subsequēbāt reliqui sex maiores architriclini virgas auratas manu ferentes, quorū tres in vestimētis aureis pfulgebāt, duo coccinati, Sext⁹ in argētea veste splendescens. Deinde incedit sponsa incessu matronali, mūdo nuptiali decēter ornata, quā oēs fere nostrae ciuitatis primarię matronę comitabānt nō solū formositate cōspicię, sed & vestimētis radiantib⁹ monilib⁹q; gēmofis cōdecoratę. Et mediūssidius cult⁹ formā maxio perevenustat. Ibi princeps Ferrariēsis natā osculabundus amplectit⁹, ibi ex ritu Christianorum Celebrāt diuina mysteria, episcop⁹q; Vrbinas a pōtifice maxio destinat⁹, diploma pōtificale palā recitat quo nouis maritis cōnubiū fortūatū authoritate qua pollet ī terris amplissia denūciat. Iam dies (vt inquit Plautus) ad vmbilicum erat dimidiatus mortu⁹, iā prandēdi tēpus instabat. repente oēs se accingere, & sua quisq; munia diligenter obire. Lectisterniatores mēsas apponere, oēs ex ordie accubare. Princeps vna cū spōsai tribunali celsiores eminere. Optabat princeps Bētiuolus & esse & dici cōiuuator absolutissim⁹, cupiebatq; istud nuptiale conuiuium si fieri posset esse posteris exēplum. Itaq; cū sciret in reb⁹ oīb⁹ domini plurimum pollere p̄sentiā, & frontem occipitio (vt veteri adagio testatum est) esse priorē, istituuit nō solum īteresse, sed etiā p̄esse pōp̄e conuiuali. Sigulis mēsis binos architriclinos assignat; eosq; bifariā diuidit, vt alteris dapes integras inferentib⁹ alteri efferāt iam mēseas, alteris scādētib⁹ descendāt alteri vicissim laborent & quiescāt. Ex hoc ordie effectū est vt p̄ter luxū atq; opulentia esset ordinatissimū cōpositissimūq; cōuiuiū. Bētiuolus ipse discursare, satagere, rebus oibus p̄sto esse, ipse iubere, oēs iussa obediēter exequi. adeo reuerentia reb⁹ obediēdis efficax est. Dāt manib⁹ aq̄ odoratissę ex aquiminarijs argēteis, q̄ gutturina alienomīe guttiq; dicunt. Inferunt ex saccharo nucleisq; pineis concinnata cibaria, inferunt & panes dulciarij simulq; viuū generosissimū, qđ p̄isci passum (vt opinor) Neoterici maluaticum appellāt, cui tāta authoritas inest vt singulę ex eo potiones tñmō denf. In Cæsaris dictatoris epulo q̄tuor vini gña apposita constat, idq; p̄lautissio celēbrat, at in hoc innumera exhibita fuerūt, dulces, austerū, tenue, firmū. Alius cōiuiua meracas potiōes hauriebat, ali⁹ dilutas. hūc suauia, illū sub austerā delectāt, pocillatores p̄sto sūt vt

Passum.
aliud est.

Philippi Beroaldi.

cyatissent epulonib⁹ prout singulorū stomach⁹ & gustus exposcit. Primis ferculis duobus aut ad summū trib⁹ exēpta est fames esuriētiū. Reliqua magnificentię causa sunt illata. in quib⁹ seruātū est vt altilia in singulis fere missib⁹ mensæ principū viuētia iporarent. Vidimus porcellos grūniētes, capreolo sp tridiniū cursitātes, hūstrices aculeos subrigētes, vidim⁹ patillos quos vocāt, auctulas coquinatoria disciplina in conuiuiū emittētes, q̄ per cōnationem volitantes effugiū q̄ritābant. Vidimus inferti pauones flāmiuomos plumis versicolorib⁹ vestitos, oculosq; gēmatīs caudis rotātes. Illati sūt & phasianī cū pēnis, cuniculi, lepūculiq; cū pellib⁹, q̄ oīa oblectamēto fuere prānsoribus. Illata sunt & secundæ mēse bellaria, ex saccharo poma, nuceq; oīs generis tāta arte cōfectæ, vt à veris fructib⁹ nō iternoscereñt. Quid testacea scitissimī saporis? quid mellitissimas ex saccharo placētas? Quid tuceta p̄ciosā? quid assarutas? quid condituras exoticas enumerē? Quid tragemata cōnā ex more claudētia? q̄ sermone vernaculo cōfectiōnes nuncupant. Missus ferculorū circiter trigita fūit. Cōuiuæ ferme cēteni quinquagenī discubuerunt. Structores adhibiti sciētissimī obsoniorum scindēdoꝝ in frustra nō enormia. Quis tant⁹ ingenio, quis tanta faciēdia p̄ditus, vt verbis idoneis posset mltiugū minutatī explicare conuiuiū? Legim⁹ in Heliogabali cōuiuijs exhibita fuisse supra. xx. fercula īgentiū epulæ. Legim⁹ Antonij & Cleopatr, cōnas fuisse lautissimas, quas īmitabiles īpinoiābūt. Legim⁹ Luxuriosissimas Vitellij patinas, Veri īpatoris cōuiuiū p̄ciosissimū, luxū Luculi nepotālē, Saliōꝝ dapes, pōtificū cōnas. Legim⁹ & illas apud priscos fuisse epulares cōnas, quas Iuleni scriptores mō adiūtales, mō dubias, mō pollucibiles appellāt, quæ oīa epulum istud Bētiūolorū nuptiale aut æquat, aut antecedit, in quo oīa in argento puro edulia illata fuerunt. Qd̄ protrāctum est ab hora diei. xx. in horā noctis tertiā, & cū de die epulari cōpissēt noctu ē lectis tridinaribus surrexerūt, & oēs fere poti distenti oscitantes similimiq; hallucinātib⁹. Ipsius conuiuij magna pars ad funalia lychnosq; penfiles acta. Sub crepusculū vesperti nūcarei ex alba cæra vtpote p̄ciosiore confecti accēdunt, quorū tanta erat vis & copia vt nocturnas tenebras flāmis exuperarēt. Duo p̄terea candelabra ingentis magnitudinis de argētata ex laq̄arib⁹ auratis demissa pēdebāt simillima lucernis priscorū quas polymixos vocitarunt. In his lilia & flores artificis mechanicō cōcinnati vīsebantur, qualia ornamenta fuisse legim⁹ in candelabris Solomonicis. Erat præterea ignis intra candelabra furti in

clusus, qui quasi in radio discurrens hora stata lāpades & cereos īfixos accendit. Oēs mirabūdi īspicere tā nobile cōmētū, laudare tā fallaciōsā machinationē, cōtemplari tā errabūdū igniculū. In cauo aedium īpsōq; vestibulo nocturni luminis īnstrumēta globis piceis referta collucebāt, cūcta q; illuminabāt. Finito cōuiuiο remotisq; mensis pauīmāta verrunt scōpis deauratis. Sunt hęc friuola necificior, sed curiositas nihil recusat, & ex friuolis plerūq; grauiora pēsitam⁹. Deidē saltatiōes choreq; matronales exhibēt. Saltauit & Hetrusca puellula exossam saltationē cū oīm qui aderāt admiratiōe. Mox spelūca fictitia īstar natiuæ syluosq; speluncę vna cū mōte ligneo repsit ītra tricliniū, repsit & castelli simula crū vna cū turri, nemine q gestaret apparēte. Intellexim⁹ tūc illd epigrāmatici poēte carmē, qd pri⁹ subobscurū nobis legētib⁹ erat Repserūt scopuli mirādaq; sylua cucurrit. Ex his oībus paulatim nymphę p̄grediunt⁹ ad effigiē dearū reformatæ. Credim⁹ hoc Paridis esse iudiciū de trib⁹ deab⁹, qm̄ Iuno & Venus affuerūt. Sed loco Mineruæ aderat Diana cū Nymphis, quę saltare fabulā cōperūt ī qua nympharū vna tāq; trāsfiga ex castris Dianæ coelibis ī castra Iunonis q cōiugalib⁹ viculis p̄sudet trāsmigrauit. Cāticū cecinerūt pueri symphoniaci voce canora cōcinētes, ad quorū rithmos nymphę corp⁹ mouebāt dātes staticulos saltatorios. Magna dēiq; pte noctis trāsacta īter ludos cōiuiales cūcti cubitū facessūt. Postridie eius diei aperit⁹ cōelū serenū ac sudū, & sol radiosus exoritur cūcta illustrās. Quocirca destinauit princeps Bētiuol⁹ vt spōsa ordiē pōpatico ad tēplū diui Petronij religiosum p̄ficiscatur. id qd pridie facere nequiuerat. Cōueniūt euestigio matronæ oēs, cōgregat⁹ oīs ordo nostratiū, p̄sto sunt Architriclini vestium argētearū fulgore cōipicui cū populosa ministrorū familia. Adsūt principes ac p̄ceres oēs ī aula Bētiuola cōgregati. Incipiūtq; bini terniq; p̄cedere gradu lēto ac pōpatico. Ibāt singuli hospites singulis ciuib⁹ copulati. hac pōpa nihil pōpabili⁹, hoc spectaculo nihil speciosius excogitari cōtēderim. Via tota fulgebat ordine incedētū lumīoso, qui aut coccinati, aut argētati, aut aurati īcessu videbātur, null⁹ sine holoserica veste ī ea pōpa cōspect⁹. Nā Bononiēses etsi semp alias vestitu cultuq; elegātissimo fuere, attamē id tēporis oēs vt nuptias exornarēt vestimēta serica ac bōbycina p̄ficultatib⁹ cōfecerāt. Tāta autē fuit pōpæ incedētis multitudo, vt primi iā ī foro viserentur quādo nouissimi ex palatio Bētiuolorū vix dū egrediebant⁹. Res erat nō min⁹ memoratu digna q admiratiōe, cōtemplari tot clarissimos p̄ceres, tot illustrissimos prin-

Philippi Beroaldi.

cipes, tot summates matronas cocco argēto auroq; fulgētes, qui ad deū salutandū simul icedebāt. Quicquid vsq; speciosi est, hic esse videbatur. Aedes, est diui Petronij in foro Bononiensi, amplissima, q̄ et si lateritia est, tamē ppter venustatē atq; symmetriā mar moreis tēplis est æquiparāda. Salutatis ex ritu Christianorū religiosissime numinibus, mysticisq; canticis pactis, eodē quo venerāt ordine ad edes Bentiuolas reueniūt, ibi repotia ex more vetustissimo reparant, prādioq; lautissimo p̄cipes p̄ceresq; cū matronis accipiūtur. Post prādiū data sunt oculorū varia oblectamēta, editū est & simulacrū pugne gladiatoriae. Nāq; i foro Bētiuolo, qd asseribus pauimētatū esse docuim⁹, adolescētuli nostrates ad quin, quagita edocti a magistro armorū peritissimo, quales aqud Romanos fuere lanistæ, digladiari inter se cœperūt, & nūc punctim nūc cēsim ictus iſerre, nūc illatos oculis vigilātib⁹ euitare, mō asultibus varijs aduersarios premere, mō p̄ssī retrocedere, deniq; oēs armorū tractādorū nūeros implere. Formosum sane bellicūq; spectaculum, i quo manica ferrea i medio digladiantiū collocata & circū eā atrox certamē inter oēs exortū, dū singuli p virib⁹ corripere cōtēdūt. Victor ludicri certaminis pronuntiatus Nicolaus cognomēto Bazanus, qui primus manicā sustulit. Sub eodē papilionē quo forū Bētiuolū tegebatur, ludus pilæ celebratus non sine maxīma spectatorū voluptate. Destinati erāt ad pilæ lusionē hinc inde quinquageni iuuenes lacertosi, valētissimiq; alteri amictu prasino cōspicui, alteri hyacinthino. ita em̄ colores appello, quos semicoctū vulgus viridē, cœlestēq; nuncupare consuevit. Alteri fortunam ducem sequuntur. Alteri prudentiā. vtraq; pars suam inuocat suffragatricē. In medio follis pugillatori⁹ vêtosa grāditate tumescēs locatur, quē calcibus pugnisq; incusantes vtrinq; omnibus viribus, neruisq; contēdūt vltra p̄scriptos aduersariorū terminos eiaculari. Nō ero in hoc spectaculo describēdo prolixior, cū paucis ante annis id ludicri genus in foro Bononiēsi exhibitū copiosissime explicauerim i epistola ad Franciscū Puteolanū p̄ceptorē meū scripta. Reliquū āte cōnā tēpus saltationib⁹ & choreis impēsū. Post cōnam ingrediunt⁹ personati scēnico ornatu intra nemus inclusi, qd cōsistūviretis & arbusculis nihil pene distabat a vero nemore. Cupidinis ludicrum egerūt hoies ferī ac syluatici, clauā lignēā manu gestātes istar Herculis clauigeri. Cātata sunt carmina argumento discursibusq; reciprocis accommodata. Ex his Venus leonem, cicurem exarmatumq; loro trahebāt. Erat autē homo leonina pelle vestit⁹, tectusq; adeo graphice

Repotia
intēpesti
ua.

Venetū
cœlestē
dicere po
tuit.

ac solerter, vt a nesciētibus verus leo credereſ. Exhibitus eſt & in ſaltatione monoceros fictiti⁹. Seq̄nti die, q̄ dies erat pridie Calē. Februarij, ſimlacrū pugnæ bellicæ in foro maxio editū eſt, ad qd̄ ſpectandū anteq̄ iretur, in aula Bētiuola ientaculū regiū dignūq; mēoratu p̄cipib⁹ matroniſq; exhibeſ, quod iter cætera ſpectacula cū primis ānumerari mereſ. Nāq; p̄ dulciarios artifices quos diu domi ob id ipſ⁹ habuerat princeps Bentiuolus, cōcinnata ſunt ex ſaccaro eduliarij generis, quæ itra triclinium ex ordine illata cūctorū oculos ad talē inſpectionē cōuerteit. Præcedebat curſus Cupidinis triūphalis adamuſſi confect⁹, quē quatuor ex miniſtris baiulabant, ſubſequebātur ſimulacra oppidorum, imāgines elephātorū, effigies volucrū, ſpectabātur & naues cū armāmētis inſignia principū, & id genus q̄ plurima, q̄ nēo à veris internoſcere poſſet, adeo ingenioſa ē natura mortaliū ad cūcta q̄ velit imitāda. Oīa hæc iportata fuere magis viſui q̄ eſui accōmodata, magis oculos ſatiatura q̄ ſtomachū. Singula ſingulis dono data principibus. Eſculēta verō bellaria atq; tragemata oīs generis p̄ ientaculo inferunt, quorū magna pars in vulg⁹ pro miſſilib⁹ ſparſa. Cū oēs lautiffie ientaffēt, itū eſt agminatim ad haſticos ludos cōtemplandos, quos ſponſa cū oīcomitatu matronali p̄ſpectauit ē ſpeculatorio, qd̄ decentiſſimum in palatio ſenatorio ob id ipſū fieri iuſſerat Mimus Roſcius id tēporis dictator, homo oīm nobiliū doctiſſimus, oīm doctorum nobiliſſim⁹. Iam tot⁹ populus ac peregrini paſſim procurrentes forum cōpleuerant, & cuneos inſtar cūneorū theatralium ē ligno fabricatos facti conſtipauerāt. Multi cum periculo ſalutis culmina tectorū, quibus forum cigitur, cōſcēderant ex imbricibus teguliſq; ſpeculaturi. Tres equitū turmæ totidemq; turmarum ductores apparatu magnifico ſpectabiles forū ingrediūt. Ordo agminis turmatim euntis talis fuit. Prim⁹ Hānibal Bētiuolus equo intehitur, quem antecēdūt equi bellatores eximiæ magnitudinis aureis tegumētis velati. Circūſtant ſtipatores candidati tanq̄ petitores magiſtratuū Romanorū. Turmales regali cultu p̄cedūt, ipſe armat⁹ fulget in equo. Arma radiātia aureo paludamento cōtegunt, pōpa proriſus regalis opulentię. Ex altera fori parte irrupit Franciſcus princeps Mantuan⁹, qui in cōparabili magnificētia omnium oculos in ſe ac ſuos conuertit. Præibant lancearij habitu turcarum, de quib⁹ ante dictū eſt. Lācēarios ſequebātur bipotoxatæ cum ſcorpionib⁹. Equi duodecim ſine ſeſſoribus ingenti corporatura deducuntur oper ti velamentis, quæ auro erant purpuraq; diſtincta, quorū fulgor omnes fori

Philippi Beroaldi.

partes illuminabat. de quib⁹ Virgilianū illud dici merito poterat. Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur. Proximi ibāt Doriphori (vt ita appellem⁹) gestatores hastarū bellicarū. Ipsius vero principis cultus inter p̄cipua spectabaf. Nāq; equo vectabaf exuperantissio vigore, & iustata magnitudine, & vectabatur paludatus aureo paludamento, ornatuq; haud dispari suos exornauerat bellatores. Præcurrebāt spiculatores induti vestimēta p̄ciosa, vtpote dimidiata ex auro, dimidiata ex serico cōtexta. Nouissio loco itrocessit Guilbert⁹ Carpinas p̄cipis Bētiuoli gener, & ip̄e visendo decore cōspiciuus, ornamētis equorū, eq̄tūq; p̄fulgētib⁹. Venerūt, & alij p̄ facultatibus ornati, sed super oēs Mātuan⁹ regulus existimat⁹ est illd̄ decorasse spectaculū, cui⁹ manica paludamenti carbūculis, hyacithis, saphyris, & id genus gēmis p̄ciosissimis onusta p̄stringebat acies oculorū. Ordo hastici certamīs erat talis. Duo cataphracti eregiōe collocāt, qui ī equo ī mobilis edentes exciperent ictus icursantiū, q̄b⁹ post horæ spatiū totidē recentes succedere debebāt. Hæc bellicæ pugnæ imago ex militari Romanorū disciplina mihi trāslata videt, ap̄d quos Tyrones exercebant ad palū, q̄ istar bellatoris īmobilis excipiebat ict⁹ cōgredientiū. Pugnatū ē horis āplius trib⁹ cōtinenter, cōplures hastæ, & ā bellatorib⁹ p̄currētibus, & ā statarijs fractæ, cōplures ict⁹ armisoni vltro, citroq; & illati & accepti foro clangentib⁹ tubis reboāte, spectatorib⁹q; plausu & vociferatiōe fauētibus. Multorū eo die viriliter dimicātiū virt⁹ spectata ē, sed in primis Hānibalīs Bentiuoli, q̄ ān annos gerens robur aīmūq; virilē specimē āplissimū futuræ virtutis ostēdit, q̄ in publico atq; puerilī corpore veniens gratior fauorabiliorq; esse cū suevit. Gaspar Roberti sanctoseuerinatis filius paternæ virtutis æmulator funct⁹ ē officio acerrimi bellatoris, sed inter oēs excelluit princeps Mātuan⁹, quē p⁹ certamē iudices publico p̄conio victorē p̄nūciauerūt, brauiorq; qd̄ erat argētēū donauerūt. Trāfacto ludricro cuncti lēticia delibuti / cū oculorū desyderia satiaffēt foro facessūt, iā die in vesp̄ā p̄cipiti / recta ad ædes Bētiuolas p̄gūt, nouū ifreqnsq; spectaculū speculaturi. Nā Florētīn⁹ qdā machinator egregius, & mechanicæ artis sciētissim⁹, machinā solertissio artificio fabricauerat, quā Girādolā vulgus appellat, q̄ nostrā lingua orbis flamme⁹ dici potest. Vtar em̄ hoc vocabulo quoad inuenero meli⁹. Erat hæc machina funibus suspēsa sub papilione Bentiuoli fori īgentis magnitudinis in rotūditatē circūacta, tribus circulis cigebatur medio extremos exuperāte, crescebat in ventrē labris paulatī se restringētib⁹

cui nihil tā simile est q̄ calathi effigies. Ignis itra machinā furtim i-
clus⁹ arte mœchanicā alebat p̄ fomites incēdiorum discurrēs, qui
bus tota moles erat refertissima, debebatq; hora sub vesp̄rū sta-
ta cū crepitu bōbōq; maxio flagrantē radios eiaculari. Machi-
nator p̄dixerat post primā horā nocturnā futurā flāmarū eiacula-
tionē. Iā sublato tētorio, reductisq; velis audivissē p̄stolabat po-
pulus numeros⁹ condictū tēpus cōflagrationis. Iā crepusculum iā
ter ebrā densā, iā hora fatalis aduentat, cū repente tanta vis flā-
mæ & incēdiorū emicuit cū crepitu eruptionis vehemētissio, vt cē-
lum ip̄s flagrare siml⁹ & ruere videretur, vt mlti præ pauore cor-
ruerit. fuligine, fumo, odoreq; sulphureo cuncta compleri. Radij
igniti subinde erūpentes iter spectatores formidolosos volitare,
horū facies afflatu fœdare, illorū vestimenta cōburere, fuitq; ple-
nū horroris cū voluptate spectaculū, qd̄ nouissimū iter nuptiales
lus⁹ exhibitū haudquaq; displicuit nouitate blandiēte, q̄ sēper fere
solet esse gratissima, cū ad noua hoies libētissē veniāt, ad noua cō-
currāt. Exacta est cœna saltationib⁹ nō inuenustis & id gen⁹ vo-
luptatib⁹ Calen. Februarijs, cū iā absoluta eēt ex oī pte festiuitas
nuptiarū q̄ quatrīduū celebratē fuerūt hospites tā principes q̄ pri-
uati suas quisq; domos repetere, & i patriā repedare cœperunt,
oēs ibuti hac p̄suasīōe vt Ioannē Bētiuolū magnificētissē orna-
tū, se verò honorificētissē accepto arbitrarēt crederētq; reliquos
Italiæ principes facili⁹ Bētiuolorū nuptias imitatuos q̄ superatu-
ros. Et me Hercules nemo nō vehemēter admirari incredibilem
tot reb⁹ pagēdis celeritatē, secū quilibet reputare quātas factur⁹
fuisset princeps Bētiuolus nuptias si annuū tēpus ad ornamenta
cōpanda habuisset, cui bimestri spatio p̄ brumales dies tanta cōfi-
cere licuisset. Ad nuptias celebrādas hospitum circiter tria milia
cōuenisse mēorant, q̄ p̄ hospitia ciuū diuisi pastiq; esculēter ciba-
rijs ex aula Bētiuola affati suppeditatis. Cib⁹ potioq; oībus esuri Musico-
entib⁹ ac sitiētibus exhibita. illuce gestosi tanq̄ i asyllū Cereris ac rū noīa.
Liberi patris cōfluebāt. Tubicinesq; ex oībus Italiæ partib⁹ innu-
meri affueūt, tympanistæ, vtricularij, choraulæ & id gen⁹ ferme
oēs organici, musici vndiq; cōuenerūt. Audiūm⁹ petulātias scur-
rarū, fatuitates morionū, vidimus p̄stigia p̄stigiatorū, nec pumi-
liores defuerūt. Ex hoc oī numero nemo nō donat⁹ a Bētiuolo pri-
cipe discessit. Int̄ mltā apparat⁹ nuptialis ornamēta ornat issim⁹
magnificētissim⁹q; fuit ordo architriclinorū, quorū nemo per tot
dies eandem vestē bis induit, eundē cultum iterauit. Quinimo sin-
guli singulis diebus mutatoria subinde induebant. Idem quoq; a

Philippi Beroaldi

principibus matronisq; factitatum, munera nuptialia certati ab
oibus collata. Ciues Bononienses publice ac priuatim q̄ plurima
cōtulerūt, Alij maiora alij minora p facultatib⁹. Agricola ac rusti
cani oēs pageti, oppadatiq; cū donis nuptialib⁹ ad Bētiuolū prici
pē accesserūt. Pricipes Italici tā reges q̄ reguli, legatiq; pricipū ac
dinastæ p̄ciosissia quisq; munera attulerūt. Sūma accepti haud du
bie maxia æstimatur, sed summa expēsi nō mediocris. p eosdē di
es clausæ sunt tabernæ, officinatores feriatī, & lætitia cā indictū
est iustitiū, qđ prisci Romani ī luctu ac piculis īdicere solebāt. Ha
cten⁹ nuptiale festiuitatē scribēdā esse duxim⁹. Alij minutiora scri
bāt & leuiora, q̄ nos consulto p̄termisimus p̄bitura plus fastidij q̄
oblectamēti lectitātibus. Qđ suū est / deos, deasq; oīs rogo & oro
vt cōnubiū istud velint esse foelicissimū ac fortunatissimū, sicut nu
ptialis appatus fuit splēdidissimus, vtq; nouis maritis annos Ne
storeos cū Metelli foelicitate largiant. ¶ Eiusdē Endecasyllabō.

Quo tu quo properas recens libelle!

Extra limina cur cupis vagari!

Intra scrinia cur nequis manere!

Cur limam refugis meumq; cœlum!

Cur optas volitare per tabernas!

Vendi plus minus assibus duobus!

Exi, sed video tibi paratos

Ronchos Rhinoreratas & malignos,

Rugoso aut piperi dabis cucullos,

Aut merces olidas salatiorum

Infœlix gremio teges madenti.

Hec in commoda si sapias libelle

Vitabis, yia nam tibi parata est.

In Chalci fugito sinum patroni

Qui iam suppetias feret clienti,

Qui te præsidio suo fouebit,

Qui doctos amat excolit venustat.

Hunc quæras, reuerenter hunc adito,

Huic post legitimam osculationem

Dices protinus. O decus bonorum

Te saluere meus iubet poeta,

Et te viuere Nestoris senectam,

Et te pricipibus diu placere

Optat, sisq; sui memor precatur.

Iam quo properas recens libelle.

Hic Nter multa viri pſtatiſſimi ac matronæ venuſtiſſimæ q̃
 iucūda & vtilia mortalib⁹ cōparata ſunt, iucundiſſimū
 & vtiliſſimū ē maritalē cōiugū, qđ hoies diſiūctos vīcu
 lo arctiſſimo cōiūgit, qđ familias diſſociatas mutua affi
 nitate cōſociat, qđ neceſſitudines cōciliat, qđ amicitias religioſas
 cōparat, qđ domos nūeroſa ſobole ſecūdat, qđ vrbes legitimis ci
 uib⁹ replet, qđ deniq; efficit ne gen⁹ hūanū tēporis lōginquitate
 depereat, ſine quo nulla ciuitas, nulla gēs, nec ipſe (vt ita loquar) Cecrops.
 mūdus cōſiſtere pōt. Vnde nō mediocri laude dign⁹ exiſtimādus
 eſt Cecrops ille priſc⁹, qui Diſphyes cognomiāt⁹ eſſe fertur, hoc ē
 duplicis geminæq; naturę, ppter ea qđ prim⁹ ſcēminā mari ſacro
 ſancto matrimōio copularit. Quo dono nullū donū mai⁹ excogi
 tari poſſe cōtēderi, qđ nō tā humanū, qđ diuinū, cui⁹ nō tā Cecro
 pē qđ deū cōditorē credere debem⁹, ſicut & eccleſiaſticū dogma ip̃
 ſcribit. Merito itaq; īgenioſe fōs Homerus populōſi cōelibatu vi
 uentes Abioſ appellat, quaſi vita carētes, & mortaliū vita ſine cō
 nubio dimidiata a luculētis ſcriptorib⁹ nūcupat⁹, tēq; absoluta ac
 perfecta vita ex maris ſcēminæq; ſocietate cōficiatur. Et quēad
 modū laudādi ſunt illi qui ī ordie maritorū numerari cōcupiſcūt,
 ita illi vituperādi qui ī cōelibatu viuere pſeuerāt iugū cōiugale de
 precantes. Quibus vero pconijs quae laudatiōe celebrari merē
 tur illi veteres Romani, quibus nulli vnq; nec ſanctiores nec bōis
 exemplis ditiores extiterūt, qui cōelibes puniebāt, multam irro
 gare ſoliti, ſiquis vxorē ducere renuiſſet. Taleſq; ſubide cēloria no
 ta afficiebant. Qua quidē re mihi vident⁹ Lycurgi & Platonis, le
 ges vt pote diuinū cōditas, eſſe imitati, q̃ iubēt eos oīs dedeco
 re afficiēdos eſſe, pecuniaq; multādos, qui rei vxoriæ nō fuerint
 opati. Nāq; ex ſcitis Lycurgi arcebāt cōelibes ab iſpectatiōe eludo
 rū gymnicoſe, & honore illo priuabāt, quo iuuenes pſequi ſenio
 res cōſueuerūt. Et illd in Dercyllida a iuvene Spartano dictū ne
 mo nō pbat, qui aſſurgere illi noluit, qđ ipſator nō iprobo, neq;
 cedere ſubſellio, verbū illud pmēs dignū memoratu. Ideo tibi nō
 aſſurgo, qm̃ neq; tu filiū qui mihi cederet genuiſti. Platonice vero
 leges tēp⁹ cōiugale pſcribētes multā dicūt illi, quia. xxx. ætatis
 anno vſq; ad trigēſimū quitū vxore ducēda ſuperſederit. Ariſto
 teles quoq; cū pceptore Platōe cōgruēs p̃cipit, ī politicis ſcēmiās
 circiter octauūdecimū ætatis annum nubere. Mares vero circi
 ter ānū trigēſimū ſextū vxorē ducēdē debere. Hoc ei tēpore vtrūq;
 copulari vigētib⁹ cōrporibus. Caterū inter nationes oīs, Roma
 e. ij.

Philippi Beroaldi

Cerimōie
nuptiales

Thalasi⁹.

Farreum

viriplaca
Virginen
sis.

ni cōiugalia sacra reuerētissime coluerūt, & q̄ plurimis ceremoniis
onamētisq; honestāda atq; decorāda esse cēsuerūt. Hic illē quicq;
faces i nuptiis adhibebant, qua sex spina alba cōfectas pueri pa-
trimi, matrimiq; gestabāt. Quo nūero haud dubie significabatur
quinq; gemios vno mulieris puerperio p̄gigni posse, vel q̄ p nūe-
rus qui fœmine⁹ ē, & ipar qui mascul⁹, simul copulati p̄generāt.
Hic aqua & ignis i nuptialib⁹ sacris afferebant. Quæ duo elemen-
ta vitā mortaliū maxime cōtinēt, vt videlicet ostēderent ita virū
fœmināq; diuictos steriles esse ac ifœcūdos, sicuti sine calore hu-
mor, sine humore calor nihil gignere possunt. cōiūctos vero vim
habere generatiōis aptissimā. Hic nubentes colus cōpta, & fusus
cū stamine comitabāt, q̄ res plane demonstrabat vxorē in domo
maritali lanificiū exercere debere. Vnde & Thalasi⁹ nomē, quod
lanificiū significare autumāt eruditi, vsurpatur in nuptiis. Quid i
præsentia memorē quēadmodū nouæ nuptæ domū mariti ingre-
diētes adipe suillo, siue (vt Masuri⁹ iquit) lupino postes pungebāt
ex quo vxores denominatæ credūtur! lōgū sane foret si causas re-
rū omniū nuptialiū singulati recensere vellemus. Quocirca pru-
dēs p̄teribo cur limē maritale nouæ nuptæ pedib⁹ nō tāgebāt, cur
flāmeo luteo caput obnubebant. Cur cingulo nodo Herculeano
victō cīgebant, qđ mox i cubiculo marit⁹ dissoluebat. Illđ p̄tereū
dā nō ē. farreū nouę nuptę p̄ferri solitū p̄pterea, q̄ nihil religiōsi
us erat vīculo cōfarreatiōis, q̄ solis (vt iquit Boetius) pōtificibus
cōueniebat. Vnde & matrimonia farracea a cōmunicatiōe far-
ris nūcupant. Quāta veneratiōe cōnubia Romani p̄sequerēt, hic
maxie dignoscit, q̄ cōplures deos nuptialib⁹ pagēdis p̄esse volue-
rūt. Nā deus Iugatiuus nomiat⁹ iuocabāt, qñ sponsus sese sponsæ
cōiūgebat, iugūq; pariter maritale subibāt. Domiduc⁹ adhibeba-
tur qñ ad mariti domū noua nupta ducebat, cui Cumerū qđ nu-
ptiale vas est, p̄ferri mos erat. Deā vero Māturnā adorabant, vt
scilicet cū viro vxor iugiter maneret. Q̄ si rixę iurgiaq; cōiugalia
aliquādo intercessissent, i sacello deæ Viriplacæ reconciliabāt. De-
amq; virginēsem idcirco venerabant vt virgini zona illa soluereſ
de qua est illud Catullianum. Q̄ zonā soluit diu ligatā. Quinetiā
Iunonē cognomēto cinxiā atq; vñxiā, Deū subiugū, Deamq; p̄mā
atq; partundā aliaq; numia cōplūscula i cōiugalib⁹ sacris adhibu-
erunt. A deo matrimonium sacrosanctū atq; venerabile apud il-
los erat, vt id nō sub vno deo tutelari sed sub plurimis tutandum
custodiendūq; cēsereſ. Præter ea eos qui i maritorū ordie numera-
bant, honoratiores his qui vitā cœlibem debebant esse voluerūt.

Et olī Quintus Metellus numidicus in censurā populū Romanū hortatus est ad vxores ducēdas causa liberorū creandorū luculēta quadā orōne, quā dein Augustus Cæsar cū & ipse de maritan-
dis ordinibus ageret, & ad matrimonia capeſſenda quirites hor-
tareſ, cōmodiſſie vſurpauit. Et mediūſſidius ſi verū volumus cōfi-
teri, adiutoriū vxoris viro neceſſariū eſt. Nā quēadmodū vir for-
tis & ſub dio negociaſ, cōparaſq; labore ac vigilantia facultates
q̄ teſtis recōdāſ, ita mulier res paratas cuſtodit, & illa oīa curioſe
conficit q̄ domi debeāt adminiſtrari. Sic alteri⁹ opera à natura cō-
parata eſt ad exercitacionē forenſē & extraneā, alteri⁹ ad dome-
ſticā diligētīā. Præterea quid dulcius, q̄d iucundi⁹ eſſe poteſt pa-
tri familias intra penates domeſticos ſe recipiēti, q̄ hēre matrem
familias cui⁹ tutelæ cuncta domeſtica negotia credat, cū qua cu-
ras ptiāſ, cui cogitatōes intimas, cui puos liberos tradat, q̄ mari-
to iugi exercitacione fatigato ſit requies atq; fomētū? Et cū nihil
in domo maritali diuiduū cōſpici debeat, in cōmūe ābo cōſpirāt
cōturbernio dulciſſio pfruentes. Merito igiſ vas electionis, tuba
euāgelij, ſctārū ſcripturārū armariū apoſtol⁹ Paulus nuptias vo-
cat honorabiles, & cubile imaculatum. Merito honorabiles a no-
bis hodiernæ nuptiæ appellari poſſūt, cū ſpōſus & ſpōſa honora-
mi cōſpiciāſ, cum ābo ſplēdido genere, clariſq; natalib⁹ orti ſint.
Quis em̄ nescit familiā Pirouanorū i hac vrbe eē vetuſtiſſiaz gene-
roſiſſimāq; vtpote q̄ oli rebus potita eſſe dicaſ, quā non pauci in
ſtudijs ingenuarū artiū & potiſſimū medicīnē illuſtraueſt. In qua
nō ſolū literę & diſciplinę liberales, ſed religio & cerimonīæ floru-
erūt, Cū ex hac iā pridē gēte pdierit vir ſāctitate vitæ clar⁹, Diu⁹
Galdin⁹, cui⁹ nomē & ſanctitudo apd Mediolanēſes eſt venera-
bilis. Verū hac tēpeſtate genus Pirouanorū illuſtraſ, ornaturq; vi-
ro ornatīſſio Gabriele. Cui⁹ Neogami hoc eſt noui ſpōſi nuptias
hodierno die nuptiali oratione pſequimur. Eſt em̄ hic mltiugis
diſciplinis decoratus, aſtologiæ pitīſſimus, philoſophiæ conſul-
tiſſimus, & in primis medicīnæ ſcientiſſimus, q̄ vel ſingulæ īgenue
artes quemuis hoīem poſſent illuſtrare. Aſtologia em̄ ab rerum
terrenarū contemplatu mentes noſtras euocat ad ſpectanda cœ-
leſtia, ac curſus ſyderū ſtatos pēſitādos, ad ſuperas ſedes noſcitā-
das. hæc efficit vt hoīes parum a dijs diſtare videāſ. Philoſophi-
a q̄ mater artiū appellatur, dux eſt vitæ mortaliū, animorū mor-
bis medetur, rerū cauſas ſolenter inquirīt, & diuinę maietatis ar-
cana rimatur, quod ſceliciſſimū exiſtimat Mātuan⁹ Vates. Medi-
cina verò qua nulla ars fructuoſior eē ferſ, ſalutē deploratis reſti-

Neogamus.

Philippi Beroaldi

tuit, morbos expellit, afflicta recreat, lāguetia corroborat, & cū morte ipsā iūbinde collocat. Has tātas, tāq; p̄claras nuperi sp̄ōsi virtutes exornāt iuauissimī mores, sūma comitas/dexteritas/affabilitas, q̄ res illū haud dubie fecerūt ap̄d Mediolanenses oīs fauorabilē, ap̄d illustrissios principes gratiosū, in sūmā char⁹ est/ oībus, inuisus nemini, omniū beniuolentiā genuina quadā p̄bitate demeretur. Cuius consobrīnum esse non p̄nitet magnificum, accircūspectissimū virū Bartholomæum Chalcū, de cui⁹ eximijs dotibus, ac p̄batissimis moribus abunde iudicauerūt illustrissimi principes Mediolanenses, qui eū archigrāmātēū hoc est principē scribarū ex oībus vnū delegerunt, quē oīm arcanorum participē ac consiliariū esse voluerunt. Sed hāc obiter pauca de multis. Cæterū quēadmodū sponsi familia generosa est, ita sponsæ genus illustre, & peruetustum esse creditur. In quo multi i toga, multi in re militari excellētes extiterunt, qui suis ipsi virtutib⁹ ap̄d vos cognitissimī sūt, ita vt nostra laudatione non egeāt. Ipsa verō sp̄ōsa oībus quæcunq; in matronā cadunt dotibus p̄dita/ familiæ est ornamēto. Ingenui mores, matronalis venustas fœminā condecorant. Et cū quatuor sint q̄ in sponsis quærantur, forma, probitas, nobilitas, dos. hāc formosa, hāc proba, hāc nobilis, hāc dotata est, quī ipsa non illā sibi dotē ducat esse quæ dos dicit^r, sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum cupidinē, Deorum metū, parentū amorem, & cognatorū cōcordiam. Qualis dos probatur, & expectitur in primis ab Alcumena Plautina. Deniq; vt semel finīā probata p̄batissimo, modesta modestissimo, laudata laudatissimo nobit. Quorū connubiū sicuti compar est, beneq; conueniens, ita dii faxint sit foelix faustum atq; fortunatum, vt diutissime viuant vitam concordissimā, iucūdisimāq; & vt dulces natos suscipiāt, & ex natis dulcissimos nepotulos aspiciant, quorū lūstibus oblectentur, quorum blanditijs refouentur, quorū fortunis ac foelicitatib⁹ cōdecorēnt. Sed iam tēpus est vt formulā a maioribus institutam vsurpem⁹, & vernacula lingua loquentes p̄fatione religiosa sponsum ac sponsam ita interrogemus.

Ad magnificum Minum Roscium Senatorem Bononiensem
Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.

Iohannes Boccatus hō i lingua veruacula disertissim⁹ cētū fabulosas historias stilo elegātissio cōposuit, ex quib⁹ duas nos potissimū excerptim⁹ easq; i latinū sermonē nup exercēdi genij causa transtulim⁹. Nā quemadmodū maiores nostri ex gr̄eco in latinum, & ex latino vertere in

græcū optimū esse iudicabāt, id quod in primis. L. Crass^{us} & M. Cicero factitasse tradunt, ita nobis cōducibile vīdū ē ex vernaculo, vulgatoq; sermone aliqd mythicō, hystoricōq; cōuertere ī Romanam linguam, ex qua cōuersione īgeniū mediūssidius vegetatur, elocutio ex politur, supellex verborū optimorum copiosissima cōparatur. In hac autē īterpretatiōe fateor me nō vbiq; verbū e verbo sed sensum expressisse de sensu, quedam p̄termisisse, nonnulla addidisse eātenus, vt decorē ī trāslatiōe p̄ virili pte cōseruarem^{us}. Et hoc fecimus secuti Horatii p̄ceptum ita p̄cipenitis in arte poetica. Nec verbū verbo curabis reddere fid^{em}. Interpres. qđ etiā faciendum docet diuus Hieronymus scribens de optimo genere interpretandi. Accipe ergo vir p̄stantissime, & in studijs hūanitatis, literisq; nostris politissime opusculū a Philippo tuo concinnatum, alieno effigiatū, de alieno nostrum, qđ legas quæso cū fueris ociosus, cum animum a senatorijs muneribus publicisq; negocijs paulisper recreare decreueris, cū te ī bibliothecam tuā (q̄ te singulari eruditiōe decorauit) recōdideris. Tūc enī animus exuendus est curis grauioribus, demulcēdus literis amœnioribus, & refouend^{us} voluptatib^{us} hilariorib^{us}. Tūc hasce nugas poteris in man^u sumere poteris inspicere, & tuo polito, limatoq; iudicio p̄sitare, nunqđ ad flosculos Boccatii in suo genuinoq; sermone p̄nitētes aspirare potuerint nostra isthęc latina īterpretamenta. Quę tibi peculiari ter dicaui, p̄pterea qđ veri amoris, verēq; amicitie testimonia sūt locupletissima. Quicquid id est boni consules, & me vti soles ama.

Quo tēpore Octauⁱ Cæsar nōdū cognomiāt^{us} Augustus in triūuiratu Romanū regebat imperiū, fuit Romę P. Qu. Fuluius hō patricius ac nobilis, qui filium nomine Titū Fuluiū iuuenē singulari ingenio p̄ditum Athenas misit, vt philosophię studijs erudiretur, eūq; etiā atq; etiā commēdauit Chremeti viro nobili amico vetustissimo, qui Titū hospitio suscipiēs voluit ī cōtubernio filij Gissippi familiariter educaret, & vtrūq; Aristippo id t̄pis philosopho illustrissimo tradidit erudiendū vt hisdē piter doctrinis ibuerēt, Cū itaq; ambo iuuenes vitā degerēt cōmunē, tāta similitudo morū repēte apparuit, vt summa germanitas, summaq; beniuolētia inter ipsos coaluerit, adeo vt vix morte potuerit dissociari. simul ambo philosophię studijs icūbere, simul ambo ad fastigiū diuini dogmatis ascēdere ambo excellentissimi īgenij dotib^{us} pes existeret. Qui talē vitā duxere circiter triēniū maxia cū voluptate Chremetis. qđ vtrūq; pio amore p̄sequēns nec ī filiū qđ in Titū propensior, cum iā esset senio cōfectus e vita e.iii.

Philippi Beroaldi

migravit. Cui⁹ obitū tanq̃ cōmunis parentis Titus atq; Gissippus peræque defleuerunt, & parī lamētatiōe prosecuti sunt, adeo vt nec ipsius Chremetis familiares accognati satis dignoscere possent vter eorū iuuenū magis cōsolādu foret. Post aliquot menses amici necessarij⁹; Gissippi hominem conueniūt, & ad vxorē ducendā pariter hortant̃, puellā se reperisse dictitantes ciuem Atti cā incredibili formositāte cōspiciuā & generosissima gente pcreatā, Cui Sophrōiæ nomē erat, id tēporis quītūdecimū agebat etatis annū. Horū votis Gissipp⁹ vtpote iuuenili ardore calescēs libenter annuit. Iāq; appetebat tēpus nuptiarū, cū sponsus vna cū Tito ad sponsam visendam proficiscitur, iā ambo itra aedes sponsæ penetrauerāt, iam inter Gissippū Sophroniāq; facetissimi sermones ferebant̃, cū Titus quasi elegans spectator fœminæ formositatis adhiber̃ cœpit curiosis oculis cuncta p̃spicere, & singula Sophroniæ, mēbra callēter p̃sitare, q̃ cū mirandū in modū tota cōplacuisse, ipse secū illā speciosissimę puellę venustatē, illud decus, illam exuperantissimam pulchritudinem subinde memoria repetens tanto amoris incēdio cœpit æstare, quanto nullus priscis tēporibus amator cōflagrauerat. Cū itaq; domū repedaissent, Titus intra cubiculū solus super Sophronia cogitare, Sophroniā intueri, Sophronię nomē idētidē nomīare, tātō magis ardescēs quātō magis in ea cogitatione versabatur. Tādē post multiplices curas crebraq; suspiria ita secū lamentari exorsus est. Heu te miserū. heu ærum nosam vitā tuā Tite. Vbi anim⁹, vbi amor, vbi spes tuę collocat̃? Nōne vides, nōne sentis hāc tibi virginē in ea veneratiōe esse habēdā, qua sororē? Hoc exigit munificētia & benignitas ite a Chremete collata, hoc exposcit fida, vetusq; amicitia, q̃ tibi cū Gissippo est huiusce adolescētulæ sponso. Quid igit̃ cōcupiscis? quo te a fraudulēto cupidine p̃cipitē trahi sinis? quo a spe blandiēte: Reclude aliquādo oculos animi, & te ipsum iſœlix recognosce obtēpa ratiōi, & cohibe illicibilē appetitū. Moderare cupiditates insanas, & aliorum cogitationes tuas cōuertito, principijs obsta & vince te ipsum dū tēpus adest, dum datur occasio. Istā quod tu tantopere affectas, turpe, flagitiosum, id eorum est. Istud quod assequi moliris, abstei primis fugiendū, si id quod vera amicitia exposcit, & quod te ipsum decet intueri velis. Quidnā igitur tibi Tite faciendum est? amor is mediussidi⁹ illicitus, illaudabilisq; relinquend⁹, alioquin inter fidos amicos perfidiosissimus iudicabere. Dein cum Sophronię reminisceretur, mutato consilio cuncta, quę dixerat retexēs, sic secum solus sermocinabatur. Maiores sunt

perfecto, vires legis cupiditæ, maiorq; potētia q̄ legū reliquarum. Leges cupidinis frāgūt, dissipātq; nō solū leges amicitie, verum qđ maius ē diuicias. Quoties impellēte cupidine pater filiam adamauit, frater sororem, nouerca priuignum/ quæ haud dubie sunt maiora portenta q̄ si amicus amici vxorē ardens amet, id qđ iā sexcētis factitatū. Huc adde q̄ ego sum iuuenis, & iuuetā in primis obnoxia est legibus cupidineis. Qđ igitur amor placet, mihi quoq; placeat necesse est. Honestas senioribus conueniunt. Ego id velle cogor, quod amor iubet. Formositas huius virgunculæ tāta est vt ab omnibus amari mereatur. Et quis me merito poterit obiurgare, si iuuenili etate calescens tam decoram, tā venustā iuenculā tāq; amabilē adamauero? q̄ a me nō propterea amatur q̄ Gissippo despōsata sit, imo eā amo, libētiusq; amarē si alteri de nupisset. In hoc fortūa obiurgari meret, q̄ Sophroniā amico meo Gissippo potius q̄ alteri habēdā tradidit. Q̄ si puella obicōparabilem formositatem meretur amari, sicut Hercules meretur, debet equiore aīo ferre Gissipp⁹, si rescuerit eā mihi esse potissimum cordi, nō alteri. Hęc & id genus multa secū Titus ipse volubatur aīo, qui nutabundus in partes varias distrahebatur. Itaq; maximo curarū æstu fluctuās nō solū diē illū, noctēq; q̄ subsecuta ē suspirando cōsumpsit, sed & alias cōpluſculas, adeo vt nec cibū caperet, nec sōno idulgeret, lectulōq; p̄nīmi viriū ibecillitate decumberet. Gissipp⁹ vtpote qui Titū iā pridē viderat sollicitudinib⁹ anxīū & nunc eūdē videbat egrotantē, maxio dolore afficit, omniq; adhibito studio ac diligētia nūq̄ ab ipsius latere discedēs/ hominem sepissime consolatur, subide causā exquirēs & curarū, & egrotatiōis. Ceterū Tit⁹ qui respōsiones fallaciosas hactenus cōmentus fuerat ad Gissippū astu decipiendū, tādē suspirās ac lachrymabundus, Gissippe (īquit) si dijs placuisset, mihi erat mors iandudū vita iucūdior, cogitatī a fortuna me esse deductū, vt mihi virtutis meę piculū faciendū fuerit, quā appetitiōib⁹ dominātibus nō sine maximo meo dedecore succubuisse cognosco. Itaq; p̄stolor mortē, quę mihi sit futura suauior turpi vita atq; famosa. Iā ei tibi cūcta denarrabo, iā ex me pudibūdo cūcta cognosces, Cū apud te nihil occultare nihil dissimulare nec possim, nec debeam, nec velim. Et ab initio rerū exorsus detexit scēnā curarū suarū. Et quēadmodū secū acerrime cōtēdisset hīc amor, illinc honestas, hīc dedec⁹, illinc decorū, & tādē animus vndiq; vexatus imperioso amoris succubuisset. Deniq; edisserit quemadmodum Sophroniam efflictim deperiret, asserens se amoris sordidissimi flagitiosissimiq; p̄cnas mori-

Philippi Beroaldi.

te luere cōstituisse, ad eamq; citissime se peruēturū. Hoc audito Gissipp⁹ paulisp̄ hēsitabūd⁹, vtpote Sophroniē cupitor, dein secū ipse icūctanter decreuit vitā amici anteponēdā esse virgunculę, & lachrymis Titi oppido cōmotus ipse quoq; plorabūd⁹ sic inquit. Tite nisi cōsolatiōe indigeres ego te apud teipsum expostularem tā q̄ amicitie nostrę p̄uaricatorē, q̄ tādū tuos acerbissimos affectus mihi ignotos esse voluisti, q̄ tibi istud inhonestū ac indecorū videbatur. Scito inhonesta nō sec⁹ q̄ honesta cū amico esse cōmunicanda. Nā qui ver⁹ amic⁹ ē, quātū ex honestis amici reb⁹ capit voluptatis tātū a flagitiosis ac turpibus amici animū abducere conat⁹. Sed ipræsentiariū his posthabitis propiora discutiamus. Situ spōsam meā Sophroniā ardēter amas, nihil equidē admiror / valde admiratur⁹ si abs te sec⁹ fieret, cognita puellę formositate, & animi tui generositate p̄specta, qui tāto ē ad passiōes amoris subeūdas accōmodatior, quāto res cōcupita fuerit excellētior & quanto equi⁹ Sophroniā amas, tāto iniquius de fortūa cōquereris, dū tibi videtur eā abs te honesti⁹ amari potuisse, si alteri potius q̄ mihi denup̄sisset. Verum situ prudēs ac circūspect⁹ es, prout esse cōsueuisti, p̄fecto cognoscere debes te plurimū debere fortūę, q̄ Sophroniā mihi q̄ alteri fouēdā dare maluerit. Eteiquis ali⁹ maritus suę pot⁹ q̄ tuorū amorē rationē habēdā esse duxisset. Qd̄ minime cadit i meos mores, si me tā tibi, q̄ qui maxie sit, amicū esse credis. Cui⁹ rei argumētū v⁹ hoc sit, q̄ ego postea q̄ sum⁹ iter nos amicitia copulati, nihil habuisse me memini qd̄ nō tibi quoq; cōmune foret. Quicquid hęc res nisi i eū locū adducta esset, vt reuocari nō posset, id i p̄sētia quoq; facerē qd̄ reliquis in reb⁹ a me semp̄ antehac est factitatū. Sed cū Sophronia i ea sit adhuc apd̄ me cōditiōe vt tua effici possit, tua mediussidi⁹ p̄ me efficiet. Cū nō videamī quo tu beniuolētiā meā debeas magnificare, nisi ego quoq; nouero tibi morē gerere & gratificari i eo potissimū qd̄ honeste fieri pōt. Nō ificior Sophroniā mihi esse desponsatā, & a me vehementer amari. Cui⁹ nuptias cupidissime p̄stolabar. Sed qm̄ vtpote meipso curiosior rē tā desyderabilē incredibili desyderio desyderas viuito læt⁹ & esto secur⁹, p̄pterea q̄ Sophronia nō mihi sed tibi nubet & i meū thalamū tua futura cōiūx deduceſ. Proī exiitocuras, desinet tristitudinē, & pristina valitudie recuperata gaudibus te metipsum cōsolare, & aīo defecato opperitor fruct⁹ amoris tui suauissimos lōge amore meo p̄stātioris. Tit⁹ quātū voluptatis capiebat ex hoc Gissippi sermōe pleno spei blādiētis, tātū verecundia afficiebatur ostentāte quo maior erat Gissippi liberalitas

eo maiorē suā ipsi⁹ fore ad eam vsurpādā ꝑcacitatē. Quāobrē cū
lachrymas adhibere nō posset, ita respōdit. Tua Gissippe libera
lisigenuaq; amicitia apertissie ostēdit, quid me quoq; ī mea face
re deceat. Itaq; hīc deus auertat, vt ego illā vnq; abs te recipiā in
vxorē, quā tibi tanq; digniori fortuna cōcessit. Quæ si nouisset hāc
mihi cōuenire, neq; tibi neq; alteri eā trādidisset. Vtere igit lēt⁹
forte tua. Vtere fortūę dono, meq; finito q̄so iter iuges lachrymas
tabescere, quas mihi vtpote hōi tāta cōmoda nō merēti fortūa ꝑ
auit. Quę Hercules lachrymę aut a me sepabunt, id qđ erit tibi ꝑ
iucūdū, aut me separabūt, & ego hoc gliscēte ī dies cruciatu libe
rabor. Ad hęc Gissipp⁹. Tite, īquit, si a beniuolētia nra tantū īpe
trare possū vt tu meā volūtati obsequaris, & si ab eadē tibi ꝑsuas
deri pōt, vt obseq nō nolis, hoc illđ est ī quo potissimū decreui ī ꝑ
si⁹ amicitiaē bñficio vti. Et si ꝑcibus meis nō reluctaberis efficiā vt
tu Sophronia potiaris, eāq; vī adhibebo quā ī amici bonis vti de
bem⁹. Noui quātā sit cupidinis vires, q nō semel sed sepius amā
tes ꝑduxit ad obitus miserabiles. Et talib⁹ te amoris pedicis illa
q̄ratū cēsetio vt neq; regredi possis, neq; lachrymas vlla ratiōe co
hibitas moderari. Tito verō īpatibiles cupidinis vredines ꝑferre
neq̄ti, atq; ob idip̄s obeūti, sup̄stes plane esse noli, teq; ocysime
subsequar. Quocirca & si nulla alia iter nos causa esset mutua be
niuolētię, tñ cupio te viuere vt ī ꝑe quoq; viuā. Scitoq; vitā tuā vī
ob hoc mihi esse iucundissimā. Igitur erit tua Sophronia, cū haud
facile aliā repire queas q̄ tibi tātopere placitura sit. Et ego amo
rē meū non sane difficulter ī alterā trāsserēs & tibi & mihi satisf
fecero. Cui negotio obeundo fortassis nō sic prop̄sus forē, si tā ra
ro tāq; difficulter vxores reperirēt, q̄ raro q̄q; difficulter amici ve
ri reperiūt. Ideoq; cū ego possi facillime vxorē alterā īuenire, a
micū vero alterum difficillime, malo vxorē amittere q̄ amicum.
Immo nec vxoris iacturā patiā si eā tibi concessero, sed ex bona
ī meliorē fortunā eam trāstulisse, neq; amicum perdidisse existi
mabor. Proin siquid apđ te pollēt ꝑces meā te rogo / q̄soq; vt hac
ęgritudine deposita te meq; simul consoleris, & optima ī ꝑe frā
tus cōstituas eā capere voluptatē, quā tuus feruētissim⁹ amor ex
optat. Tit⁹ ꝑtim pudore suffus⁹ q̄ indecorū esse existimaret vt ip
si Sophronia desponsaret, parti stimulante cupidine & hortamē
tis Gissippi vigoratus sic loquit. Nutabūdus sū Gissippe / incertus
vtrū magis tuo an meo desyderio obsequar, vtrū id facere debe
am qđ tibi tātopere roganti placitum esse confirmas. Et qñ
tāta tuā erga me benignitas ē, vt meam exuperet verecūdiā, id

Philippus Beroaldi.

efficiā qđ rogas, Tibiq; sit exploratissimū me tibi nō solū optatissimā spōsā, sed ipsā vitā acceptā referre. Dī faxint vt ego olim partim in fortunis tuis amplificādis, partim in honoribus cumulādis possim tibi ostendere meā erga te beniuolentiā & fidem, & tu cognoscere queas qđ mihi gratū fuerit hoc tuū me singulare beneficium ī quo tu me ipso erga me ipsū misericordior extitisti. Ad hęc Gissippus, Tite (inquit) vt hoc negotiū adamussim pagať, ita agē dum videť. Optie nosti quemadmodū mihi Sophronia post diutinas meorū necessariorū cōsultationes fuerit desponsata. Ideoq; si nunc eā vxorē repudiauero, pturbatio me Hercules maxia & tu mult⁹ exorieť iter vtriusq; cōsāguineos. Neq; ego id magnificerē si vť sic ipsa tibi vxor tradereť. s; vereor ne si hoc pacto res agať, cognati eā alteri statī despōdeāt, āboq; puella cupita sim⁹ vidua ti. Quocirca mihi videť, si mō tibi idē videat, vt ego in id incūbā, qđ iā pridē inchoaui, hoc est vt Sophroniā tanq; vxorē meā domū ducā, & nuptias spōsali ritu cōficiā. Tu dei furtim sicuti cōmodissime inter nos cōcinnabimus, cū illa pīnde atq; cū vxore tua cōcūbes. Mox vti visū fuerit tēpestiuū, rē omnē patefaciem⁹. Quod si a cognatis nō iprobabiť, bene erit. Si min⁹, tu tñ voluptati tuę satisfeceris. Et cuius qđ factū est fieri īfectū nō possit, necessū erit vt illi velīt/nolint, rē ipsā approbare coganť. Placuit Tito tale cōmētū. Quapropter Gissippus Sophroniā pīnde ac coniugē suā domū ducit iam Tito incolumi, & ex egrotatione cōfirmato. Celebratisq; nuptijs cū iam ad uesperauisset, Matronę panymphę no uam nuptā in thoro geniali collocātes cubiculo ppere facessunt. Erat thalamus Titi cū Gissippi thalamo coniūctus, & aditus iter vtrunq; erat puius. Itaq; Gissipp⁹ luminib⁹ dissimulāter extinctis clāculū Titū adit eūq; admonet vt cū vxore sua cubitū eat. Quo audito Titus pudore suffusus voluit ab icepto desistere, sed Gissippus qui nō min⁹ re, quā verbis propēsus erat ad explēda Titi de syderia post diutinā disceptationē tandē hoiezitra cubiculū igredi cogit, qui cū primū lectum genialē cōscendisset, nouā nuptam familiariter īterrogat, an ipsi⁹ vxor eē velīt. Puella existimās illū esse Gissippū, se velle respōdet. Tūc Titus Sophroniā digito ānūlū pñubū induit faberrime factū ac luculentū. Eamq; his verbis affať, & ego volo tuus esse maritus. Inde cū veneri coniugali ābo oparēť, incredibili voluptate afficiuntur. Neq; vnq; Sophronia satis dispicere potuit nō Gissippū esse, sed Titū, qui secum singulis noctib⁹ concūberet. Cum hoc pacto procederet Titi & Sophroniā cōiugiū, moriť Romę Publius Titi pat. Extēploq; ad il

lum literę afferūtur, quibus admoneſ, vt ſine cūctatione Romam remigraret ad res ſuas oēs cōponēdas. Quo accepto deſtinat Titus ſecū ducere Sophroniā, rēq; cū Giſippo cōmunicat. Hoc autē nō facile, nec ſatis cōmode fieri poterat, niſi Sophroniæ pri⁹ rē oēm detexiſſet. Quapropter illā i cubiculū introductā de reb⁹ oībus prout trāſactę fuiſſet ambo cōmonefaciūt, validiſſimisq; argumētis Tit⁹ cūcta cōfirmat. Tūc Sophrōia cū toruo obtutu vtrūq; cōſpiceret, paulum idignabūda prupit i lachrymas, & huberti ſlens dolum in ſe Giſippi deteſtaſ. Et mox nullo ſup hac re emiſſo verbo domū paternā repetēs parētib⁹ cūcta denarrat, & quēadmodū ipſi ambo fraude Giſippi fuerit circūuenti, ſeq; nō Giſippi vt opinabāſ, ſed Titi cōiugē eſſe. Hoc patri acerbū, idignū cōtumelioſum videri. Ipſe cū ſuis Giſippiq; aſſinib⁹ ſup hac re dolenter cōqueri. Hīc cōtētiōes rixęq; inter vtroſq; nō modicę fieri. Inuiſus erat iā Giſipp⁹ nod ſolū Sophronię neceſſarijs, ſed etiā ſuis. oēs aſſerere eū nō ſolū reprehēſiōe, ſed atroci punitiōe eſſe digniſſimū. Giſipp⁹ rē ſe honeſtiſſimā feciſſe cōtēdere, ob quā Sophroniæ cōſanguinei ſibi gratas gratias meminiſſe deberēt, cū illa meliori, generoſiori q; nupſiſſet. Tit⁹ hęc oīa itelligēs maxima anxietate afficiebatur. Idē cognoſcebat morē peculiārē eſſe gręcorum, vt tantisper vociferationibus, miniſq; cōtēdāt, donec aliqui repēriātur qui fidēter ac viriliter cōgrediātur. Tūc nō ſolū illos meticuloſos, ſed viliſſimos, inertiffimoſq; exiſtere. Itaq; exiſtimās illoꝝ cōtumelias atq; cōuitia nō vlti⁹ eſſe tolerāda, aio Romano p̄ditus & prudētia Attica decorat⁹ cognatos Giſippi atq; Sophroniæ i vnū oēs cōuocat. Quo i cœtu ipſe ſolo Giſippo comitat⁹ ita diſſeruit. Opinātur cōplures philoſophi oēs oīm mortaliū actiōes deoꝝ immortaliū puidētia fieri atq; gubernari. Ideoq; affirmāt quicquid a nobis fiat id oē fato & neceſſitate fieri. Alij vero autumat hanc neceſſitatē fato eſſe attribuēdā. Quę philoſophoꝝ opiniones ſi diligenter p̄ſitatę fuerint, ſatis apertē demōſtrabit eos prudētiores dijs immortalib⁹ videri velle, qui volūt illa reſellere, q̄ neq; corrigi poſſūt, neq; mutari. Eniūero credere debem⁹ ab ipſiſ dijs optia ratiōe errore nullo nos noſtraq; regi ac gubernari. Eſt ei mediūſſidi⁹ ſtulta ac beluia temeritas velle rep̄hēdere deoꝝ opatiōes. Et arctiſſimis illi catenis viciēdi plane ſunt, qui impudētiffima p̄cacitate ad fata deoꝝ crimināda p̄cipitātes ruūt, iter quos ſicut ego ſentio vos eſtis annumerādi, ſi vera ſūt illa q̄ audio vos iā pridē dixiſſe & quotidie dictitare. Culpatis ei vehemētiffime q; Sophronia mihi nupſerit, quā vos Giſippo deſponderatis.

Philippi Beroaldi.

Eni uero cōsiderādū vobis fuit, & curiosissime pēsītādū, quemadmodū fata a p̄cipio cōstituerāt, vt Sophronia non Gissippo, sed mihi i matrimonio collocaret, sicut ipsa res in p̄sentia aptissime ostēdit. Ceterū quia multis anceps, & difficillimū videt loqui de diuina puidētia / asserētibus deos nullā agere curā rerum humanarū, mihi placet descēdere ad hominū cōsultationes. Vnde sup̄ his rebus sermocinaturus duo efficiam, necesse est, morib⁹ meis minime cōgruētia. Vnū ē vt me ipse laudē & ostentē. Alterū vt alios vituperatiōe cōsecter. Verū id faciā modestissime, hoc est quaten⁹ causa ip̄a exigere videbit, neq; digitū (vt dicī) trāsuerfum ab ipsa veritate discedā. Vestrę cōtumeliæ furore magis q̄ ratiōe stimulatæ atrocissimis criminatiōib⁹ vituperāt, lacerāt, insectāturq; Gissippū p̄pterea q̄ eā mihi vxorē suo pte cōsilio tradidit, quā vos illi vestra sentētia cōcesseratis. In qua re ego existio Gissippū laudandū, idq; pluribus argumētis cōfirmābim⁹. Primo fecit Gissipp⁹ id qd̄ amicū p̄ amicissimo facere decet. Dein ipsi⁹ factū prudētius cōsultiusq; q̄ vestrū iudicam⁹. Mitto in p̄senti enarrare qd̄ sanctissimæ leges amicitiaē p̄cipiāt, qd̄ moneāt ab amico i amici causa esse factitādū. Hoc solū dixisse cōtētus sum, q̄ viculū amicitiaē arctius validiusq; hūanos aīos cōnectit q̄ ius cōsanguinitatis, qm̄ amicos eos habem⁹ quos ipsi diligim⁹, affines vero & necessarios fortuna & casus assignat. Proinde nemo vestrū debet admirari, si Gissippus qui mihi ē intima familiaritate copulatus, pluris fecit vitā meā q̄ vestrā oīm beniuolētiā. Sed iā secūdū argumētū explicem⁹, quo demonstrādū est Gissippū vobis fuisse prudentiorē. cū de deorū prouidētia vos vt mihi videt nihil prorsus itelligatis, & multo minus calleatis qd̄ efficere possit amicitia. Dicim⁹ itaq; q̄ vestra cōsideratio, vestra solertia, vestrūq; cōsiliū despōderāt Sophroniā Gissippo, q̄ & iuuenis ē & philosoph⁹. At Gissipp⁹ eā tradidit mihi iuueni piter & philosopho. Vos eā vxorē dedistis homini Attico Gissipp⁹ homini Romāo. Vos spōso generoso, Gissipp⁹ generosissimo. Vos diuiti, Gissipp⁹ ditissimo. Vos iuueni Sophroniā despōdistis illā nō solū nō amāti sed pene fastidiēti. Gissipp⁹ iuueni, qui eā sup̄ suas fortūas oēs amabat. Quē illi erat ip̄a vita iucūdior. Quā tē verissima sint cūcta q̄ dicim⁹, q̄q; Gissippi factū magis sit laudabile q̄ id qd̄ vos factitalistis, singula sigillatī pēsītētur. Me iuuenem esse & philosophū sicut ipse Gissipp⁹ ē, habito mea & studium sine longa sermocinatiōe ostēdere possūt. Eadem est mea & Gissippi etas. In studijs literarū ambo pari semper gradu pariq; volūtate p̄fecim⁹, Hoc vero ificiari nec volo, nec possum. illū Athe

nienſe, me eē Romanū. Q; ſi de patriæ nobilitate & gloria diſputād eſt, dicā liberæ ciuitatis me eſt ciuē, Giſippi verò patriā eſſe veſtigalē ac ſtipendiariā. Dicā me in ea natū eſſe vrbe, q̄ toti terrarum orbī domineſ, illum in ea q̄ patriæ meæ obſequatur. Dicā illi⁹ vrbiſ me eſſe alumnum, q̄ armis imperio & ſtudijs literarum ſit florentiſſia, cum Giſippi patriā ſolis literis cenſeatur. Præterea quīſ vobis hic me ſcholastiū eſſe deſpectiſſimū ſordidiſſimumq; exiſtimetis, nō ſū ppter ea generatus ex face populari, imaq; plæbecula. Aedes meæ in vrbe Roma illuſtriſſimæ fortiſſimæq; ſunt veſtuſtiſſimis maiorū meorum imaginib⁹. Et annales maximi ſcatēt titulis triumphoꝝ, quos proauī mei egeſt ī capitolium. Neq; impſetiariū glia nŕi nominis exticta lāgueſcit, ſed in idies magis magiſq; iuuenēſcit. Omitto præ pudore enumerare diuitias meas lu culentas, cū aīo meo infixū ſit honeſtā paupertatē vetuſ eſſe, coꝝ io ſumq; patrimonium nobiliū ciuiū Romanorū. Q; ſi paupertas apd vulgus ignobile pbroſa iudicatur, ſed diuitiē in honore ac precio habētur, ego poſſideo opes ampliſſimas, vtpote fortunæ alūnus. Nō me pterit vobis affiñē charū fuiſſe & eſſe debuifſe Giſippū. ſ; nō ego min⁹ vobis char⁹ eſſe debeo, ſi cogitaueritis Romę me ve ſtrum futurum hoſpitē frugi ac diligētem, & in rebus tā publicis q̄ priuatis optimum ſtrenuiſſimumq; patronum. Quis igitur poſſi ha bito appetitu & adhibita ratione conſilia veſtra Giſippi mei, con ſilijs anteponet? pfecto null⁹. Eſt ergo Sophronia bene nupta Ti to Quiritio Fulvio nobiliſſio, antiquiſſio, locupletiſſio ciui Roma no, Giſippiq; amiciſſio. Quapropter quiſquis ob id dolet, atq; in gemiſcit, nō id facit qđ eū facere æquū ē, & quid faciat nescit. Eſt fortasſe nōnulli qui dicēt Sophroniā nō tm ob id indignari qđ Titi ſit vxor effecta, quantū dolere / ac lamentari ſuper fraude / ac do lo, quo maritū Titum fortita ſit, qđ elāculū & furtim nullo amico rum conſcio, oibus conſangineis ignorantibus Tito denupſerit. Atqui neq; mirandum eſt, neq; nouum inauditumq; contingit. Prætermitto illas quæ inuitiſſimis patribus ac reſtuctantibus ma ritos ſibi ipſæ reſererūt. Prætereo eas quæ amatores ſuos ſecutę larē familiarē ac ipſos parentes deſeruerunt, & ante concubinæ fuere q̄ nuptæ. Prætermitto illas quoq; q̄ prius pgnatione & fœ tu q̄ verbo & ore matrimonia ſua ipudica detexeit. In quibus ne ceſſitate id euenit qđ ī Sophronia nō accidit. Immo ordie & ritu nuptiali ſolenter, & ſācte eā Tito Giſipp⁹ vxorē legitimū matri moniū collocauit. Scio nonnullos futuros qui querantur Giſippū maritaſſe Sophroniam, id quod ad ipſum minime pteinebat. Stul

Philippus Beroaldi.

tæ pfectò tales sunt cōquestiones atq; scēmineæ, & a nulla prudētia puenientes. Nōne hoc tēpore fortuna vtiſ varijs nouisq; cōsilijs? Nōne instrumentis mltiplicibus res deducit ad exitus cōstitutos? Quid ad me si tutor poti⁹ q̄ philosoph⁹ negotiū meū optie cōfecerit, d; q; vel clā vel palā factitauerit, dūmō finis sit ipse probā dus? meū est opus pducere, ne deinceps tutor, maxie si imprudēs est, possit meis se reb⁹ igerere, s; p eo qd fecit gratias illi agere de beo. Silt si Gissipp⁹ Sophroniā mihi despōsaut vobis nescientib⁹ stultitia supuacanea est ob id cōqueri & indignari qd conducibili ter factū est. Si diffiditis Gissippi prudētiæ, in posterū puidete ne ipe eandē āplius maritādī habeat facultatē. Et p eo qd fecit hoī gratias agite. Cæterū hoc in primis scire debetis, me neq; p frau des, neq; p vafamenta voluisse afficere ignominia ac nota nobi litatē ac generositatē vestræ familiæ. Nā q̄uis Sophroniā furti ac dissimulatē vxorē acceperit, attñ nō sicut raptor eā violauit, neq; sicut hostis ipudice habuit & contumeliose, neq; affinitatē vrā; ha bui despiciatui. Verū cū ego Sophroniæ exuperanti formositatē i flāmatuſ æstuarē, viderēq; me nequa q̄ illi⁹ cōnubio posse potiri, si eā a vobis (prout fieri solet) depoposciſſe, ppterea q̄ vos timui ſtis, ne a me Romano Romā deportaretur illa, q̄ a vobis mirādū i modū diligebat, vsus sū fateor arte clādestina, q̄ nunc vobis facta est manifestaria, effeci q; vt Gissipp⁹ meo noie nuptias cōficeret, q̄s suo facere renuebat. Prætea q̄uis ego efflicti Sophroniā depe rirē, nō tñ vt amator, sed vt legitim⁹ cōiunx suos optatissimos cō plex⁹, cōcupiui. Eteñ ipsa locupletissimum exhibere potest testi monium, non prius cum ea me concubuisse, q̄ verbis solitis, atq; cōceptis, & annuli arrabone legitia mihi vxor efficeretur. Cū eā interrogaueri, an mihi nubere vellet & ipsa se nō nolle responde rit. Q; si deceptā esse se existimat, nō sū ego coargendus, sed ipa obiurganda, q̄ quisnā ego forē q̄rere supersederit. Hoc ergo vt se mel finiā, ē illud atrox delictū, hoc est illud maximū flagitiū, hæc est illa capitalis fraus quā ego amore tabescēs vna cū Gissippo cō mēt⁹ sū, vt scilicet Sophroniā clāculū atq; secretoignara nuberet Tito Quintio, ob hoc Gissippū obiurgationib⁹ incessitis. Gissippo insidias paratis, Gissippo minitamini. Quid āplius q̄ lo faceretis si eā homini rusticano, si seruo, si nequissimo tradidisset? Quæ cate ne, qui carcer, qd patibulū sufficerēt a d Gissippū puniendū? Sed iā hæc missa faciam⁹. Venit tēpus qd a me nōdū expectabat, videli cet vt pater me⁹ moreret, ppter cuius obitū mihi necessū est Ro mā migrare, Quocirca cū mihi in aīo sit Sophroniam in patriam

mecū ducere velle: vobiscum ea cōmunicauī quę alioquī adhuc oc-
culuissē: si prudētes eritis hoc animo æquissimo ferētis. Nā si vos
fallei aut cōtumelia afficē voluissē: poterā Sophroniā vobis illu-
sā ludificatāq; reliq̃re. Sed hoc dijs pibeāt, vt in Romano spiritu
tāta labe, tātaq; negtia q̃at hospitari. Erat igit̃ mea Sophronia
partī propter volūtātē deorū, & auctoritatē legū humanarū
partī propter laudabilē Gissippi mei solertiam: & mei ipsius astu-
tiam amatoriā. Ceterū, qui vosmetipsos dijs hoībusq; sapiētiores
esse censetis: hoc omne negociū vituperationi ac p̃bro insipiēter
dare videmini. Idq; duab⁹ potissimū de causis Quarū vna hæc est
q̃ Sophroniā mihi eripiētēs nulla p̃babili ratiōe polletis. Alta q̃
Gissippū p̃de ac inimicū habetis: cui haud immerito vos oēs estis
obnoxij. Quā in re quāta sit ṽra insipiētia: quātaq; temeritas: nō
lo impræfetiārū enarrare cōpiosius. Vtūm vos tanq̃ amicos ami-
cus amice moneo & hortor: vt oēs indignationū t̃bellas deponatis;
vt oīs iracūdia abijciat̃ oīa cōtūtia aboleat̃ & mihi Sophronia re-
stituat̃: vt ego gaudibūdēs vobisq; affinis nō inuisus hinc possi
in patriā repedare: vbi viuā vobis semper dedit⁹ & mancipatus.
Nam qd̃ amē factū est, id insectū nullo pacto fieri potest, siue vo-
bis gratū futurū sit, siue ingratissimum. Q; si votis meis refragari
destinaueritis: ego vobis eripiā Gissippū: & si Romā vnq̃ appule-
ro, illā mediūssid⁹ vobis inuitissimis recuperabo: quæ vxor mea
legitima est. Et inimicitias vobiscū truciētissimās exēcētis vobis
planū faciā q̃ sint vehemētēs animorū Romanorū indignationes.
Postq̃ lōga satis & luculēta oratiōe Tit⁹ perorauit: ex tuba sēno sur-
gēs vultu tristissimo & frōte corrugata Gissippi manum apprēdit:
et cūctos illos se pui facere simulās q̃as lārē capite mīnit abūdus
inde facessit. Illi vero qui int⁹ cōmorabātur, partī argumētis Titi
puocati ad affinitatē amiciciāq; ipsi⁹ ineun⁹ p̃p̃tūm nouissimis
illi⁹ verbis pauesacti, inter se cōstituerūt vtilius fore p̃cōnducibi-
li⁹ Titū recipere affine: cū Gissippū affinitatē rēcusauerit: q̃ Gissip-
pū amictū p̃didisse: & Titū inimicū cōpasse. Quā obrē simul oēs egre-
dientes Titū cōueniūt: seq; nō nolle demonstrāt vt Sophronia ipi
matrimoniu collocet: & illius affinitatē se plurimū facere ostēdūt.
Gissippū aut̃ vt amicū optimū cōplectūt: & cū reseruit̃ q̃atq; leti-
tię qualia affines decēt: genialis indulgentiā discesserūt: Sophro-
niā Titō remittētes: quæ vt prudētissimā matronā decebat: cōuer-
sa ī virtutē (vt dici solet) necessitate oēm extemplo amorē quo Gi-
sippū p̃sequebat̃: transfudit in Titū: & cum eo Romā p̃fecta est: vbi
honorificētissime a Titine necessarijs, familiaribusq; accipit̃. iter ea
f.

Philippi Beroaldi

Gisippus Athenis relictus fere ab oib⁹ floccipēdebat, qui intra breuissimū tēp⁹ ppter ciuiles aliquot cōtrouersias i egestatē atq; calamitatē delapsus: & mox Athenis exterminat⁹ iexiliū sempiternū relegat. Vbi egestosus vitā ærūnosissimā agēs tādē Romam cōmigravit: hoc cōsilio vt Titi benignitatē experiret. Cognoscensq; eū esse supstititē, & apud Romanos oēs gratiosū ac fauorabilē: ad eū des ei⁹ accedit: quæ haud dubie erāt magnificētissimæ. Et añ vestibulū cōsistēs quoad Titus domū rediret. p̄stolat. Iā redierat e foro Tit⁹: iam dē mū ingreditur. Sed cū Gisippus nō audeat affari memor illi⁹ qua vexabat calamitatis: nauiter tñ operā dat vt a Tito visat: & recognitus introducat. Cæterū Titus, introgressus haudquāq; Gisippū recognouit: vt pote squalidum sentum atq; pānosū. Qua ppter Gisipp⁹ cū existimaret se a Tito fuisse recognitū: & ppter sordes reiectū: mēmor pristini beneficij qd in Titū ipse cōtulerat: indignabūdu rebusq; deploratis inde discedit. Et cū iā ad uespasceret: esuritiōe cōfectus, pecunia deffectus, mortis cupidus ad locū vrbis Romæ incultū desolatūq; puenit. Vbi tenebricosam speluncā ingreditur, illic eam noctem quieturus: vbiq; humi cubās iugib⁹ fletibus debilitatus tādē somno succūbit. Forte adhūc specū nocte intēpesta aduētāt fures duo cū p̄da: quā ea nocte cōpilauerāt. Exortaq; iter eos nocturna rixa: alter gualētior erat infirmiorē alterū trucidat. Hoc scitiēs vidēsq; Gisipp⁹, existimauit se viā ad mortē optatissimā facillime reperisse: neq; opus eē vt sibi met necē gladio manu sua cōscisceret: illicq; tātis per cōtinuit: donec familiæ prætoris eore cognita peruenit: a qua Gisipp⁹, tāq; reus homicidij vincit, iniectisq; catenis furēter adducit. Qui cū i quæstione de rebus sigulis interrogaret: haud cūctanter se homicidā esse cōfess⁹ est. Quāobrem p̄tor: cui. M. Varroni nomē erat: iussit vt ex more Romano i crucē tolleret. Forte id horæ venerat Tit⁹ ad prætoriiū tribunal: qui curiosissime cōtemplans cōdemnati faciē. tanq; noscibūdu adhoiē ppius accedit: admiratusq; ærūnosā hois amicissimi fortunā, cū vehementissimē cuperet Gisippo periclitanti optulari: nec vllā rationē ipsi⁹ salutis accōmodatā videret: tale cōmētū cōminiscit. Accedit p̄xime sellā p̄toris. & voce cōtētissima clamatās ait. Marce Varro iube isortuatū hoīē reuocari quē tu mortitudicasti. est eī i fōs: & huius homicidij pensus expers. Ego satis supq; satis deos immortales offēdit illū iugulādo, quē ministri tui matutino iugulatū reperiūt, nec aequū sane est vt maior i nūciuria deos afficiā pmittēs hominē innocētē trucidarit. Varro vehementer admirat⁹: maximo dolore affectus est q; Titi verba ab oib⁹

palatinis excepta fuisset: qui cū nō posset habita honoris sui ratio
ne discedere ab eo qđ leges ac iura precipiūt iubet Gissippū iam i
orci familia nūratū reuocari. Et corā Tito: Quid tu iquit tā stult⁹
eras vt sic vllis tormētis te id fecisse fatereris qđ nusq̃ ppetraueras
maxime cū talis causa foret capitalis. Dicebas te illū esse qui pxi
ma nocte feceras homicidiū. Ecce Tit⁹ adest qui vltra fatef se eē
parricidā; asserēs illū nō abste: sed a seipso fuisse pemptū. Gissipp⁹
curiose pspctās Titum recognoscit: & facile intelligit istud a Ti-
to fieri salutis sue causa: vtpote hoie nō imemore pristini bene-
ficij: qua ppter p̃imia pietate lachrymabūd⁹. Varro (iquit) ego
hoiem occidi. Et iam Titi pietas nimis fera est. Econtrario Titus
Prætor (aiebat) quemadmodum vides peregrinus est: & sine telo
iuxta cadauer occisi rept⁹. Ex quo coniectare potes hunc hominē
aerūnis oppressū mori cupere. Proinde eum impunitū dimittito
& me qui deliqui morte mīctato. Admirabat̃ nō parū p̃toristorū
duorū maximā constantiā: & iam p̃sagiebat anim⁹ neutrū sōtē
esse debere. Et cū secū quo pacto vterq; absolueret: aio agitare
ecce superuenit quidā iuuenis noie Publius, homo vitē profliga-
tissima & apud cūctos Romanos ob furta cognitissim⁹ qui illud
me Hercule hoicidiū ppetrauerat. hic cū pculdubio sciret neutrū
illorū esse cōsciū ei⁹ criminis cui⁹ semetipsū participē esse vterq;
arguebat: tāta cōmiseratione affectus est propter vtriusq; isōtis
innocetiā: vt ipse suapte spōte prætorem adiuerit: eumq; his ver-
bis sic allocut⁹. Mea prætor facinora me ipellunt ad difficilimā ho-
rū q̃stionē explicandā. Nescio quis deus p̃cordia intus exagitat:
& mentē extir.ulat: vt ego meipsū defferā: & crimen meū patefa-
ciā. Scito igiŕ neutrum istorū esse huic culpæ obnoxii. Ego medi-
usfidius isū q̃ illum hoiem de cui⁹ cæde altercatio isthæc exorta
est: occidi matutina hora circiter diluculū. & istū isortūatū qui hic
adeſt, vidī ipse dormientē: dū furta cū illo partiebar: quem paulo
post interemi. Non opus est vt ego Titum excusē: sua illū fama sa-
tis excusat: q̃ vbiq; gentium splēdissima est: & eū non tam turpi la-
be esse maculosū. Itaq; vtrūq; absoluito: me sōtē ea p̃cena affici-
to quam leges p̃cipiūt. Iā hæc res peruenerat ad aures principis
Octauij: qui cūctis accitis singula curiose cognouit: & cū singulatī
quisq; denarrasset: Princeps duobusq; isontes erāt: libētissime pe-
persit: & tertium qui sons erat, causa Gissippi ac Titi incolumē ius-
sit abire. Tit⁹ vero cum Gissippi diffidētiā: timiditatēq; clemen-
ter obiurgasset: mira letitia hoiem cōplexus: ad ædes suas dedu-
cit. Vbi Sophronia vxor pietissimis lachrymis Gissippū p̃erinde
f. ij.

Philippi Beroaldi

Amicitia
laudes.

ac fratrē hospitaliter suscipit : & susceptū honorificētissime psequi
ac fouet. Cū quorū iam refocillato : iā bñ vestito : iā in habitū suę vir
tuti cōgruentē reformato. Tit⁹ omnes suos thesauros p̄diaq; com
municat: eiq; sororem nōiē Fuluiā adhuc virgūculā ī matrimoniu
collocat: posthēc cū Gissippo ita fermocinat. In tua iā manu atq;
arbitrio ē Gissippe siue velis hic ap̄d nos cōmorari: sic Athenas re
migrare cum reb⁹ his omnibus: quas tibi dono dedimus. Gissippus
cū hic exiliū apatria pcul ei⁹ aimū vellicaret: idē beniuolētia, qua
Titū psequēbatur cōmoueret : tādē cōstituit Romæ viuere velle
efficiq; Roman⁹. Vbi ipse cū Fuluiā: Titus cū Sophronia in eadē
domo iucūdisse: diutissimeq; vixerūt idies magis ac magis gliscē
te inter ip̄os mutua beniuolētia. Est mediussidius factissima res ami
citia : & nō solū sigulari veneratiōe: sed digna ætēna laudatiōe de
corāda: vtpote genitrix optia magnificētiae: & honestatis: germa
na beneficētiae ac charitatis: inimica odi & auaritiæ: sēper prōpta
sempq; pp̄esa ad ea pro altero strenue peragēda: quę p̄se alterū
velleret opari: neq; p̄ces expectās: neq; blanditias expetens. Cū⁹
effect⁹ probatissimi hodierno die: rarēter iner mortales cōspiciūt
cui⁹ rei causa est hoīm cupiditas īexplebilis: qui pp̄rię tātūmodo
vtilitatis rationem hūtes: amicitia ad penitissimās orbis: tras extimi
narūt: extorreq; fecerūt. Quę res q̄ diuitię: q̄ affinitas efficere po
tuisset: vt lachrymæ æstusq; & suspiria Titī itra p̄cordia Gissippi
ita penetrasset: vt ipse sponsam suam, formosissimā: generosissi
mam: optatissimā alteri cōdonaret: nisi amicitia! Quę leges: q̄ mi
næ: qui pauor potuisset cohibere brachia Gissippi ī locis tenebrico
sis ab amplexib⁹. Speciosissimæ puellę ipsū nōnunq; fortassis lacer
fētis: nisi amicitia! Quæ cōditio: quę merita: qd̄ emolumentū Gissip
po persuasisset: vt iacturā suorū Sophronięq; propinquorū floz
cifaceret: vt rumusculos populares cōtēneret: vt cōiutia: illusiōes
vellicationesq; maledicētissimorū p nihilo pēderet: dūmodo ami
co obsequēret: nisi amicitia! Et cōtra quid Titū prōptissimū paratis
simūq; facere potuisset ad mortē oppetēdā: vt Gissippū liberaret
a tormētopatibuli cū p̄serti posset honestedissimulare se nō nouis
se Gissippū: nisi amicitia! Quid Titū fecisset a deo munificū: a deoq;
liberalē: vt sine cūctatiōe suū p̄momiū cū Gissippo diuideret quę
fortuna oib⁹ opib⁹ spoliauerat: nisi amicitia! Quid Titū inflam
mare potuissim: vt sororē Gissippo sine mora despōsaret hōi egen
tissio & extrema calamitate collocato: nisi amicitia! Optēt itaq;
miseri mortales multas vxores: fr̄es copiosos: sobolē filiorū nume
rosā: & pecunijs, augeāt numerū famulorū: neq; respiciāt cogitētq;

quēlibet ex his magis ſeiſum amare q̄ alterū magis proprius vel minimū formidare periculū, q̄ curare vt maximū infortunū a patre, aut a fratre, aut domino propulſent, cum ab amico erga amicum omnia ſecus fieri videamus.

Mythica hiſtoria in latinum e vernaculo ſermone cōuerſa.

CYPRUS inſula eſt quōdā nouē regnorū ſedes, oppidis nobilib⁹, iclyta. & agroꝝ ſœcūditate nulli pene iſularū poſtferēda. In qua ſicuti priſcis cypriorū. annalib⁹ proditum eſt, fuit olim Ariſtipp⁹ homo haud dubie nobiliſſim⁹, & omniū populariū lōge locupletiffim⁹, poteratq; & eſſe & dicimur felix niſi ei⁹ felicitatē vnica ī re fortūa obnubilaffet. Nāq; inter cōpluſcos filios vn⁹ illi erat, q̄ pceritate ſtature & eximia toti⁹ corporis pulchritudinē reliquos oīs adoleſcētes lōge āteibat, verū ſan⁹ & vecors, cui Galeſo nomē iditū a parētibus fuerat. Sed quia neq; doctria pceptoris neq; caſtigatiōib⁹ pri⁹ neq; ſolertia educatoris lras aut bonos mores vnq̄ pcipere potuerat, eratq; voce rudi & craſſa moribusq; beluinis magis q̄ hūanis prēdit⁹, ludibrij cauſa ab oīb⁹ Cymō nūcupabaſ. quo noīe lingua cypria beſti⁹ ſignificat. Cū pater filij vācordiā egerrime ferret, videretq; illius ſpem oēm eſſe penit⁹ deploratā, ne prēſetario quotidie dolore afficeret, Cymonē amādātū villicari iubet, & pcul a reb⁹ vrbāis cū villiconibus exercere agricolationē, q̄ res Cymoni fuit p̄giucūda vt pote hōi mīme politico, amātiq; magis mores ruſticosq; ciuiles, Is ergo dū res villaticas curat, & ī prēdijs colēdis opē plurimū ſtudijsq; conſumit, forte die quadā accidit, vt hora pomeridiana ſol⁹ obeūdo paternos agros vnico tm̄ ſcipiōe comitat⁹ igredereſ nem⁹ puſillū quidē, ſed qđ illis regiōib⁹ amoeniſſimū foret, & tunc cū eſſet mēſis Mar⁹ vernaq; temperies, frondib⁹ veſtitiffimum viſeabaſ. Cū ſticioſe inambularet Cymō, ſourtūa duce pedetēti itrat pra ulū perq̄ exiguū, quod pceriſſiq; arbores vndiq; ſepiebāt ī deui⁹ āgulo ſōs ſympidis aquis frigidisq; ſpectabilis ſcaturiebat, iuxta quē videt ſupra virētes herbas puellā dormiētē pfe cta formoſitate cōpiſcuam, q̄ veſte a deo tenui atq; pellucida erat iduta vt niſi pene niuei corporis tegereſ. Infra ciſturā velabaſ lit eo cādiſſimo: tenuiſſimoq; ppe eā ancillē duē, etiā pediſſequus vn⁹ p̄ſomnū capiebāt, Hāc vbi cōſpicat⁹ eſt Cymō, non alit q̄ ſi nullā vnq̄ prius ſœminā vidiffet attonitus heſit, & baculo innixus nulla edita voce etiā atq; etiā mulieris faciē cōtēplaſ, & mirabūd⁹ oris liniaamenta ſolertiſſie rimat. Inde paulatī in rudi pectore craſſiſq; p̄cordijs, itra q̄ nullū poltice vrbānitatis veſtigiū p mille antehac

documenta penetrare potuerat, exorta est nona cogitatio, q̄ iāio
 alioquī p̄gūi incultoq; discurrēs sic rōcinabat, nihil inter mortā-
 les hac formositate puella r̄visū esse formosū. Cœpit dein luculā
 tē fēminę oēm habitudinē diligēter explorare, & p̄ticulari, sigil-
 latiq; decorissia mēbra laudare, Capillos i primis flauos admira-
 ri quos aurei coloris esse cēsebat. Idē laudare frōtē, nasū, os, cerui-
 cē brachia, pect⁹, repēteq; ex rusticāo & agricola fact⁹ arbit⁹ & spe-
 ctator elegātissim⁹ formarū: vehemēter cōcupiscebat visere oculos
 quos illa sōno marcētes ac lāguídos hēbat oclusos quos Cymō (vt
 cōtueri posset) sapi⁹ voluit puellā exp̄gefacere: sed cū p̄cherria ac
 venustissia supra reliquas oēs mulieres quas vllō t̄pē conspexisset
 sibi videret: vereri cœpit ne vna foret e nūero dearū: neq; erat t̄ā
 hebeti obtusosq; īgēio qn diiudicaret diuina mortalib⁹: cēlestia terre-
 nis: venerabilliora eē debere. Ideoq; seip̄s cohibēs p̄estolabāt vt su-
 apte spōte puella exp̄gisceret. Et quīs cūctatio nimislōga eē vide-
 ret tñ īsolita voluptate pellect⁹, & spectaclō nouo capt⁹ illic abi-
 re nō poterat. Spectātē itaq; Cymōe, & hac spectādī voluptate
 p̄fructē, post iteruallū nō modicū exp̄giscit puella: cui Iphigeniæ
 nomē parētes ididerāt, q̄ sublatō capite patefctis oculis cōspicata
 Cymonē bacillo inixū añ seipsā cōsistētē / vehemēt admirat: eūq;
 his verbis affat. Quid tu Cymō idhorē p̄ hoc nemus ingris? Erat
 Cymō cyprijs fere oib⁹ cognit⁹ p̄ti sua tatua simplicitate p̄ti nobili-
 tate diuitijsq; paternis, Qui ad Iphigeniæ verba nihil r̄ndēs oculos
 figit in oculos puellę: eosq; obtutu īcōniueti cōtuef: existimās ex il-
 lorū fulgore manare suauitatē exuperātissimā: q̄ īpius aimū affice-
 ret īexptā voluptate gaudioq; īcredibili. Qd cū virgo aiaduerte-
 ret: vereri cœpit ne ille obtut⁹ incōniuens & īmobilis mores hoīs
 inc̄tos & īciuales excitaret ad aliqd moliēdū: qd ī suū ipsi⁹ dedec⁹
 redūdaret. Quocirca excitationis pedisseḡs festināt exurgēs, vale in-
 quito Cymō & abiit. Ad hęc subiecit Cymō, Ego vero puella te
 libētissie comitabor. Iphigenia quīs illi⁹ comitatū atq; cōmertū af-
 p̄naret: tñ hominē a se abigere nō quīuit: donec ad virginis fores p̄-
 uētū foret. Post hęc Cymō domū paternā repetēs obstinate affir-
 mat se nolle āpli⁹ villicari: & vitā rusticā culpās īcipit vrbānā āple-
 xari: Hoc p̄ri reliquisq; p̄p̄inquis molestum esse cœpit: q̄ tñ tātisp̄
 expectādū esse cōstituit: donec itelligāt causā t̄ā repētinę in hoīe
 mutatiōis. Cū itaq; ītra Cymōis p̄cordia, ītra q̄ nullā doctrinę lite-
 req; vllō vnq̄ t̄pē penetrauerāt: cupidīs sagitra penetrasset: cum
 Iphigenię p̄chritudie capt⁹ mores repēte mutasset: nō pua admi-
 ratioe p̄tē suosq; oēs necessarios affecit, Primū petit a p̄re vt ve-

ſtitu nō min⁹ nitido q̄ fratres veſtiaſ. quo facillie īpetrato vitā du
 cere parat cū politicis adoleſcētib⁹. Singula diligēter igrere & ſtu
 dioſe rimari q̄ amatorib⁹ cōueniāt. Idē cūctis vehemēt admiran
 tib⁹ itra breuiſſimū tēporis īteruallū nō ſolū literas didicit elemē
 tarias ſed iter phōs excellentiſſim⁹ extitit. Cauſa vero tātarū re
 rū ſol⁹ erat amor Iphigeniæ, quo duce nō ſolū liguæ hæſitantia e
 mēdauit, & vocē ex aſpa ac fuſca clarā, ſua uēq; eſſecit, ſed ēt muſſ
 cæ diſciplinæ fact⁹ ē peritiſſim⁹. idē equitādī doctiſſimus in re mili
 tari ſolertiſſim⁹, ī maritimis, terreſtrib⁹q; expeditiōib⁹ expiētiſſi
 m⁹ exiſtere, breui⁹q; ne p̄ticulati virtutes ei⁹ enumerē, itra qua
 driēniū iuuenis euasit ſdolīs p̄batiffim⁹ ita vt modeſtior, elegātior
 pluribusq; ai dorib⁹ decorat⁹, q̄ oēs alij Cyprij adoleſcētes exiſti
 mareſ. Quid ergo de amore p̄dicabim⁹? quibus p̄conijs amorem
 extollemus? equidē cū i aīam Cymōis gñōſſimā ſydera natalitia
 virtutes egregias īfudiſſet, fortūa iuida viculis illas firmiſſimis vi
 xerat, icluſeratq; itra p̄cordia, vt nullo pacto emergere poſſet &
 ſeſe oñdere, ſol⁹ amor nodos illos diſſoluit refregitq; vt pote īpa
 fortūa valētior atq; potētior, quicq; īgenia ſopita atq; marceſcētī
 a excitare ſubiñ cōſueuerit, eaq; tenebris iuoluta craſſiorib⁹ ſua
 vi ī lucē lucidiſſimā educere. Et me Hercules Cupido ſæpiſſie ſo
 let ex locis tenebricoſis extrahere ſpūs gñōſos, & ī loca illuſtriſſia
 ſuo fulgore pducere. Igit cū Cymō amore Iphigeniæ exēſtuans
 nōnūq; put iuuenes amorabūdi facere cōſueuerit: a recto æquoq;
 diſcederet, nihilominus ariſtippus æquo aīo cūcta ferebat in ſilio
 quē videbat pp amorē ex veruece & ruſtico factū eē politicū &
 vrbānū. Quinēt illū nōnūq; hortabaſ, vt oībus ſuis cupiditatib⁹
 obſeq̄reſ. Cæterū Cymon qui vero noīe Galeſus dicebaſ remini
 ſcēs ſe ab Iphigenia Cymonē q̄ſi noīe cōtūmelioſo fuiſſe nūcupa
 tū, hāc notā tollere ac maculā obolere cōſtituit. Et cū flagratiffi
 mas amoris vrediēs cuperet emoderari, frequēter Cypſeū appel
 lat Iphigeniē p̄m, vt ſibi filiā deſpōdeat. Ille vero aſſerit ſe eā iā
 pridē deſpōdiſſe Paſimōdæ iuueni īter rhodios iuuenes genero
 ſiſſio, neq; datā fidē velle p̄uaricari. Iamq; appetebat temp⁹ pa
 ctarū nuptiar, iā ſponſus ſponſā miſerat accercitū. Tūc hæc ſecū
 Cymō. Iam tēpus iſtat quo tibi Iphigenia demonſtrem, quāto
 te amore cōplectar, quāto tui deſiderio æſtuē. Tu me hominē ex
 bruto feciſti, tu me politicū reddidiſti: q; ſi dii mihi cōſenſerūt, vt
 ego te vxore potiar, tuoq; ſuauiſſio cōtubermio fruam, nihil vere
 or quin deo ſi futur⁹ q̄ ſiſimus. Et proſecto aut moriar aut poſſide
 bo te coniūgē. Hæc ſecum, ratiocinatus aliquot amicorum nobī.

Philippi Beroalbi

Igenere natos furti cōuocati, cū qbus cūcta cōicat, & qd fieri ve-
 let ostēdit. Mox clāclulo nauigium ornat, rebusq; oib⁹ iſtruit ad
 pugnā nauale accōnodatis, qd⁹ adamuſſim pfectis nauē cōſcēdit
 & ventis vela cōmittit: pſtolatur⁹ in mari nauigiū quo Iphigenia
 ad maritū i ſulā Rhodon trāſportari debebat. Iā ſpōſa pater ho-
 norifice atq; hoſpitalit acceperat Rhodios hōies miſſos a ſponſo
 iā noua nupta nauē igreſſa maritimū it capellebat: & rhodū ver-
 ſus prā, velaq; flexerāt. Ecce Cymō q ad hoc vigilāter excubue-
 rat: die pxio aggredit⁹ nauē Iphigeniæ ſuo nauigio ad plīādū or-
 natuſſio, & i puppi ſtās ferociter i eos iclamat q ſpōſā comitabāt.
 State viri, vela colligite, aut oēs naufragio occūbite. Aduerſarij
 Cymonis iā ſtrixerāt gladios, ſeq; nautico certamini ppabāt quo
 animaduerſo Cymō manū ferreā quē harpagonē vocitāt, in pup-
 pim rodiorū ſtrenue iniicit, nauēq; remorās nouigio ſuo roſtrato
 arctiſſie cōnectit. Mox leons iubat iſtar nō expectato ſociorum
 auxilio ſol⁹ rodiorū nauē inſiliēs cūcta perturbat: & amore vires
 ſuggerente ſtriſto mucrone in medios hoſtes viriliter icurſat. Et
 cū hīc vn⁹ iā alt mox plures vulnerarēt, rhodij ſuis virib⁹ diffiden-
 tes, cū neq; repugnare, neq; effugere poſſēt, ſele Cymōi dedide-
 rūt, q deditoſ ſic affat: Rhodij hoies neq; pde cupiditas, neq; vllū
 i vos odiū mihi pſuauit, vt ex cypro diſcedēs vos i medijs fluctib⁹
 inermes ipe armat⁹ aggredere. Sed reſ illa q me ad hoc ipulit: q
 a me apliſſia extimat, quā acqſuiſſe opapciū eſſe cēſeo, ea a vo-
 b⁹ ſ facillie & cū pacificatiōe cōcedi pōt: ea autē Iphigenia, q mi-
 hi nihil ē neq; chari⁹, neq; iucūdi⁹: quācum ego pētib⁹ amice & co-
 mit ipetrare nō potuiſſe, amor me coegit, vt a vobis hoſtiliter &
 armat⁹ auferre. Deſtinaui ipe mecū ſuccedere vicari⁹ mūeri Paſi-
 mūde, & agere Iphigeniē maritū. Proinde eā mihi tradite, & dijs
 bñ fauētib⁹ i patriā remigrate. Rhodij quos viſ magis q volūtas
 v
 vberti fleret, Noli (inqt Cymō) genora ſa puella te ipſā macerare
 nil ē qd verearis, ego ſū tuus Cymon, q te diutiſſie, ardētiſſieq;
 depiui, qui ppēſtū amoris torrentiſſimū magis merui habere te
 vxorem, q Paſimūdas ppter painā pactionem. Quo dicto ad ſo-
 cios reuertit⁹, & rhodios tradita Iphigenia cū reb⁹ oib⁹ iuiolatos
 mittit. Cymonq; ſe beatiore cūctis mortalibus exiſtiabat, auctus
 tā opulēta ac priori⁹ regali pda cum ſocijs conſultat in præſentia
 nō eſſe i cyprū redeūdū, quocirca cōmuni cōſilio Cretam verſus
 nauigare molunt⁹, vbi oēs & potiſſimū Cymō ſeſe tutos fore cre-
 debāt, cū illi cognatos & amicos plurimos haberent. Sed fortūa

q̄ Iphigeniā Cymoni fuerat gratificata, vt pote dea mobilis, con-
feſtim gaudia vertit i luēt⁹ lamētābiles. Vix horis quatuor ab diſ-
ceſſu Rhodiorū exactis ſuperuenit nox: quā Cymō ſciēter p̄ſtola-
baſ: quāq; ſibi noctibus oib⁹ dulciore fore iā mente cōcepat. Ecce
p̄celloſa tēpeſtas exoriſ: cælū ſit nubibus atrū, mare vētis furētib⁹
vndabūdū. Nēo qd vtile factu foret ſatis diſpicere: cūcti trepida-
re oblitī nauticoꝝ miniſtroꝝ. quīs verbis idoneis poſſet explicare
quāto nocerore id t̄p̄is Cymō eſſet affect⁹? Ipſe ſecū reputabat iō
ſuos ſibī amores indulgere deos voluiſſe: vt mortē ſentiret aſperio-
rē, quā pri⁹ ſine Iphigenia nō magnopere reculāſſet. Dolēt, lamētā
ēq; Cymoniſ ſocij. ſed Iphigenia vberti flens ſupra oēs dolore cō-
ficiē ad ſingulos vndarū fluēt⁹ tremebūda, & Cymoniſ amorē au-
daciāq; plorabūda deteſtat⁹, tāq; ſbo ille p̄celſoi⁹ nō aliunde ſequi-
ret q̄ indignatiōe deoꝝ nolētū Cymonē puellæ i aptu cū gaudiali
voluptate potiri / volētūq; ambos ſimul ærūnali morte deſungi.
Inter hoſ puellares eiulatus nautæ i emigēſq; quo ſe verterēt ne-
ſciebāt & vēto i hoſ magis magiſq; icrebre ſcētō nauis appellī
ad iſulā Rhodō, quā illi rhodō eē p̄ tēpeſtate ſcire nō poterant.
Hic virib⁹ annixi vt ex vndis ad frā quoquo mō deſcēdāt de ſola
ſalute cogitātes, ad eū forte locum ita volētib⁹ fatiſ puenire, quo
Rhodij illi quos Cymō abire p̄miſerat, pauloātē puenērāt. Nec
pri⁹ ſe Rhodō delatos fuiſſe nouēit, q̄ aurora exorīte videſt na-
uem ab ipſiſ pridie dimiſſā vix teli iactu diſtantē. quāobrē Cymō
ſupra q̄ dici pōt anxī⁹ tiere cōepit ne id ſibi qd mox accidit accide-
ret, iubet cōfeſti oī adhibito conatu illinc educi nauigiū, quocun-
q; alio deferant⁹ paruifaciēs, nullibi eū ſe periculoſius q̄ iſticeſſe
poſſe exiſtimabat. Conatus remigū ſociorūq; maximi ſcd i effica-
ces extitere reſlātibus vētis, quorū vi vel iuitiſſimi in littus detru-
dunt, vbi eueſtigio recogniti ſunt a nautiſ Rhodiorū. Tūc ex illiſ
repente vn⁹ curriculo it ad villā haud lōge diſſitā, quo glob⁹ ille
Rhodioꝝ nobiliū ſecōtulerat, hiſq; ex ordie denarrat Cymonē
cū Iphigenia eadem qua ipſos tēpeſtate ad idē littus deportatos
fuiſſe. Quo audito Rhodij adoleſcentes ſtati gaudio p̄ſiliūt, agri-
colisq; cōpluſculiſ vocatiſ ad mare p̄currētes Cymonē vna cū I-
phigenia iam iā fugā meditāre iſciipiūt, captosq; ad eādē villā illi-
eo ducunt. Venite eodē paulo poſt Lyſimach⁹ q̄ illo forte anno ſū-
mus erat magiſtari⁹ Rhodiorū, ſtipat⁹ globo militari, q̄ Cymonē
ſociosq; in carcerē duci iubet ſicuti Paſ. mōdas vbi tē oēm reſciuiſ-
ſet, cū ſclatu Rhodiēſi cōſtituerat. Sic infortunatiſſim⁹ amator
quam paulo ante lucrifecerat, Iphigeniam amittit, cuius p̄ter
paucula ſuauiā nihil dulce guſtauerat. Hāc ſūmates matronæ cō-

Philippi Beroaldi

plures comiter accipiunt, fomētis refouēt, folatijs mitigāt, p̄tīm ex captiuitate subtristē, p̄tī ex maritima fatigatiōe defessū. Māstrq; ap̄d illas vsq; ad cōdictā diē nuptiarū. Cymōi socijsq; vitā carcera- riā viuere cōcessū ē ob eā quā ip̄e rhodijs iuuenib⁹ idulserat abeū di facultatē. Pasimōdas aut̄ p̄virilī pte vrgere, istare, vtī carcere necarēt, quo ip̄petuū dānatifueit vitā xerūsiā sicut ip̄ ē degētes oī p̄l⁹ voluptatū spe viduati. Intea dū Pasimōdas appatū nupti- alē p facultatib⁹ iūruit, fortuna p̄iū ac poenitudie affecta cōmini scit suppetias Cymōi salutare. Erat pasimōd. fr̄ nath. qdē mi- nor, sed virtute nō minor noīe Hormisdas, q post diuinā cōsulta- tionē decreuerat ducere vxorē puellā quādā noīe Cassādrā, quā forā scitulā efflicti deamabat Lysimach⁹. Igīf Pasimōdas nuptia- lē festiuitatē maxio appatu celebraturus optimū factū duxit fra- trī psuadē, vt eodē quoq; & ip̄e diē vxorē ducē vellet, ita em̄ sese supsessoris ip̄s nuptiarū duplicatis. Itaq; negotiū cū p̄tib⁹ Cas- sādre cōponit, vt puella Hormisdē frī despōdeat, vtq; eodem diē quo ip̄e duceret vxorē Iphigeniā, Cassādra itidē a fr̄e duceretur. Hē cōsultatiōes mirādum ī modū displicuere Lysimacho ab oī iā spe decidēdi, cui p̄suasimū erat cassādrā sibi nupturā si Hormisdē nō nuberet. Sed qd̄ prudētis viri officium ē, p̄mit altū corde dolo- rē, secū ip̄e volūtās quo pacto hasce nuptias disturbaret. Nec vl- la iūcta rōe, de puellē raptu deliberabūd⁹ secū agit, id qd̄ illi faci- le factū haud dub̄ e videbat, vtpote sūmū agēti m̄gratū. Cōf ab hocicēpto hoīem reuocabat dignitas honoris, cui⁹ dec⁹ augetet facinoris dedec⁹. Tādē post m̄tiplices cōsultationes amorī cessit honestas, & rō succubuit appetitui. Itaq; Lysimach⁹ festiat vī cū di- scrimie salutis rape duellā. & dū aio p̄t ractat quo ordie qbusue o- pitulatorib⁹ hoc negotiū cōficiat forte Cymōis remisit, q vna cū socijs carceris publici custodela cōtinebat. Re diligēter p̄sitata it non minus aio q̄ pedib⁹ ī hāc snīam neminē neq; p̄batorē ip̄o Cymōe ad hoc mun⁹ obeūdū posse repiri, quē p̄xia mox nocte ī tra cubiculū suū furti itroductū sic affat. Quēadmonū o Cymō dij ad bona hoīb⁹ largiēda p̄p̄si sunt, ita hoīm quoq; virtutes soler- ter expetūt. Et quos ī tolerādīs calamitatib⁹ fortes offēderit, il- los vtpote magnanimos maioribus b̄ficijs p̄sequūt. Voluēt dij expimentū tuæ virtutis cape splēdidius certiusq; q̄ qd̄ intra larē patrū diuitijs copiosū tu p̄teipm p̄stare potuisses, & sicut fando audiuiuste ex bruto atq; īsensato īgeniosū solertemq; effecēr. Dein fortuna colluctātem & nūc carceri tetro mancīpātoī experi- unt nūq; alius ī p̄sentia sis atq; tūceras cū prēda parta potieba- ris. Q; si idē in quī iam pridem fuisti, nihil vñq; ab immortalibus

dijs, tibi at̃ hac datū, eſt iocūdi⁹ optatiuſq; ea re, quā in p̃ntia late-
giri molūti. Quid id ſit vt priſtinas vires aioſtatēq; recipias pau-
cis edocebo. Paſimondas ſi fortuna tuo let⁹ p̃curatorq; necis tue
vigilantiſſim⁹ feſtinat nuptias Iphigeniæ celebrare, vt capiat volu-
ptatē ex ea præda, q̃ fortūa tibi pri⁹ benigna cōceſſerat, mox tur-
bata ſurripuit. Quāto aut̃ tibi hæc res dolori eſſe debeat, ſi vero a-
more flagras plāe cognoſco. Hoc eodē die Hormiſdas Paſimōdæ
ſi ſimilē i me ac pene eādē iuriā cōcinare molit⁹: volēs & ip̃e vxorē
ducere Caſſandrā q̃ mihi reb⁹ oib⁹ eſt p̃cioſior. At hæc icomoda cō-
tumeliaſq; p̃p̃ſadæ ſola nobis a fortūa virt⁹ relicta eſt. Eia age
hac duce ſtrictiſq; gladijs fiat nobis via: vti tibi ad ſecūdā: mihi ad
primā puellę rapinā. Q; ſi me ducē p̃cherrimi facinoris ſtrenue ſe-
q; nō recuſaueris: i m̃ib⁹ tuis eſt & libertas & Iphigēia. Quib⁹ dua-
b⁹ reb⁹ nihil ap̃ te expetibilius eſſe debet. Hęc Lyſimachi verba
Cymōis aīm haud dubie refocillaſt erexeſtq; q̃ ſtatī circa cōſta-
tionē r̃ndēs ſic iſit. Neminē Lyſimache neq; fideliorē: neq; fortio-
rē me potes iuēire ad hoc facin⁹ pagēdū: ſi mō qđ mēora ſactum
fortūa ſequat⁹. Quo circa qđ mihi agēdū ſit tuipe. p̃ſpicio: & ego
te ducē iūctat ſubſequar neq; ibellis: neq; metidoi⁹. Ad hæc Lyſi-
mach⁹ p̃die ingt nouę nuptę ad ædes maritales ducēt: itra quas
nos vna cū ſocijs fidiffimis armati circa primā noctis vigiliā irrū-
pētēs illas ex ip̃o cōuiuii rapiēm⁹: raptasq; ad nauē: q̃ ob id ip̃m
clāco fieri iuſſi: p̃ducemus, nemini p̃cētes ec̃: q̃ obſiſtere & nego-
ciū nobis faceſſere tētabūt. Placuit ordo rei gerēdę Cymōi ad p̃-
ſtitutā vſq; diē i carcere diſſimlāter cōmorāti. Iā venerat diē nu-
ptijs deſtinat⁹ q̃ p̃opalit atq; magnifice celebrāt. Dū tota duoꝝ
ſim dom⁹ regali luxu ſplēdicat: & nuptiali ſeruet appatu: interea
Lyſimach⁹ oib⁹ reb⁹ negocio accōmodatis iſtruēt Cymonē: Cy-
mōiſq; ſocios necnō & ſuos tectis ſub veſte gladijs trifariā diſſtit.
Nāq; alij ſurti mittūt ad portū: ne q; cōſcēdētib⁹ nauigiū impedi-
mēto eſſe poſſit: alij veſtibulo locant Paſimōdæ domus: ne a quo
piā exit⁹ itercludi queat. Cū reliquis ipſe vnaq; Cymō nuptialia
tectā ſub cōdictū t̃ps īgrediūt: ſcalas cōſcēdūt: cōnationē irrūpūt
vbi nouæ nuptę vna cū pluribus ſūmatib⁹ matronis ordinatim iā
diſcūbebant. Ibi mēſis præcipitāter iuerſis ſuā quiſq; corripit eaf-
q; aſſecliſmādant ad nauē euēſtigio deducēdas. Spōſę reliquæq;
matronę ſteru: lamētis, & eiulatu ſcēmineo cūcta cōplere. Cymō
& Lyſimach⁹ ſtrictis gladijs viā ſibi faciētes nemine reſuctari au-
dēte: rapti deſcēdētēs ſcalas emetiunt: vbi illis obui⁹ ſit Paſimoni-
das: qui hoc tumultuoſo ſtrepitu excitatus enormi baculo dextram

Philippi Beroaldi

obarmauerat quē Cymō īctui caput librato obtrūcat, ad cui⁹ pēdes corruit moribūd⁹. Hormidas quoq; picitātī fratri suppetias ferre conat⁹ vulnere Cymonis iterimitur, alijsq; nō pauci perēpti cecidere qui ausi fuerāt manū cōminus cōferre, Igit illi reliquētes Pasimōdē domū totā sāguine redūdantē, plangoribzq; atq; tu multu reboātē, ad vnū incolumes, sic interpellatorib⁹ ad mare pueniūt. Ibiq; nauigio raptas puellas collocātes, īpsq; cū socijs pter cōscendētes orāsoluūt, & vētis vela cōmitētes remigūq; opera naua vtētes q̄ ocysse abscēdūt a litore iamā plurimis referto qui auxilia sed ierotiā ferebāt captitijs puellis. Ipsi vero in Cretā sospites puenere, vbi ab amicis atq; ppīquis hospitaliter ac cōmiter excipiūt, ibiq; celebrātes festiuitatē nuptialē vxores ducūt expetitas, diutino ex ea rapia gaudio pefruentes. Apud Rhodios Cypriosq; varijs si hac re tumultus varijsq; pturbationes exortē. Postremo amicis necessarijsq; vtrobiq; deprecātib⁹ effectū est, vt post tpariū exiliū Cymō cū Iphigenia, Lisimach⁹ cū Cassādra, hic Rhodon, ille Cyprō in suā quisq; patriā remearēt, vbi cū suis feliciter concorditerq; vixerunt.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione Verrinarū.

Etus verbū est Viri prestātissimī, & istar puerbij apud eruditos celebratū, qd sic ait. Leges bōe ex malis morib⁹ pcreāt. Etenī nisi vitia agminatī erupisset; nisi mores mali velut herba irrigua (vt igit Plaut⁹) vberie succreuisset: pfecto leges supuacaneę fuisset; quę ad coercēdas cupiditates vitiaq; ex moralib⁹ tollēda latē sunt. Et quēadmodū morbos añ extitisse necesse est, q̄ remedia eorū atq; medicamēta, ita pri⁹ nequitia nata est & scel⁹ exortū, q̄ leges conditę quę obuiam irēt neqtię sceleriq; flagitiosorū. Et quēadmodū medelę plures ad inūerabiles prope corporū morbos excogitatę sūt, ita leges innu mere ad infinitas aīmorū improbitates āputādas, sordelq; emaculādas cōditę fuerunt. Hic lex Pōpeia, quę parricidas vna cū cane gallo galliaceo, vipera & simia viuos īluiculeo, dein in mare flumēve deijci iubet, vt quos natura īpa retinere in officio nō potuisset, hī magnitudie pōnē a maleficio fūmouerēt. Hic lex Cornelia, qua venefificarijsq; atrocib⁹ pōnis puniūt. Hic leges Draconis emanarūt asp̄e illę quidē & truculētę, sed tamen salubres & vitijs tollēdis accōmodatę, quibus pōna capitis in oīs sōtes erat cōstituta etiā si vel tantillū deliquissent. Vnde Demades orator dicere solebat, Dracōis leges nō atramēto, sed sanguine esse cōscriptas. Verum ne longum faciam, tot ex malis morib⁹ apud

Oratio in Enarratione Verrinarum. Fo. XLVII.

Romanos se atque consulta tot plebis cita: tot edicta p̄toria: tot ip̄era
 toriæ: tot politicæ: tot sacratæ leges. p̄uenerūt; quot sigillatim recē
 sere esset infinitū. Ex hac ip̄a gliscētū indies vitiorū labe (vt reli-
 qua p̄tereā) leges nō pauca de pecunijs repetundis p̄ductę sunt
 ad moderādāsq; cupiditates p̄torū procōsulū: reliquorūq; ma-
 gistratū: q̄ cū potestate atq; ip̄erio ad puiciās gubernādas missi
 tabātur: qui idēdem cōsueuerunt p̄uinciales dispoliare: pecu-
 nias ob iudicādū v̄l nō iudicādū accipere: qn̄ a partē m̄cipati au-
 roq; ihiātes cūcta p̄dabant nundinato iure: nūdinatisq; senten-
 tijs. Igī vt obuiā iretur huiuscemōi rapinis & spoliatiōib⁹, leges
 repetūdārū cōstitutę sūt: quę a Iulētis scripto rib⁹ sociales appel-
 lātur quoniā sociorū p̄uincialīū causis patrociniāt: atq; amicoꝝ
 po. Ro. causa patrati sūt. Luci⁹ ille Piso frugi cognominat⁹, legē
 de pecunijs repetūdis prim⁹ tulit. Post Pisonē Aeli⁹ Glabrio iter
 Romanos inclyt⁹ legē tulit alterā de repetūdis: & eā equidē seue-
 rissimā: quā sciliā vocitauerūt. Mox lex Iulia rep̄udārū ē pmul-
 gata: cui⁹ iuriscōsulti meminerūt. P̄fēta veteres illi Romani: quo-
 rū reb⁹ domi forisq; gestis veluti quibusdā stellis latina micat hi-
 storia: accusatores esse ī ciuitate multos nō inutile esse cēsebāt vt
 hoc videlicet metu ip̄obitas malorū coerceret. Mos aut̄ fuit ne-
 qua q̄ ip̄robād⁹ ī quo iuuenes glorię laudisq; siliētes accusabant
 magnos quidē viros: sed flagitijs maculosos. Ita aliquo isigni iudi-
 cio icipiebāt a suis ciuib⁹ noscitari: & eloquētiā in foro auspicabā-
 tur. Sic oli Pu. Sulpiti⁹ Norbanum, Caius Furius Marcū Aquil-
 liū C. Curio. Quintū Metellū accusauērūt. Sic vnde uigesimo ætatis
 āno. L. Crass⁹. C. Carbonē: alio & vigesimo Asini⁹. Pollio Cato
 nē: nec multo ætate antecedēs Calu⁹ Vatinīū Iulētis orationi
 bus sectati sūt. sic Pu. Clodi⁹ Sergiū Catilinam: sic Iulius Cæsar
 dictator vno & vigesimo ætatis āno Cor. Dolobelā virū cōsularē
 triūphalēq; repetūdārū postulauerūt. sic & M. Tulli⁹ Cicero ad il-
 lis designat⁹: iamq; quæstori⁹ Catum Verrem Sicilię p̄datorē
 spoliatorēq; suscepto Siculorū patrociniō ī iudiciū vocat: vocatū
 q; de repetūdis accusat nō min⁹ diligēter q̄ eloquēter his oratio-
 nib⁹: quæ quia in Verrem scriptæ sūt Verrinarū nomine nūcupan-
 tur. Ex quib⁹ plane cognocitur Ciceronē nō min⁹ ad accusādū
 q̄ ad defēdēdū fuisse accōmodatum. Sed cum eloquētiā sicuti me-
 dicina magis saluti hominū q̄ exitio repta sit: maluit Cice. patro-
 cinio suo defēdere bonos, q̄ ore accusatorio malos īsectari. Et tenē
 cū accusatoris nomē sordidū sit & detestabile: defensoris vero pul-
 chrum atq; plausibile: elaborāre curiose debem⁹ vt defēsores patro-

Repetun-
darū le-
ges.

Philippi Beroaldi

niq; dici mereamur: ne odioſo accuſatoris noīe dedecoremur: qđ olim nomē contingit. M. Bruto illi⁹ Bruti filio: qui iuris ciuiliſ fuit pro batiffim⁹. Accuſandū quidem iterdum ſed nō ſemp. Accuſandū rei publicę cauſa: vt duo Lucullifeciſſe memorātur. Accuſadū propatrociniō: vt Cice. p Siculis faciitauit. quorū cauſa deſcēdit ad accuſandū Caiū Verrem: quē depopulatorem ærarij: vexatorem Aſiæ atq; Pamphilię, prædonē iuris vrbanī: labē atq; pernitię prouincię Sicilię fuiſſe dicit. Cæterū Mar. Tullius in religioſiſ orationibus deſeſor magis futurus q̄ accuſator: in hac vna cauſa oēm vim artis accuſatorię, totūq; accuſatoris officiū luculenter explicare decreuit: vt bene intelligentes omnē virtutē oratorię q̄cunq; in criminationibus reoq; opprimēdo cōſtituta eſt, hic expreſſā cū admittatione cognoscerēt. Cū itaq; de Verre in iudiciū vocator: iudiciū ſentētijs damnato nobis dicendū ſit: nō erit ab re nōnulla in mediū hodierno die proferre: q̄ iſagogica quaſi quædā hoc eſt inductoria futura ſint enerrationi Verrinarū: & qđā explicare de ritu formulaq; iudiciorū Romanorū: qđ dum a me ſit: vos quaſo diligenter attendite.

Ad ornatiffimū Chriſtophorum Vaitimilliū ſcholasticū Boemium Philippi Beroaldi Epīſtola.

Compluſculi ex Boemia ſcholastici ad capiendū igenij cultū linguamq; comendam in hoc noſtrum gymaſium literatorū quotānis cōmigrare cōſueuerūt: nitidi prorū atq; elegātes: Sed omniū ſane nitidiſſim⁹ extitit atq; elegantiffim⁹ Vldricus Roſeſis iter ſcyltos Boemię pceres famigeratus: cui⁹ nomini Annotationes noſtras nuncupati dedicauī. Ioannes vero Vartimbergensis oī præconiō bonitatis ornatus: in ſtar gēnæ radiātis ū coetu ſcholastico refulget: ad quē opuſculum de ſeptē Sapiētibus compoſui, Fuit identidē & Martinus Crūmonienſis: quo nil cādidius cuius nomen liber Orationū mearū in liminari pagina geſtat inſcriptū. Poſt hoſtu ex eadē regiōe haud magno ſane iterua⁹ adueniſti Chriſtophore mi ad igeniū excolendū: in quo nil culpabile cōuiſiſ. Tu virginali corporis ſilicioſus, iuxta Socraticū documētū impendio procura: ne corporis pulchritudinē morum turpiū dehoneſtamēto dedecores. Tu

Orationis Proverbialis nuncupatio. Fo. XLVIII.

claritudine nataliū infignis familiæ Vaitimiliæ apud Bocmos ho-
noratissi mæ es ornamēto: minimeq; a p̄ia virtute degeneras. Si-
quidē Benedīctus (hoc em̄ erat nomine parens) in magna existi-
matiōe apud maximos reges, cū cōsilio polleret: sæpe ad exteras
nationes in negocijs p̄cipalibus obeundis Regius est destinatus
Orator: & cū esset p̄iū sermonis affabilitate cultissim⁹, sepe redijt
exorator. Qui tanq̄ Aristotelis Xenophōtisq; æconomicum legis-
set: agebat bonum patrē familias: qui ampliora faciēs quæ a parē-
tib⁹ acceperat, luculentiorē hæreditatē liberis reliquit. Ex q̄b⁹
tu frugalitatem quidem domesticā probans, tanq̄ ea sit optimum
vestigal, existimās tamē paterna bona sine animi bonis esse velu-
timāca & mutila, ad nos cōcessisti, vt bonis animi suffareinat⁹ pa-
ternam hæreditatē faceres cumulatorē, vt pigmento eloquētiæ
latialis colorat⁹, vt cote musæ liberalis expolit⁹, vt nostro dolato-
rio læuigat⁹ elegāti⁹ opulentioriq; ad tuos in Boemiam reuerta-
ris. Itaq; gymnasiū literariū frequēs inuisis, audisq; quotidie nos
ex promptuario musico depromētes quippiam dignū memoratu-
dasq; operā, ne bōē horē male collocētur, ne bōa atas per incuriā
effluat, atq; desidīa. Quas ob res ego subinuitat⁹ libellum hūc p̄-
xima foetura natū apud me tibi nominatī dedicaui, quo puerbia
non pauca scite & moraliter explicantur, quem sub eadē cude li-
teratoria formatū facile agnoscas, qua id gen⁹ opuscula iā pluria
a nobis procusa sūt, quæ illustrib⁹ sectatoribus nostris transmon-
tanis dicata circūferūtur. Libell⁹ est succosus, fertilis, cōdimētisq;
doctrinæ multifarię esculentioribus ita conditus cōcinnatusq; vt
& ad palatū faciat, & ad stomachū. Tūmi Christophore munuscu-
lum id qualecūq; est hilari vultu libens cape, nec ex eo q̄ charta-
riū sed ex eo q̄ literatū sit metiaris atq; perpēdas. Nā sicut in vasis
fictilibus thesauri sæpe preclosi recondunt, ita in his libellis opes
plēriq; luculētæ includūtur, & perinde atq; in Dactylotheis gē-
mæ literarū continentur.

Benedict
Christo
phori pa
ter.

Liquet
tiç alle
dator
Christo.

**Thesauri
infictilib^r
Gemme^r
libellis.**

Philippi Beroalbi

Ocrates ille Philophos fōs viri clarissimi: quem oraculū Apollinis sapiētissimū mortaliū esse prodidit: cum ad ethicē transiret: dixisse ferē, q̄ supra nos nihil ad nos. Ex hoc Socratico documēto cōmonemur omīssis reb⁹ sublimiorib⁹ circa humilia verari; & a coelestib⁹ ad trena descēdere & diuinis sepositis hūana scrutari. Ex hac sapiētissimi philosophi sētētia quasi aurē vellicāte cōmonit⁹ decreui hodierno die reperi hūmip̄ areā popularē expatiari. hoc est aliquot vulgares sētēntias excutere: enucleare: p̄pēdere. Pulchrū ē mediūsfidius, nec omib⁹ obuiū, reb⁹ protritīs dare splēdorē; & conculcatis triuialiter dictis id gratiæ: id venustatis inferere: vt noua: vt splēdida: vt idicta esse videāt. Quid ē aut̄ tam protritū: tam vulgare: tam promiscuū: q̄ prouerbiū? Atqui proueria nōnulla tā grācia q̄ nostratiā hodierna dissertatione a nobis explicabūtur. Sed cū nihil ferme sit tā fordidū & obsoletū qd̄ non ornatu fiat splēdicans & speciosum: elaborabo: atq; pro virili parte cōtendā: Oratorijs illa pigmētis excōlere: & Myrothecio Socratico venustare: ita vt q̄ quasi fastidia poterāt repudiari: ea fiāt maxime expetēda. Faciā qd̄ cosmetē & ornamentices in cōmēda matrona: quā ita interpolāt ita mundo mulierib⁹ alijsq; id genus reb⁹ expoliunt: vt lōge aliā familiaribus & vicinis appareat. Ingēs est ac p̄pe infinita tam apud gr̄cos q̄ apud nostros sylua p̄uerbiorū. Ex qua pauca qd̄ interlegi: excerptisq; quæ ianuā repādāt publicis lectionib⁹: quorū enarratio sit veluti prodromos atq; p̄cursoria curriculi nostri literatorij. Sūt aut̄ p̄uerbia vt docēte diuo Augustino didicim⁹: sētētię vulgares quas gr̄ci parœmias: latini alijs quoq; vocabulis mō adagiā: mō verba: modo adagiones appellāt. Quæ ego subinde mecū pensitās inuenio nō minus siccōla esse: nec minus vitæ cōducētia: q̄ s̄ctiora philosphorū volumina. Adh̄c habent proueria quiddā si mile legib⁹: quarū scriptū angustum est: interpretatio latissima. Si quidem sūma breuitate cōclusa: intellectū huberiorē complectūtur: & sētēntialiter vitā instruūt: ita vt quę ad morālē philosophiā pertinent, ingenijs elegāt̄ im: nō min⁹ ex prouerbijs cognosci possit q̄ ex doctrinis & voluminib⁹ Socraticorū. Nō credis hoc mihi: crede diuo Hieronymo scribēti: q̄ Salomon in libro prouerbiorū moralem docuit disciplinā: succinctis vt decuit breuib⁹q; sētēntijs vitæ instituta componēs. Qd̄ vt planius fiat & manifestius, proueria aliquot xp̄licare auspicabor, ad vitæ hūanę cultū & mores mire facientia. Vos quæso diligēter attendite: spero enī quæ a

me dicēt futura & aurū oblectamēto ob varietatē: & amorū emolumento ob eruditōnē. Quid si in huiusmodi anloquijs placere ante hac cōsueuim⁹: i hac hodierna dissertatiōe haud quāq̃ displiciturū me esse cōfido. Hinc autē potissimum ordiemur.

M. Terētius Varro ille togatorū literatissimus: & vt verissime dicitur est a Terētiano: vnde cūq; doctissimus Prouerbiū hoc cum primis celebrat: Hō bulla est, eo magis senex. Scitis opinor oēs bullā dici in aqua tumorē repēte natū: repēte euanescentē. Vidistis ne vnq̃ (etenim per sepe videre contigit) ex largo imbri & subitario id genus bullas q̃si sufflatas itumescere? Mox vbi respexeris: euestigio euauisse. Talis nimirū est hō. Hodie vt bulla fget: crastino nūq̃ erit. Nulli prors⁹ rei potuit sciti⁹ & veri⁹ homo q̃ bullę cōparari: videlicet friuolus: momētarius: nugatori⁹: & istar bullę repēte deficiēs.

Quid est homo? inquit Seneca. quodlibet cassum vas: & quolibet fragile iactu. Quid est homo? imbecillissimū corp⁹: & fragile: nudū suapte natura: inerme: alienę opis indigēs: ad omnē fortunę cōtumeliā pietū. Frigoris est & laboris impatiēs: ex infirmis fluidisq; cōtextū. Odorilli saporq; lassitudo: & vigilia: humor, & cib⁹, sineq; bus viuere nō pōt: mortifera sūt. Quocūq; se mouet, infirmitatis suę statim cōsci⁹. Tenuissimis causis atq; offensionib⁹ morbid⁹ ac putris. Merito itaq; cecinit sapientissimus poetarum.

Tale quidem genus est hominum: quale est foliorum.

Tu qui satellitū cuneis stipatissim⁹ incedis: q̃ in excelsissimo hūa nigris fastigio positus numinis vice coleris: & obseruaris: qui te de um terrenū credis: bulla es. Tu qui immortalia aīmo volutas: cui⁹ cupiditati orbis ipse non sufficit: cui nihil est satis: bulla es. Scito homine nihil esse fragilius: cum eodem nihil sit superbius.

Typus hūanę vitę: & imago est flos: q̃ mane virescens ante vesperā arescit. Qui cū sit speciosissim⁹: ocysime intermoriē: magna (vt inq̃t Plini⁹ n̄r) hoīm admonitiōe: quę spectatissime floreāt celerie marcescere. Hic ppheta in canonicis scripturis exclamat: oīs caro fœnū: & oīs gloria ei⁹ quasi flos fœni. Ceterū cū nō min⁹ oratorū sit parua copiose q̃grādia breuiter exprimere, libet hic paulum consistere: & vt dici solet: fimbrias diducere: & peristromata complicata latius explicare.

Tria tēpora prædicāt omnes & norūt. præteritū: præses: & futurū. Sed qui curiosi⁹ & subtili⁹ ista pēstariūt: p̄sens tēpus sustulerūt: quod in fuga semp est: qd̄ fluuij more cursu rapidissimo fluit: ac p̄cipitāt: qd̄ ante definit esse q̃ venit: nec magis morā patit q̃ mundus: cui⁹ vertigo inenarrabilis est. Inde fit vt homo nūq̃ in vno sta

Prouerbum varro nianum. Hō bulla est.

Homo qd̄ Seneca

Versus homericus.

Bulla es.

Flos typ⁹ hominis. Plinius. Esaias.

Fimbrias dilatare.

Tēp⁹ p̄p̄ses nō est.

Pythagoras
sapud
uidium.

loquimur
mur.

Heracleti
tum.

Alphen
ctū est

viuim
mero-

Diales
omines.

accus.
es lōga.

agricol
tione.

Lucreti.

Lucianus

A filo pē-

emus.

inter os

offam.

versus pa-

emioz

es Inter

alicem &

abrum.

tu vel tātillū permaneat. hic illa Ouidiani Pythagoræ acclamatio
Nra quoq; ipsorū semp requieq; sine vlla Copora vertūt: nec qđ
fuimus ve sumus ve Cras erim⁹. Cōsimilī Seneca. Nō nostrū in-
gt ēi senectute: qui fuit iuuenis: nemo nostrū est mane q fuit pridie
Corpora nra rapiūt fluminū more. Nihil ex his q vident⁹ manet.
Ego ipe dū loquor imutari ista: imutat⁹ sum. hoc est qđ ait Heracli-
t⁹ In idem flumē bis descēdimus: & nō descēdimus. Manet em idē
fluminis nomē: aqua trāsmīssa est. Quotidie homo morit⁹: quotidie
demit aliqua pars vitæ: & dū crescit vita de crescit: quotidie ex nro
corpore particule discedūt. ex quib⁹ cōsistim⁹: vt philosophi tradūt
& memorat Alphen⁹ iuricōsult⁹ titulo de iudicijs. Singulæ horæ im-
mo momēta aliqd de nobis pđāt & carpūt: pūctū est qđ viuim⁹: &
adhuc pūcto min⁹. Merito q; μερόβιτι dici possum⁹: hoc est diales
cū vita nobis vnus dieculæ tributa sit: & dies nostri (vt iquit Iob)
sicuti vmbra ptereāt. Vitę sūma brevis spē nos vetat inchoare lō-
gam (vt inquit verissime Flaccus). Nos tñ i lōgū spes nostras: cogi-
tatōesq; ptēdim⁹. Inquit vn⁹: āno quinquagesimo ēdificabo: hono-
res gerā: fūdos emā. Ait ali⁹: a sexagesimo feriatu ociabor & mi-
hi viuā. Ait & terti⁹. Senex referā me in rusticū secessum: ibiq; i cō-
filio habebō agricolatiōis cōsultissimos: qui me docebūt in qncūcē
arbusa disponere: pplos vitibus maritate: arbores insitiōe frugi-
feras efficere: agrū pastinare: terrā pullā actenerā q optia ē: a ca-
rifosa discernitō quodā iternoscere. Libet exclamare cū Lucretio
O stultas hoīm mētes. o pectora creca. Libet ridere cū Democrito
cui negocia mortaliū oīa ridicula videāt. Quid tibi de futuro poili-
ceris? Quid ppagas vota i scīm: cū minime cōptū habeas de āno?
Nescis hoīem bullā esse? q scis an adiciāt hodiernę crastina sūmā
tpa dii superi? Nimis hoc est: vnde habeas exploratū te ad vespē
rā esse victurū. Nā vt inquit verissime Lucianus, a tenuissimo filo
pendemus omnes: quod citius dicto dirumpitur.

Catonianū puerbiuz est. Inter os & offā, quo admonemur ne
spes nras in lōgū protrahamus. cū inter os & cibū iā paratū. mul-
ta interuenire possint offendicula. Et quoniam prouerbia nota-
mus, non pigebit prouerbialiter fabulari.

Grēc⁹ est ver⁹ ωσσε μιν αἰσιν, id est prouerbialis, idē significans
quod hoc nostrum, inter os & offam. ωλλα μεταξὺ ωσσε μιν αἰσιν
καὶ χαλίσσας latine dici potest. Multa cadūt iter calicem supre-
maq; labra. Dicitur autem hac paroemia ex tali causa.

Ancēus Neptuni filius cum vineam sereret i perauit ne qđ fami-
liariū eā gredere. ne qđ attigeret: interdixitq; pene vestigijs fera-

nulorū, ex quibus vnus asseuerāter, haud quaquā iquit dñs mustū gustabit, nec fructū carpet ex ea vineā quā tantopere custodit. Vbi autē vix ematur uerū, exultās Ancēus mustū, ex illis p̄ssim poculo indit. Mox seruū illū accersi iubet qui negarat ei fas esse fructū vineatitos mustūq; gustare. Itaq; poculū ori admoturus, Esto inq; mēor verbiq; iādudū dixisti, & ille fidenter verū antedictum restulit inquires. Multa cadūt inter calicē sup̄maq; labra. Ecce tibi famulus alter id horā eoq; momēto exanimatus repente igrediēs, nunciat aprum fulmineū formidandē vastitudinis vineā populari, & cuncta subuerrere. Tūc Ancēus abiecto statī poculo qđ in manibus habebat, i aprum concitatus fert; ab eoq; perēptus mustū vineti, prout famulus prādixerat, gustare non potuit. Inde ortū hoc prouerbiū.

Alij tradūt hāc parœmiā ductā esse ex Antinoli ifortunio. Fuit autē hic Antinous vnus ex procis Penelopes, qui absente Vlysse in ipsius aula idulgebant genio, & luxuriosa cōuiuia p̄colentes prādioz; cœnazq; gurgitibus Vlyseā patromonia helluabant. Vix cum post diurnā pegrinationē Vlysses clanculo sub mēdici habitū domū reuenisset, *μυνησας*, id ē procos, comessabūdōs morte multatos iustis poenis affecit. iter quos! Antino⁹ calicē aureū tenens, iāq; illi labra admouēs, cotruit moribūd⁹ sagitta ab Vlyseī gutture lethaliter ict⁹. Calixq; e manib⁹ excussus est, vt canit Homerus. xlii. Odyssē, & ex eo gustare non potuit. Quidā narrant, qđ Calchātē vites serentē augur nescio quis vicinus p̄teriens dixit errare. nō em̄ ei fas esse, nouū vinū idē gustare. Et cetera cōsimiliter. Ex hoc puerbio grāco quacūq; de causa instituto, ductum est adagium apud latinos alterz; minime triuiale, minimeq; protritum, quod est, Inter manum & mentum, idē pollēs, qđ inter os & offam.

Quid igit nos homunculi, & vt ait Lucretius homuli, cū simus aīe salidū (vt iquit Plautus) Quid infinita cōcupiscim⁹? Quid spes n̄as in spatia longiturna diffundim⁹? Quid secula disponim⁹? Cū possit homo ex offa quam manu tenet non vesci, ex poculo qđ labris admouet, non bibere, Deniq; cum possit tam repente deficere, quā bulla subito euanesce.

De Andragora dixit epigramatista. Lor⁹ nobiscū ē, hilaris coenauit, & idē inuēt⁹ mane ē mortu⁹ Andragoras. De Cor. Senetione ait Seneca, qđ cū hilaris coenasset, Angina p̄cipiti arrept⁹ cōp̄sso arctatis faucib⁹ spū aī lucē decessit, onditq; verissimū ē illā Hippocratis p̄gnosticon, quo maxim⁹ medicorū signat synāchē,

Historia
remotioAncēus
teremūt.Antinoli
casus.Antinoli
Vlysses
emit.
Calchas
vitē serēsInter ma
nū & mē
tum.Homuli.
Martia.
lis.
Hippo
crates.
Synāche

Angina.

ficem græci dicūt Anginā, q̄ vulgo squinantia, hōi mortiferā ēē, eāq; ocyſſie ſtrāgulare, q̄ iſtrinſec⁹ graſſat, nullo i gutture foriſec⁹ exiſtēte veſtigio. Et quia exēplis hoies maxie ducūt, ſuntq; ad fi- dē faciendā potentiffia. Agitedū exēplis oſtēdam⁹ q̄ nihili ſumus, & q̄ homo bulla eſt, & ſi quid bulla fragiliſus.

Repētine
mortes.

Repētia morte obiere Cæſares duo, dū inatutio calcianſ ſani ac tēpeſtiui. A. Pōpei⁹ i capitolio cū deos ſalutaſſet, Legat⁹ Rho- diorū poratā i ſenatu Rōano cauſa in limine curiē protin⁹ expira- uit. Iulius medicus dū inungit ſpecillū, qđ medici iſtrumentū ē, p oculū trahens. L. Valla dū mulſi potionē haurit. Ap. Sauſeius dū ſorbet ouū, repētino omnes fato occubuerē. Anacreon poeta aci- no vūæ paſſæ, Fabi⁹ ſenator i lactis hauſtu vno pilo ſtrāgularus. Quoiſdam craſſior ſaliua ſuffocat, vt illud ſerio dici poſſe videat. Ambulat, & ſubita funus mirantur amici.

Bulla ma-
gis ſenex
Senex pu-
tridū ædi-
ficiū.

Iam ſatis opīnor conſtat acliquet, hōiem bullā eſſe, en agedū deinceps diſcutiam⁹ quāto magis ſenex bulla ſit. Qđ qđēi cōfeſſo eſt. Etem ſenis aīa i labris prioribus habitat. Senex viuit mortu⁹ inter viuos. Senex eſt & nō eſt. Senile corpus putridū eſt ædificiū in quo oīs iunctura diduciſ, & dum alia fulciſ, alia diſcindiſ. Seni- lis ætas non deſcendit ſed cadit.

Senectus
iſpa mor-
bus eſt.

Terētius.
Appollo
dorus.

Ariſto.

Senectus
morbus i
ſanabilis.

Sanitas
& mens
Deliratio
ſenilis.

Bis pueri
ſenes.

Verſiculis ille puerbij yce celebraſ. Non ē viuere ſed valere vi- ta. quo ſignificat, vitā nō eſſe i hōie vitalē, niſi pſpera valitudine pſruat. Proinde ſenex minime dicēdus eſt viuere, cū minime va- leat, cū ſenectus iſpa ſit morb⁹, vt inquit nŕ comicus. Qđ ex Apol- lodoro decēter tranſtulit, ſcribente το γρηγοροστιναυτονοσημα A- riſtoteles libro. v. de gñatione animalium. Recte inquit dixeris ſe- nectutem morbū eſſe naturalē. A Seneca elegāter ſenectus dicit⁹ morbus iſanabilis.

Muſe græcorū canunt. ο κείστι νηαα κερτρων οδεν εν βιω, νηα ο και νσρεσθλα τω βιω αυω. nihil ē i vitā meli⁹ ſanitate. Sanitas & mens duo vitæ bona vtroq; hoc bono caret ſenex, cū & iſfirm⁹ ſit & delir⁹. Et quīſ Plautin⁹ pat⁹ dicat i trinūmo, ſapiētie ætas cō- dimētū ē, tñ magna ex pte delirant ſenes. Vñ & ſenilis ſtultitia de- liratio appellari ſolet. Hic quoq; græco puerbio dicit⁹ αυος παιδεσ οι γερντες. id eſt pueri ſenes, qm̄ videlicet repuerasce credūt, & i priſtinā redire puerilitatē. Idq; Plautum dicere videm⁹ i mer- catore, his verbis. Senex cū extēplo eſt iā nec ſentit, nec ſapit, ai- unt ſolere eum repuerasce. Subſcribit huic ſentētiē Ariſtoteles ſcribēs i ſecūdo Politicorū vt corporis ſic etiam mētis eſſe ſenectu- tem. Q; aut ſanitas pcul ſit a conturbernio ſenū, q̄ morboſa ſit ſe-

nectus, quis ignorat? Circūfuit agmine facto morborū om̃e gñs
 vt inquit Satyrogaphus: in senecta hebescūt sensus: prēmoriſ vi-
 sus: auditus: incessus: torpet palatū: memoria labat: dētes decidūt
 quæ sunt ciborū ac sermonis instrumēta: sūtq; edētuli senes & bal-
 bi. mēbra torquent: sūtq; silicerni: quasi silices ex dorsi curuitate
 cernentes. Nō ab re fuerit apd̃ auditores beniuolos: mimeq; fasti-
 diosos cēlere exp̃sm Betzelai Galaditæ: qui cū esset *ἡρώλιαν*
 senex valde: rogat⁹ a rege Dauide vt secū iret Hierosolymā, esset
 q; regi⁹ comes: fert⁹ regi ita dixisse, prout scriptū legim⁹ libro sc̃do
βασιλειου. id est regum siue regnorum. Quot sūt dies annorū vitæ
 meæ vt ascēdā cū rege in Hierusalē: octogenari⁹ sū hodie: nunqđ
 vigēt sen⁹ mei ad discernēdū suaue aut amarū: aut delectare po-
 test seruū tuū cib⁹ aut pot⁹: vel audire possum vltra vocē cantorū
 atq; cātatricū. Quare seru⁹ tu⁹ sit oneri dño meo regi. Hisce senis
 galaditæ verbiscōcinit Licini⁹ Caluus homo Romanus exactæ
 ætatis & magno natu senex. qui tribunatū militū dep̃cat⁹ ita ver-
 ba fecit ad quirites. Mei iā nō eundē sed ymbrā nomēq; P. Licini⁹
 relicū videtis: vires corporis effoetæ: sensus oculorū atq; aurium
 hebetes. Memoria labat: vigor animi obtusus.

Merito senectus ætas mala ab auctoribus nūcupat⁹: quā inter cæ-
 tera morborum genera (vt inquit veridicus Hippocrates: & Hippo-
 cratem sequit⁹ Cor. Cell⁹) maxime infestāt Dyspnœa & strāguria
 hoc est spūs & vrinę difficultas. Coryza id est grauedo & pituita.
 Nephrysis & Paralysis: ita græcæ dicūt renum dolores: & neruo-
 rū resolutiones. Adde & cacexiam id est malum corporis habitū.
 Lyenteriam, id est intestinorum leuitatem, cæteraq; fusi ventris
 mala, quibus senes vexantur.

Somn⁹: vt nemo nō nouit: curatū abolitor, viriū stabilimentum
 est: mēbrozq; lassescētū refocillatio atq; sultura. & (vt græci dicūt)
ὑπνος καὶ φάρμακον σωτηρίας. sōn⁹ corporis salus existit. Hoc
 quoq; bono caret Senect⁹: quā torquet nocturnæ vigiliæ: quas inf̃
 mala vniuersi corporis nūerat Plini⁹ noster. Hinc illud nō tā poe-
 ticū q̃ veridicū oraculum. Somno iam detēiore senectus.

Galenus libro sc̃do *περί τροφῶν* id est de alimētis: scribit se cum
 grandior natu foret: insomnia vexante *τρυφῶν*: id est lactucas
 esitasse conciliandi sōni causa: idq; sibi vnicū Alexipharmacōn
αλεξίφάρμακον id est medicamentū vigiliarum depulſorium extitisse
 quib⁹ infestabat. Sume bat autē id holus in fine cœnę. Sic enim la-
 ctuca sōni est conciliatrix: & ob id cœnas auorū clausisse traditur:
 cū esset esca nouissima: qđ & Maronianiū carmē testatur: Grataq;

Incommo-
 da sene-
 ctutis,
 Edentuli.
 Silicerni.

Exemplū
 Betzelai
 ex liij. ii.
 reg. cap.
 xix.

Exemplū
 Calui se-
 nis.

Aetas ma-
 la.
 Dyspnœa
 Strāguria
 Coryza.
 Nephry-
 sis.

Paralysis
 Cacexia.
 Lyēteria
 Sōn⁹ sal⁹
 corporis.

Galenus.
 alexi-
 pharma-
 con
 Cur lactu-
 cę in fine
 cœnę

ur incho.
dapes.

enectus
nus inge
abile.

uid non.
odo

leta vi:
endi.
auid
salmo
aphus.
lato na:
li suo de
ctus.

I. Varro
æculum
sene.
Caius iur.
scōsult.
erofus.
etofyris.
arganto:
ius lōgæ
us Anni
noyfis.

Primige:
ij hoies
uturnio
es.

nobiliū reges lactuca ciborū: Nūc vero dapes ichoat in acetarijs:
& coenę pricipiū fit: ga cibi facit appetētiā: & a stomacho fastidiū
aufert. Quietā ver⁹ græc⁹ senectutē ita ifamat. καλὸν τὸ γῆρας
ἐστὶν αἰθέριον βαρύνει. senect⁹ inquit onus est hoibus oppido quam
grauē & ingestabile. Hinc Plautina anus. Tantum inquit hoc est
oneris quod fero. quid oneris? Annos. lxxx. & .iiiiij

Ad hac iuuenis cito mori pōt. Senex diu viuere nō potest: q̄m
hil in vita hominis potest esse diu. Quidē nō modo est o senex
ānose & Polychronie si recorderis: Modo puer fuisti sub pēdago:
go mō adolefcētior sub grammatico manū ferulæ subduxisti: mo:
do iuuenis disciplinā Scæularū discere cōpisti: modo vire andem
profiteri: modo senex desisti velle: modo desisti posse: incredibilis
est vitæ humanæ rapiditas.

Mera viuēdi q̄st: vt phyci autumāt: Annus septuagesim⁹: quan:
do scilicet heptas decadi copulat. Hoc idē sensit Psalmographus
scribēs. Anni hominis septuaginta. si autē impotentatibus octogin:
ta. supra autē. κατὰ τὸν χρόνον. id est labor & dolor.

Plato finē vitæ legitimū: ānū octogesimū primū esse existimauit:
habuitq; legitimū. Siquidē illo ipō āno vita decessit natali suo ex:
tictus. Ideoq; magi defūcto Platoni peride ac deo imolarūt: q̄ an:
num vnū atq; octogesimū sine vlla deductione impleuisset: cōsum:
massetq; nūerū pfectissimū: quē nouē nouies mltiplicata cōponāt.

M. Varro longissimū spatium senescendorū hominū centum ā:
nos esse tradidit. Vnde & sæculū a sene dici spatium centū annorū
Cui sētētiæ subscribit astipulaturq; Caius iuriconsultus: qui titulo
de vsu fructu sic refert. Placuit centum annis tuendos esse munic:
pes: quia is finis vitę longēui hominis est.

Doctissimi mathematicorū vt Berol⁹: & Petofyris: & Necepsos
annos hoī ad viuendum datos: plus minus centum viginti ex syde:
rali scientia iudicarūt: quot Argatoniū Gaditanū vixisse accepim⁹
q annos octogita regnauit cū quadragenarius regnare cōpisset.

Illud quoq; accepimus, Mosē: qui vulgo Moyes nominatur: so:
lū dei familiarē: vt Iudæorum libri loquūtur. cxxv. annos vixisse.
qui cū quererēt q̄ iuuenis interiret: responū ei ferunt ab incerto
numine: hominem neminem plus esse victurum.

Prudēs ptereō: q̄ cōditores canonicarū scripturarū tradidērūt. pri:
migenios hoies lōge viuaciores diuturnioresq; fuisse: finēq; hūa:
nē vitæ pscriptū plurib⁹ ānorū sc̄is trāscēdisse. Nāq; si credim⁹
Plinio, āni illi fuere lunares mēstro spatio terminati. Vt nō mirū
sit quosdam prodi milia annorum vixisse. Sed nos credamus verā

esse, q̄ in instrumento veteri fide historica tradunt, quæ diuus Augustinus astruere conatur.

Quid posteritas ipsa cōmisit? quid nepotes peccauerit? qd nos deliquimus, vt tantillo spatio, tāq; arctis cancellis vita nra includeret? Cur nos quoq; sicuti tritauī illi primordiales, mille annos nō viuimus? & vita diuturniore nō fruimur? Sed hæc cū non sint operis instituti, transeunter attigisse sat est.

Ergo agedum hō impleat annos septuaginta, q̄ est meta viuendi, octogesimū primū excedat, q̄ est longissimus Platoni vitæ termin⁹, fiat secularis, & cētū annos reliquat a tergo, viuat Argantonij ānos, viuat Mosaiscos cētū viginti q; quos ex diuino nro nefas ē excedere, fiat triseclis Nestor vt āni dextra cōputādi sint, viuat ætatē Titoni, de quo est græcū puerbiū τῆς οὐρανίας, id ē tithoni senectus, nōne tñ hic senex macrobius & polychronius bulla erit? & nihil sunt dies eius? Nōne friuola ē hec ætas, & quā quadrupedes aliquot volucresq; transcendant?

Audite q̄so Hesiodū canentē. ἐννέα τοι γυναιὲς λακίδης κορινθίων ἀνδρῶν ἡβόντων. ἑκάδοξ δὲ τὴ τετρακοσίωνος. τρεῖς δὲ λαφύοις ὁ κοραὶ γυναικεῖται. id est garrula cornix nouē hoīm viuit ætates: Ceruus aut̄ quatuor cornicum, Coruus vero triū ceruorū ætate senescit. Hesiodicā hanc sententiā Plinius nē eleganti⁹ breui⁹ purius explicauit hisce verbis. Hesiodus cornici. ix. nras attribuit ætates. Quadruplū eius ceruis. Id triplicatū coruis Plutarchus in lib. περὶ τῶν ἐκλάλει πόντων χρησμεύων. i. de oraculisq; de fecit, subtilit & scite disserit sup hoc Hesiodi carmie, qd sit γυναιξ, & quot annos cōplectat, quā nri ætatē interpretant, quā quidā vni⁹, quidā pluriū, quidam pauciorum āunorū esse diffiniunt.

Cū igiŕ corui sint hoīe diuturniores, cū cornices & cerui sint nobis viuaciores, de quib⁹ sunt Græca puerbia ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβῶκα. ὑπὲρ τὸν ἐλαφόν. i. vltra cornices, vltra seruos | vixit, Merito Theopraft⁹ ille in familia Peripatetica elegantissim⁹, cui ex diuinitate loquēdi iditū nomē, moriens accusasse naturā dicit, q̄ ceruis & cornicibus vitā diuturnā, quorū id nihil interesset, hoibus quorū maxie interfuisset, tā exiguā vitā dedisset, quorū si lætas potuisset esse lōginquior, futurū fuisse, vt oībus pfectis artibus oī doctria hominū vita erudiret.

Cætē credam⁹ hec esse fabulosa, assētiamurq; Aristoteli & aristotelico Alberto magno, scribētib⁹ hoīez viuere plus t̄p̄is q̄ reliqua aīalia oīa excepto elephāto, tñ homo bulla est, & eo magis senex. cui⁹ vitę tāta rapiditas ē, tā inenarrabilis velocitas, vt prius

g. liij.

Mille a
nos vixi
se attrui
Beroal
d⁹.

Trisecl
Nestor.
Prouer
um
Tithoni
senectus
Hesiod⁹
Cornix
viuax,
Cerui &
corui æt
tes
Plutarc
geras q

Prouerb
a de cor
nicib⁹ &
ceruis
Querela
Theo
Phraisti.

Albertu
magnus
Rapid
tas vitæ

transacta sit quā inspecta, vt dū viuere nos speramus, iā vexisse cū su-
spīrio respiciamus. Quā i reputatiōe subit illud ridiculū, qd quidā
de aetate gloriānt, & annos numerāt iā amissos. Vñ non inelegan-
ter Milesius sapiens dicēti cuidā. lx. ānos habeo, Hos inquit dicis.
lx. te habere quos non habes. etē prāteriti dies non magis in no-
stro mancipatu sunt, quā futuri.

Prāterea quēadmodū ex amphora, sic & vitā qd syncerissimū
est primo effluit, qd turbidū fœculentūq; in imo subsidit.

Septem homini etates a numero erraticæ stellæ Phi diligē-
tiores assignāt, & Hippocrates medicus in septem gradus aetātū
distribuit vitæ vniuscuiusq; finem. Prima ætas lunārē sequit̃ pote-
statē, tūc em̃ secūdū vegetalē, alentēq; viuimus facultatē. Secūda
mercurialem, qñ literæ citharæq; & palæstræ similitūq; ludorū
studiū exercemus. Tertia veneriam, qñ turgēt genitalia, & ad ge-
n. turam incitāmur. Quarta solarē, tūc em̃ regnat vigor aetatisq;
pfectio pperat, ætasq; media. Quinta marti ancillat, i quā opes
& victorias cōcupiscimus. Sexta Iouale sydus affectat, q prudē-
tiā & vitā actiua ciuileq; desyderat. Septia vero q fœculenta est æ-
tas & frigida, Saturnū habet ducē, in qua a generatiōe desistim⁹
q vitæ meta nouissima est. Sunt aut̃ hęc curricula septena tā breui
spatio termiata, vt hō cū ad metā septimā puenerit, in primo ad
huc stadio esse se credat vt prius cursum pagat, quā ad cursuram
succinctus accesserit. Deniq; vt pri⁹ mori se sentiat, quā viuere in-
choauerit. Audite quo rē deducā, si annus ille ver⁹ est annus, quē
magnum vel poti⁹ maximū vocāt; quo eadē positio celi syderumq;
cursus existit, qui horum quos nos vocāmus annoꝝ milia aliquot
cōplectit̃ hō nemo quantūuis ānosus & senex dimidiatū vitæ mē-
sem vixisse existimabit, & ita nullus ann⁹, null⁹ mensis in æuo ho-
minis vel diuturno numerabitur.

Quidā olī ex numero phōꝝ librum condidit quo docebat quē
admodū hoies senescerent, & iuuetā ppetua iugiter fruerent vel
lem nobis aliquid ex eo medicamēto ppinari, quo nullū foret p-
ciosius si vsq; repiret. Sed cum nusq; repiatur, nihil illo fabulosius.
Meritoq; Galen⁹ in libro *περί τῆς μαλακίας*, id ē de tabe, Phi-
losophū illū tantū muneris pmissorē, vt ridiculū, nugatoriūq; deri-
det, atq; subsānat, qui de hoibus nō senescendis disciplinā pfess⁹
tñ ipse cōsenuerit. Similis a Democrito pmissa vanitas de corpo-
ribus hoīz reuoluiscentis, qui nō reuixit ipse.

Ergo hō cū bulla sit, eoq; magis senex, imortalia ne speremus
cū nihil sit mortalitate nostra mortali⁹, ne spīremus supbiā, cum.

Scitū mi-
lissj sapiē-
tis.

Annos p-
ritos non
habem⁹.

analogia
vij. etates
septē pla-
netis.

Pria etas
lunæ.

Secūda
Mercurij
tertia ve-
neris.

Quarta
Solis.

Quinta
Martis.

Sexta
Iouis.

Septia
Saturni.

Liber ne
senescāt
homines

Galenus.

Vanitas
Dēocriti
Epī. oga-
tio. bulle.

nihil sit nra fragilitate fragilius. singulos dies, singulas vitas putem^{us}. Eūtes cubitū dicamus vixi, & quē dederat cursū fortūa pēgi. Ille em̄ beatū degit, cui licet ī diē dixisse vixi, quisquis dixit vixi, quotidie ad lucrum surgit. Sit mens nra haud quāq̄ de crastino sollicita; nam qui pendet ex crastino, p̄dit hodiernum. Tu quācūq̄ deus tibi fortūauerit horā Grata sume manu, nec dulcia differ in annū. Viue mēor q̄ sis eui breuis. Deniq; simus mēores illius oraculi famigerati qd̄ inquit. *γὺναι καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν, γινώσκεις σεαυτὸν.* cognosce te ipsū. Qd̄ glariate pateat, q̄ multiformiter interpret, anno proxio scite opinor copioseq; differui. Itaq; claudamus puerbiale hanc q̄ homo bulla ē disputationē cū Plinio dicentes. Is demū p̄fecto vitā aqua lance pensabit, qui semp fragilitatis humanæ mēor fuerit. Sed iā tempestiuū est, vt exequamur reliqua p̄positi, & puerbia prout cōpimus morali succulentaq; explanatione pensitemus. Vos (vt cōpistis) attendite, succidiot̄ em̄ breuiorq; ī singulis deiceps ero, vt siquid nausæ ex primi p̄lixitate collegistis, id reliquorū breuitate discutiam.

Paroemia græcorū est *γὺναι καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν, γινώσκεις σεαυτὸν.* id est genu crure p̄pius est. Dicit̄ aut̄ de his qui se ipsos magis q̄ amicos diligunt, cui cōsimile ē illud apud nostros vetus verbū oēs sibi esse melius malle q̄ alteri. Et illud, Egomet sū p̄xim^{us} mihi. Cōsimis quoq; ē illa puerbialis Plautina sētentia. Tunica pallio propior est.

Narrant Græci quēdā cū videret fratrem, & fraternū hoc est fratris filiū bello oppressos picitari, p̄texisse ex duob^{us} fratrem, dixisseq; hoc puerbiū, *γὺναι καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν, γινώσκεις σεαυτὸν.* id est genu crure est p̄piniq̄us, tāquā frater poti^{us} iuuandus fuerit, quā fratris fili^{us}, cui^{us} p̄ximitas & grad^{us} ē arctior. Docemur aut̄ hoc Adagio, vt ī nobis sit chatas ordiata, sicut ecclesiastica documēta p̄cipiunt, ne ordie p̄postero posteriores prioribus antepōnamus. In plurimis autē vt inquit scitissime Origenes in cānici homilijs, charitas īordinata conspicitur. Qui quo in primo loco diligere debent, diligunt in secundo. Quod in secundo, diligunt in primo, & quod oportet amare quarto, amant tertio & rursus ī quarto, & sic in p̄teritisq; ordo est ī amore p̄posterus, atq; cōfusus. Vnde fit vt aliquando pallium tunica, & crus genu sit propius.

Lex naturę deposcit, vt secundū nos diligam^{us} p̄ētes, dein filios mox domesticos nros. Propior est colligatio iteriorq; societas ciuibus q̄ cū externis. Hinc illud exemplū dignum memoratu. *Ἀλκμήνη* Atheniēsis & agoracritus Parius in sculpendo mar mōre significes clarissimi, Phidieq; discipuli, inter se ambo certauere nis.

Vixi,

Quid dicat plinius sedulo aiaduertas.

Paroemia a genu crure p̄pius. tunica p̄pior pallio Fraternalis

Origenes Charitas īordinata

Cuius est terno aponēdu Exēplū Alcāmenis.

Philippi Beroaldi

ignifex.

Nihil no-
is chari-
nos.

philautia

xēplū
etabile
erlis.

uis pri-
us.

uis scds
uisq; se
imam
ribit.

hemi-
oestes
id iudi-
tur.

mazō
polycleti
ctis añ
osita.

philautia

in signo Veneris faciendo, vicit Alcamenes suffragiis Atheniensi-
um qui contra pegrinū cuius suffragati sunt veluti concinentes,
Tunica pallio propior est.

Natura reæ pēs iduit nobis iolentisq; ipsiis statim picipiis qbus
nati sum? amorē nrī & charitatē, ita prors? vt nihilq; esset cha-
ri? pēsusq; nobis q nolmetipsi, vt quisq; i se ipso, suisq; reb? puer-
bium cōprobet, γοφ υκν ημνο εγγυνο. genu crure pximius.

Interdū tñv su venit vt nimio nrī amore & vt grēci dicūt philau-
tia peccem?, q veluti occacatos reddit, & a recta seita. trāsuerfor
trudit, vt vitia nrā excusare malim? q excutere, vt dū illd pīnacit
asserimus tunica pallio ppior est, nec tunice nec pallij verā rōnē
hēam?. Ex hoc nimiz philautia fit, vt vnusquisq; se primū ei?
artis quā pfitet artificē iactitet, vt sese iter sūmi subsellij viros oñ
tet, in secundis tertijsq; cōsistere erubescens. Hoc agitedū exem-
plis illustribus nec inuulgatis ostendatur.

Xerxes ille potētissim? Persarū rex, qui (vt oēs nouere) maria i
ambulabat, terras nauigabat, cuius copiis militaribus flumīa nō
suffecere, cuius classib? angusta fuerūt maria, qui multitudie sagit-
tarū cælū obūbrabat, idictō bello terribiliter grācos iuasit. Sed si
cut introitus in graciā fuit formidandus, ita exit? erubescend?. Si
quidē nauali apd Salaminē plio profligatus fugitino similis grā-
cia terpiter aufugit.

Grāci post partā indlytam victoriā, & p dā hostilē dīspitā ad
Isthmū nauigare daturi pīcipuū pīmū grēcorū miritissio qui in
hoc bello pclarissie rē gessisset. Itaq; iussi duces sūt suam quiq; sen-
tētiā scriptā defferre i arā Neptuni, quēnā ex oībus primū, & quē
scd; iudicarēt. Ecce tibi Philautia, ecce tunica pallio ppior. Quis
q; se primū scripsit, sese illū q pstantissim? oīm extitisset existimās,
scd; verop̄tes ferme oēs dedere Themistocli. ex quo is prim? re-
cte iudicatus est, qui ceterorū iudicio secundus habebatur.

Cōsimilis Philautia & nimius sui amor appuit i illis quoq; lau-
datissimis artificib?, qui veniētes i certamē fecerūt ex ære Amazo-
nas, q cū i templo ephellæ Dianę dicarent, placuit eligi pbatiss-
simā ipsoꝝ artificū qui p̄sentes erāt iudicio. Quisq; suā primā iudī-
cauit, cū oēs scd; a sua Amazonē Polycleti iudicassēt. Itaq; illa
cūctis plata ē, & prima merito hīta, q oīs iudicio scd; obtinebat.
Iccirco illi castigatiōe cēloria digni vidēt, qui seip̄os maxie amant
qui grāco vocabulo φιλαυτοί. sui amatores appellāt. Si equides
i bñficijs dandis tunica pollio ppior sit, genu crure proximius, vt
scilicet i amicum magis quā in ignotum beneficii simus, vt dome

sticū / vt necessariū / vt familiarem extraneis ante ponamus: vt no-
stris pri⁹ q̄ alienis opitulemur: hæc est ordiata charitas hic ordo di-
ligendi. Sed sæpe multa interuēiūt ppter quæ magis peregrin⁹ q̄
cuius: extraneus q̄ domestic⁹ sit fouendus subleuandusq;. Quod ni-
si feceris, male audies / i famiaq; pulsaberis. Apd maiores hoc ob-
seruatū est: vt i opera danda / officioq; faciūdo hospites cognatis af-
finibusq; anteponerentur / essentq; potiores.

Et sane Romani quorū exēplis latina micat hystoria / tāt opere
alienigenas fouerūt: vt pegrini Romæ regnauerūt: vt Claudia gēs
ex Sabinis p̄cios cooptata sit: vt Porcius tuscūlo: Corūcāi camerio
isenatū asciti sint: vt Cor. Balbus maior, homo extern⁹ & i extre-
mo oceano genit⁹: hoc est Gaditan⁹, ad fastigiū cōsulat⁹ aspira-
uerit: deniq; vt iuri cū magistratū Romæ esse voluerit: qui i⁹ dice-
ret peculiariter peregrinis. Vnde & pegrinus Prætor nuncupat⁹.

Itaq; decet virū prudētē solerter cūcta ppēdere: & puerbij me-
minisse quaten⁹ res ratioq; pmiserit. Alioqui si dixeris / Tunica pal-
lii propior est ita retaxari poteris. Nec palliū nec tunica qui sit sa-
tis ppe nosti

Aristoteles in nono Ethicorū meminit huiusce prouerbij græci
γυνὴ καὶ ἄνδρ' ἐγγυον memorat & illa ἰσοτις φιλοτῆς id est æqualis
tas amicitia: & μίαν ὡς καὶ αἰάνα. & φιλοῦν πάντας καὶ αἰδὲς id est. amico-
rum omnia cōmunia Ostendēs hæc vniuersa competere ad eū qui
maxime sibi est amic⁹: & q̄ seipm maxime amare oportet. Quod
totū discernit⁹ philosophico diiudicat / & philosophica grauitate
perpendit hoc modo. Bonum inquit virum oportet φιλαυτον εἶναι
id est sui esse amatorē. Nam & sibi ipse & cæteris pderit agēdo ho-
nesta. Præuū autem nō oportet: nāq; & sibi nocebit: & ppiquis
affectus prauos sectādo. Demus ego operam vt boni simus: vt &
nobis & cæteris prodesse possimus: vt φιλαυτοι id est nīmet ama-
tores cū laude dicamur. Deniq; vt possimus decenter dicere & con-
ducēter γυνὴ καὶ ἄνδρ' ἐγγυον, genu crure propiqui? / & Tunica pal-
lii propior est.

Paræmi aapud græcos incluta est νόμος καὶ ἡ νόμος id est lex & re-
gio qua significat q̄ nō omibus vnus est viuendi mos: nō lex: nō
cult⁹: sed singulas nationes proprijs vti legibus: & singulis gētibz
suos esse rit⁹ peculiariazq; instituta. vnde ius ciuile vocatur a iure con-
sultis ius propriū cuiusq; ciuitatis: quæ & iura municipalia dicūtur
Verū cum varietas absterget aurium fastidium: sitq; vt camœnæ
græce canunt / omniū iucūdisima: hac vtemur: varias capitulatim
memorantes priscarum nationum leges & ritus.

Hospiti
cognati
præpo-
bantur
Peregr-
allecti
natum
Cor. B-
bus ma-
Præto-
peregr-

Æquitas
& amicitia.
Amico-
oia cō-

Prouer-
um.
Lex &
gio.

Ius mu-
cipale.

x eligis
piguif
us.
x fit a-
timus.
pator
virtutē
eros
urno
timant
rfa.
dropo

Gordiorū populorū lex est vt regē eligāt eū qui sit ipsoꝝ piguiffi-
m⁹ habitiffimusqꝫ. Vbi strigosus & macer de regno nō cogitat. Syr-
tacei regē faciūt proceriffimū / grandiffimūqꝫ. Vbi pomilionib⁹ &
pygmæis nulla aspirandi ad regiū fastigiū spes. Carthagenenses im-
peratorē eligūt nō scdm nobilitatem sꝫ scdm virtutē. Vbi stemmata
imaginesqꝫ fumoꝝ nil p̄sūt nobili ignauo & ierti. Idē pueros patri-
cios / ingenuosqꝫ Saturno immolant. vnde fit vt apud illos malis cē-
lebs esse q̄ marit⁹, orb⁹ q̄ pater. Hanc legē tetrā / & inhūanē crude-
litis plenā signat Silli⁹ his versibus. Mos fuit in populis quos cō-
didit aduena Dido, Poscere cēde deos veniā / ac flagrātib⁹ aris In-
fandū dictū paruos imponere natos.

er via
ultatio
uinij.
ynesīs
ante
matū
ē non
tur.
rthi.

Perse inter vīna magnis de rebus cōsultāt: quas firmiores putāt q̄
quæ ī sobrietate tractāt. Vbi hydropotē id est aquæ potores vt ma-
li cōsiliatores explodunt: vbi cōsiliarijs abstemijs & inuinijs nō est
locus. Idem reges vt deos venerātur ea adoratiōe quæ
vocauit. Apud eosdem filius ante quinquēniū in cōspectum pa-
tris nō venit, more pbatissio. Siquidem decedens inter educatio-
nem ætate illa infantili / nullū vel minimū affert patri mœrorē tristi-
tiamqꝫ. Cōsimilis quoqꝫ Gallorū mos: qui suos liberos nisi cū ado-
leuissent palam ad se adire nō patiebantur: filiūqꝫ in puerili ætate
in publico / in cōspectu patris assistere turpe ducebat. Apud eosdē
pro victimis homines immolabāt.

ba
ophra
ad coi-
n.

Apud Parthos plures vxores vni viro maritāt: & cū cōmodi⁹ sit
vt vna duob⁹ nupta sit: q̄ vt vni duæ nubāt: illi per inumeras con-
iuges volutāt: instar gallinaceorū salaciffimi: neqꝫ salacitate nimia
fatiscētes. Quib⁹ herba illa Theophrasti hñda foret: cui⁹ tactu
author ille grauis tradidit septuagesimo cōcubitu durare libidinē
Apud eosdem lex erat: vt filias / sorores / mātres quoqꝫ ipas ī matrī
moniū ducere liceret. & quæ ad nos infanda sūt cōiugia / apud il-
los legitia hēbāt. Quod totū vt barbaricum ac detestabile p̄fusoꝝ
ferinū: sic suggillat & execrat Lætulus apud Lucanum. Nam bar-
bara vobis est Ignota, venus: quæ ritu cæca feraꝫ Polluit inume-
ris leges & fœdera tadē Cōiugibus: thalamiqꝫ patent secreta nefā-
di Int mille nurꝫ repulis vefana meroꝝ Regia nō vllis exceptos le-
gibus horret Cōcubitus: tot fœmineis complexibus vnū Nō lassat
nox tota marem. Iacuerē sorores In fratū thalamis sacrata qꝫ pi-
gnora matris:

agi ex
cubitu
ris & filij

Magi quoqꝫ qui philosophi sūt Persarū, ex ritu diæ supstitutionis
nascūt ex infando mātis filijqꝫ cōcubitu. Qd Catull⁹. oñdit illo versu
Nā mag⁹ ex mīe & gnato gignat oportet: Si vera est Persarū ipia

religio. Apd̄ eosdē fas nō ē expuere ī mare, lauare corp⁹ ī flumīe
& mēiere ī aicas aquas, naturā eā talib⁹ vsib⁹ violari existimātes
Trausi, qui sunt thraciæ ppli, habēt luctuosa puerpia, funera
lætabūda, nāq; edito puero, ppliqui eū circūcidētes cōploratiōe
psequūt, recēdētes quascūq; necesse est illi, q̄ vitā īgress⁹ sit, ppeti
humanas calamitates. Eū vero qui fato functus decesserit, p lusu
lætitiāq; sepeliunt, referentes quot malis sit liberatus, tanq̄ mors
eripiat hoīes a malis nō a bonis. Res hac ī aedibus Bētūolorū ī a-
bulacro viridarij graphice depicta ē Monochromateo gñe pictu-
ræ, cui subscriptū legīt nīm hoc monostichon. Hi vitæ ærūnas de-
flent hi funera plaudunt.

Massagetæ ī via, & ī ppatulo sine pudore cōcubunt, tāq̄ Cyni
corū dogmata pbēt, & Crateris sectē exēplū, q̄ porticu ī loco
celebri corā luce clarissia cū vxore Hipparche cōcubuit, quos Ze-
no īiecto palliastro a circūstātis coronæ obtutu deffēdit, ptexitq;.

Alanī creophagi sunt, hoc est carnibus alunt pane nō vescētes
a dogmate pythagorico deuī penitustq; abhorrentes.

Ichthyophagi solis piscibus victit at, vñ & nomē, tanq̄ illoꝝ se-
ctam emulent, quorū vita pisculenta ē, esu carnū interdicto.

Galactopota lacte nutriunt, qd̄ nomē ostendit.

Aegyptioꝝ mos iste cōiualis memorat, ex ligno sisacrū mor-
tui factū lōgitudie cubitali simillimū vero cōfert vnus ī cōiuiū,
oñdensq; id singulis coepulonū ait, Tu ī hūc itūes/ede, bibe, lude
talis post mortē futur⁹. Quē ritū signat & Silli⁹ canēs, Aegyptia
tell⁹ Corpora & a mēsis exanguē haud separat vmbram.

Idē Aegyptij s; & Aethiopes & Cholchi circūcidūt genitalia
qd̄ nūc ppe peculiari Iudei obseruāt, q̄ octauo die cultro petrio
ex Mosaica lege pueros circūcidūt. Idē quolib; die Saturni, hoc ē
singulis sabbatis feriati ociant. Qd̄ illudit Seneca ostēdēs septimā
vitæ partē pdere Iudæum, cui vt iquit Satyrograph⁹, Septima q̄
q; fuit lux Ignaua, & p̄m vitæ nō attigit vllam.

Germanorū vita oīs antiquitus ī venationibus cōsistebat. oēs
īstrumēto venatorio īstructi feras vestigabāt, ita duricie corporis
firmitudinēq; studētes. Quod genus exercitatiōis vt virile maxie
probat Plato. vij. de legibus.

Posse exēpla hoc gen⁹ ppe īfinita cōgerere sed occurrēdū ē sa-
tietati, cū satis sup; q; constet ex añ dictis verē esse puerbiū, qd̄ ait
ποικίλη καὶ κωφα, lex & natio. Ex quo illd̄ quoq; cōmonemur, pl⁹
ī hoībus pollere leges & ritus q̄ vi syderalem, quo mathematica
cuncta confutari est p̄suasissimū. Nec em̄ ylla positura stella & &

Trausi.

Luctuo-
sa puer-
peria.

Hi vitæ
ærūnas
deflent.

Massage-
ræ

Exēplū
Cratetis

Alanī cre-
ophagi.

Galacto-
pota.

Mos Ae-
gyptioꝝ
Ede;bibe
lude.

circūcisi-

Sabbatū
dies sattu-
ni.

germano-
rū vita.

Plus lex
pollet, q̄
sydera.

Philippi Beroaldi

radiatio eē potest, q̄ oēs ludæos ipellat ad circūcisionē octaua dī
e faciendam, vbicunq; nascunt. Nec possibile est oēs eundē habe
re hocoscopū eādēq; geniturā sed ex p̄scripto legis hoc fieri certū
est. Sic & Christiani tincti fiunt hoc est baptizati, non ex sydere
natalitio, sed ex dogmatis nr̄i instituto.

Nec ap̄d Porthos ac Persas Magussei, sicem̄ appellant īcesta
matrimonia iēuntes, hnt oēs in nautate Venerēi domo Saturni
cū Saturno cōiunctā, q̄ radiatione Martis maleuola aspiciat. nec
Germani oēs habēt horoscopū in quarta pte leonis nec oriēte ca
nicula nascunt, quibus syderib⁹ horoscopātibus ex syderalis scien
tiæ placitis venatores producentur.

Ap̄d Getulos lex est, a mulierib⁹ agros colī, domos ædificari,
oia odora menta, vnguetaq; aspnantibus, vestes quoq; infectu co
loris p̄ciosas fastidientibus. Econtrario viri hisse oibus oblectant
cum sint tñ bellicosissimi. Nec tñ dicēdum est foeminas oēs getulo
rum ī capricorno aut aquario male affectā Venerē habuisse, nec
viros oēs in Ariete vna cū marte Venere cōstituta natos esse. Qd̄
fortes simul & delicatos efficere viros, Chaldeoꝝ siue mathema
ticatorū decreta conclamant.

Cetera de genere hoc sunt mīta, loquacē de lassere valent Fa
bium. satis nobis sit summam ista libasse. Nec in hęc diuertisse
fuerit alienū ppter inuulgatam assercionē qua traditū est, oia q̄ a
gunt hoies & minutissima q̄q; fieri vi syderali fatiq; decreto. Nos
potestati stellaz multa imo maxima tribuim⁹, nō inficiamur ter
rena celestib⁹ ancillari, esseq; ip̄sius fati necessitati obnoxios mor
les Qd̄ & mox paulo plan⁹ liq̄bit. Sed & libertatē arbitrij & legē
& consuetudinem plurimū pollere in hoibus alacriter asserimus,
id qd̄ pter ceteros sentit Apollonius Tyaneus, qui ait apud Phi
lostratum, homines naturæ legiq; seruire. Alioquin si hoies nihil
sua sponte, nihil arbitratusuo faciāt, sed ducentibus stellis & au
rigantibus, non plane hoies, nō λογιστὰς ζῶντες, id est rationalia a
nimalia, sed ludicra qdam præstigiatorum & tidenda neruis mo
bilis esse videbuntur.

Ex hoc eodē puerbio, qd̄ est νομὸς καὶ νόμος, lex & natio, ad
monemur, pulchrū esse multas terras pagrare, multaz nationū
leges & mores inspicere. Pars sapiētiae non minia est nouisse gen
tes multiugas & gētium ritus. Sic poetæ heroas illos singulari p̄di
ditos sapiētia fuisse declarāt, q̄ pegrinatores exiitissent, multa q;
loca erroribus diuturnis pagrassent. Sic ille īgeniorū fons Home
rus Vlysem præconio virtutis extullit, qui mores hominum mul

torū nouit & vrbes. Ex hoc laude laudand⁹ est Protonotari⁹ me
us Bētiol⁹. qui suscepta hierosolymaria pegrinatiōe, voluit prae
sens oculis cōtemplari loca religiosissima: quæ aurib⁹ absens cele
brari quotidie in audiebat: qui cū Plautino milite cōgruens dicen
te pluris est oculatus testis vñ⁹ q̄ auriti decem: ducere religiōe intra
uit maria magnas terras obeūtia, & penitissias Iudeq̄ gētes acces
sit. Hierosolymā, quē iudeq̄ vmbilicū tradūt, itroīuit. vbi templū
illud Solomonis famigeratū. & cætera monumētis historicorū lo
ca celebrata pspexit. Siō ascendit: quæ arx vel specula interpreta
tur. Vbi sepulchrū domini sanctitudinis & venerationis plenū ve
nerabūd⁹ salutauit. Et sane sacram scripturam lucid⁹ intuebitur
vt inquit diu⁹ Hieronymus: qui Iudæam oculis contemplatus est:
sicut Græcorū historias magis intelligunt, qui viderint Athenas.
Laudabile est fuisse Hierosolymis: & sic laudabili⁹ ē hierosolymis
bene vixisse Cōmonefaciat nos frugiferū hoc prouerbiū *μεγαλει
α* vt ex contemplatione variarum nationū & morū, quæ lau
dabilia sūt & sancta: emulabūdi sectemur quæ culpabilia & obsce
na factū vitabūdi repudiemus

Paræmia grecorum est *τετυγυς λαλίζει* cecit ture loquacior:
quæ de locutuleis & blasteronibus atq; in verba prouectis hōibus
dicitur: quoniā turtures non solum ore: sed etiam posteriorib⁹ mē
bris resonare ac opstrepere credunt. Docemur hoc prouerbio salu
briū & scite, ne sim⁹ futiles, & immodici locutores: ne os nostrū sca
teat verbis lapsantibus, ne lōcitatīs nēuo deuenustemur. Cui cō
simile est το *δοδων* α *εν χαλκῳ*, alterū illud lebes Dodonæus cui
us meminit Menander. Fuit enim Dodonæ lebes æneus supra co
lumnā in sublimi positus: puer autem & ipse ex ære fabrefact⁹ i
altera comin⁹ columna constitutus flagellum æreum tenens flāte
vento lebetæ æneum per sepe circumact⁹ percutiebat, & ira diu le
bes ille resonabat. Vnde adagiū hoc ortū est de garrulis & nimīū
diu tinnientib⁹. Quod ne de nobis merito dicat, etiā atq; etiā ca
uēdū est. Natura nos tacita quadam iſtitutione formauit ad par
ciloquiū: quæ duas hōi aures dedit, os vñ: vt plura videlicet audi
ret q̄ loqueretur. In multiloquio (vt inquit Solomon in puerbijs)
peccatū nō deerit. Contra sermoni parcere multis de causis salu
tare est: vt inquit prudētissime Plinius. Multi impendio loquacio
res se penumero voces effusiunt: quæ mox per iugulū reuertūt: &
sæpe lubricū liguā trahitur ad pœnam: quisi iure consulti nō trahē
dum esse p̄cipiāt, ad legē Iuliam maiestatis. Et vt inquit ille: nescit
vox missa reuerti. Et semel emissum volat irremocabile verbum.

Protono
tari⁹ Bēti
uolus pe
tijt hiero
solyman
pluris oc
lat⁹ testi
q̄ auritus
Vmbilic
Iudææ.
Siō speci
la

Cōcludē
interpre
taſ hoc p
uerbium
Lex & n
tio.
Proverbi
um Turt
re loqua
cior.

Lebes d
donæus.
Naturā
ad p̄cilo
quiū hoī
nes iſtitut

Lubricū
lirguæ.
Floratiu

Hinc laudatus Xenocrates ille Platonice: qui cum maledico quorundam sermone taciturnus interesset: vno ex his querente cur solus taceret scitissime respondit, quia dixisse me iquit aliqui poenituit: tacuisse nunquam. Græci dicunt $\chi\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\tau\alpha\iota$, id est hominem loquacem ex ædibus suis explodito. Cui concinit symbolum illud Pythagoræ, hirudinem in domo non suscipiendam, quod significat garrulos, & verbosos homines sub eodem tecto non habendos. Hic est ille Pythagoras primus philosophie nuncupator, qui loquacitatem improbas discipulos eligebat: nihil eos prius docēs quam tacere. Vbi autem erant silentio erudituri: & $\chi\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\tau\alpha\iota$, id est taciturnitatem bene didicerant: tunc verba facere, & quod opinaretur expromere potestas erat. Sed hoc erat primum sapientiae rudimentum, meditari condiscere, loquitari dediscere. Nec omnes pariter eliges: sed alius plus alius minus tacebat: loquaciores in quinquennium velut exilio vocis puniebantur. Bonum est auditores optimi nonnunquam Pythagorissare: & $\chi\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\tau\alpha\iota$ pythagoricam perdiscere idque facere quod Melissium Mœcenatem fecit, ut accipimus: qui silentium triennio sibi imperavit.

In sacris priscorū ethnicorū hoc est gētiliū silentiū tanq̃ salutare
præcipit: in quib⁹ notissimū est illud verbū: Fauete liguis: quo silēti
us imperat: vt rite peragi possit sacrū nulla voce mala obstrepēte
Alterū est sacrificale verbū min⁹ vulgo notū i eandē sententiā: Pa
scito linguā: hoc est coerceto, cōtineto, taceto, Nāq; vt scitissie re
fert Hieronym⁹: & i decretis canonicis dist. v. de cōsecratiōe repe
titū est: Verborū multitudine nō flectit deus: qui nō tā verbis q̃ cor
de ē adorād⁹. Hinc in cerimonia Romanorū diua Angerona digi
to ad os admoto silētiū denūciabat. Huc quoq; ptinet Harpocra
tes Aegyptiacæ religionis de⁹ q̃ figurabat ore ob signato vocē pre
mēs, digitoq; silentiū suadēs. Cū igitur silentiū salutare sit: garruli
tas stulta & detrimētosa: caueam⁹ ne de nobis puerbia duo meri
to dicantur: τρυφενος λαλίσσεος. id est turture loquacior. & ἀωνος
ναϊον χαλκίον. Dodonæ⁹ lebes. Nesiles simus mulierculis: q̃ lingu
lacæ sūt & largiloquæ. De quib⁹ dictū est: Nullā inuentā esse mu
tā in omī sclo. Et cū nihil æque fœminas ornet ac silentium, quod
græcedicit σιωπηροταυτον φησι ται γυναι: fœminæ nostri sæculi hæc
ornamēta nō norūt: cultum hūc repudiant: & schola Pythagoræ
obturata gymnasium loquacitatis aperuerūt: vbi sine doctore do
ciles: immo vbi omēs magistæ sūt tā veteranæ q̃ tyrūculæ: vbi tot
pariter pelues & tintinabula dicas pullari: etem (vt inquit veris
sime Plautus) Supellex mulieris est clamor.

Nos vero decet meminisse:quēadmodum natura vallū dentiū

opposuit petulantiæ verborū coercendæ. Quod homeni s'appellat
 ἔρκεσς αὐτῶν, vt ita verba quæ volanti poetæ appellat, detractis
 pinnis intra sepimentū hoc cohiberētur. Bene enim existimatum
 est oronē nō in ore nasci debere: sed in pectore: linguāq; quibuscūq;
 quasi vinculis suffragandā. Nam (vt inquit Hesiodus) ὅλας οὐδ' αὖτε
 θησαυροὺς ἐν αὐτῷ πρὸς σὺν ἄρ' ἵς. id est optim' est hominilinguæ
 thesaurus.

Hesiodus

Ennius in hoie graphico absolutoq; laudat ī primis liguæ parsi
 moniam illo versu. Secunda loquens in tempore cōmodus & ver
 borū vit paucorū Horatio. Flacco datū est vaticiniū. Garrul' hūc
 qñ cōsumet cūq; loq̃ces: si sapiat: vitet. Nos ergo ne garrulorū gar
 rulitate cōficiamur vitem' loquaces: & ipi p̃c̃sim' a Thersira Ho
 merico: quæ αὐτῶν ἔρεσσι, sine fine verba fundētē: maxim' poetæ
 esse scribit. Tacendū semp est, vt oli dixit Maro noster, nisi cū aut
 taciturnitas sit obfutura: aut oīo pfutura. Græci canūt. καὶ τὸν
 σιωπῶν ἢ λαλῶν αὐτῶν ἔρεσι, & δὲν σιωπῶν ἔρεσι χρεὶται, id ē
 meli' est tacere q̃ loqui indecora. nihil silentio est vtilius.

Ennius.

Thersites
Homeric

Ego adeo prouerbiū hoc cauēdum censeo: turture loquacior: vt
 suadeā poti' illud alterum τερτιζα καὶ θύρεσσιν, cicada acāthina, &
 illd, βαρεὰ χεῖρ σερφίος: id est rana seriphia qd de mutis dicif: & ta
 citurnis. Siquidem mutas esse ferunt minimeq; canoras A canthia
 nascicadas: & item ranas in Seripho insula obmutescētes p̃gigni.
 Malim equidē dici, vt est in alio græcorum prouerbio, καὶ φοτερος
 καὶ χελῶν, id est taciturnior turdo, q̃ turture loquacior. Sed cū virtus
 sit quedā vt græci dicūt μετρίτης, id est mediocritas: nolim tamē
 ita seruare silentiū: vt silentio peream. id qd Amyclis ferūt cōtigif
 se, Vnde scite Lucili'. Mihi necesse est loqui, nam scio Amyclas ta
 cēdo periisse. Scitū quoq; est illud. Caput sine lingua pendaria s̃na
 est. Et vt inq; Elaccus, Cū vitāt stulti vitia ī cōtraria currūt. Ego
 ī me cupio p̃bari illud Horatianū. Dij benefecerūt inopis me q̃q;
 pusilli Finxerūt animi raro & per pauca loq̃ētis. Lingua q̃ animi
 interpretes est: vt ait Lucretius: animi sensa expomat nō leptias.
 Occurrat hoc loco fortassis auditor catus & solers: inq̃iēs. Quid
 tu magister quātō opere probas laconismō, & laudas liguæ parsi
 moniam, tam linguax es & largiloquus: cur quod in alijs carpis id
 in te īsigniter ostentas?

Cicada
acāthina.
Rana seripha.
Taciturnior turdo.
Amyclis
letio pre
re.

Audi auditor bone. loquacitatē futilē & incitā taxamus: multilo
 quum carpimus: in quo nulla subiecta sententia est, nec sciētia.
 Sed si orator ex prōptuario lfrario erudita depromit, idq; lōgafa Eloquen
 cit orone: nō tā loquax q̃ facūd' est hñdus: nec illa tam eloquentia tia,

h

loquētia existimāda q̄ loquētia. Cicerōis oratio (vt p̄ximo vtar argumēto ea dicitur esse optima: q̄ est lōgissima. quid ita: quia lōgissim⁹ eruditissimus, eloquētissim⁹ est. Hęc autē fandi copia & dap̄ilis dicēdi hubertas cū ī cēteris Tullianis voluminib⁹ eluceat, tū in orōnib⁹ est eminētissima. De quib⁹ dicere possum⁹ id qđ de Platonis oratiōe Phauorin⁹ dicere solebat: si ex Ciceronis orationib⁹ verbū aliqđ demas mutetve, atq; id cōmodissime facias, de elegātiatamē detraheris. Nō sūt lōga quib⁹ nihil est qđ demere possis. Et sicut arborē nihil p̄de ac p̄cēritas atq; altitudo cōmēdat: ita Ciceronianas orōnes nihil magis q̄ copia atq; hubertas exornat: quarū virtutes multijugæ sigillatim quotidianis lectionib⁹ explicabūt: & sole clarius apparebit: q̄ p̄ouerbiū *τρυγονος λαλις ερεος*. Turture loquacior nō cadit in Ciceronē: nec in alterū quēpiam, qui fluēto erudite ac lepidē orationis inundet. Sed in eos qui cū loq̄ nesciāt tacere nō possūt: qui futili garrulitate diffuētes ea loquitāt atq; de blactant in quibus nec pes nec caput appareat. De quib⁹ dici potest f̄tiū illū quoq; frequēs apud eos adagium *γερων υγλος* id est anicularū deliramēta & nugæ. Quod vitii procul abfore dictis nostris, scriptisq; promittim⁹. Qđ vt ip̄sētia re magis q̄ verbo præstem compendiosiora percurrām: & quātū ad hoc puerbiū p̄tinet verbum nō ampl⁹ addam.

Prouerbiū est Platonicū: *αναγκη εδερτοι μαχονται* id est aduers⁹ necessitatē ne dij quidē pugnāt. quo significāt necessitatē nihil resistere, ac reluctari posse. Apud Liuiū ait Lentulus. Pareatur necessitati: quā ne dij quidē superant. Apud eūdē inquit Messius Volscus: Necessitate: quę vltimū ac maximū telum, superiores estis. Scite & elegāter a Palladiō dictū est. Necessitas ferijs caret. Dixit Dionysius: necessitati etiam dei cequūt. Iosippus, in bello inq̄t: nihil est necessitate pugnacius.

In decretis canonicis dist. j. de cōsecratione. Necessitas legē non habet. A Valerio Maxio. Necessitatis leges amarissime: & impia truculētissima optimo epitheto nūcupātur. Plato & Plotin⁹ Platonicus doctissime scripserunt parcas *αναγκης* id est necessitatis filias esse: quæ vna cū matre fūsum torqueāt, & in cuiusq; gñatione conuoluant. Hinc Platonicus alter nō minus nobilis Apulei⁹ noster Deū inquit vltrix necessitas semp & vbiq; comitatur. Ille quoq; ter maximus: vt nomine ip̄o apparet Trismegisth⁹ docet quēadmodū *εμαρμενη* id est fatum & necessitas, ābæ sibi inuicē indiuiduo connextę sunt glutino: quarū prior *εμαρμενη* rerum omnium parit iniuria. Necessitas vero cogit affectum.

Verū cū philosophandū sit iuxta Neoptolemū Ennīanū pat-^{Philoso-}
 cis, iam sublimioribus, ad humilia, a phicis ad historica transi-^{phādum}
 liam, q̄ oppido iucūdiōra sunt. Et cū multa sint veterū memoria ^{paucis.}
 rū documenta quibus manifestissime demonstratur necessitatē esse
 ieluctabilem iuncibilemq; erimus i p̄sētia. contēti hoc vno exē-
 plo, qd p̄ manib⁹ est, qd ab re quā molior, haud quāq̄ ē alienum,
 & ἀναγκη de qua loquor, accommodatissimum.

Attaginus Theban⁹ conuiuiū magnifice lauteq; appato Mar-
 doniū ducē Persarū, & cū eo honoratissios Persas nūero quiqua-
 ginta, totidēq; Thebanos inuitauit, eosq; i mensa alternos Persā
 & Thebanum discūbere iussit. Aderat & huic conuiuiū Thersan-
 der Orchomenius claritudine natalium insignis. Secūdum cōenā cū
 Libero p̄i parētarēt, & poculis idulgerent, Persa ille, qui iuxta
 Thersandrū recūbebat, hoīem vt sit i conuiuali hilaritate iterro-
 gat, cuiatis esset. Ille respondet se Orchomeniū esse. Tum Persa,
 qm̄ inquit tu mihi menīe cōsors & cōprāsor es effect⁹, volo tibi se-
 tentiā meā reliquere monumētū, vt ipse quoq; p̄sci⁹ hui⁹ rei q̄-
 as tibi consulere. Cernis hos persas cū Mordonio acceptos i cōui-
 uiū opipare ac manifestenter, & copias q̄ i castris n̄is relicte sunt
 horum oīs paruo post tempore paucissimos cernes superstitēs. &
 iter loquendum lachrymas hubertī effudit. Tunc Thersander ea o-
 ratione attonitus ad Persam inquit. Nonne Mardonio hēc expe-
 dit dicere & his Persis, qui scdm̄ eum sunt i exīstimatione? Ille au-
 tem subiecit verbum dignum mēoratu. O hospes iquit, Quicquid
 ex deo fieri oportet, id hoī ineuitabile est. Nam ne credibilia qui-
 dē dicentibus credere quisq̄ vult, hoc p̄multi Persarum scimus, &
 tñ Mardonium sequimur illigati necessitate. Hēc Persa Thersan-
 dro Orchomenio denarravit, veridicus prorsus vates. Siquidem
 mox paulo apud Plateas p̄lio iusto victi & magna occisione occi-
 si euidenter ostendēt necessitatē esse ieffugibilem, & illud esse ve-
 rissimū, qd velut ex oraculo cecinīt Cleāthes, Ducunt volentē fa-
 ta nolentem trahunt.

Ex hac necessitatis lege, q̄ impotentissima est, factum est, vt ego
 non Apuleium prout volebā & destinaueram, sed Mar. Tullium,
 de quo nihil penitus cogitarā, cogar publice profiteri. Cur hoc?
 dicā sipoto. Dederā cōmētatorios meos Apuleianos Bñdicto bi-
 bliopole p̄mi noīs, eidēq; chalcographo hoc ē ip̄sori elegātissi-
 mo tā pridē ip̄rimēdos, vt opus absolutū, hoc maxie tēpore, quo
 studiōrū culturā auspicamur i publicū exiret ac p̄mīgaretur, idq;
 se facturū ip̄ressor ip̄e recepat. lāq; res bene succedebat, cū ecce
 h. ij.

Historia
 recēdita
 mēorabi-
 lis.
 Cōuiuiū
 Attagini

Scitū Per-
 se: Mar-
 doniū se-
 gmur ne-
 cessitate.
 Ineffugi-
 bilis ne-
 cessitas.

Bñdictus
 bibliopo-
 la & ip̄s
 for.

Philippi Beroaldi

poenuria chartæ quis crederet; opus hæsitichoatū, etem̃ i proxia
 ætate quā torrētissimā p̃pelli sum⁹, siccitate tāta laboratū est. vt
 chartarij officiatores; chartas glutio pcurrē, & cōseq̃nt pagere neg
 uerūt. Itaq; hæc ciuitas q̃ alioqui chartā finitimis p̃p̃lis affatim fo
 let subministrare, iopiam chartæ sēsit. cuius vsu constat imortalit̃
 tas hoīz. Nec hoc cuipiā miꝝ videat, cū Tyberio p̃cipe sterilita
 tē chartæ Rōana quoq; ciuitas sēlerit, factūq; sit rei tā necessaria
 iopia vt e senatu darenē arbitri chartę dispēsandæ. alias in tumul
 tu vita erat. Ergo iḡit cū Apuleius a carceribus ad metas ipresso
 rias progredi nequiuert ex ai n̄i sentētia, feci iuxta vetus verbū
 illd. Vt quimus aiunt, quando vt volumus non licet. & iuxta illud
 alterū. Si non pōt fieri quod vis, id velis quod possis. Dedi manus
 αὐτῷ. id ē necessitati, cui velis nolis pendū est, quā ne de⁹ quidē
 supat. Vex memor veteris prouerbij; qđ ait, gladiatorē arena ca
 pere consiliū, nec illi⁹ sentētia oblitus, qua aiūt consiliū sub manu
 nasci debere; euestigio me i p̃sū cōsului, nescio an bonū cōsiliariū,
 cōsilioq; domesticō vsus; statim censui nihil fieri posse congruenti⁹,
 nihilq; auditoribus vtili⁹, quā vt maxio poetaꝝ maxim⁹ Oratoꝝ
 copularet. Itaq; Lucio Apuleio, quē necessitas verat. M. Tullium
 subdidi succedaneū. Qđ sane bono cōsilio factū viberi pōt, vt sc̃lz
 duo columia doctrinæ, alter poetaꝝ iclytissimus, alter oratoꝝ
 Deus, ābo extra oēm igenij aleā positi iuncti irēt, iunctimq; enar
 rarent. Et me Hercules i vtroq; oēs fandi virtutes elucescunt, de
 quorum laudib⁹ melius ē ad p̃s tacere, quā pauca dicere, cū ad
 laudendū p̃ merito Virgiliū, & Tuliū Virgilio & Tullio laudato
 rib⁹ op⁹ sit. præterea i libro Orationum mearū extāt vtriusq; scri
 ptoris luculenta præconia.

Ceterū ne Parthis mēdacior (vt diciť) iueniar, neue dicar vt est
 i veteri græcoꝝ puerbio κρητις εἰς ἰν, hoc est Cretas mendaces imi
 tari tātis p̃ oñes Ciceronis enodabim⁹, donec i pressor Apuleia
 nis i ter p̃tamentis extremā manū i posuerit. Imponet aut̃ cōtinuo
 post solēnia dñi natalia, Christianoꝝq; s̃aťnalia, tūc fidē exoluā
 tūc nomē expungā, & qđ iādiu p̃miserā ipse, p̃stabo. Erit aut̃ hæc
 p̃crastinatio scholasticis oppido quā cōducibilis. Nāq; itere a ali
 quot Ciceronis oñes explicabunt a nobis, ea diligētia, eaq; oī
 faria eruditōe, vt ianua laxissie referata reliquis deinceps oīoni
 bus oibus videri possit, vt qui vel paucissias audierit, ceteras sine
 i ter p̃te citraq; doctōrē audire ipse, & p se intelligere q̃at haud sa
 difficulter. Anno aut̃ a salute dñi Milleesimo quingentesimo quem
 Iubileum nominat̃, p̃inde ac auspiciatissimo & memorādo anno

Apuleiū fauste, ac feliciter initiabim⁹. Et qm̄ Iubilei facta est mētio, non fuerit abre pauca quādam ad Iubilēū ptinentia hoc potissimū loco explicare. Vos (vt cōpistis) q̄so libentib⁹ animis & auri- bus auscultate.

Iubileus res ē & dictio Iudæorū. Apd̄ quos quinquagesim⁹ quilibet annus erat sacrosanct⁹. Nā vt i Leuitico scriptū legim⁹, De Moyse quicū familiariter loquebat⁹, precepit, vt annū quinquagesimū sanctificaret, eoq; remissio daret⁹ cūctis Iudæis hitatoribus. Ita q; ois vēditio redibat ad dñz, ois possessio ad pristinū possessorē, creditores a debito relaxabāt, serui libertate donabāt, & ob Iubilei sanctificatiōez agri erāt feriatī. Ex hoc iditū ē Iubileo nomē, qd̄ lingua hebraica (vt docet Ioseph⁹ i libris antiquitatū) significat libertatē. Quidā (iter quos ē Nicolaus de Lyra) tradūt hebraico vocabulo buccinā Iobel nuncupari. Vñ Iobilei nomē iclinatū sit, ppter ea q; buccino tubē & clāgore mense septio Iubileus denūciabat⁹. Petroni⁹ Arbitr Iubilēū annū remissiuum significare auctor est. Itē eo pētatheuci libro, qui scribit⁹ nūeri, Iubileus itē p̄taf annus remissionis. Sicut ergo apd̄ Iudæos Iubileo remissio dabatur rez corporaliū, sic nūc apd̄ Christianos idulgetur remissio vel vt vtar vocabulo Cypriani, remissa p̄ctōz atq; noxaz. Legimus aut Iubileus est quinquagesimo quoq; anno. Quā i re subit admirari Iudaicā institutionē, q̄ ex cōtemplatu numeri septenarij, qui numerus est p̄fectissimus Iubilēū obseruandū p̄cepisse videri potest. Septē em̄ annoz hebdomades, hoc est anni speties septeni, cōficiūt climactera vitē humanē p̄iculosū, vt merito post numerum potentissimum, ei ndēq; i hoibus efficacē, de quo i libello Sestem sapiētū copiose disserui: subsequat⁹ ann⁹ Iubile⁹ plen⁹ bonorū & beatitatis, quē cūcti mortales faustū, fortunatūq; ac felicem omnināt & optāt quo cupim⁹ ais, corporibusq; defecatis mūdi puriq; & p̄nde ac felices reliquū auiū posse traducere.

Sicut e go p̄sci, quorū institutionibus vita n̄ra format⁹, Calēdis Ianuarij p̄ncipio anni auspiciabant⁹ suas quisq; artes, & lib⁹ sup̄ sedebāt, & dulc'a gustabant, vt felici auspicio tot⁹ annus iret dulcis & fortunat⁹, ita nos āno Iubilei, hoc est anno libertatis: āno remissionis, anno sanctificationis: anno optatissiq; ad quē mortaliū vota susp̄iāt, auspiciabimur vna cum n̄ris commentarijs. Ast num Apuleianū vere aureū, vere bracteātū, vt aureo, feliciq; auspiciatu vita n̄ra feliciter & fortunāte p̄grediat⁹, vt possi deiceps cōmētādo, legendo, scribendo p̄desse nepōtibus, posteritatiq; cōsulare, & nos ingenij monumentis vixisse testemur.

De Iubile
oscitu di-
gna.

Iubile⁹
quid.

Remissa
noxaz.

Cal. Iam
arij ausp
cabantur
artes.

Philippi Beroaldi

Epilogus.

Habetis viri clarissimi sententias populares, non populari opti-
nor trutina examinatas a nobis, sed morali poti⁹ & literata state-
ra ppenfas. Habetis puerbia quorū vsurpatio minime ludicra vi-
deri debet, cū his scateant volumina Phōz, cū his non abstineāt sã-
ctaz legū conditores. Deniq; cū scriptores oē genus puerbijs pin-
de ac cōdimētis libros suos referciāt. Quoz hodierna explicatio,
et si iã quadā tenus lectionibus nr̄is accommodata est, nunc ma-
xime adglutinetur & coherenter adhærescat.

Vulgares sententię sūt puerbia. Vulgares scriptores sūt Virgili-
us & Cicero. Quid em̄ magis ore vulgi ē, quid vsu populari ma-
gis detritū? Docti, idoctiq; vrbani, rustici, opifices oēs, pueri, mu-
lierculæ Virgiliū Ciceronēq; nouere, nihil vulgare magis, vterq;
quotidie excutit, quotidie cōprobat, & cum ex illo puerbiali ver-
bo, Quot capita tot sententię fiant, vt scriptor qui vni placeat al-
teri displiceat quod vnus & alter pbāt plusculi probet, i Virgilio
Ciceroneq; pbando cōspirant oēs tā amuseti q̄ literati. Nectā
pedibus q̄ animis vadunt i eādē sententiā laudationis. Iā vtriq;
sibi hoc laudis prope peculiaritervendicauerūt, vt appellatione
Oratoris. M. Tullius, appellatione Poetę Virgili⁹ significet. quo-
rū duoz virtus non indiga vilius pconij amplius est. Tāta claritas
superfluit. Prouerbiorū doctria seria est & frugifera vt docebim⁹,
& medulla succosior, Marōis & M. Tullij doctria q̄ seria, q̄ frugife-
ra sit & medulla succosa, qui nescit, nihil prorsus scit, qui ignorat,
nihil non ignorat. Qui duo scriptores quanto magis legunt, tāto
magis legēdi sunt, quoz lectio pueris necessaria, iuuenib⁹ vtilis,
senibus piucūda. Deniq; illi se p̄fecisse sciant, quib⁹ Cicero & Vir-
gilius valde placuerit. Qui haud dudie oñdunt verū esse prouer-
biū illud. πολλοὶ μαθηταὶ κατ' τὸν ἐξ ἀδάσκαλον. Multi discipu-
li meliores p̄ceptoribus. Nanq; q̄ Maro & Cicero longe doctri-
res doctoribus suis fuerit, nemo vnq̄ homo dubitauit, cum doctri-
na illorum, & nomina i vulg⁹ ignota sint, aut p̄ discipulos cogni-
ta. Grammatici tradūt Sironē Epicureum fuisse Virgilij p̄cepto-
rem. Nonne hic glori⁹, ignobilisq; est, cum discipulus sit gloriōs-
simus, iclytissimusq;? M. tullius perinde ac gratus discipulus hāc
gratiam suis magistris rependit, q̄ eos laudabiliter celebrat, &
honorifica nuncupatione p̄cenlet. In tantum dissimilis istis qui p̄-
ceptores suos non solum parentis loco non habent, vt p̄cipitur,
sed eos clanculo i angulis vellicant, cōcūtijsq; p̄focundunt ac ob-
trectant, ita gloriā adipisci sperantes, si doctoribus derogauerit,

Prouerb
a i libris
phōz.

Vulgares
Virgilius
M. Tullius

Quot ca-
pita tot
sententię.

Orator
Tullius.
Poeta
Virgilius

Prouerbi
m πολλοὶ
μαθηταὶ
κατ' τὸν
ἐξ ἀδάσκα-
λον.

veræ prors⁹ laudis expertes. Nam qui obtrectatiōe p̄ceptoris famā aucupatur, infamiā inuenit: & in omni proborū ceteru exhibita tur: exploditur vt improbus: fomidatur vt vipera: sitq; odium punitū cū nō secus q̄ qui parentibus maledixerit. Eteḿ p̄ceptor animorū parens ac formator est: quē nisi omni verborū honore prosequamur: nisi vbiq; locorū: vbiq; hominum honorifica mentione dilaudem⁹: impij, nefarij, scelerati meremur nūcupari. Quāto magis ingenue: & sc̄tē: & officiose agit. M. Tullius noster: qui nominatī magistros suos celebrat: videlicet i arte oratoria Menippū Stratonicensem: tota Asia illis tēporibus disertissimum: & Dionysium Magnetā: Xenoclē Adramytenū. Cū primis vero memorat Apolloniū Molonē Rhodium clarissimum tūc dicendi magistrum: in dialectica Diodorū Stoicum: i philosophia Philonem & Antiochū quos omnis fama obscura recodidisset: & vetustas oblitterasset nisi discipuli gratissimi monumēta illorū nomina perire nō sinerent. Qui fuit tāto maior doctorib⁹: quanto maius est dare lumē q̄ accipere. Et sane fuit necessariū: vt discipuli meliores magistris existerēt. Alioquin ingenue disciplinæ omēs iam decoxissent. Iā ad nihilū artes fere omēs rediisset: quas cernimus ad summū fastigiū peruenisse: dū proficiētib⁹ ingenijs prouerbiū hoc quotidie cōprobatur

πολλοι μαθηται καὶ τῶν ἑταίρων καλῶν Multi discipuli meliores
 p̄ceptoribus. Ego quantū ad me attinet cōnexus sum pro viribus dies, noctes incudē hāc literariā tundēdo ne p̄ceptore meo Frācisco Puteolano homine (vt tunc t̄p̄a ferebāt) eloquentissimo: eruditissimoq; deterior: neue minor existerem. An id assecut⁹ sim aliorū sit iudiciū. In hoc haud dubie laudandus: q̄ ausus sum: q̄ volui: q̄ valui decertare cū illo: ea videlicet cōtentione q̄ honestissima est: i qua vincere & vinci p̄que pulchrū atq; magnificū est. Nā vt iquit ille: i magnis voluisse sat est. Ad hoc p̄cherrimū certamē vos omīs puoco: vt ita mecū decertetis: sicut ego feci cū magistro meo Frācisco Puteolano, quē honoris & amoris, causa noīno: quē omnimodis laudib⁹ celebri: q̄ literas līatas senio pene intermortuas & situ squalētes: ad lucē nitoreq; cū primis reuocauit: cui ac̄ceptū refero quicquid est i me doctrinarū: eā illi mercedē liberalit̄ repēdēs: quā Mādray⁹ Thaleti p̄cherrimā p̄soluit. Et sane ex iudicio p̄ceptoris mei tanq̄ ex equo Troiano innūeri bñ līati exilieres: q̄ ad serias mox doctrinas & q̄tuo siora studia sese laudabiliter cōtulerūt. Ego vero sectā doctoris: nec p̄eniret: fauorabiliter sectat⁹ sū. & vnā mecū dec⁹ meū Min⁹ Rosci⁹: quo mihi hō nō amicior est quē nobiliū eruditissimū: eruditorū nobilissimū appellare merito cō

Contra
 maliuolo
 discipulo
 Magister
 animorū
 parens.

P̄ceptor
 res. M.
 Tullij.

P̄ceptor me⁹
 Frācisus
 Puteola
 nus.

Propertius
 Laus
 Francisci
 Puteola
 ni.

Laus Mi
 ni Roscij.

Philippi Beroaldi

fuenit: qui in hac politiori literatura tantū pfectit tūq; emūctus est, & terf: vt meū esse cōdiscipulū, Symmytē, cōfectaneū possis agnoscere. Caterū vt domū reped m: cupio & opto a vobis i hac pugnāfaria superari. In quadiscipuli victoria ad glia redūdat ingri superati, est em lau pceptoris d scipuli pfect. Ita mecū contendi tevt Virgili & M. Tullius cum suis pceptoribus cōtenderūt: quos pulcherrimo i certamine victos plausibiliter pterierūt: planissime ostendētes verissimū esse puerbiū. πολλοὶ μαθηταὶ καὶ τῷ τῷ διδασκαλῷ. multidiscipuli pceptorib' meliores. Pulcherrima possessio homini doctrina est, vt musei grecorū testantur: canētes καλῶν σοφῶν κτῆμα παρὰ βροτοῖς. Compotes voshuiusce tam preciosae possionis facient. M. Cicero: & Virgili: eloquētia in hāre ditate m: talibus relicta. Quorū volumia sūt prato similima. Nā sicut in eodē prato bosh erbā quant: canis leporē: ciconia lacertā villica fūgos: virgūcula flores: ita grāmatic, poeta, Orator Philo sophaster suis quisq; studijs aptissima colligent ex ciceronis, Maro nisq; penorib'. Quorū pabulū est citra fastidiū, eoq; igenia maxime puerila ac iuuenilia sūt sagināda Et cū alios dulcia, alios salsa, alios austerā, alios suba mar, de lectēt, Ciceroniana ferclā & maroniana mire faciūt ad palatū oim & stomachū. Nos vero istar archimagari pulmētaria Ciceronis & Maronis p se e culēta cōdimētis quoq; nris esculētiora facere tētabim' & cū silitudo fastidij mīsit ea cōditurarū vaietate condiem' vt succum scitissimi saporis, lōgeq; noto dissimilem, gustantibus vobis edulia Tulliana & Maroniana habere videantur.

Qd reliquū est, vobis gratias ago & habeo multijugas: qui me adiuvistis nō vt pharmacopolā, sed auscultatis diligēter & libēter vt oratorē: & vt Oratio puerbialis a puerbio ichoata puerbio quoq; terminē: vellē (vt adagiū est grecorum) αὐτὶ πολλὰ γὰρ, id est gratiam repēdere posse, qd illi vsurpāt de his qui gratiā beniuole reponūt. πολλὰ γὰρ em id est ciconiā senelcētes parentes educare eosq; senio lassescētes ac alarū remigio defectos subleuare hūeris ac succollare dicūt. Vnde cicoia aus pia vocat: & Antipelargolis remuneratio: retributioq; bñficiorū noiatur: indeq; ortū est puerbiū hoc αὐτὶ πολλὰ γὰρ: qd beneficium retribuere & gratiā referre significat: cuius narratio in ca:ce orationis hodiernae sit vobis pro gratiarum actione: & huiusce officij scholastici remuneratione.

Finis Orationum & Prælectionum Philippi Beroaldi
In aedibus Barranis.

Angeli Politiani Viri disertissimi Oratio, quam edidit pro
Oratoribus Senensium ad Alexandrum sextum Pontifi-
cem Maximum.

Et si Christiana omnis respublica electiōe Romani pōtifi-
cis quēcūq; eū tādē esse cōtigerit: gaudere sēper iure: ac
letari debet: qm̄ sine pastore grex dñi piclatur: tamen
hoc t̄p̄s est. B. P. in quo profecto redundantē letitiā suā
cohibere homines nequeūt. q̄ is tu nobis pōtifex maximus contis-
gisti: cui⁹ & prudētiā & virtutē diu Romana respublica ecclesiaq;
maximis arduisq; in reb⁹ expta admirataq; semper est. Verū Se-
nensi ciuitati hoc est reipublice nostrae, ad cōmunē hāc oīm Chri-
stianorū ppriā quoq; & peculiare accedūt letitiæ causę: sic vt pe-
ne a sedibus cōmonere se ipsa: & sua quadā voce gratulatū venire
ad te: tuisq; se aduoluere sc̄tissimis pedibus velle: ac gestire videat-
tur. Sed qm̄ hoc facere eā natura nō sinit: nos ad te ciues suos. B.
P. publicę gratulatiōis oratores misit. q̄ scilicet i hoc celeberrimo
gratissimoq; nobis mūere vices toti⁹ ciuitatis iplerem⁹. Gratula-
mur igi⁹ tibi Alexāder sexte Romane Pōtifex q̄ ad rerū hūana-
rū fastigiū subuectus: immo ad diuinitatē ipsā plane sublarus oīa
præter deū minora: inferioraq; te videas: sic vt reges etiam ipsi &
p̄cipes adorare submissi vestigia tua, & puluerē pedum tuorum
ligere nō modo nō dedignētur: sed loco etiā præclari muneris con-
cupiscant. Gratulamur & Christiano gregi: cui tu videlicet is pas-
tor diuina, puidētia datus es: vt illū facile tutū: securūq; p̄stiturus
& a furū insidijs & a luporū incurfib⁹ videre. Gratulamur quoq;
nobis ip̄is hoc est Senēsi ciuitati priuatis quibūsdā gratulādi causis
quas proxime suo loco cōmodi⁹ attingem⁹. Post hoc autē obediē-
tiā tibi humilē: ac deuotum obsequiū: vero Christi in terris vicario
quāta maxia possumus veneratione exhibemus: paratosq; semp
fore pollicemur etiā vitā ipsam: & sāguinē: vbi opus sit. p̄ incolumi-
tate: & dignitē. e sanctitatis tuæ: Ramanaq; ecclesie pfundere.
Tū i idem & sentim⁹: & clare profitemur hoc obediētiæ officiū nō
ad gratiā vllā: sed ex debito tibi esse offerēdū: sic vt a quoq; morta-
liū sine summo scelere: sine grauissimo periculo prætermitti neq;
possit: neq; debeat. Nam si rerū natura ordine quodā miro & pul-
cherrima varietate distincta est: sic vt a sūmo ad imum per medios
quosdā grad⁹: diuinitatis imago refulgeat: quanto hic ordo magis
atq; hæc varietas nexa inter se apta & cōgruēs i ecclesia ipsa cōspi-
ciatq; eminere debet: quæ prors⁹ naturā transuolat: oīq; in petu

Angelí Politiani

conatuq; suo tēdit ad grām. An vero triūphās illa in cælis ecc'lesia ordinem miro fulgebit angelorū: quorū alij alijs præfecti subiecti ve sint. Hæc vero militās ecclesia ad illius exemplar in terris instituta incōdita erit: & carebit ordine! Et quo pacto: igit̃r terribilis erit: vt castrorū acies ordinata! Aut quomodo omnino acies: nisi in ea ad vnū quasi imperatōrē diuersi quidā ordies alij alijs gradati vel parētes: vel imperātes redigātur! Siquidem vnitatis ipsius q̃ maxime in ecclesia quaritur, cōgruentior causā est vn' q̃ multi. Quo circa ille etiā rerū naturæ sagacissim' īterpres Aristoteles: vbi diutius optimā præsantissimāq; regēdæ: ac gubernādæ vniuersitatis rōnē quesierat: sic Homericis tādē verbis exclamauit: Rex vnicus est. Rex autē: & princeps noster haud dubie Christus est: cui' i terris locū vertex apostolorū Simon' obtinuit: etiā Petrus ob id appellatus: q; super eū dñs quasi super petrā ecclesiā suam fuerat ædificaturus. Huic & clauēs cælistis: terreniq; regni: & ptātē Christus illam immēsam tradidit: vt qđ ligaret in terris: aut solueret: ligatū solutūq; etiā foret in cælo. Hic est cui in cælū ascēsurus mandauit vt oues pasceret suas: quo verbo vicariū: successorēq; eū sibi & instituit & cōsecrauit. Hic est etiam quē venire ad se sup mare ipm relicta nauicla iussit: qā nō nauē hoc est ecclesiā vnā sicuti alij suam quisq; sed mare: hoc est sæculū ipsū susciperet gubernādū. Hic est etiā cui dixit vni vt se sequerē. Hic idē vnus linteum illud cælo demissū vidit quadrupedibus om̃e genus serpētibus volatilibusq; refertum ac surgere: occidere: & manducare inde iuss' est. vñ etiā merito de illo mater decātat ecclesia. Tu es pastor ouīū: princeps apoloſtorū tibi tradidit de' oia regna mūdī. Vt igitur hæc oia ī pauca conferātur: & ordinē habere militās ecclesia debuit. & is ordo ad vnū quasi caput fuerat referēdus: & toti' ecclesie caput: ac fūdamētū Petr' est apostol'. Sed quādo ecclesiā suam Christus instituit: vt non protinus euāesceret: sed ad cōsummatōnē sæculi vsq; p̃duraret: dubitādū nō est: quin ptās illa tāta in ipsius quoq; Petri successiōnē: quasiq; e posteritate descēderet. Oportuit em̃ (vt Paul' inqt) tādū hāc durare ptātem: q̃ diu ecclesia ipsa ædificatiōe indigeret ædificatione autē ad vsq; finē sæculi indiget: in quo electorū nūerus cōplebit̃. Iure igit̃ p p̃ribus tuis nati sūt tibi filij: canim' in ecclesia. Cōstitues eos p̃cipes super oēm terrā. Neq; em̃ fas erat: vt ordo ille ap̃licus a sapiētissimo Iesu Christo institut' in sui statū primord' deficeret. Sed q; rogo ver' Petri successor! An alius q̃ Romanus pontifex! Non em̃ ep̃scopī sedes est in qua primos: sed in qua postremo sederit. Petrus autē Hierosolymis: Antiochiaq; relictis.

Romā iubente dño, Romā hoc est in locū pascuæ suæ pperabat, sibi ad extremū vīq; vitæ spm̄ pastoris funditur officio: Q; si Petr^o loco dñi sēper, si Romanus pōtifex Petri successor: & Christi vicarius in terris est, pfecto iure diuino caput oēs tibi sancte pater, & genua inclinamus, oēsq; tibi tanq̄ ipsi dño Iesu Christo obtemparamus, tantāq; tuā. B. P. esse potestatem fatemur, vt iudicia quoq; tuā firma imobiliaq; pmaneāt: quasi deus ipse p te iudicet. Nec autem potestas ista conferri hoī ab boīe tanta potuit, sed ille sol^{us} contulit qui romanā ecclesiā solus fundauit, & supra petram fidei mox crescentis erexit, quiq; beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul & cælestis īperiij iura cōmisit Quapropter apostolicæ Sedis iura, priuilegiaq; sic alte radices, atq; ita ī solidū cgerūt, vt transferri, cōmoueriq; nō possint. Trahere fortasse tētabit qspīā, sed eas nō virib^{us} vllis rūpere, nec duro poterit cōuellere ferro. Si aut̄ in veteri lege tāt^o pontifici honos diuio īperio habebat: vt qui iussa illius detractaret extremo supplicio afficeret, quid nobis faciendū Christianis nomē illi^o gerētib^{us} est, qui sic vicarijs suis locutus est, qui vos audit & me audit, qui vos spernit, & me sp̄nit? Læsæ pfecto diuinæ maiestatis crimē incurrit, quisquis dū Christianū se asserit, sedi istī apostolicæ obedire cōtēnit: Verū sit alijs cōishæc & publica, nobis autē hoc est Senēsi ciuitati priuatę quoq; sūt, & propriæ hui^{us} p̄stadi officij causæ. Nā & Romana sēp ita nos ecclesia p̄texit, vt illi vni libertatē, dignitatē, īcolumitatē q; nīam debeam^{us}. Et tu^o ille scdm carnē patruus, in pontificatu aut̄ prædecessor sanctæ immortalisq; mēoriæ Callistus eius noīs tert^o, toto eā sui pontificatus corpore atq; oībus, ecclesiæ Romanæ virib^{us}, auxiliante et diuinæ virtutis principe Frācisco Sfortia ab Iacobi Pricini incursum p̄ssionēq; defendit. Idēq; Aeneam Piccolomineū nīæ ciuitatis hominē doctrina & nobilitate p̄stantissimū p̄sulem tunc Senēsem in amplissimū fratru suoru Cardinaliū collegiū cooptauit. Qui quidē post eius obitū statim successor eidem in pontificatu electus & Pius vere nobis, & secūd^o fuit qui pape qui rēpublicā nostrā pene ab interitū ad vitā reuocauit, viribus firmauit, auctoritate munijt, dignitate auxit, opib^{us} honestauit, vt ne plura quidē aut maiora optare a sup̄is nostra ciuitas auderet, q̄ quoti eā Pius ille pontifex, quātāq; contulit. Enimvero si referri oīa ad suas causas debēt (sicuti certe debēt) pfecto q; viuim^{us}, q; libertatē nostrā tuemur q; dignitate, glia, diuitijs aucti Senēses decoratīq; sum^{us}, nulli post deū neq; magis, neq; pri^{us} q̄ patruo illi tuo adorādę nobis mēorię Callisto acceptū referim^{us}.

Angeli Politiani

A quo videlicet tāq̃ a fōte quodā pēni, tāta illa in nos, tāq̃ affluens oīm rex felicitas redundauerit. Nec vero ingratus aut imēor accepta a Callisto bñficij Pi^o fuit, sed expeditionē quā ille aduersus imanissimū Turcē gētis tyrannū susceperat, obitu iterpollatā statim vt ipse ad pontificiū adscit^o ē, nauiter continuauit, vt in ipso molimie appatūq̃ rerū vitā efflauerit, nihil sibi neq̃ ad salutē certi^o, neq̃ ad laudē maius existimās, q̃ si factissimi illi^o sapiētissimiq̃; pōtificis promotoris decessorisq̃ sui vestigijs istitisset. Cāterū illis forsītā importūa mors tantū illud decus ob idipsū inuidit, vt hęc ad te laus integra, illibata, indefloratāq̃; descēderet. Nā sapiētia singularis, cui^o tā multa exprimenta tot annis sacri p̃iceps senatus dedisti, & p̃stās animi magnitudo, qua mortales crederis oēs antecellere, & atas ipsa p̃iter auctoritatē retinendæ laboribusq̃; ferēdis idonea, & vigor iste tu^o oculorū ac vultus, plenāq̃; dignitatis, plena maiestatis facies, ac totius corporis viuīda q̃dā vis & solidū robur, Tū istud ipsū Alexādrī nomē oībus oriētis populis formidabile, q̃d tibi credo nō frustra, sed diuinitus adoptasti magna q̃dā de te nobis, rara, ardua, singularia, incredibilia, laudita pollicē ē. Nō em̃ dubitat qn receptura retēturaq̃; i^o maiestatiq̃; suā Rōa na ecclesia sit, quin virtuti & bonis artib^o honos te pōtifice sit habendus, ac viri docti disciplinisq̃; omne genus ingenijsq̃; florētes p̃mia laborū sint vigiliatūq̃; laturi, quin p̃ncipes oēs Christiani arma qb^o iter se nūc ipse sēuūt, cōtra Mahumeticā potius rabiē impulsu, auctoritateq̃; tua cōuersi sit. Tibi em̃ tibi laus hęc vere Alexādro debet, nō magno, sed maxio, nō regi, sed pōtifici. Tunc em̃ vere tu pastor cū belluas illas teterrias tot aios christianorū hoc ē tui gregis cruore, & cædib^o pastos, toti^oq̃; quotidie Italiæ atq̃; adeo sedi isti tue sctissie ravidis faucib^o inhiantes; baculo isto diuine p̃tatis repelles abiges, cōtūdes. Qd vt fortit̃ aggredi cōstā ēq̃; nō dubites, en ipsa tua te patria pulcherriā illa Hispania nūc maxie adhortat̃, q̃ quasi reb^o tuis pludēs, regē regināq̃; suos diuinis honoribus effere; ados alacri studio in bellū secuta, maxis q̃dē laborib^o & periculis, sed maiore p̃fecto laude gl̃iaq̃; barbariē illā truculētā, & fœdā n̄ris toties cladib^o triūphātē Europæ tādē finibus exturbauit. Sed quid ego hęc ap̃d te sūme pontifex? quasi verō aut meæ partes sint tui adhortandi, ac nō potius adorandi, aut tu stimulis idigeas vllis icitādusq̃; cui^o sis, qui tua sponte nihil vnq̃, nisi arduum, nisi excelsū, singulare vel cogitas, vel moliris. Quare finē dicēdi faciem, si pri^o rē publicā nostram deditissimam deuotissimāq̃; tibi sancte pater cunctis animi & cordis viribus sup̃

plicit̃ cōmendauero, quę nō min⁹ Alexādro sexto pōtifice maxi-
mo nūc exultat: q̃ olim Alexādro tertio ciue suo Romano itē pō-
tifice exultauit. illo qui Federici īperatoris veniā petentis ceruicē
decalcauit. Nā neq; dubitam⁹ quā tuti semper sub vmbra alarū
tuarū Senenses futuri sim⁹: sicuti sub aliorū pontificū praeſidio fui-
m⁹ haec⁹: & beneficia cōmodaq; nec pauciora abs te, nec mino-
ra prors⁹ expectam⁹: q̃olim a patruo illo tuo sanctissimo pōtifice ac-
ceperim⁹. Reliquū est: vt deū optimū maximūq; precemur: vt felix
faustūq; tibi sit: emp: quicquid agas: quicquid cogites: vtiq; in ista
sublimi cathedra sedēs: atq; imperās annos Petri. procul excedas
quo videlicet oues tuæ vocē agnoscētes tuā: tutæ vndiq; sub tanto
pastore & saturg diutina securitate perfruātur. Dixi.

Pro Oratorib⁹ Florētīnorū ad Alphōsum Sicilię Regem.

 Vdito Ferdinādi sapiētissimi regis obitu Florētina citas
inuicte Alphōse rex: non m⁹nus consternata est: q̃ si ip̃a
quoq; tecū parēte idulgētissimo esset orbata. Nullū eīm
ab eo nra respublica vel studiū: vel officiū desiderabat:
qđ prestare vnq; pī genitor etiā charissimis liberis cōsueuisset: vt
q̃ eā toties & cōsilio iuuerit: & opib⁹ defēderit: & auctoritate mūis-
uerit. Itaq; cōmuni quasi luctu nos ad te ciues suos vēire iussit: vt
tecū gemit⁹: lamētā: suā vicē cōferrem⁹. Cui post q̃ mūeri satiffecit
sem⁹: tū colligere nosea tecū piter mādauit: quib⁹ cōmunis dolor
si nō penit⁹ tolleretur: at certe minueret. Multa autē sese nobis of-
ferūt, quæ nimiū luctū quasi suo iure castigēt. Sed illa ī primis, q̃
perpetuo quodā tenore felicitatis est vī⁹ dū vixit Ferdinandus: q̃
exitum habuit facilē: nō armis melioribus fraudatus: non fastidia
tristioris senectutis expertus: q̃ superstitē sibi gloriā reliquit: sic vt
iustitiæ: sapiētiae: cōstātiae: q̃ fama: (quę propriē regiæ sūt virtutes)
nemini etiā veterū cōcesserit. Ad hęc regnū tibi tradidit: hoc est
cui maxime debuit: cui maxime voluit: opulētū: triāquillū: pacatū
viris: armisq; florēs. Tibi iquā regnū hoc tradidit Alphōse rex ma-
ximo natu filio: tot reb⁹: tot bellis exercitato: quē toties victorem
cōplexus est: toties triūphantem profecutus: cuiq; viuēs adhuc re-
gni totius habenas domi: forisq; tradiderat: cuiusq; vigilātia fret⁹
in vtram vellet aurē (qđ dicitur) oculos dormiebat. Quos autem ti-
bi fratres genuit? Q̃ quidē sentientes? Q̃ etiā semper vnanimēs?
Quem vero etiā nepotē vidit ex te natū: sibiq; cognominē, regiæ
vere indolis iuuenem: iā castris regēdis idoneum: miris excellentē
virtutibus: expressissimā quādam (vt vere omnes dicunt) imaginē
vult⁹ animiq; tui: Mitto necessitudines alias: amicos: socios: adiū-
liij.

Angelī Politiani

mēta: pāsīdia: stabīlīmētaq; regnī tāta: mitto populariū studia q̄
pri^o etiā per se prōpta: tua tamē quoq; liberalitas euocauit. Hēc
igitur atq; alia quæ breuitatis studio prētereo: cū tot tātaq; sint vt
neq; plura, neq; āpliora optare hoīes pudētes audeant a superis:
ingrati profecto sim⁹: si nō ratiocinemur: quæ reliqui summa fiat:
ac saltē bona ip̄a cum alijs compēsēmus. Reliquū est Rex magna
nime Alphonse: vt reipublicę nostrę noīe: quæ tibi deditissīa est:
oīa polliceamur: demusq; fidem nūq̄ Florentinos tuos ylla in re
quæcūq; fors ceciderit defuturos. Dixi.

Pro Oratorib⁹ Florentinorū ad Alphonsū Sicilię Regem

Vanta nos affici lētitia credis: quāto esse gaudio pfusos
uicte Alphōse rex: cū tāta omniū alacritate: studioq; po-
pulorū tenerete pacatissimū regnū moderariq; videm⁹.
Qđ inaudita quadā virtute tu⁹ ille diuinissim⁹ auus pe-
perit: quod icredibili sapētia prouidētissim⁹ pater gubernauit. Et
enī si votis optād⁹ rex fuisset, nō aliū profecto, quicūq; rebus Ita-
lis fauēt, a superis poposcissēt: q̄ eū p̄cipem: qui ductu imperioq;
suo diffētietē Italiā pacauisset. Idēq; feras illas & sāguinariās Tur-
corū nationes: tot cōtētionib⁹: tot p̄alijs: tāto labore: tanto etiā
periculo a nostris iugulis a n̄ris ceruicib⁹: a tēplis: ab altarib⁹ de-
pulisset: q̄ deniq; res aduersas fortit⁹: scđas moderate ferre vtranq;
fortunā expt⁹ didicisset. Atq; hæ bellicę quidem laudes quem ad-
modū tuę sūt Alphonse rex, proprię scđ & peculiāres: ita illę pa-
cis artes certari sibi te vīdicāt: fides, iustitia, grauitas, altitudo aī,
moderatio, cōstātia, tū libera litas, idulgētia, clemētia, comitas,
affabilitas, humanitas: quæ maiestātē pariter & gratiā cōciliāt. Et
cū mortales oēs ad te amandū: colēdūq; alliciāt: regijs tamē diade-
matis fulgori nihil officiunt. Iam quantum ingenio: quātum consi-
lio valeas quis ignorat? Mēoria certe rerū verborūq; tāta tua esse
dicī: vt pene prodigio similis habeatur. Literę autē tā multæ tāq;
elegātes: vt illustrare etiā professores ip̄os atq; hoc vnū semp agē-
tes abūdē queant. Itaq; si nūc Socratic⁹ ille Xenophon reuiscat
minime dubitādum sit: quin Cyro illo prēterito te sibi vnū deligat
Alphōse: cuius ad exemplar imaginē perfecti regis: atq; oīb⁹ abso-
luti nūeris effingat. Merito igif gratulātur tibi om̄es quicūq; rem
publicā Itolorū saluā cupiūt. Sed in cōmuni lētitia vehementius
tamē Florētina ciuitas exultat: sic vt vix capere animis inexplēbi-
lem lēticiā possit. Quæ tā multis vltro citroq; meritis atq; officijs
diu iā se tibi rebusq; tuis inenodabili vinculo copulauit. Ipsa medi-
uissid⁹ testā yrbis & mōnia nobis huc proficiscētibus gestiebāt: &

quæ rerum natura non patitur, reuelli pene a solo urbs, & cupere ipsa nobiscum ire ad te gratulatū videbatur. Quod quoniam non potuit, nos potissimum ciues suos publice misit, ut isto nobis gratissimum munere defugeremur, quos et priuati tibi maioribusque tuis, & esse & fuisse deditissimos intelligebat. Gratulamur igitur tibi rex inclite publico patrie nomine, gratulaturi (si locus ferret) et priuato, tibi que & tuis die illi quo regno patrio atque auito inauguratus es, aspicatissimum esse volumus, ac deum optimè maximè precamur, ut prosperis utique rerum tuarum perpetuum diu felicitatis tenorem, ac postremo secundissimos exitus accommodet. Dixi.

Pro Præatore Florentio ad dominos ieiunantes summum magistratū.

Magnāda hæc in primis consuetudo a maioribus vestris tradita magnifici potestatesque domini, ut apud vos urbanus prætor summe ineuntes magistratum de iustitia verba faciat. Quo videlicet una opera & vos officij vestri admoneat, & ipse sui reminiscatur. Nam quæ iustitiā colit, eum necesse est ut virtutes et ceteræ comitentur. Omnium quippe nutrix & mater iustitia, quæ si a se auer setur, sapientia, si in corporibus, bona valetudo, si in domo concordia, si in ciuitate, pax, si denique in mundo, prouidentia nominatur. Hanc quæ habeant hi nec metu perturbant, nec pudore confundunt, nec sollicitudine carpunt, nec angoribus excruciant. sed ipsi sibi constāt, & quæ sincera voluptas est, tranquillo animo semper & quieto perfruentur. Itaque genus Indorum, qui Pedalij vocantur, nihil a dijs aliud in sacrificijs quæ iustitiā poscebant. Qua una impetrata omnia se adeptos arbitrabantur. Sed cum tueri iustitiā mortales omnes debeant, tum vestri in primis hoc munus excelsi, potentesque domini. Quorum qui primus est ipso se nomine iustitiæ ferre vexillum præfere, ut qui deinceps eum sequimini nihil aliud oino aut esse, aut dici quæ eiusdem iustitiæ ministres fortissimi, ac per pugnatōres acerrimi debeatis. Nihil igitur verbis, aut meis opus est vobis, aut cuiusquam, si locum, gradumque & ordinem istum cognoueritis, in quo vos senatus, populusque Florentinus collocauit. Quocirca finem dicendi faciam, si prius illud Epicteti Stoici dictum vestris auribus ingesserō. Neminem recte alijs ius dicere: nisi qui iudex prius ipse semet fuerit. In Fæsulano Rusculo. M. CCCCXCIII.

Hermolai Barbari in Paraphrasin Physices Themistij,
Præfatio ad Antonium Galateum.

Diloxerunt eryxidis & gnathonē sicutulæ perceres, imo vero extrēos, ac perditos gulonesque pediuorasque infamant li tæ, quæ conuiuijs adhibiti emungere se in pultarijs soliti essent ut abstinentibus ceteris soli epulis amplius fruerentur. Idem

liiij.

Hermolai Barbari

nihil vidēt peccare, qui studia liberaliū artium docere, aut scribe
 re ingressi / vocabulis sordidis, & ex' inia plebei sermonis fece' acce
 ptis fœdāt cōtamināt oīa, vt bonis mētibus, & p̄claris igenijs aut
 auersis, aut perterrefactis soli rerū potianē, voluptentq; citra æ
 mulū. Ita fit, vt qui paulo mō humanius educati, institutiq; sunt
 non reformident hęc adeo, sed fugiāt, oderit, despuāt. Contra ru
 dissimus quisq; ifātissimusq; admoliri manusijs audeat. Qd non
 cōtigeret, nisi q; (vt in puerbio ē) balbi balbos intelligūt. Ac sunt
 quidē nonnulli tam male affecti, animatiq; vt putent q̄ in philo
 sophia, mathesi, iuris scientia tractāt, latie dici aut explicari nō
 posse, nō tā propter egestatē lingue, & reꝝ nouitatē (vt Lucretio
 videtur) q̄q; sentiunt hūanas literas quasi negotium facessere, &
 īpedimēto esse maioribꝝ doctrinis. In quo alij etiā īpportunꝝ sto
 lidiꝝq; affirmāt pugnātia esse hęc non alio genere, q̄ ea q̄ dispa
 rata & cōtraria agētibus dicunt. Proinde vitio vertūt, siqui vtrūq;
 aut iunctim condicat, aut ab eloq̄ntiæ studijs se ad philosophiam
 cōuertat. Hi sūt q̄ plausus modo i celebritatibꝝ captāt, qui per vr
 bes vehū cōspiciū, qui vnicos se aristotelis lectores narratoresq;
 & credūt & p̄dicāt. Durius fortasse verbū, q̄ vt vñ hō minime iurgi
 osus, imodestꝝq; afferat, vel vt abesse ab eo iuidia possit. Sed (for
 tis fortuna) dicēdū est. Nihil æque perniciosum in oī republica ē,
 q̄ ista persuasio, nihil tota vita incōmodius, indignius, fœdus, q̄
 puerio hęc & deprauatio studiorū. Addicere hoc necessarijs re
 bus & testibꝝ, sed nolo eē longior i re nō dubia. Illud non possū ta
 cere, hoc qd vulgo credit, philosophos non esse rebus gerendis a
 ptos, nauosq; nō aliunde habuisse ortū, q̄q; ex ijs p̄limi, dū se to
 tos ponūt i vna illa, cui addicti sunt arte, aspēnāt, & deferunt ce
 tera. Eloquentiā abdicant, id est cultū & elegantia vitæ. Histori
 am negligūt, id est magistrā, & ducē bene ac beate viuēdi, de qua
 & vsus rerū oīm prouenit, & peritia tota reipublicæ administrā
 dæ constituendæq; p̄itur. Hi cū legati ad externos mittūt cū præ
 tores iuri dicundo sedēt, cū in senatu sententiā roganē, mirū nō ē,
 si aliquando p̄sentibus risum excutiant, si fatua, si delira, si extre
 ma deblaterāt, si tota eorū nō plus incōpta, q̄ imprudēs oratio ē.
 Et Hercules nullū hōim genus v̄situr tam abhorrens a sensu cō
 muni, tam distorto & corrupto iudicio q̄ qui aut philosophiā aut
 ius ciuile, sine literis cultioribus adierunt. Sed mittamus obsecro
 hos, qui non verbis, sed ferula cōmonendi essent. nisi q; senex est
 p̄sitacus negligit ferulā. Priꝝ tñ q̄ hīc decedo, de genē hoc ita ita
 tuo, quēadmodum luscitiosi exq̄tius cernunt vesperi, quā i diu,

ita his facili⁹ p^opostera & cōfusa, q̄ recta & explanata p^ociunt. Et
 quēadmodū q̄ misere degunt (vt inquit Plato) dicunt hūanū gen⁹
 foelix ac beatū eē nō posse, ita qui diuersū a musis īgeniū obtinēt,
 negant habere eas posse in q̄b⁹ ipsi artibus versent^r. Cæterum
 hortor te mi Galatee, vt adolescentibus istis vīs nouitios phōs
 cū veteribus cōferas, pēfitesq̄, vt quantū intersit intelligant. Incū
 be oī studio, labore, dexteritate, prudētia, vt opīnionem illam de
 qua superius dixi (quæ fere in hominū mētibus obduuit) aut di
 discutias: aut mollias. Ita enim & illos priuati, & literatos omnes
 in cōmune p^omeritis fueris. Mltū te in hoc iuuabit Pompanus no
 ster, cuius tāta est vel doctriⁿa, v^l authoritas, v^l vtrūq̄, vt spera
 re sit eū (si vires itēderit) talē huic malo futurū, qualis aut sphynxi
 oedip⁹, aut hydræ Hercules fuit. Q^u si quos nactus fueris egregie
 ptinaces (sūt em̄ & ī volucrū, & ī terrestrium genere aīalia q̄ fortī
 dis gaudēt) ad hos tu ceu aui p^opostera ortos, lustratos, & intem
 pijs actos, ac plane depositos, deploratosq̄; ne manū qdē admo
 ueas. Nūc restat vt de me ipso tibi aliqua dicā. Mirari te noli si infi
 nitos errores, quos isti ptimī peritia linguæ, partim Aristotelicæ
 disciplinæ inciticia prælegūt, & defendunt ī scholis, non coarguo.
 Nec em̄ hāc p^ouinciā suscepimus scribendi res phylicas, vt cum il
 lis tanq̄ ī palæstra (vt dicī) certarem⁹ de laude, & gloria, quippe
 quos vincere nullū negotiū sit, sed vt v^l nobis īp^osis cōmētaremur
 hęc si nullos habituri lectatores essemus, v^l si quib⁹ idē qui nobis
 stomachus esset, īs ad bonas literas aliquid opeculæ adderem⁹.
 Nec em̄ spūs magis magnos ī hoc q̄ vtilēs (vt ille īquit) afferimus.
 Nec de nobis quicq̄ magnopere arduū pollicemur: sed qdam tñ iue
 nisse nō negamus, q̄ aggredientes ad hęc tantisper morari nō in
 uenta potuerint. Illud tēpus est in calce vti dicam⁹, nos tibi inter
 p^otationē ī Paraphrasin phylicas p^o nra veteri, ac stabili necessitu
 die volētes dicasse. Alioquin dicatur ā hāc stipulat⁹ a nobis es, cō
 essemus istic. Oppigneratā tibi fidē reluimus, q̄q̄ p^oscriptione vti
 poteramus & fori & decēnij. Sed bñficio harū legū renunciāt phi
 losophi quibus ī fraude poni vel furioso abiurare gladiū. Vale
 Venetijs, M. CCCCLXXX.

Hermolai Barbari in Paraphrasin Themistij peripatetici
 Præfatio ad Sixtum quartum Pontificem maximum.

Vi tibi studiosæ suæ opæ nūcupāt Sixte pontifex summe
 q̄rte, alij id agūt, vt te vtcūq̄ sibi p^omereāt, alij vt fructū
 aliquē fēriant iudiciij tui de se, alij vt abs te tñ p^obent, &
 hī ob alias causas. Ego vero hęc tibi dedico, tum vt meā in te ob

Hermolai Barbari

seruantia, præsertimq; Zacharię patris qui istic ad te pro Venetis agit legatus, agnoscas. Tū vñ maxie, vt te pro fide ea (q̃ a me tibi vt principi meo debetur sūma) instituti illi⁹ tui prædari & diuini cōmoneā, qđ priusquā creat⁹ pōtifex es flagrantissime āplex⁹ vide ris, adiuuandi, prouehendiq; litteras, q̃ proculdubio sine auctori-
tate & diligentia doctissimi pīcipis, aut interitura penit⁹ videbā-
tur, aut ad pristia; barbariē reditura. Nā & igenia vndiq; cōduxi
sti, & bibliotheca opulētissima; ære tuo īpensaq; publicasti. Nūc te
obsecrant, obtestanturq; bonę omnes artes, ne (q̃ tuę maxie oc-
cupationes sunt) negligētiuscule in posterū habeāt. Errāt qui cre-
dunt grauius esse cū quibusuis hostib⁹, quā cū īperitis, & indiser-
tis bellū. Intestinū hoc & intra parietes, ac perpetuū. Illud exter-
num, tēporariūq;. In eo libertas, imperiū, vita sub alea est, in hoc
labes aicerta. Per illud desinas viuere, vt res pessime cedat. Per
hoc viuas omnino, sed viuas nō hō. A barbaris, a feris, a vulgo dif-
ferimus, q̃ litteras habem⁹, illi non habēt. Cæteris vincimur. Tol-
le hoc discrimen, deteriores sim⁹, q̃ barbari, quā fere q̃ vulg⁹. Hoc
tibi (qđ cœpisti) spectandum idētidē p̃mendūmq; assidue p̃positū
est. Nullę sint cogitationes tuę tā multę, tā arduę, q̃ curā tibi hęc
aut excutiāt, aut offūdāt. Sub Nicolao pīcipe exercere se, ac re-
uirescere studia cœpēit. Nisi tu, quod facis, facere pseueres, neces-
se ē cōsenescāt denuo atq; decedāt. Igit̃ Themistiū ē familia Ari-
stotelis elegantē philosophū ad te in latinum sermonem conuer-
ti, ratus nō īgratissimā tibi rem me facturū, si philosophia ea quæ
de natura est, latinis līis quāta mō legitur in scholis contineretur.
Videbam nihil incultius, horridius, ineptius, quā partem istam li-
teraturæ hēri. Placuit periclitari in Themistio an istę quoq; pro-
prietatē & lucē Romanę liguę reciperēt. Oppido q̃ laboratum
mihi in hac interpretatiōe est, non tā q̃ nihil iuuari ab ijs auctori-
bus potui, qui Aristotelē cōmentati sœde, ac barbare pridē sunt,
quā q̃ ne ab illis quoq; q̃ etate nra latinā eloquentiā professi græ-
cæ eius philosophi cōmentaria transtulerunt. Horū pleriq; dū alie-
nam incitiā insectātur, suā prodidere. Adeo omnia ab ijs peruer-
se, deprauatęq; sunt perscripta, vt si quis interpretationes eorū
cū illis veteribus conferat, quas rephēdūt, vñ ī aliqua Aristopha-
nis libra, aut Critolai appensas examinet, vtrę earū vergant in
ternosci non possit. Percussere singillatī, quęcunq; peccassent, nisi
plura eorū essent errata, q̃ verba. Alioqui non cessendi quęquā
lacerādiue studio, sed iuuādi bonas mētes hęc scribim⁹. Magnā,
īcomparabilemq; iacturam iam pridem fecim⁹ Pontifex maxie

Præfatio in Paraphrasin Themistii, Fo. LXVI.

in Theodoro Gaza: qui vir græcus latinis oēs in hoc munere scri-
bēdi/interpretādīq; superauit. Is si diutius vixisset: linguā latinā
hac quoq; parte locupletasset: Quod & fecit in libris illis absolutis
simis de aīalibus Aristotelis: & Theophrasti de stirpibus. Hic vn⁹
mihī certare cū vetustate ipsa visus est: hūc mihī quē colerē/quem
imitarer pposui. Ab huius scriptis adiutū me & fateor/ & prædico.
Hunc ego nō manopere incuriosius legi: q̄. M. Tullium; Pliniū; Co-
lumellā; Varronem; Senecam; Apuleiū; & ceteros: quos in hoc ge-
nere cōmentandī diligēter euoluere necessariū est. Ne ille quoq;
minimus labor noster fuit. q̄ in ijs libris vertendis non modo non-
expressim⁹ verbū e verbo: quod interpretes indifertos solere Ci-
cero meminit: sed libere & trāslationib⁹/ & figuris/ & tropis vsi su-
m⁹ ad morē Romanū sensibus stantibus. Lusimus arbitrato nō
sed sententiam integrā dedimus auctori. Tantū vero abest: vt ali-
quid prætermiserim⁹/ dissimulauerim⁹ ve: vt illud periculū sit: ne
q; eruditioni impēse studuim⁹, addidisse aliqua poti⁹ q̄ detraxisse
inuisorib⁹ videri possimus. In plenum non tā latinū reddere The-
mistū, q̄ certare cū eo volui. Hæc enī laus (vt ille ait) linguæ lati-
næ est: vt græcā proprietatē/ & gratiam in trāsserēdo: aut æques:
aut etiā antecellas. Hoc menō dico assecutū fuisse: sed crimē meū
cōfiteor. Laboraui plane ābitu. Sed an effecerī quod querebam:
alij iudicent. Ipse certe mea nec magnifico: nec proba. Sed quid
te princeps humanissime orōne lōga detineo? Finem faciā si quæ-
dam de Themistio dixerō. Is Libani sophistæ: & Iuliani Cæsaris
temporibus floruit. A quibusdam abbreviator creditus Alexātri
ex Aphrodisiade est: sed falso. Nam & ab eo diffētit haud timide:
cū collibuit: & ab ordīe/ ac serie ei⁹ euariat. Præterea ipsemet se
paphrasten Aristotelis facit. Est autē Paraphrasis exercitāmētī a
pud rhetoras gen⁹. Ea finit a græcis hoc mō: vt sit quæ narrationi
proportionē rīdeat: aut sic: in qua vertimus aliorum scripta nō in
alia: quæ humiliora grādiora vefint: vt a Metaphrasi differat: sed
in paria sensu mō seruato. qđ & Fabius duobus locis sic explicat.
Tū mutatis verbis interpretari: tū Paraphrasi audaci⁹ vertere: qñ
& breuiare quædam & exornare saluo modo sēsū dimittitur. quod
op⁹ cōsummatis professorib⁹ difficile: qui commode tractauerint
cuicūq; discendo sufficient. Alio itē loco. Sed & ipsi sīquit senten-
tijs adiicere licet oratorū robur: & omīssa supplere: & effusa sub-
stringere. Nec ego Paraphrasin esse interpretatōnē tantū volo:
sed circa eosdē sensus certamen atq; æmulationē. Dictus est & a
quibusdā Ecphrastes. Est autē Ecphrasis mēra: pura q; enarratio.

Para-
phrasis.
Meta-
phrasis.

ecphra-
stes.
Ecphra-
sis.

Hermolai Barbari

Quod ergo diximus inter initia doctissime pontifex susceptū ab te patrociniū literarū, ne desere. Cum dico literas: philosophiā intelligo. Quę coniūcta cū eloquētia cū sit ite eruditio summa & summa fortuna: facile sperare possumus temporib⁹ tuis futurū: vt recta studia volente te (nam potes: nec ali⁹ pōt) ad dignitatē pristīnam reuocentur. Vale. Venetijs. M. cccclxxx.

Hermolai Barbari in castigationes Plinianas ad Alexandrū sextum Pontificem maximum Prefatio.

Vi lucubrationes suas regib⁹ inscribūt Alexāder sextepōtīfex maxime: veterē cōsuetudinē sequūt. Nec ite est qua materia: mō nō obscœna. Quādo ea literarū dignitas & quasi prerogatiua sēper fuit: vt dicarī eas sibi pīcīpes & honestū & glīosū putarēt. Adeoq; nullū gen⁹ fastiditū est vt Iul⁹ Pollux ad Cōmodum Cēsare de grāmatica: vitriui⁹ ad Augustum de architectura: Oppian⁹ ad Antoninū de piscib⁹: Dio phanes ad deiotarū regē de agricultura scripserit. Ego vero Plinianas castigationes: quas legat⁹ Romę necdū sacris initiatus ichoaueram: optimis & doctissimis viris suadētib⁹ perfectas emissurus grauiissime reprehēdēdus fuissē: nisi eas (qualescūq; forēt) numini & maiestati tuę cōsecrassem. Futurū enī erat: vt cū alia / tum illud quoq; diceret: ideo me tibi eas dicare noluisse: quia nescirē aut quātū sēper ingenijs fauissēs: aut quo demū aīmo pīnceps fact⁹ in bonos & studiosos hoīes futurus esses. Nicola⁹ quitus: a te septimus: cū ei renūciatū esset: quosdā esse Romę: qui bonos versus facerēt: negauit bonos esse. Cur iquit ad me nō veniūt: qui poetis etiā malis pateo? Molestē tulit homo sapiēs / i vrbe sua esse: qui līras scirēt / & nescirētur. Quāto mihi iustius tu succenseas pontifex maxime: si & militiæ & sacerdotij iure tibi secūdū deum maxime deuinctus auctoratusq; testimonio tuo sepissime ornat⁹: patrociniū adiutus auctoritate seruat⁹: cōmiserō: vt labores mei (quicūq; sit eorum genus) atrati hoc est sine auspicio tuo prodeāt. Nam ipse Plinius, si quemadmodū restitut⁹ fere creditur: ita redire posset ab inferis cui quæso alijs salutem & dignitatē suā q̄ tibi commēdaturus esset? Quem simul atq; suscepissēs: periculum non esset vti (quę tua felicitas & auctoritas est) denuo pessimo cum latronum praeda fieret. Quinq; milia in eo fere vulnera librarioꝝ sanauim⁹: aut certe quē admodū sanari possent ostēdimus. Dixi libratiorū: ne quis aut me parū pudētē esse: aut Plinium errasse dubitaret. Fuit & hęc vti lītas: q̄ in Pōponio quoq; Mela: quē nemo ignorat corruptissimū haberi: trecēta fere loca totidēq; in alijs auctorib⁹. mēdosa / p̄pere

i trāfitu, atq; aliud agentes correxim⁹. Neccoim tñ p cōditio. Pro
 digiosa q̄dem & mōstris insignia. Secūda tribus aliqua, minusq;
 fœda. Iā quēdā ex cōfesso falsa, q̄dā ad electionē libera. Erūt & q̄
 tutissimū fuerat omittē, si vtilib⁹ ābitiosa prætulissē, aut placere
 magis q̄ pdesse laborassē. Nuda aliqua, & q̄ velut notare inter a
 gnoscētes satis habui. Aliqua paulo plurib⁹ verbis explicata. Pas
 sim vero auctores posuim⁹ (id quidē verbosū fuit, sed occurrēdū
 erat iuidiā) paucissimis exceptis, i quibus nō tā aleā aut libidinē
 sed rōnē aliquā secuti sum⁹. Nec mihi fiducia est, vt (qđ Fabi⁹ quo
 q; dixit) ea sola esse cōtēdā. Scio qđē inuēturos adhuc quis agaci⁹
 indagare voluerit. Vt nāq; sit tēpus vnquā, quo nra hæc & leuia,
 & paræ necessaria fuisse videāt. Ego vero tametsi quātū mediocri
 tate valui, sūmū in ijs q̄ rēdis & exponēdis studiū adhibui, qua tñ
 nec scire oīa p̄fiteor, & cōniungere mltō sapi⁹ atq; falli propriū est
 hoīs, pat⁹ sū, si vllō vnquā ope, i hoc p̄cipue, qđ ad bonorū iuuē
 nū aliquā vtilitatē cōparauit, non pudorē mō adire de p̄hensus, sed
 & culpe satisfacere. Reliquū est Pōtifex sūme, vt Pliniū, & Plinio
 literatos oēs fidei tuæ creditos, ita fœuare, vt oēs intelligāt te nō
 mō religionis, sed ēt studiōrū & bonarū artū esse principē. Falle
 ris si aliū fuisse pontificē existimas, de quo sibi oīs ordo, sexus, v⁹
 ætas, vel maiora, vel plura spopōderit. Assentari nescio, & si scia
 noli. Ridiculi sunt, nec animi tui magnitudinē itelligūt, qui eā te
 p̄dicāt fecisse, q̄ nouus princeps nondū facere potueris, imperiū
 promouisse, auctoritatē sanxisse, inocētissimas manus habuisse,
 religionis & iustitiæ p̄tinacē fuisse. Et sagitat & expectantur hæc a
 te, laudari sine adulationē, priusquā fiāt, nec possūt, nec pateris.
 Atq; vt hæc ipsa priuat⁹ cumulatisse p̄stiteris, nescio tñ quo pa
 cto piguora qđā & grādiōra deſ derāt in p̄cipe. Illđ citra suspi
 tionē captatæ græ testari licet, cū tu maxio rerū vsu, incōparabi
 li prudētia, sūpma gloria, icredibili felicitare, admirabili sacūdi
 a, prōptissio igenio, castissia eruditiōe polleas, facere nō possūt
 hoīs p̄serti eruditi atq; studiosi, quin sūma oīa de te sibi ēt tacēte
 polliceant. Huius aut spei suæ fructū satis huberē cōsecutos se pu
 tabūt, si Pliniū sine quo vix pōt latia res consistere, in clientelā tu
 ā suscepis, atq; iā suscepis, vt op̄inonē de illo iā receptā, nō solū
 agnoscere, sed ēt approbare videaris. Cōuelli qđē existimatio es
 ius nullo mō pōt. Habeſ in manus, celebratur, colitur, p̄suasiss
 mū ē indoctos esse qbus ille nō sapit. Vix tñ dici pōt quantū orna
 menti atq; p̄sidij eminentissio auctori patrociniū tuū asferre posse
 videatur. Romæ. Octauo Calendas Sptembris. M. ccccxcij.

Hermolai Barbari

Præfatio Hermolai Barbari, quū libros Aristotelis domi cœpit prælegere, quas lectiones *ἑρμολάου* vocauit. Cœpit autē mane sub emerſum ſolis fere,

Quod ppositū meū esset in hac prouicia, quā suscepī ad olescētes optimi, q̄q̄ priuati & seorsū vobis sepe dixi, tū nūc quoq; dicendū vniuersis, & icōmune puto. Anim⁹ est & p̄fessio primū Aristotelis ipsius, tū verba, tū sensu n interpretari. Deinde qd̄ expositores ei⁹ vtraq; lingua dixerit, referre, sed breuiter & cū delectu, ita nec onerati, nec inanēs abibitis, id q̄ conuerso faciunt phī etatis n̄æ. Expositores enim ipsos magna cura p̄legūt. aristoteles ipse negligīt. Quā quidē rō nē docēdi vtrū reprehēdā, nec ne, non sū dictur⁹ hoc loco, certe nō sequor, sed aliud est reprehendere, aliud nō sequi. Illud sū itūria cuiusq; modeste dictū arbitror, eos q; phīæ p̄cepta tradūt. Aristotele postposito, phōs fortasse magnos & admirabiles dici posse. Peripateticos vtiq; vel saltē Aristotelic⁹s nechēri, nec appellari posse, nisi quis cōtendat, p̄ipateticæ sectæ placita melius ab alijs q̄ ab aristotele ipso tradi. Neq; tñ deterreri volo quēq; si qui sunt e vobis q; p̄ceptores huic instituto n̄rō cōtrarios audierint, imo gratulari possūt vtrūq; & q; p̄cipaciores futuri sunt, & q; facile iudicabūt, qd̄ iter sit inter hoc & illud p̄cipiendū gen⁹. Contra quoq; si qui penitus rudes accessistis, nihil p̄pterea desperādū, vobis est, nisi potius gaudendū, quibus contigerit incunabula phīæ ab ipso protin⁹ Aristotele doceri, & eam statim vīā ingredi, quam clarissimī & castissimī q;q; secutores ei⁹ solā nouerūt. Alioqui qui putāt hunc aditū patere, nemini qui scholas illas phīe nunq; intrauerit, in magno versāt̄ errore q̄nquidē tales scholas nec. M. Verro, nec Brut⁹, nec Plātī⁹, nec Chalcidius, nec Boetius ingressi, nō Alexander, non Themistius, non Porphyrius, non Iamblicus nō Sīplicius, Philosophi tñ eminētissimī, & Aristotelis interp̄tes iuratisimī fuere. Sed reuertor vñ sū digress⁹. Credo polliceri vobis posse duas res. Alteram interp̄taturū me vobis intra triennīū vīlūmū quadriennīū Aristotelis oīa volumina, hoc est quicquid ad dialecticē, quicquid ad philp̄sophiā naturalē, quicquidē ad trāsc̄ naturalē pertinet. Item quicquid ad moralem, ad Rhetoricē, ad poeticē. Nam de omnibus ijs Aristote ēscripsisse cōstat. Quorū ne centesima pars quidē legitur, nec ipsa plane legitur videlicet. Nā ex voluminib⁹ Aristotelis centū & vigintiquinq; aut sex, aut septē tñ legūt. Alterā, effecturū me p viribus, vt nihil sit i Aristotele tam difficile, tam obscurum, qd̄ assequi nō possitis oēs intelli

gētia. Reliquū est vt hortor vos nō ad hęc studia: video enī icitatissimos vos esse: sed vt ad hoc desyderiū vestrū ardēs & cōcitatum afferatis & diligētiā, & cōstātiā. Facile magis cogitamus: vt in auscultatiōe naturali legīt. sed magis facile nō sequimur. Nihil est tā arduū quo humanū ingeniū penetrare nō possit. Sed sine labore sine vigilijs puenire nemo potest ad ea quæ nos a vulgo separāt & a populo. Cauendū autē vobis iter prima est: nō dico, ne per ignauā desistatis ab iccepto: sed ne victi difficultate videamini: atq; ita innūero eorū esse: quos ipsemet Aristoteles a lectiōe cōmētatiōnū suarū reiecit. Omnes enī philosophi discipulorum suorū ingenia pbabāt. Pythagoras ex insomnijs quæ per quietem vidissent Plato in cōuiuijs atq; potu. Aristoteles vtroq; melius ex ipsa sermōis obscuritate: ad quā nō præsētes a deo: sed & posteros explorauit quasi aquila insātes suos: vt quorū oculos cōmuerere sēserit: precipitet e schola tāq; adulterinos: quorū vero acies firma cōtra steterit: educet, & recipiat vt legitimos atq; suos, Quāobrem enitendū vobis est: vt hui⁹ aglę videamini gnōsa soboles fuisse: nō pulli degeneres & eiecti. Cēterū tacere nolo vnū qđ ego maximū & precipuū ad studia philosophiæ comperi, quod quidem qui sequi volet nemo est ingenio tā rectuso, tā hebeti: qui euadere nō possit ad hui⁹ apicem doctriņę. Queritis quid hoc sit? Absoluo breuiter: voluptatum fuga: id quod versu quodam græco præcipitur.

τῶσπερ περ πῶτις καὶ ἄνθρωποι φιλοτιμοί.

Quem per iocum in os expressimus paraphrasi.

Venter: pluma: Venus laudem asfrigiendā sequenti.

Sed finem dicēdi faciā, si addidero ijs quæ dixi breuē sententiolā. Non sū a deo tardus, nec impudēs: q magnitudinē hui⁹ pfectionis meę ignorē: sed frētus sū nō eruditione aliqua mea: sed nonnulla fortasse diligētiā: vt qđ vel ingenio vel doctrinar on possū labore saltem, & cura pficiā. Propter quæ si sūt e vobis aliqui vel studiosi vel amātes mei: hāc vnā mercedē postulo, vt Aristotelē nō dico diligēt auscultetis, sed diligatis: atq; ametis. Atq; amari quidē & ipse velim: Sed si amare si duos nō potestis, Aristotelē solū p me diligite, atq; amate. amabitur aut tūc demū, cū cōperit intelligi, Illud verop suassimū habetote: nullā vobis maiorem voluptatem futurā: q cū ita familiarē habebitis Aristotelē vt libros eius legere cōtinēter & iōffēse valeatis expositorib⁹ nō consultis. Hęc enim sūma profect⁹ est. Hic finis librorū: vñ fruct⁹ ille cumulatissimus: & vere beat⁹ capīt vt cū ipso plane viuo & pēntē loqui videamur: Sed accedēdi temp⁹ est ad institutum nostrū. Dixi.

Oratio Hermolai Barbari Zachariae. F. Legati veneti ad Federicum Imperatorem, & Maximilianum Regem Romanorum principes inuictissimos.

D Oñq̃ literæ tuæ facer Imperator iucundissimū reipublicæ nostræ nūciū attulere: Maximilianū celsitudis tuę filium p̃cipez celeberrimū, & fortissimū admirabili populorū, & optimatū cōfēfulectum & salutatum esse regē Romanorum: Senatus & vniuersa ciuitas nostra nō cōtēta id per epistolā fecisse: cōgratūatū vtriq; nos misit, & ī mādatīs adiecit: vt magnitudinē gaudiū sui, qđ p̃ tāta re merito cōcepisset, nō duob⁹ modo vobis p̃cipes inuictissimi, sed Gallia, sed Germania, sed oībus gētib⁹, omnib⁹ nationib⁹ testatissimā & cōspiciuam facerem⁹. Cū quia nihil tam amplū, tā gloriosum sacratissimæ maiestati vestræ potest cōtingere: quod sibi quoq; p̃ sua in vos obseruantia fide beniuolētia cōmune non putet. Tum vero maxime, quia cū Christi anū nomē, & romanū imperiū hoc altissimo prouidētiæ vestræ cōfilio diuinitus amplificat⁹ sit: hoc tanto, & tam cōmuni bono sic afficitur vniuersa n̄ra respublica: vt sollicita sit admodum, ne latēciam incredibilem suā orōne cōsequi valeāmus. Q̃q̃ enim Cæsar g̃fiosissie vt a te primū īcipiā, nihil est fere: qđ vel a natura, vel a virtute, vel a fortūa sit expectandū: quin cumfatissime cōsecutus esse videaris: & iam pridē eas res gesseris artib⁹ pacis: & belli: q̃ nomē tuū æternitati cōmēdare possint: hic tamē opinione n̄ra fructū oīs anteactæ vitæ tuæ maximū cōepisti: q̃ filiū generosissimū, quī nobilissimas gētes, ferocissimos populos, bellicosissimas nationes nō minus armis q̃ sapientiā vicisset: Regem Romanorum te viuo renūciari permiseris. Multa sūt maiorū tuorum Cæsar egregia cū bello: tum pace monumēta: quorū persecutio neq; loci neq; tēporis hui⁹ est: sed oīa ea vt per se magna sūt, & immortalī memoria digna: ita cū hoc vno facto cōparata m̄lto reperiūtur esse minora q̃ præ se ferūt. Ac gesserunt quidē illi rem Romanā tā præclare vt nihil addi potuerit: Sed q̃diu vixit, & vtiq; sibi. Tu autē, filio tuo ad gubernaculā tātarū rerū promot⁹: posteritati quoq; cōsulis: & pluribus in futurū sæculis prouides: rōne inuēta: quēadmodū curā publicæ salutis retinere videaris etiā post mortē: rat⁹ id quod est imperatoris esse boni: p̃spicere ne possit esse mal⁹ impator. P̃ricipem esse malū: quē vitia successoris cōmendent, & bonū videri faciāt. Nā quor⁹ quisq; p̃ceps nō bon⁹ sit ad alterū collat⁹: Cōgratulatur ergo tecum sibi, & secū tibi princeps eminētissime non respublica modo n̄ra: Sed Christian⁹ orbis vniuersus: q̃ principē eū

quē certatim oēs flagitabāt: & tibi facere: & sibi habere cōtigerit. Rara & visenda felicitas tua Cæsar beatissime: filiū genuisse: quē Galli: quē Germani: quē Barbari: quē Romani: quē pp̄ls Christi an^o imperatorē optare te viuo: te reluctāte nō erubescūt. Dixi te reluctāte. Nā hec tua diue Federice pp̄ria laus est: nō min^o tibi q̄ cæteris moderari. Verebaris audio, modestissim^o & grauissim^o impator, ne si p̄cib^o pp̄loꝝ: & p̄cipū oīm p̄tin^o annuisses: aut charitati p̄risi filiū: aut ambitioni datū esse iudicaret. Parū tibi videat p̄stare Cæsarē i alios: nisi aduer^o te ipsum quoq; p̄stitisses immo q̄ clemētissim^o: humanissimus: & facillimus es in ceteros: id qd̄ ego nō famē credo: sed expt^o loquor: te parū æquus, & duriuscul^o esse voluisti, Nihil erat apud te fuga voluptatū, & cōtinētia: quas virtutes vno te: null^o āte te magis cōmēdauit: nisi & paternū affectū quo nihil esse cōstat i homine potētius: nihil tā legitimū: castiga- ses & cōpressisses. Nec enī vitiū erat in Cæsare liberos suos: q̄ & ipsi sūt Cæsares p̄tinus q̄ nascūtur: reges esse cupere: qñquidē nō magis honestū est Regē vocari: q̄ Cæsaris esse filium. Iā p̄ris in filios idulgētia popl̄aris, & plausibilis quoq; solet esse: nedū vt vel iuidiosa sit, vel p̄brosa. Mam in Cæsare cōmēdabilis sēper fuit i te vero etiā expetit: quasi debita. Nec iā idulgētia nomē habet: sed iuris & equitatis. Quis em̄ est filio tuo, vel bello: vel pace clarior: quē res aduerse magis exercuere? Quis pp̄ls, & secūdis min^o intumuit: q̄ si vtraq; fortūa cōstātior: i labore pertinax: i remissiōe diligēs, ac p̄cinct^o? Mitto bellicas virtutes: quē vt in eo p̄stabilēs, & eximiae: ita nec tēporū sūt oīm, nec locorū. Attigāt pacis artes: quē sēper & vbīq; sūt vsui, sapiētia, tēperātia, placabilitas, innocētia, religio, frugalitas. Hæc iuvene vno tā p̄clare: tā eminētes esse phibēt: vt ne i sene quidē ip̄atore maiora desyderari posse videāt: futurę p̄ro^o incredibiles: nisi eū ex Austria gēte celebratissima, & filiū tuū esse meminissē^o. Quē cū ita sit: immortales tibi grē prouiciatim, opp̄datimq; habētur: & sēper habebūt Impator cōsultissime: q̄ p̄ cōmuni bono verecundia, & modestia tuā expugnari pass^o es. Ergo bis te ipsū vicisti Cæsar iunctissime. P̄rio cū oblatū filio tuo regnū mime dissimulāter auersat^o & dep̄cat^o es naturalēq; p̄ris i filios pietatē virtute pl^o q̄ heroica: imo diuina quadā mētis, & aīmi magnitudine superasti. Secūdo cū hāc ipsam virtutē qua modo te vicisses: vtilitatis publicę cōtēplatio puicit, & impetravit a Cæsare: qd̄ impetrari nō potuisset a patre. Sed iā dudū mihi Cæsar inuit Maximiliāe Auguste p̄iceps generosissime, vta se di- gressus orationē ad te conuertā. Obtemperabo libens, atq; lætus

Cōuersio
orationis
ad Maxi-
milianū.

Hermolai Barbari.

cum quia laudes tuas pat equiore animo: q̃ suas audit: tum quia p
hunc modū imperio senat⁹: & desyderio reipublicę meli⁹ & hube
ri⁹ satisfecero. Ergo maiestatis tuae nomē apud nostā celebre sem
p fuit: vt ad diligēdum: amandūq; te propensos: etiam colendū
& obseruādū ipulerit. Est hic mos reipublicę nostrę peruetus,
atq; sanct⁹, perniciosos, & improbos Tyrannos exitialiter odisse.
Principibus bonis, & fortibus non solū fauere: sed etiā obsequi: di
gnitatē eorum, & amplitudinē omnibus modis iuuare: tueri: de
fendere. Aetate porro nra nemo de regū, & principū numero fue
rit quem collidi tecū, & comparari posse iudicem⁹: omnino talis, &
tant⁹ es apud nos: i quo vī plura, vel maiora: q̃ prae te feras: opta
re, cōminisci, desyderare pudor sit: vt nemo mirari debeat si leti
tiā immortalē, gaudiū incredibile, voluptatem icōparabilem: quam
te Romano rege declarato cōcepimus: dicēdo. representare nullo
modo possum⁹. Enitent ac prēlucent in vno te: sed iuuenē: mirum
dictū virtutes omnes imperatorię, iustitia, liberalitas, aī magni
tudo, clemētia, placabilitas, abstinentia voluptatū omnium, & vt
complectar vno verbo multa: q̃ immaturum qui te ceruim⁹, tā ma
turū imperij te cognoscim⁹. Peruidit hanc indolis altitudinem Ca
rol⁹ rex Belgarū, experiētissimus belli dux: & acerrimi vir ingenij
qua vsq; a dō exarsit: vt nihil pri⁹ habere videret: q̃ vt vnicam sibi
filiam virginē magnae spei: foeminam lectissimam: heredem mul
tarum gentiū, nationūq; futuram: & omnino quam multi reges
appeterēt: obseruarēt: ambi rēt: tibi vni fere puero: nec vxorio: nec
querenti: desponsare posset. Vnde iugesimo autē aetatis anno cum
princeps ille cui mox asciscēd⁹ gener eras: ab Leucis, & Heluetijs i
ter ceptus esset: socieri tui regnū a Gallis occupatum ingressus: par
ua manu fuis, & trucidatis ingentib⁹ hostiū copiis seruitute libe
rasti: vxorem defūcti ducis, & filiam, fortunatissimas modo foemia
nas: tū miserrimas & exangues, nec pl⁹ mœrore, q̃ metu cōfectas
oī diuina & hūna spe destitutas erexisti, subleuasti redemisti, vi
tam earū & dignitatem, & pudicitiam cōseruasti. Hoc mas, hoc p
uicię tanto & tam immortalī beneficio deuinctae: virginē ope tuare
creatam, virtute tua defensam, tuis armis inimicorū creptam iniurię
desponsatam a patre pri⁹ animo, tūc certatim opere tibi collocāt
videlicet vt eūdem generū atq; virum haberent, quem habebant
& assertorem. & iudicem. Hacten⁹ rudimēta virtutis, & fortitudi
nis tuę diximus. Quid illa que egisti, q̃ famigerata: q̃ mira, q̃ visen
da! Nato tibi filio ciuiles ortę seditiones sūt Morinis auctorib⁹, quo
rum opera factum est vt charissimum tibi pignus nescio quo pretext

tu, custodiendum, & asseruādum eriperetur. Fuit hoc eorum nō
 perfidia / non defectio princeps gloriosissē / sed fati vis hoc agentis
 vt piteſtia quoq; bella clarior / & celebrior fieres. Nec em̄ pl^o eos
 amat fortuna / quos idulgenter habet / & quibus p̄cit / sed quos ia
 ctat, quos exercet. alioqui clari nec bello / nec pace duces itelligū
 tur, qbus oīa prospere cedunt, sed quibus contigit per labores, p
 æruminas, per incōmoda splendescere, nā vt secundę res felicem,
 magnum certe faciūt aduersā. Alexandrum illum Maccdonem
 sunt qui minus egregium bello ducem fuisse prædicent, q̄ ei nul
 lius pugnæ non secunda fortuna fuerit, q̄q; i ipso rerum icremen
 to nondum vertentem fortunam expertus, vita decesserit. In te
 vero, quē certa syderum decreta sceptro patris & solio destinaue
 rant, Quid mirū, si aliqui operam dederunt, vt tristiora tibi tēpo
 ra iciderent, ne aut virtus quiete languesceret, aut parum dign^o
 iperio fuisse videreris, qui oīno futurus esses Imperator? Itaq; cō
 tinuos nouem annos i castris agens, difficillia quinq; bella profligasti,
 Gallicum siue Francicū, Eburonicum, Sicambricū, Bataui
 cū, Morinicum. Quod quidem postremum haud facile iudicari
 pōt, vtra tibi re gloriosius fuerit, eo ne q̄ filium tandiu tibi adem
 ptum, auulsūq; recepisti, an eo q̄ nobilissias gentes, sciētissimos
 bellicæ rei populos, vrbes opulētissias ad deditionem, & pœnitē
 tiam compulisti, id quod nec Carolus Socer, nec profocer Philip
 pus excellentissimi duces, hic bello, ille sapientia conseq̄ potuisse
 mēorant. Non cogito Penægrycū Rex clarissē, non laboro ver
 borum ābitu, nihil amplifico, nihil alleuo, s; decurro p capita, &
 nudas rerum a te gestarū summas attigo. Mirantur tamen hæc o
 mnes, mirantur et citra fucum, & negligēter effusa. Plus mirent
 si qui te proprius itrospicerent, & virtutes easituierentur, quarū
 præfidijs munitus tot isignes victorias, tam multa belli decora cō
 secutus esses, videretur istud os tam probum, tam faciūdam, hæc
 tracta de cēlo species, ista lacertorū & pectoris firmitas, hic toti^o
 corporis vigor, hæc aī tēpestiuitas, & volucritas, hic iperatorius
 ardor oculorum. Præterea q̄ ferox i prælio, mitis i contubernio,
 effusus alijs, tibi parcus. In castris nō veste, nō mensa præcipu^o,
 agunt hyemes cū cetero milite sub pellibus, sudant estates æqua
 liter. Epulæ modico, & castrēsi cibo contentæ. Iā quis te solertius
 castris locum cupiat? cōmeatus expediat? hostem ludificetur? pu
 gnę tēpus eligat? aciem instruat? vrbes obsidēe cingat? Neq; vero
 partes Imperatoris, & optimi ducis iples, militis nō iples, nullū
 k.ij.

Hermolai Barbari

tibi castrêse munus sordet, non stare pro signis, non excubias forte agere, nō vallū ferre, non speculatū regredi, primus iure plū, postrem⁹ excedere, vtrūq; iuxta doctus, ope militē, & cōsilio duce agere. Nullā tibi vī pīcipalis fortūa, vī maiestatis īperij fūctiōnē remittit, nihil tibi parcis, nihil blādiris, idigētissim⁹ cēteris tibi parum latus. Et oīno nihil gregario plus habes, nisi q̄ plus laboras, ratus id quod est, notā honorē, q̄ on⁹ esse q̄ regnas. Imperatoris hoc esse mun⁹, vt opes & magnitudinem suā non ad ambitum quē priuatū, sed ad salutē, & cōmoda rei publicæ conuertat, vtiq; nō īperiū sibi, sed seipsum īperio dedititium faciat. Sed & illa tibi peculiaria feruntur. diligere quidem omnes, sed amicos ēt deligere, non oblatos istos & passi obuios, de palæstra, de sphæriterio, de fritillo, sed quos ad inocentiā, patientiam, cōtinentiā, ad algores, ad æstus, ad opa militaria sæpius exploraueris. Neq; em̄ amici sunt q̄cūq; vos sequunt, alioqui tā multi q̄ sunt (vt Plutarchus iquit) iculina mulsæ, quę cum ipso nīdore confluit, & recedūt. Sꝫ quos amicitia dignos esse iudicaueritis, eos debetis vos vltro sequi. Itaq; cū ijs, qui se tibi aliquādo virtute commendauissent, consuetudinē delectassent, vtilitate demeruissent, i oīa familiaritatis officia descēdis, & Cæsarem obliuisceris, vt amicū p̄stare possis. Neq; vero postremū iter laudes tuas posueri, q̄ literas & īgenia (sicut audio) tam īpense diligis, q̄q; bonas artis nō foues mō, sed alis atq; promoues. Imperatoriū & hoc decus, cū q̄ ī nullo plus emicat hic nītor, & hoc lumen doctriæ, q̄ ī regibus, vñ natū sit illud ex Homero & Platonis īterpretatione, dīscipulos deorū non alios esse, q̄ reges, tū vero maxie q̄ p̄cepta sapientiæ nō habentibus modo profunt, sed ī alios ēt (fere dixerī plus) redundāt. Quis ignorat Anaxagoram ī Pericle, Platonem ī Dione multos īstituisse? Nō nauigasset ab exercitu Cato Rhodon, vt Athenodorus audiret, nec Panætiū Scipio vidē cōcupisset, nisi tm̄ ī ea re vel ornamentī vel fructus īesse iudicauisset. Praetereo multa prudēs atq; conscius, nihil me fugit, q̄ religiose, q̄ inocēter, q̄ sancte iuuentutem tuā exigas, patet oībus, obloquentiorem te patri filiū nec esse / nec fuisse quēq;. Scio q̄ p̄claræ, q̄ magnifice cogitationes tuæ sint oēs. Non ignoro q̄ pridē vota conceperis nuncupauerisq; digna p̄cipe Christiano, digna moribus tuis, digna Cæsare, digna te ipso. Hæ virtutes illę tuæ sunt īperator vnice, pp quas ducē suū te bellicosissia terræ Galliæ pars Belge non modo nō dedignatur aduenam & Germanum, q̄bus alioqui tam sunt īfensi q̄ proximi / ligua / cœlo moribusq; disiuncti, sed appetunt vt idigenam, vne-

rant vt principē diligunt vt parentem. Hęc igitia tua merita ppter q̄ Federicus pater innocētissimus, & grauissimus Imperator adduci persuaderiq; potuit, vti te Regem Romanū se viuo renūciari pateretur. At differebat quidē ille primū, & cunctabatur, sim̄ vt verecundiā & modestiā suam quemadmodum p̄dixim⁹ ab oīlabe suspicionis assereret, simul vt exploraret, assentaretur ne patri, qui pro filio tā enixe laborarent, an consultum salutis suæ vellet, sed exemplo patuit acclamatōes illas atq; preces nō adulatīū voces fuisse, sed studētīū. Nā adulatio semel elisa protin⁹ frāgī, atq; languescit, Studia quo plus arcent, eo magis gliscunt & exardescunt. quanto nunc diue Federice gaudio perfūderis, q̄ filius tuus te incolumi placere pōt Imperator? q̄ iucundum tibi, q̄ te comparari filio tuo fatis? Et qm̄ cōtrouersa res videtur, modo vincis modo vinceris. Cæterum quid prouidentia tua digni⁹. amplitudini gloriōsius, clementiæ, pietati, felicitati conuenienti⁹ facere potuisses, q̄ vti quē ex vtilitate publica fuit vt genuisses, eidē quoq; patrem, & decus & nomen imperatoris accresceret? Maeste igitenti vtroq; in rē publicā merito. Etiā si difficile percipitur (vt inquit ille) pulchrius & honestius fuerit genuisse talē, an cooptasse. Non multo minor tñ vestra laus Germani principes itergerri mi, quorum ius id est Regem Romanum mox futurum iperatore eligere. Nec em̄ possunt non optimi censerī, qui principes sibi optimos prospiciūt. Proinde cū talis, & tantus esset is quem legistis, vt ex oībus anteponi meruerit, & ab oībus, scitote vos vtrunq; cumulatissie consecutos fuisse, & vt gratiæ vobis ab oībus imortales, & incredibiles haberentur, & nomen vestrum, eternitati cōmendatum & consecratum esset. Etenim vt nomine Vitellij, vel Othonis suade admonemur eorum qui faces illas atq; pestes ad dissipandum, & incessendum orbem intulissent, ita hæc optimi principis electio nunq̄ memoriæ hominum sine vobis recurret, quotiesq; posterī vestri res ab illo fortiter gestas cognoscent, toties laudabunt, qui talem imperio præfecerit. sed redeamus vnde nos cōtēplatio patris & eorū qui te legerunt abduxit. Magna per se res erat oībus punctis oībus suffragijs, & (vt ita dicā) tributū centuriatūq; declaratum esse Regem Romanorum. Sed fecit occasio maiorem. Ea sunt em̄ rei publicæ Christianæ tempora, is habit⁹ iperij, vt nō tam speciosum fuerit te regem creari, q̄ necessarium nec ad futura modo, sed ad presentia rerum momēta salutare. Omitto singulatī enumerare publicas clades, omitto percēdere q̄ luxata, q̄ conuulsa sint omnia religionis Christianæ membra. Cito

Hermolai Barbari

bella, quibus imperium hoc distrigitur, sic enim piaculum in tam festa
 praesentium gaudiorum luce misceri tristitia. Illud sine periculo viola
 te publicae letitiae dices, hoc quod principes Germani de creando te si
 bi, rege cogitauerunt, non tam consilium fuisse, quam remedium. Ergo non
 ad ocium, non ad remissionem, non ad quietem, alioqui tibi debita post
 tam multos labores, sed ad novas expeditiones, noua bella, novas
 difficultates, imperium tibi tradit, omninoque per hoc non solatium tibi sed
 alius querit. Nihil enim aliud cogitasse video summos viros qui te
 patri tuo principi nobilissimo, sed annorum pleno socium addidere
 quam ut ille consilio republicae, tu laboribus, & operibus adiuuare pos
 ses. Quid illud quam gloriosum tibi, quam laetum patri, quam omnibus in tempore ut
 regem decerni tunc demum te contingeret, cum opem tuam non impe
 riū, sed imperator, nec imperator, sed pater expectaturus esse videre
 tur? Accessit hoc ad cumulū aplitudinis, & fortunae tuae Rex praestan
 tissie, ut qui filium infantem e penitissimis hostium munimentis eri
 puisses, apud eundem patris quoque recreati gloria staret. Duos omnino
 legimus cognomento pios fuisse, nec argumentum ignoras, unde sic
 appellari meruerit. In te posteritas abiget, ut euentus hoc nomen
 tibi conciliauerit, quod pius in parentem, an quod pius in filium apparue
 ris. Sed iam tempus est, ut vela retraham, ne uolgi me, quam volo aut
 quam partes legati sunt, laudem uirarum splendore, numero, magnitudine
 detineri patiar. Quamobrem si nihil est in rebus humanis principe Ro
 mano maius & augustius, sitalis & tantus est filius tuus Caesar, ut
 ab omnibus legi debuerit & ex omnibus, denique si nihil, vel nobiliter ad glo
 riam, vel certius ad salutem excogitari poterat, quam ut ille rem publi
 cam difficillio tempore capefferet, nemini minus uideri debet si quod p
 itia testatus sum, ad huius magnitudinem letitiae nullius hominis facun
 dia, nullius uis ingenij peruenire potest. Sed haec translatitia sunt com
 munia omnibus, illae peculiares Veneto caule, quod neque genus est
 ulla neque natio (absit uerbo iudicia) cuius uel plura, uel maiora, &
 in Christianam republicam cuius uos caput estis, & in Romanum imperium
 argumenta beniuolentiae, fidei, pietatis appareant. Non auderem
 ista profiteri Caesar optime, nisi & uera esse constaret, & tu uera li
 berius audires. alioqui sciebam scelus esse coram te praecerta dicere, nedum
 falsa. Sunt & illa nobis propria Maximiliane Rex fortissimaeque claris
 simum nomen Austriae familiae, qua nulla fuit unquam regum, Imperato
 rumque foecundior, religiosus & venerabile semper habuimus, quod Federi
 co patri tuo principi saluberrimo quicquid se restulerunt enixe studi
 mus, quibuscumque eundem locis & temporibus singulari significatione uo
 luntatis & obseruantiae prosecuti sumus, quod ipsum te semper a teneris

Oratio ad Imperatorē & Regē Romanorū. Fo. LXXII.

vinguiculis indictione quadā animi nō occulta impēssime colu-
m⁹: auctoritati tuæ fauim⁹: amplitudinē quātū vires fuere defēdi
m⁹. Iā qui p̄cipib⁹ Lusitanie nobilissimis & fortissimis, vnde ma-
ternū tibi genus est: qui socero tuo Carolo duci generosissimo: qui
Philippo ei⁹ patri sapientissio p̄cipi chariores vnq̄ fuere. Ve-
neti: Tot modis copulati cū sublimitate vr̄a sumus: tam multiplici
nexu vincti: vt qui hæc nō videt: nihil omnino videat: qui plus de-
syderat, nihil om̄ino desyderet. Gratulat̄ ergo p̄ or⁹ in vobis si-
bi & in se vobis senat⁹: & vniuersa ciuitas nr̄a: non quātum ceteri
facere: sed quātū nulli: nec quātū dici vel cogitari potest: sed quātū
nec dici: nec cogitari fas est. Et quoniā ambo vos celeberrimi prin-
cipes hic pater: inde filius ita mutuo creuistis: vt neq; tu maior ne-
q; tu felicior esse possis: reliquū est vt deū optimum maximū cōdī-
torē huius & seruatorē imperij publica vice cōprecer & obtester
vt quādo rē Romanā p̄cipū duorum patris: & filij: huius matu-
ritatē senioris: illius virtute iuuenis florentissimā esse voluit: bñfi-
cio suo faueat: pietatēq; suā: & voluptatē conseruādī per optimos
p̄cipes generis hūani sanciat: & perpetuā esse iubeat. Postremo
vt illustrissimū ducem nostrū & inclytam rēpublicam incolumita-
tis & gloriæ vr̄stræ cupidissimā: quæ te Cæsar semper & patrē: &
p̄cipē Christianæ religiōis agnouit: coluit: & respexit: sacrosan-
ctę maiestati tuæ quāta maxima possum⁹ veneratiōe, religione,
deuotione cōmendemus: opes nostras om̄nis atq; vires ad orna-
mentū & incrementū imperij: dignitatem & amplitudinem sacra-
tissimi nominis vr̄i: p̄optas, expostas, & dicatas esse doceamus.

Hermolaus Barbarus. I. Carō deletō sup̄remo Regis Ro-
manorum Secretario. S. D.

Rationē a me nudius quartus habitā ad p̄cipes amplitu-
dini tuę mitto recognoscēdā, castigandāq;. Q̄q̄ em̄ mei
moris esset: nihil vnq̄ temere, nihil nō diu cōditū, atq; p̄f-
sū emittere: cū primū tamen desiderari eā a te subodorā-
tus sum: intuli mihi vim: & pernici tandem, vt instituto meo dece-
derē: ratus id quoderat, minus esse malū, adire periculū famæ, q̄
morā desyderio tuo facere. Queris vnde tanti sis apud me: quē ne
de facie quidē norim. Perspectę sunt omnibus, eruditio, fides, ite-
gritas tua. Compertū nobis est quātū Veneti nois studiosus sis: ex-
ploratū habeo quantū me diligas parū merentē: quantū orōnē &
actionē meā cōmēdes. Sed heus tu doctē vir obsecro ne mirere, si
qua leges i hoc libello, q̄ tūc dicta nō fuerit. Nec em̄ addidi nūc ea

Hermolai Barbari

sed detraxi tūc: admonitus ab aulicis extēplo q̄limen attigi ne longus essem: ambitiosa reciderē: optima quēq̄ dicere: patiētissimis oīno sed occupatissimis tamen p̄cipib⁹ parcere. Amputaui subito cōsilio multa: quēq̄ qđ potest cōs. liū fuisse si subitū! Ea q̄ tūc rescui modo sunt annexa. Vtrunq; veterum exēplo facim⁹: quos. F. Quintiliano teste cōstat longe aliter scripsisse: q̄ egisset. Exulanti Massilia. A. Miloni quidā orationē. M. Tullij nō quā habuisset pro eo: sed quā scripsisset: attulit. Tūc ille, si sic egisses igitur Marce Tullij, nō esset Massilię barbatos pisces Milo. Cæterum nō dubito quī nisi te amor fallat: vt audiēdo tūc: ita nūc legendo non parum multa tibi displicitura sint. Sed æquū te quæro nobis & cognitorem: & iudicē præbe: considerans hoc & æstimās: qđ se quihorā anteq̄ principes adirem⁹: significatū nobis fuerit: nō duas orationes seorsum: vt cogitabamus: atq; paraueramus: sed vnā duob⁹ iūctim habēdā: & recitādā esse. Plena difficultatis, plēa discriminis res erat: tota mihi ratio dicēdi pūcto tēpōis mutādā fuit: orōnis vniuersę filum retexui atq; vt bræui rē cōplectar: & cutis: & facies ipsa prori⁹ interpolata est. Vale dec⁹ nīm: & me p̄cipi nobilissimo: cuius es inter eos qui sūt a secretis: merito supremus, cōmendatissimū rogo facias. Vt nam aliquādo tanti sim: vt res ab illo fortiter: & magnifice gestas posteritati cōmēdare possim. Tā facturum sim id libēter: q̄ qui maxime desyderet. Ex Brugis. Pridie nonas Augusti. M. cccclxxxvj.

Finis Præfationum. Prelectionum, & Orationum lepidissimarum optimorum disertissimorumq; politioris literaturæ procerum.

In ædib⁹ Barranis. sub quīdecimū calēdas Augusti.
MDXX.

Alii scripsisse q̄ egisset oratores.
Lepidū lictū Milonis.

